

biuletyn

PROBLEMY OCHRONY GRANIC

POLSKA

1991

Nr 53/2013

CENTRUM SZKOLENIA STRAŻY GRANICZNEJ
im. Żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza
w Kętrzynie

PROBLEMY OCHRONY GRANIC

BIULETYN

NR 53

KĘTRZYN

2013

KOMITET REDAKCYJNY: Dariusz Lutyński (przewodniczący),
Katarzyna Dzieszkiewicz (sekretarz),
Sławomir Różycki, Andrzej Skóra,
Beata Szczepanowska, Cezary Szczepański,
Dariusz Szydłowski, Krzysztof Ślaski,
Aneta Wojtanowska-Zimoń,
Wioletta Zglińska, Marek Zygowski
(członkowie)

Redaktor wydawniczy
Katarzyna Dzieszkiewicz

Projekt okładki
Mariola Sajkowska

© Wszelkie prawa zastrzeżone.

ISSN 1505-1757

CENTRUM SZKOLENIA
STRAŻY GRANICZNEJ
im. Żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza
Kętrzyn 2013
ark. wyd. 10
ark. druk. 14

Druk: „Poligrafia” CSSG Kętrzyn
Zam. nr 351/2013, nakład 115+10 egz.

Od redakcji

W niniejszym wydaniu Biuletynu dominują artykuły poświęcone problematyce analizy transakcyjnej i stanowią pokłosie projektu nr 2012-1-PI1 LEO03-27918 pod nazwą „Trener transakcyjny – warsztat praktycznego stosowania analizy transakcyjnej w pracy z grupami szkoleniowymi Straży Granicznej” zrealizowanego ze środków programu „Uczenie się przez całe życie” Leonardo da Vinci i zorganizowanego przez CSSG w Kętrzynie.

Analiza transakcyjna dotychczas nie była stosowana i promowana w naszej formacji – a jak potwierdzają trenerzy – jest wykorzystywana w służbach mundurowych innych państw Unii Europejskiej. Przykład stanowić może niemiecka policja, której przedstawiciele mogliśmy gościć u nas w Centrum Szkolenia SG, a także porównać metody prowadzenia zajęć z powyższej problematyki goszcząc w Niemczech.

Na ile przydatna okaże się w praktyce analiza transakcyjna ocenie Państwo sami na podstawie zamieszczonych na naszych łamach prac.

Równie ważnym i ciągle absorbującym zagadnieniem jest proces zabezpieczeń dokumentów przed ich fałszowaniem. Informacje o nowych sposobach badania dokumentów uzyskają czytelnicy z artykułów pt.: „Dokąd doszliśmy? Refleksja o nowych zabezpieczeniach dokumentów”, „Rola producenta dokumentów w walce z fałszerstwami”, „Możliwości identyfikacyjne kolorowych drukarek laserowych”, czy „Legalizacja pobytu cudzoziemców na podstawie sfalshowanych dokumentów...”. Natomiast dane statystyczne z ostatnich lat oraz z prowadzonych spraw sądowych w związku z nielegalnym przekraczaniem granic i fałszerstwami uzyskamy z art. „V Międzynarodowego sympozjum ekspertów kryminalistyki służb granicznych”, „Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów w sferze nielegalnej migracji – szkic problemu”.

Niemal stałe miejsce w naszym periodyku mają prace historyczne. Tym razem polecamy niezwykle interesującą rozprawę z wątkiem niemal jak z powieści szpiegowskiej nt. „Przemytu z Czechosłowacji wyrobów ze srebra...”. Próby

oceny sytuacji i polityki państwa wobec mniejszości ukraińskiej w Polsce podjął się nasz autor Piotr Prochwicz. Nie mniej ciekawe są pozostałe prace, do przeczytania których zachęcamy.

Wraz z podpisaniem przez prezydenta RP 24 maja bieżącego roku ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej pojawiły się komentarze na temat tych regulacji. Czy nowa ustawa spełnia swój cel? – próbuje odpowiedzieć autor analizy Marek Karczewski.

Mimo iż niektóre materiały zamieszczone w periodyku prezentowane były na konferencji, która odbyła się dość dawno uznaliśmy, że są interesujące oraz nadal aktualne, postanowiliśmy więc je Państwu przedstawić. Staramy się, aby czytelnicy mieli możliwość kontaktu z różnorodną tematyką oraz uzyskali w miarę możliwości potrzebną wiedzę ułatwiającą wykonywanie służby i pracy. Zachęcamy więc do umieszczania swoich prac i żywimy niezmienną nadzieję na Państwa odzew.

Przewodniczący Komitetu Redakcyjnego

pplk SG Dariusz Lutyński

Spis treści

Od redakcji	3
-------------------	---

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

Piotr K o z ł o w s k i: Przemysł z Czechosłowacji wyrobów ze srebra – sprawa Józefa Wohlmutha, realizowana w 1935 roku przez funkcjonariuszy Straży Granicznej na terenie Polski południowo- -wschodniej	7
Paweł L u b i e w s k i: Przesłanki przeciwko wiarygodności dokumentów w sferze nielegalnej imigracji – szkic problemu	33
Marek K a r c z e w s k i: Słów kilka o nowych zasadach użycia i wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej	55
Krzysztof S a m u l a k: Możliwości identyfikacyjne kolorowych drukarek laserowych	69
Piotr P r o c h w i c z: Polityka państwa polskiego wobec mniejszości ukraińskiej	83

MISCELLANEA

Dariusz S z y d ł o w s k i: Konteksty edukacyjne systemu szkolenia Straży Granicznej w literaturze naukowej	97
Wioletta M a j s t e r e k-R a k, Grażyna C z a u s z: Platforma e-learningowa jako narzędzie współpracy i komunikacji trenerów TRUS-u	109
Ewa J u r k i e w i c z, Anna K a r d a s, Andrzej W a w r z u s i s z y n: Analiza Transakcyjna w pracy z grupami szkoleniowymi w Straży Granicznej – historia widziana oczami trenerów	121
Ryszard J a n o w i c z: Dokąd doszliśmy? Refleksja o nowych zabezpieczeniach dokumentów	133
Ewa J a n k o w s k a, Sylwia P l i c h t a: Trójkąt dramatyczny Karpmana	135
Arletta S k o r e k, Małgorzata R u s i n: Cykl Kolba, czyli jak uczyć się dorośli	139

Ewa P a c h u c y, Andrzej B i c z e k: Głód znaków rozpoznania i strukturalizacji czasu, czyli o tym, jak w służbie i pracy posługiwać się Analizą Transakcyjną	145
Rafał S o b o l e w s k i, Karol M a t e j u n a s: Analiza Transakcyjna – słów kilka	153
Daria K u b i c k a, Małgorzata W i c h a: Stany „ja” a role jakie odgrywamy w życiu	159
Leszek F e n i k: Legalizacja pobytu cudzoziemców na podstawie sfalszowanych dokumentów potwierdzających narodowość polską ...	169
Wioletta C h a r m u s z k o: Nielegalna migracja na podstawie sfalszowanych dokumentów – charakterystyka zjawiska na wewnętrznej granicy UE	175
Ewelina J a k i e l a s z e k: Rola producenta dokumentów w walce z fałszerstwami	181
Tomasz S e m e n i u k: V Międzynarodowe Sympozjum Ekspertów Kryminalistyki Służb Granicznych Kętrzyn 12-13 października 2012 r.	183

OPINIE I RECENZJE

Piotr K o z ł o w s k i: Krzysztof Liedel, <i>Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa</i> , Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010	187
Aneta W o j t a n o w s k a-Z i m o ń: KALENDARIUM	192

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

mjr SG dr Piotr Kozłowski
BiOSG w Przemyśle

PRZEMYT Z CZECHOSŁOWACJI WYROBÓW ZE SREBRA – SPRAWA JÓZEFA WOHLMUTHA, REALIZOWANA W 1935 ROKU PRZEZ FUNKCJONARIUSZY STRAŻY GRANICZNEJ NA TERENIE POLSKI POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ

Z chwilą ustanowienia granic państw, a tym samym powstania zróżnicowanych pod względem ekonomicznym obszarów gospodarczych, zjawisko przemytu stało się niezwykle powszechne. Fakt ten przyczynił się do tego, iż przemyt towarów przez granice – istniejący od najdawniejszych czasów – stał się źródłem pokaźnych dochodów dla zorganizowanych grup przemytniczych oraz pojedynczych osób. Przemyt występował praktycznie na wszystkich granicach świata. Problem ten stanowił również zagrożenie dla nowo powstałego państwa polskiego.

W okresie międzywojennym zjawisko przemytu stanowiło istotny problem dla finansów Polski, którego pokaźną część dochodów stanowiły podatki celne oraz wpływy z opłat wnoszonych do budżetu przez monopole państwowe. Zjawisko przemytu było w tym okresie masowe i powszechnie akceptowane przez społeczeństwo, co niewątpliwie utrudniało walkę służb karno-skarbowych z towarami napływającymi nielegalnie do Polski. Korzystając z „cichego” wsparcia i pomocy służb granicznych państw ościennych (głównie Niemiec, Czechosłowacji oraz Wolnego Miasta Gdańsk) przemytnicy czuli się praktycznie na pograniczu bezkarnie. Co ciekawe z chwilą powstania niepodległej Polski w 1918 roku oraz wytyczenia nowych granic państwa, przemyt pojawił się w rejonach, gdzie dotychczas z uwagi na brak granicy nie było tradycji przemytniczych. Świadczy to o niebywałej „przedsiębiorczości” Polaków, którzy z chwilą ustalenia nowych granic państwa natychmiast przystąpili do przemytu towarów głównie przez zieloną granicę. Już wkrótce grupy przestępcze zajmujące się przemytem posiadały swój język oraz swoją strukturę. Rozpoznając środowisko przemytnicze wywiad Straży Granicznej (dalej SG) dokonał podziału przemytników wg stopnia zaangażowania i zajmowanej pozycji w danej grupie przemytniczej na:

- **Organizatora przemytu** – była to osoba kierująca przemytem, przeważnie narodowości żydowskiej, która zajmowała się organizacją przemytu i jego finansowaniem. Zwykle osoby te nie brały bezpośredniego udziału w przemycie towarów przez granicę państwa.

- **Przemytnika pospolitego** – który zajmował się przemycaaniem towarów przez granicę. Była to osoba mieszkająca na pograniczu, posiadająca doskonałą znajomość granicy, jak również form i metod walki z przemytem stosowanych przez SG.
- **Szybera** – tzw. przeprowadzacza, który działał na zlecenie osób zajmujących się przemytem towarów. Był to niebezpieczny przestępca, dla którego życie ludzkie nie stanowiło wartości. Szyber rekrutował się z marginesu społecznego.
- **Pojedynka** – przemytnika towarów, którego motywacją działania był duży zysk. Proceder przemytu uprawiał sam i nie był powiązany z żadnymi strukturami przestępczymi.
- **Tragarza** był to przemytnik, który z braku własnych środków finansowych przenoślił dla zarobku cudzy towar. W przypadku zagrożenia ze strony SG porzucał przemywany towar ratując się ucieczką. Pracował na rzecz organizatorów przemytu. Osoby te rekrutowały się przeważnie z biednej ludności pogranicza.
- **Szpicaka** – była to osoba, która sama nie brała udziału bezpośrednio w przemycie przez granicę, jej zadaniem była obserwacja terenu tuż przed jak i po akcji, pracująca na rzecz organizatora przemytu lub pospolitego przemytnika¹.

Zwykle grupa tragarzy liczyła od kilku do kilkunastu osób. Opracowując w latach trzydziestych profil „przemytnika” ustalono, że najczęściej sprawcą tego rodzaju przestępstwa był mężczyzna bezrobotny pochodzący głównie ze wsi lub z małego przygranicznego miasteczka, w wieku pomiędzy 21 a 35 lat, narodowości polskiej lub ukraińskiej. Natomiast wśród organizatorów przemytu przeważali głównie mężczyźni w wieku 35-50 lat, obywatele narodowości żydowskiej. W przypadku grup zorganizowanych i kierowanych przez Żydów, funkcjonariusze Straży Granicznej byli bezradni. Żydzi wykorzystując odmienną kulturę, powiązania rodzinne, tworzyli hermetycznie zamknięte grupy. W tym czasie wszelka korespondencja oraz dokumentacja handlowa była prowadzona w języku jidysz², co w wielu przypadkach stanowiło barierę dla śledczych Straży Granicznej.

W okresie międzywojennym do przerzutu towarów przez granice wykorzystywano przejścia graniczne, punkty przepustkowe istniejące w ramach małego ruchu granicznego oraz zieloną granicę. Dokonując

¹ J. Kowalski, *Typy przemytników*, „Czaty” – czasopismo Straży Granicznej nr 21-22/1933, s. 60-61.

² Jidysz – ייִדיש, język powszechnie używany przez Żydów zamieszkujących tereny II Rzeczypospolitej, powstał ok. X wieku na terenie południowych Niemiec na bazie dialektu średnio-wysokoniemieckiego (Mittelhochdeutsch) z dodatkiem elementów hebrajskich, słowiańskich i romańskich. Posługiwał się alfabetem hebrajskim.

przemytu w przejściach granicznych oraz punktach przepustowych wykorzystywano w tym celu dostępne środki transportu, w których tworzonego różnego rodzaju skrytki służące do ukrycia przemycanego towaru. Szmugłem towarów w przejściach granicznych zajmowały się również pojedyncze osoby, które pieszo przenosiły na sobie towar ukryty pod kilkoma warstwami ubrania. W wielu przypadkach, aby ominąć kontrolę celną próbowano przemycać towar w przesyłkach pocztowych nadawanych z zagranicy, które miały trafić do Polski. Zdarzały się również sytuacje, że do przemytu przez granicę wykorzystywano specjalnie wyszkolone w tym celu psy.

W latach trzydziestych z uwagi na fakt, iż przemysł przez przejścia graniczne „był wysoce ryzykowny”, przemycnicy starali się przerzucać towary przez zieloną granicę. Był to proceder zależny od różnych czynników między innymi od pory roku oraz pogody. W sezonie letnim przybierał na sile, a w okresie zimowym zamierał. Po stronie czechosłowackiej w celu ułatwienia przemytu tworzone były składnice towarów, z których wynajęci tragarze pobierali produkty i przemycali je do Polski.

Do najczęściej zatrzymanych towarów na południowej granicy w latach trzydziestych przez strażników granicznych w ramach realizacji różnych czynności służbowych należały między innymi:

- wyroby metalowe (nakrycia stołowe, nożyki do golenia, brzytwy),
- odzież, obuwie „Bata”,
- artykuły spożywcze (cytrusy, owoce południowe, sery), wyroby „Dr. Oetkera”,
- wyroby przemysłowe (radia, płyty gramofonowe, rowery, lampy naftowe, motocykle, samochody, opony),
- artykuły monopolowe (zapałki, zapalniczki, kamienie zapałowe, spirytus, tytoń, papierosy oraz sacharyna),
- medykamenty.

Jak wynika z zachowanych raportów służby wywiadowczej SG, każdy odcinek południowej granicy państwa [dla przykładu Inspektoraty Graniczne (dalej IG): Bielsko, Nowy Targ, Jasło, Sambor i Stryj] charakteryzował przemysł do Polski towarów przemysłowych wysoko przetworzonych pochodzenia czechosłowackiego, austriackiego lub niemieckiego, odzieży i obuwia (które w Polsce były trudno dostępnym i bardzo drogim towarem) oraz srebra do wyrobów liturgicznych. Stosunkowo relatywnie tania żywność w Polsce, niskie koszty produkcji trzody chlewnej, zwierząt pociągowych w porównaniu z Czechosłowacją z kolei sprzyjały przemytowi (wymytowi) tych towarów z Polski do Czechosłowacji. Co ciekawe przemysł koni w latach trzydziestych stał się poważnym problemem, który władze czechosłowackie rozwiązały poprzez wprowadzenie rejestracji zwierząt i wydanie paszportów dla koni. Grani-

ca polsko-rumuńska (ochraniana przez IG Kołomyja) to z kolei przemyt do Polski taniego alkoholu, skór oraz papierosów i tytoniu.

Sprawa nr: 3/AG/I.G. Stryj/35 – przemyt wyrobów srebrnych (tzw. szychu) do Polski

W okresie międzywojennym służba informacyjna Straży Granicznej II RP była wielokrotnie zaangażowana w rozpracowanie oraz likwidację wielkich afer przemytniczych obejmujących swoim zasięgiem obszar Polski. Jedną z wielu wówczas prowadzonych spraw przez wywiad SG na południowym odcinku granicy był przemyt z Czechosłowacji do Polski wyrobów ze srebra przez grupę Józefa Wohlmuttha vel Salomona Klausnera³ z Chrzanowa. Jest to o tyle ciekawa sprawa, gdyż do chwili obecnej w archiwum zachowała się kompletna teczka sprawy problemowej dotyczącej przemytu srebra do Polski przez grupę Wohlmuttha. Powyższe akta zawierają ponad 200 różnego rodzaju dokumentów. Lektura dokumentów zawartych w teczce z przeprowadzonego wówczas dochodzenia umożliwia prześledzenie poszczególnych etapów rozpracowania ww. sprawy, jak również pozwala zapoznać się ze skalą prowadzonej działalności przestępczej przez „grupę Wohlmuttha”, która wykorzystywała wszelkie możliwe sposoby, aby oszukać polskie organy karno-skarbowe.

W rozpracowanie „grupy Wohlmuttha” byli zaangażowani funkcjonariusze SG ze Wschodnio-Małopolskiego Inspektoratu Okręgowego SG we Lwowie, Zachodnio-Małopolskiego Inspektoratu Okręgowego SG w Krakowie, Egzekutywy Oddziału Informacyjnego Komendy Straży Granicznej w Warszawie oraz funkcjonariusze Policji Państwowej (dalej P.P.) z posterunków i komisariatów, na terenie których prowadzone były działania. Nad całością sprawy czuwał oficer wywiadowczy Inspektoratu Granicznego Stryj (dalej IG Stryj), komisarz Edmund Gött⁴. Jak ustalono

³ **Józef Wohlmutth vel Salomon Klausner** – syn Salomona, ur. 16 sierpnia 1902 r. w Chrzanowie, żonaty, obywatel Polski narodowości żydowskiej, zamieszkały w Chrzanowie, z zawodu kupiec. W latach międzywojennych zmienił imię i nazwisko przyjmując nazwisko panińskie swojej matki.

⁴ **Komisarz Edmund Gött** – ur. 29 lipca 1899 r. we Lwowie. W czasie walk polsko-ukraińskich w listopadzie 1918 r. brał udział w obronie Lwowa – był obrońcą Szkoły Sienkiewicza. Uczestnik wojny z bolszewikami. Po demobilizacji wstąpił do Straży Celnej, a od 01.04.1928 r. służył w Straży Granicznej. W latach 1928-1935 był oficerem wywiadowczym IG Stryj. Po przejściu w 1936 r. na emeryturę był zatrudniony w aparacie skarbowym na terenie Wielkopolski. We wrześniu 1939 r. walcząc w składzie Armii Poznań dostał się do niewoli niemieckiej. Po zakończeniu wojny mieszkał w Poznaniu. Był represjonowany przez aparat komunistyczny. Zmarł 22.12.1988 r., został pochowany na Cmentarzu komunalnym w Poznaniu. Zespół akt personalnych Małopolskiego Inspektoratu Okręgowego SG, sygn. akt nr 204/1/1033.

organizatorzy przemysłu przy rozprowadzaniu srebra po kraju korzystali z usług Poczty Polskiej oraz ze specjalnie założonego w tym celu konta bankowego w Powszechnej Kasie Oszczędności w Katowicach. W procedurze przemysłu wykorzystywany był także sklep należący do Mosesa Rindera⁵ znajdujący się w centrum Chrzanowa, który zarazem stanowił dogodny punkt kontaktowy dla przemysłowców. Nie bez znaczenia w prowadzonej działalności przestępczej „grupy Wohlmutha” była narodowość sprawców oraz wzajemne powiązania rodzinne. Był to atut, który miał ewentualnie utrudnić organom śledczym wykrycie sprawy.

Momentem wszczęcia operacyjnego rozpracowania „grupy Wohlmutha”, była wiadomość pozyskana w dniu 15 lutego 1935 roku przez komisarza Edmunda Götta od osobowego źródła informacji, umiejscowionego najprawdopodobniej w urzędzie pocztowym w Złoczowie⁶. Z przekazanej wówczas informacji wynikało, iż regularnie od połowy 1933 roku do osób zamieszkałych w okolicach Złoczowa przychodzą ze Śląska paczki pocztowe, po otrzymaniu których były wysyłane przekazami pocztowymi pieniądze na Śląsk. Odbiorcami tych paczek, a zarazem nadawcami przekazów pieniężnych, byli obywatele Polski narodowości żydowskiej. Przy czym kwoty przesyłane pocztą były różne i zależały od wielkości otrzymanej paczki, sięgały one zwykle od kilkudziesięciu do maksymalnie 200 złotych. Z informacji poufnej wynikało również, iż paczki, których nadawcą był Moses Rinder z Chrzanowa, zawierają (szych) srebrne blaszki oraz srebrne nici pochodzenia czechosłowackiego⁷.

⁵ **Moses Rinder** – ur. w 1873 r., obywatel Polski, narodowości żydowskiej zamieszkały w Chrzanowie, z zawodu kupiec.

⁶ Złoczów, w czasach II Rzeczypospolitej trzynastotysięczne miasto powiatowe w województwie tarnopolskim, obecnie znajduje się w obwodzie lwowskim na terenie Ukrainy.

⁷ W okresie międzywojennym wszelka działalność gospodarcza, w tym obrót oraz produkcja wyrobami ze srebra, była koncesjonowana przez ówczesne państwo polskie. Tak więc każdy, kto prowadził w czasach II RP działalność gospodarczą, musiał legitymować się wykupionym świadectwem przemysłowym. Dodatkowo srebro znajdujące się w obrocie krajowym było obłożone wysokim podatkiem, przy jednocześnie wysokiej taryfie celnej za sprowadzony do kraju surowiec. To z kolei powodowało, iż nabyte srebro pochodzące z legalnego źródła w czasach Drugiej Rzeczypospolitej było po prostu za drogie. Dlatego też wielu nieuczciwych drobnych rzemieślników, aby obniżyć koszty produkcji, szukało dojścia do „taniego srebra” pochodzącego z przemysłu. Sytuację tę nagminnie wykorzystywały firmy mające swoją siedzibę na terenie Czechosłowacji, Niemiec oraz Wolnego Miasta Gdańsk, które handlując srebrem stosowały ceny dumpingowe (tj. sprzedaż po cenie niższej niż na rynku krajowym). To z kolei spowodowało, iż przemysł do Polski wyrobów ze srebra stał się niezwykle opłacalny. W tym czasie likwidując przemysł polskie organy karno-skarbowe – w tym i Straż Graniczna – wielokrotnie prowadziły postępowania karno-skarbowe zakończone ska-

W związku z tym, iż istniało uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa przez Józefa Wohlmutha oraz Mosesa Rindera, rozpoczęto ich dyskretną obserwację oraz osób, do których przychodziły paczki ze Śląska. Już wkrótce okazało się, że z pozoru błaha informacja, przekazana przez informatora, spowodowała wykrycie i likwidację dużej afery przemytniczej, która swoim zasięgiem objęła teren południowo-wschodniej Polski. W wyniku podjętych działań w lutym 1935 roku, na próbie przemytu do Polski kolejnej partii srebrnych blaszek zostali zatrzymani w Chrzanowie: Józef Wohlmuth vel Salomon Klausner, Moses Rinder oraz Bernard Luftig⁸. W związku z powyższym prowadząc czynności śledcze wobec „grupy Wohlmutha” oficer wywiadowczy IG Stryj – komisarz Edmund Gött na podstawie art. 155 u.k.s. zwrócił się do Aresztu Policyjnego o zatrzymanie do jego dyspozycji Mosesa Rainera oraz Józefa Wohlmutha z Chrzanowa.

W uzasadnieniu sporządzonego w dniu 25 lutego 1935 roku wniosku do Sądu Grodzkiego w Chrzanowie o zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci aresztu śledczego wobec Józefa Wohlmutha, Mosesa Rainera z Chrzanowa oraz Bernarda Luftiga z Cieszyna, komisarz Edmund Gött napisał między innymi, że: „(...) wymienieni w latach 1933 do dnia dzisiejszego przemycili przez granicę z Czechosłowacji do Polski około 40 kg srebrnych blaszek, które następnie Józef Wohlmuth nadesłał pocztą do różnych kupców w Saszowie (Małopolska). Wskutek tych machinacji Skarb Państwa poniósł straty w wysokości około 10.000 zł (...)”.

Jednocześnie poszukując wyrobów pochodzących z przemytu w rejonie działania IG Stryj, oficer wywiadowczy wystąpił z prośbą do Komendy Policji Państwowej w Złoczowie o przeprowadzenie równoczesnej rewizji u miejscowych kupców Bruche Schmetterlinga, Majera Günsberga⁹ oraz I. Kornischa ze Złoczowa, a także u Samulela Werfela i Pinkasa Schapiry z Sassowa. W wyniku przeprowadzonej wówczas rewizji funkcjonariusze P.P. ujawnili u Rózi Günsberg 2 szpulki srebrnych nici pochodzących z przemytu. Ponadto w drodze wywiadu funkcjonariusze P.P. potwierdzili wcześniejszą informację, że w grudniu 1934 roku na adres mieszkańców Złoczowa przychodziły ze Śląska paczki pocztowe o wymiarach 40x20x15 cm, które były odbierane przez Majera Güns-

zaniem prawomocnym wyrokiem nieuczciwych handlarzy oraz producentów. Przykładem tego może być rozpracowywana przez SG sprawa „grupy Wohlmutha”.

⁸ **Bernard Luftig** – syn Salomona, ur. 20.07.1875 r. w Chrzanowie, żonaty, obywatel Polski narodowości żydowskiej, z zawodu krawiec.

⁹ **Majer Günsberg** – syn Rafaela, ur. 09.03.1896 r. w Sassowie, żonaty, obywatel Polski narodowości żydowskiej, rzemieślnik, produkował wyroby ze srebra.

berga lub Samuela Werfela z Sassowa¹⁰. Jednym z odbiorców paczek na terenie Złoczowa był Natan Sigal, który w trakcie przesłuchania 21 marca 1935 roku zeznał oficerowi śledczemu policji między innymi, że „(...) przed dwoma laty przyszedł do mnie daleki krewny Samuel Werfel z Sassowa i poprosił mnie abym zezwolił na swoje nazwisko jemu nadawać pakunki, Gdy zapytałem się dlaczego nie chce, aby pakunki nadchodziły na jego własne nazwisko, odpowiedział, że z Sassowem jest złe połączenie i pakunki nadane na mój adres do Złoczowa otrzyma prędzej (...)”. W dalszej części przesłuchany w charakterze świadka zeznał, iż nie orientował się co zawierały paczki oraz że nie otrzymywał za powyższe przesyłki żadnego wynagrodzenia od Samuela Werfela. Zgodził się na to tylko dlatego, ponieważ nie wypadało odmówić dalekiemu krewnemu. Prowadzący dochodzenie ustalili również, iż Majer Günsberg w procederze przerwania szlaku ze Śląska do Małopolski Wschodniej wykorzystywał swoich znajomych, na których adresy były nadawane paczki z przemycanym towarem. Często osoby te były nieświadome, co rzeczywiście zawierały przesyłki pocztowe. Należy podkreślić, iż działanie Majera Günsberga było dokładnie przemyślane. Zdawał sobie on z tego sprawę, że zbyt często przychodzące przesyłki na jego adres domowy mogą wzbudzić zainteresowanie sąsiadów, urzędników pocztowych, a tym samym doprowadzić do ujawnienia jego przestępczej działalności¹¹.

Podczas przesłuchania Cyli Parades, której na adres domowy były nadawane ze Śląska przesyłki, zeznała ona, że „(...) przed dwoma laty przyszedł do naszego domu sąsiad Majer Günsberg i powiedział, że nadał na nasz adres jakiś pakunek, który w najbliższych dniach nadejdzie. Poprosił żeby ten pakunek od listonosza odebrać, a on się po niego osobście zgłosi. Zapytałam się dlaczego pakunków nie nadaje na swój adres, na co mi odpowiedział, że nie chce, aby o tym wiedziano w domu (...)”. Ponadto z relacji Cyli Parades¹² wynikało, iż jej ojciec otrzymał w ostatnim okresie trzy przesyłki, które zostały następnie odebrane przez jej sąsiada. Jednak po otrzymaniu kolejnej niezapowiedzianej przesyłki,

¹⁰ Sassów – w czasach II Rzeczypospolitej wieś leżąca na północ od Złoczowa, znajdująca się w województwie tarnopolskim, obecnie w rejonie złoczowskim obwodu lwowskiego Ukrainy. W okresie międzywojennym na terenie Sassowa znajdowały się liczne warsztaty rzemieślnicze produkujące wyroby liturgiczne dla Żydów.

¹¹ Jak ustalili funkcjonariusze SG z IG w Stryju tylko w okresie objętym śledztwem do Mejera Günsberga na adres podstawionych mieszkańców w Złoczowie, Józef Wohlmuth nadał z Chrzanowa 22 paczki zawierające towar pochodzący z przemycu. W tym: 13 na adres Wolfa Palmera, 6 paczek na adres Bruche Schmetterlinga, 2 paczki na adres Salomona Paredsa oraz 1 na nazwisko Sandrea Spigela.

¹² **Cyla Parades** – córka Salomona, ur. 16.08.1912 r., obywatelka Polski narodowości żydowskiej zamieszkała w Złoczowie, z zawodu nauczycielka.

bojąc się o swojego ojca jak również jakichkolwiek kłopotów związanych z paczkami, kategorycznie zabroniła sąsiadowi nadawania jakichkolwiek przesyłek pocztowych na adres domowy. Z informacji uzyskanej podczas przesłuchania wynikało również, iż paczki zawierały nici srebrne do wyrobu tałesów¹³.

Prowadząc dochodzenie śledczy ustalili, iż za każdym razem po otrzymaniu paczek Majer Günsberg natychmiast rozliczał się z Józefem Wohlmuthem przesyłając pocztą pieniądze za otrzymany towar. Z analizy wykazu przekazów pocztowych nadanych przez Majera Günsberga wynikało, że tylko w okresie od lipca 1933 roku do 12 stycznia 1935 roku nadał on w Urzędzie Pocztowym w Złoczowie na adres żony Mosesa Rindera 18 przekazów pieniężnych na łączną kwotę 2871 zł.

W dalszej kolejności prowadząc dochodzenie w sprawie grupy Józefa Wohlmutha, na podstawie dokumentacji urzędu pocztowego w Złoczowie, ustalono między innymi, że odbiorcami 74 paczek pocztowych o łącznej wartości ponad 13 340 zł, które zostały wysłane pomiędzy 24 lipca 1932 roku a listopadem 1934 roku byli mieszkańcy województwa lwowskiego: M. Rinder, M. Singer i Ch. Lamm ze Złoczowa oraz M. Klinger z Drohobycza. Mając dane odbiorców oraz numery nadanych przesyłek pocztowych, w marcu 1935 roku, komisarz Edmund Gött zwrócił się z prośbą do Izby Kontroli Rachunkowej Poczty i Telegrafów w Bydgoszczy o udzielenie informacji, kim był nadawca paczek. Otrzymana odpowiedź z Bydgoszczy pozwoliła potwierdzić uzyskaną w drodze wywiadu informację, iż paczki te zostały nadane na pocztę w Chrzanowie oraz to, że ich nadawcami byli Józef Wohlmuth oraz jego teść Moses Rinder.

Na podstawie przeprowadzonego wywiadu ustalono, że za przemysłem srebra do Polski stała czeska firma Franz Kűchmaer & Comp. z Bratysławy, która w tym celu w 1932 roku utworzyła w banku PKO w Katowicach specjalne konto (nr 303215), na które były wpłacane kwoty za otrzymane drogą pocztową wyroby ze srebra. W drodze wywiadu ustalono, że na konto powyższej firmy mieszkaniec Sosnowca Ludwik Percik¹⁴ wpłacił ponad 3 577 złotych. Była to o tyle ważna informacja, gdyż z ksiąg handlowych firmy wynikało, iż w ostatnim okresie firma ta nie

¹³ Tałes – strój modlitewny Żydów, w postaci chusty prostokątnej nakładanej podczas modlitwy na głowę oraz ramiona. Tałes jest koloru białego z czarnymi lub granatowymi pasami wzdłuż boków. W rogach chusty znajdują się frędzle.

¹⁴ W trakcie prowadzonego dochodzenia ustalono, że **Ludwik Percik** (syn Wolfa, ur. 14.08.1908 r. w Sosnowcu, kawaler, obywatel Polski narodowości żydowskiej, z zawodu kupiec) był na Śląsku przedstawicielem firmy „Franz Kűchmaer & Comp. z Bratysławy” i nie miał on żadnych kontaktów z rozpracowywaną przez wywiad SG „grupą Wohlmutha”.

sprowadziła oficjalnie do Polski żadnego towaru. Świadczyć to mogło, zdaniem prowadzących śledztwo, iż pieniądze wpłacone na konto firmy przez Ludwika Percika pochodziły ze sprzedanego przemyczonego do Polski towaru. W związku z powyższym prowadząc czynności procesowe małopolska Straż Graniczna wystąpiła do Sądu Okręgowego w Katowicach o wydanie nakazu sądowego dla PKO Oddział w Katowicach o udostępnienie wszystkich danych dotyczących ww. konta oraz zrobienia wyciągów z przeprowadzonych operacji finansowych. Przy okazji prowadząc dochodzenie w sprawie przemytu ustalono również, iż z czeską firmą współpracuje „Polski Przemysł Szychowy”, który zajmuje się na terenie Polski handlem wyrobami ze srebra przeznaczonymi do celów liturgicznych. Z ustaleń wynikało, iż firma z Warszawy wpłaciła w październiku 1934 roku na konto czeskiej spółki ponad 1000 zł, co mogło sugerować, iż prowadziła ona również handel towarami pochodzącymi z przemytu.

<p>Szczegółowe wskazówki:</p> <p>D = pilny PU = częściowo pilny RPx = odpowiedź zaplanowana z kwotą TC = sprzyżenie PC = telegraficzne potwierdzenie odbioru PCD = pilne telegraficzne potwierdzenie odbioru PCP = potwier. odbioru pocztą PS = dośladk za adresatem poczta = doręczyć za pośrednictwem pocztą listem poleconym PR = do odebrania na poczcie jako list polecony GP = pocztą lotniczą GPR = do odebrania w telegraf. poślaniec TR = poślaniec X P = poślaniec opłacony XPP = poślaniec opłacony, należyłość podać pocztą (tylko w obrębie kraju) NPT = poślaniec opłacony, należyłość podać telegraf. (tylko w obrębie kraju) WP = do ręk. własnych otwarty = doręczyć w stanie otwartym dzien = doręczyć w godzinach od 7 do 22 noc = doręczyć o każdej porze dnia i nocy IMx = x adresów CIA = podać wszystkie adresy Jx = x doł. prasowy = telegram prasowy presse = telegram niespieszny w języku francuskim LCF = telegr. niespieszny w języku kraju nadania lub w języku wyznaczonym przez ten kraj LCD = telegr. niespieszny w języku kraju przeznaczenia lub w języku wyznaczonym przez ten kraj SFM = telegram sensoryczny LT = telegram listowy</p> <p>Dokł. dny adres wysyłającego:</p>	<p>Opłata za telegram</p> <p>gotówką _____</p> <p>znaczkami pocztowymi _____</p> <p>Ogółem _____</p> <p>Podpis _____</p>	<p>Telegram</p> <p>Rodzaj _____ Kraj _____</p> <p>z _____</p> <p>Nr _____ słów dn. / godz. min. _____</p>	<p>Oddany dn. _____</p> <p>godz. _____</p> <p>przewód. Nr _____</p> <p>do _____</p> <p>Podpis _____</p> <p>Uwagi służbowe _____</p>
	<p>Adres: <i>Komenda Policji Państwowej</i> <i>Żytozów</i></p> <p>Urząd telegraficzny: _____</p> <p><i>Proszę wstrzymać się od przeprowadzenia rewizji w odbiorcy paczki N° 115 nadanej H. Bee w Chyżanowie do Żytozowa. Bezpieczeństwo Chyżanowa. Jwci paczka i miejsce ten wyjechał również jwci przeprowadzić rewizję, u Jozefa Habera w Lassow.</i></p> <p><i>Juzeph. Gran. Hryp.</i></p>		

W toku dalszych czynności operacyjno-śledczych w stosunku do firmy Franz Küchmaer & Comp. z Bratysławy prowadzonych w rejonie Cieszyna przez IG Bielsko ustalono również, że zamówiony wcześniej towar czechosłowacka firma wysyłała na adres Józefa Luftiga zamiesz-

kałego w czeskimi Cieszynie. Natomiast przerzutem srebra przez granicę z czeskiego Cieszyna do Polski zajmował się przy pomocy zaufanych przemytników obywatel Polski Bernard Luftig, który był bratem Józefa Luftiga. Po przybyciu do Polski towar ten na terenie Chrzanowa był pakowany przez Józefa Wohlmutha do paczek pocztowych i wysyłany na adresy podstawionych odbiorców do Złoczowa oraz Sassowa. Mając informację o kolejnej przesyłce nadanej w dniu 4 lutego 1935 roku w Chrzanowie, IG w Stryju zwrócił się do Policji Państwowej w Złoczowie o przeprowadzenie rewizji paczki nr 115. W wyniku przeprowadzonej rewizji paczki funkcjonariusze ujawnili, iż zawierała ona szpule srebrnych nici o łącznej wadze ok. 250 gramów.

Niezwykłe ciekawych informacji na temat działalności przemytniczej „grupy Wohlmutha” dostarczyły protokoły karne oraz protokoły przesłuchania sporządzone w lutym 1935 roku w Komendzie Powiatowej Policji Państwowej w Chrzanowie przez komisarza Edmunda Götta, który w tym celu dożył podróż służbową ze Stryja do Chrzanowa.

Po zatrzymaniu Józefa Wohlmutha oficer wywiadowczy IG Stryj w asyście funkcjonariuszy Policji Państwowej z Chrzanowa dokonał przeszukania jego mieszkania. W wyniku przeprowadzonej rewizji w domu podejrzanego znajdującego się w Chrzanowie przy ulicy Słowackiego 4 ujawniono, a następnie zatrzymano 2 odcinki przekazów pocztowych, na podstawie których wpłacono na konto PKO nr 303215 kwotę w wysokości 380 złotych oraz 3 dowody nadania paczek o wadze ok. 1,2 kg na adres R. Schmetterlinga ze Złoczowa. W trakcie przesłuchania, które odbyło się w dniu 27 lutego 1935 roku w siedzibie Komendy Powiatowej Policji w Chrzanowie, Józef Wohlmuth przyznał się do tego, iż od 1933 roku zajmuje się przemytem srebrnych wyrobów oraz zeznał, iż do przemytu srebra przez granicę namówił go stary Samuel Werfel¹⁵ z Sassowa. Z relacji przesłuchanego wynikało, że w Sassowie było bardzo duże zapotrzebowanie na czeskie wyroby ze srebra z uwagi na fakt, iż w tej miejscowości znajdowały się liczne warsztaty produkujące narzędzia liturgiczne dla Żydów. Ponadto w trakcie przesłuchania śledczy ustalili, że za kilogram przemyconych srebrnych blaszek oraz srebrnych nici w zależności od kursu srebra można było otrzymać na terenie Małopolski Wschodniej w Sassowie od 165 do 167 złotych. Kwota ta pozwoliła z kolei ustalić dochody z przemytu „grupy Wohlmutha”. Przyjmując, iż koszty nabycia 1 kg wyrobów ze srebra na terenie Czechosłowacji wynosiły od 125 do 130 złotych, a koszty związane z przerzutem towarów przez granicę wynosiły ok. 18 złotych, to jak obliczył

¹⁵ **Samuel Werfel** – obywatel Polski narodowości żydowskiej, z zawodu kupiec. W trakcie prowadzonego śledztwa obawiając się odpowiedzialności karnej w marcu 1935 roku nielegalnie wyemigrował z Polski do Palestyny.

śledczy, Józef Wohlmuth za kilogram przemyconego czeskiego srebra zarabiał na czysto ok. dwudziestu złotych. Jednak kwota, jaką stracił Skarb Państwa z tytułu należnych podatków była o wiele wyższa.

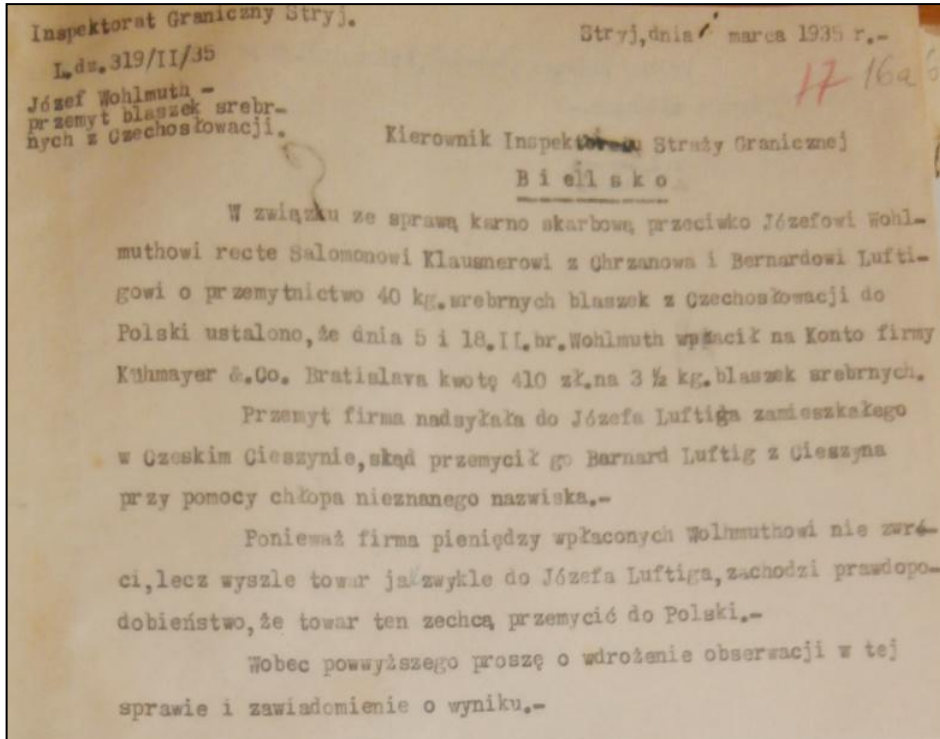
Śledczym gromadzącym materiały dowodowe udało się ustalić, że mechanizm działania grupy był następujący:

- przygotowane pakunki zawierające srebrny szych, Józef Wohlmuth wysyłał na podane wcześniej adresy do Złoczowa w Urzędzie Poczto-
wym w Chrzanowie,
- pieniądze za sprzedany na terenie Małopolski Wschodniej towar były przesyłane na adres jego teścia – Mosesa Rindera w Chrzanowie, które wpłacał następnie na konto PKO firmy Franz Kuchmaer & Comp. z Bratysławy.

Z relacji przesłuchanego wynikało, że w związku z tym, iż w rejonie Sassowa było bardzo duże zapotrzebowanie na blaszki srebrne, a na lokalnym rynku na Śląsku było trudno nabyć tak duże ilości srebra, Józef Wohlmuth nawiązał kontakt z czeską firmą Franz Kuchmaer & Comp. z Bratysławy. Firma ta zobowiązała się do dostarczenia mu srebrnego szychu pod wskazany adres w czeskim Cieszynie. Z kolei oskarżony zobowiązał się do wpłacania na jej konto w Katowicach pieniędzy pochodzących ze sprzedaży wyrobów ze srebra. Ponadto w trakcie przesłuchania Józef Wohlmuth zeznał, iż do przemytu towaru przez granicę zaangażował znanego w „środo-wisku przemysłowym” Bernarda Luftiga, który od szeregu lat zajmował się przemytem towarów przez granicę w rejonie Cieszyna. Z zebranego materiału dowodowego wynikało, iż po przerzuceniu towaru przez granicę Bernard Luftig odbierał pakunki od przemysłowców i osobiście przekazywał je Józefowi Wohlmuthowi. Za kilogram przemyconych blaszek płacił on Bernardowi Luftig ok. 70 kc.

Z analizy materiałów dowodowych w postaci otrzymanego wyciągu z konta bankowego firmy Franz Kuchmaer & Comp. z Bratysławy wynikało, iż Józef Wohlmuth na przestrzeni od 24 sierpnia 1932 roku do 18 lutego 1935 roku wpłacił na konto ww. firmy łącznie 5249 złotych, co odpowiadało w przeliczeniu 41 kilogramom przemyconego srebra. Natomiast z wyciągu ksiąg pocztowych znajdujących się w Urzędzie Poczto-
wym w Złoczowie ustalono, że w tym okresie Józef Wohlmuth wysłał z Chrzanowa do Złoczowa 53 paczki o łącznej wadze ponad 56 kg. Z kolei z dokumentacji służbowej przechowywanej w Urzędzie Poczto-
wym w Chrzanowie wynikało, że w okresie od lipca 1932 roku do grudnia 1934 roku na konto Mosesa Rindera wpłacono ze Złoczowa kwotę w wysokości 6 265 zł, co było równoważnością ok. 46 kg srebra. Jak ustalili funkcjonariusze SG, pieniądze te pochodziły od rzemieślników zajmujących się produkcją wyrobów liturgicznych w okolicach Złoczowa. Ponadto podczas rewizji w domu Mosesa Rindera zakwestionowano 12 na-

danych przez Werfela z Sassowa przekazów pocztowych na łączną kwotę 1035 zł¹⁶. Próbując ustalić powiązanie oraz rolę jaką odgrywał w grupie przemytniczej Moses Rinder – został on przesłuchany w dniu 27 lutego 1934 w siedzibie Komisariatu policji w Chrzanowie przez oficera wywiadowczego IG Stryj.

W trakcie przesłuchania Moses Rinder potwierdził, iż rzeczywiście na jego adres przychodziły od pewnego czasu różne przekazy pocztowe, jednak z chwilą otrzymania pieniędzy od listonosza, natychmiast przekazywał je swojemu zięciowi Józefowi Wohlmuthowi. Jak stwierdził zatrzymany „(...) z jakiego tytułu pieniądze przychodziły, tego nie wiem i nigdy zięcia o to nie pytałem (...)”. W trakcie przesłuchania oskarżony przyznał się również, iż na adres sklepu przychodziła korespondencja z firmy Franz Kűchmaer & Comp. z Bratysławy, jednak

¹⁶ Podczas prowadzonego dochodzenia w sprawie przemytu, niezwykle istotne było ustalenie dla celów procesowych ile srebra rzeczywiście przemytniła do Polski „grupa Wohlmutha” oraz jakie poniósł Skarb Państwa straty z powodu ich działalności. Było to niezwykle trudne zadanie, z uwagi na brak dokumentacji w tym zakresie. Dane, które otrzymał komisarz Edmund Gött pochodziły z różnych źródeł (tj. z wyciągów z konta bankowego, wykazu przekazów pocztowych oraz przekazów pieniężnych) i znacznie się od siebie różniły. Umożliwiły one biegłym tylko w przybliżeniu oszacować rozmiar przemytniczej działalności.

co zawierała nie wiedział on, ponieważ nie otwierając kopert przekazywał ją swojemu zięciowi. Z zachowanych materiałów śledczych wynika, iż w trakcie prowadzonego dochodzenia oraz przesłuchań Moses Rinder przyjął taktykę polegającą na pomniejszaniu swojego udziału w przemycnym procederze. Było to sprzeczne z zebranymi podczas dochodzenia materiałami dowodowymi, jak również zeznaniami osób zatrzymanych¹⁷.

W trakcie przesłuchania kolejnej osoby zamieszanej w przemyt srebra z Czechosłowacji do Polski – Bernarda Luftiga – śledczy uzyskał informację, że zatrzymany w 1933 roku został zwerbowany przez Józefa Wohlmutha do przemytu srebra. Z wyjaśnień oskarżonego wynikało, że towar był wysyłany z firmy Franz Kűchmaer & Comp. z Bratysławy na adres jego brata Józefa Luftiga, który mieszkał w czeskim Cieszynie. W trakcie przesłuchania Bernard Luftig zeznał, iż z chwilą otrzymania informacji o tym, że towar jest już w mieszkaniu u brata, jego zadaniem było zorganizowanie przy pomocy uprzednio wynajętych przemycników przerzutu srebra do Polski. Ponadto zatrzymany zeznał również, że po przerzuceniu kontrabandy na terytorium Polski pakunki zawierające srebrny szych były przekazywane bezpośrednio w Chrzanowie Józefowi Wohlmuthowi lub w razie nieobecności jego teściowi Mosesowi Ridnerowi. Z relacji zatrzymanego wynikało, iż za przemyt 1 kg srebrnego szychu otrzymywał on zwykle 18 zł. Jednak zyskiem musiał się on podzielić z przemycnikiem płacąc mu 7 złotych. Aby zabezpieczyć towar przed kradzieżą przez przemycnika, Bernard Luftig pobierał od niego tzw. „kaucję” w wysokości 80 zł za każdy kilogram przemyczonego srebra, która była zwracana tragarzowi po szczęśliwym dostarczeniu przesyłki do Polski. W trakcie przesłuchania zatrzymany przyznał się, iż na przełomie 1934/1935 roku przemycił do Polski dla Wohlmutha około 10 pakunków.

Jak widać pobierana kaucja stanowiła swojego rodzaju zabezpieczenie towaru. Kaucja była dodatkowym czynnikiem motywującym tragarzy do tego, aby podczas przekraczania granicy państwowej zachowali „szczególną ostrożność” i nie dali się zatrzymać patrolom Straży Granicznej, ponieważ w przypadku utraty przemycanego towaru tracili oni

¹⁷ O roli kierowniczej Mosesa Rindera w organizacji przemytu srebra do Polski świadczyć może m.in. list napisany w języku jidysz w dn. 25.02.1935 r. do Abrahama Barona – obwinionego o przemyt towarów z Niemiec do Polski. List ten został znaleziony i zabezpieczony przez funkcjonariuszy SG z Zachodnio-Małopolskiego Inspektoratu Okręgowego SG podczas dokonanego przeszukania mieszkania A. Barona, które znajdowało się w Oświęcimiu. W liście tym Moses Rinder przestrzega swojego znajomego: „(...) wszystkie listy do tego osobnika zniszcz i nic nie zostaw, bo Klausner przez to wpadł już w błąd. Była u niego rewizja, lecz nic nie znaleźli tylko odcinek pocztowy (...)”.

również bezpowrotnie kaucję. Było to przerzucenie odpowiedzialności za przemycający towar przez organizatorów na tragarzy, którzy ponosili w tym przypadku całe ryzyko prowadzonej działalności. Aby zakończyć czynności operacyjno-śledcze i skierować sprawę do Sądu Okręgowego w Katowicach śledczy musieli ustalić, kto był w rzeczywistości odbiorcą na terenie Małopolski Wschodniej przemycających wyrobów ze srebra. Było to istotne, gdyż dotychczas działania wywiadowcze pozwoliły namierzyć i zatrzymać pośredników w handlu wyrobami ze srebra. W związku z tym funkcjonariusze Straży Granicznej prowadzący dochodzenie przystąpili do obserwacji działających na terenie Sassowa oraz jego okolic warsztatów rzemieślniczych. W wyniku wstępnej analizy operacyjnej dokumentów wytypowano, a następnie przeprowadzono rewizję w kilku warsztatach należących do Chaima Isaka Kleina, Chaima Ber Wandera oraz Pinkasa Schapira, co do których istniało uzasadnione podejrzenie, iż w procesie produkcji wykorzystują towar pochodzący z przemytu. W wyniku przeprowadzonych na terenie Sassowa w marcu 1935 roku rewizji ujawniono i zabezpieczono na poczet toczącego się śledztwa znaczne ilości gotowych wyrobów ze srebra. Z analizy zebranego materiału dowodowego wynikało, że Pinkas Schapira¹⁸ właściciel warsztatu rzemieślniczego w Sassowie „(...) wiedział dokładnie, że sprowadzone od Rindera blaszki pochodzą z przemytnictwa, o czym świadczyła ich niska cena tychże w porównaniu do ceny płaconej za towar krajowy. Ponadto ze względu na jakość tego towaru powodowała, iż jako szycarz mógł je odróżnić. Poza tym brak faktur na dostarczony towar, a wreszcie dyrygowanie paczek na obcy adres, świadczą niezbicie, iż obwiniony wiedział jakiego pochodzenia jest towar (...)”. Z kolei w trakcie przesłuchania Chaim Ber Wander¹⁹ zeznał, iż „(...) aby utrudnić wykrycie przemytu polecił on Wohlmuthowi wysłać paczki na adres Wolfa Kornischa ze Złoczowa, od którego następnie odbierał pakunki osobiście (...)”. Ponadto śledczy ustalili, że daty nadania paczek pocztowych na adres Kornischa pokrywały się z datami nadawanych przekazów pieniężnych. Jednak w odróżnieniu od pozostałych Chaim Ber Wander dokonywał „przedpłat” Wohlmuthowi na adres Moseasa Rindera, a następnie drogą pocztową otrzymywał zamówiony towar.

¹⁸ **Pinkas Schapira** – syn Herscha, ur. 10.12.1897 r. w Sassowie, obywatel Polski narodowości żydowskiej, właściciel warsztatu rzemieślniczego zajmującego się produkcją wyrobów liturgicznych. W trakcie rozpracowania „grupy Wohlmutha” prowadzący dochodzenie komisarz E. Gött udowodnił mu kupno od Józefa Wohlmutha 5 kg srebra pochodzącego z przemytu.

¹⁹ **Chaim Ber Wander** – syn Josela, ur. 20.10.1898 r. w Sassowie, obywatel Polski narodowości żydowskiej, właściciel warsztatu rzemieślniczego na terenie Sassowa. Prowadzący dochodzenie oficer wywiadowczy IG Stryj udowodnił mu kupno od Józefa Wohlmutha 4 kg wyrobów ze srebra pochodzącego z przemytu.

Podsumowując należy stwierdzić, że prowadzone w 1935 roku przez małopolską Straż Graniczną operacyjne rozpracowanie „grupy Wohlmutha” zakończyło się sukcesem, a zebrane w toku śledztwa materiały dowodowe ewidentnie wskazywały na winę oskarżonych. Działania Straży Granicznej podjęte w pierwszym kwartale 1935 roku doprowadziły do wykrycia, a następnie do likwidacji grupy przemytniczej zajmującej się szmugłem do Polski wyrobów ze srebra (tzw. szychu). W trakcie prowadzonego dochodzenia na terenie Złoczowa oraz Chrzanowa przesłuchano w sprawie przemytu srebra 20 osób. W wyniku przeprowadzonego śledztwa oraz dzięki żmudnej analitycznej pracy oficera wywiadowczego z IG Stryj komisarza Edmunda Götta, pomimo sprzecznych zeznań osób przesłuchiowanych, Józefowi Wohlmuthowi udowodniono kierowanie grupą przemytniczą oraz wspólnie z Bernardem Luftigiem przemyt do Polski ponad 40 kg srebra. Udowodniono również im to, iż swoim działaniem narazili Skarb Państwa na stratę w wysokości ok 10 tys. złotych z tytułu należnych podatków.

Inspektorat Graniczny Stryj.
L.dz: 319/II/35.
Józef Wohlmuth i tow. z Chrzanowa, przemyt blaszek srebrnych.-

Stryj, dnia 2 marca 1935 r. 50
26

Wschodnio Małopolski Inspektor Okręgowy
Straży Granicznej
Przemysł

Melduję, że w czasie 23.II.-27.II.br. zlikwidowałem sprawę przemytu 41 kg. srebrnych blaszek wartości 10.000 zł.-

Odpis protokołu karnego spisane w pow. sprawie przedstawiam.-

W związku z likwidacją powyższej sprawy, proszę o zrealizowanie mi załączonego rachunku kosztów podróży z funduszu na walkę z przemytnictwem, gdyż w Kwatermistrzostwie brak jest gotówki na pokrycie tej podróży.-

zał. 2.

Kierownik Inspektoratu Granicznego
na urlopie
w z.
/E.Gött, Komis. Str. Gr./

W zachowanych materiałach archiwalnych brak jest informacji, czy wobec Mosesa Rindera wydano postanowienie o przedstawieniu mu zarzutów lub objęto ww. aktem oskarżenia w sprawie przemytu srebrnego szychu przez „grupę Wohlmutha”. Świadczy o tym fakt, że prowadzącemu śledztwo oficerowi wywiadowczemu IG Stryj z nieznanых przyczyn na podstawie zgromadzonych dowodów, ale także w dużej mierze dzięki

przyjętej taktyce przez Mosesa Rindera, w trakcie śledztwa nie udało się doprowadzić do jego oskarżenia. Zdaniem autora Moses Rinder odgrywał kluczową rolę w działalności „grupy Wohlmutha”. Bez sklepu znajdującego się w centrum Chrzanowa, którego był właścicielem, nie byłby możliwy swobodny obrót towarami pochodzącymi z przemytu. Był on w dużej mierze odpowiedzialny za dystrybucję paczek, za przelewy bankowe, jak również był pośrednikiem w korespondencji handlowej pomiędzy firmą Franz Küchmaer & Comp. z Bratysławy a jego zięciem Józefem Wohlmuhtem.

Epilogiem prowadzonych działań przez Straż Graniczną, było skierowanie w pierwszym kwartale 1935 roku sprawy „grupy Wohlmutha” do Sądu Okręgowego w Krakowie, przed którym toczyło się dalsze postępowanie. Po sześciomiesięcznym procesie, 4 listopada 1935 roku z art. 45 pkt 1 w związku z art. 31 ustawy karno-skarbowej zapadł wyrok skazujący:

- Józefa Wohlmuta na grzywnę w wysokości 4800 złotych oraz konfiskatę mienia pochodzącego z przestępstwa,
- Bernarda Luftiga na grzywnę w wysokości 6000 złotych,
- ponadto ww. dodatkowo zostali ukarani 2-miesięcznym aresztem.

W przypadku pozostałych uczestników „grupy Wohlmutha” w związku z niewystarczającym materiałem dowodowym, odstąpiono od ich ukarania²⁰.

Należy podkreślić, iż działania Straży Granicznej zakończone rozbiem kanału przerzutowego z Czechosłowacji do Polski było niezwykle istotne z punktu bezpieczeństwa państwa. Z materiałów operacyjnych Straży Granicznej wynikało bowiem, iż w latach trzydziestych ubiegłego wieku jednym z rejonów, przez który prowadził szlak przerzutu materiałów propagandowych, broni oraz pieniędzy dla ukraińskiego podziemia oraz komunistycznych organizacji działających na terenie Polski był Śląsk Cieszyński. Organizacje te często „korzystały z usług” lokalnych przemytników.

²⁰ Art. został oprac. przez autora na podstawie dokumentów znajdujących się w teczce zawierającej akta z prowadzonego śledztwa przez IG Stryj przeciwko Józefowi Wohlmuhtowi i spółce, l.dz.3/AG/I.G.Stryj/35 przechowywanej w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym we Lwowie, sygn. akt nr 204/1/1799.

Wzory dokumentów
procesowych

PROTOKÓŁ KARNY
z powodu wykrycia przestępstwa skarbowego

spisany dnia 27 lutego 1935 r. w kancelarii Urzędu Powiatowej Komendy
w Policji Państwowej w Chrzanowie –

.....
.....
.....

OBECNI:

Obwinieni Imię i nazwisko, wiek, zawód, adres	Asystencja Imię i nazwisko zawód, miejsce zamieszkania asystujących	Imacze Imię i nazwisko, charakter służbowy, miejsce służbowe
<i>Józef Wohlmuth rekte Salomon Klaausner, syn Salomona Klausnera i Kaili z Wohlmuthów ur. w 1900 roku w Chrzanowie i zam. ul Słowackiego 4, kupiec, żonaty z Sarą Rinder, 1 dziecko</i> ----- <i>Bernard Luftig, syn Salomona i Biny z d. Mondschein, żonaty, z Sarą Gross, 2 dzieci, ur. 20.VII.1875 w Chrzanowie, zam. Cieszyn ul. Zamkowa 5, z zawodu krawiec, rel. mojż.</i>		Edmund Gött komis. Str. Gran. z Inspektoratu Straży Ganicznej Stryj

ZAJĘTE PRZEDMIOTY PRZESTĘPSTWA
i miejsce ich przechowywania:

*Udowodniono przemytnictwo 38 kg netto blaszek srebrnych na szpulach drewnianych
oraz usiłowanie przemytnictwa 3 kg blaszek srebrnych (poz. tar. cel. 1267/p 2) Z po-
wyższej ilości zajęto 18 sztuk gotowych „Arur” wyrobionych z srebrnych blaszek.*

.....
.....
.....
.....

POWÓD OBWINIENIA:

(opisanie towarzyszących przytrzymaniu okoliczności oraz zebranych dowodów winy)

Na podstawie długotrwałych wywiadów i dochodzeń ustalono, że oprócz sprawy przemysłowej dostarczającej przemysłowych blaszek, bort dla Józefa Habera w Sassowie, która to sprawa została zlikwidowana w listopadzie 1934 r., na teren Złoczowa i Sassowa dostają się przemycane srebrne blaszki z Chrzanowa. Przez obserwację ustaliłem, że na adres Mosea Rindera z w Chrzanowie są nadawane bardzo często przez sztetyniarzy z Sassowa różne kwoty pieniężne.-

Wobec tych informacji udałem się do Chrzanowa, gdzie 23.II.1935 r. przeprowadziłem rewizję u Mosea Rindera, która nie dała żadnego rezultatu. Przesłuchany Moses Rinder od kogo i z jakiego tytułu otrzymuje ze Sassowa i Złoczowa różne większe kwoty oświadczył początkowo, że nie pamięta ... że oddawał je zgłaszającym się do niego nieznanym mu z nazwiska, wreszcie zapodał, że wszystkie pieniądze nadchodzące pod jego adres ze Złoczowa i z Sassowa były przeznaczone dla zięcia jego Józefa Wohlmuta zwanego Salomon Klausner zamieszkałego w Chrzanowie (zał.1a). W czasie przeprowadzonej u Józefa Wohlmuta rewizji znaleziono w kieszeni jego ubrania 2 odcinki na wpłacone konto P.K.O nr 303215 kwoty 380 zł i 30 zł. (zał 2-3) oraz dowód nadania paczki o wadze 1.200 kg na adres B. Schmetterling Złoczów (zał. 4)

Jedną sztukę „Arturum” wyrobioną z przemycanych blaszek szychowych oraz próżnych szpul z srebrnych blaszek, które odstawiłem do U.C. Cieszyn jako dowody rzeczowe.- Przesłuchany Józef Wohlmut zapodał do protokołu (zał.5), że przemysł uprawia od roku 1933, kiedy to w podróży do rabina w Skalacie spotkał starego Werfela z Sasowa, który zapodał mu adres firmy Frnaz Küchamyer & Comp. Bratislava i namówił go do przemycania srebrnych blaszek na które będzie miał łatwy zbył w Sassowie, gdzie jest rozwinięty przemysł chałupniczy wyrobu „atures” żydowskich i do tego celu jest duże zapotrzebowanie na srebrne blaszki, które w kraju nie można nabyć w dobrym gatunku i cenie.- Za kg blaszek miał mu Werfel płacić 165 – 167 zł loco Złoczów. Paczki miał wysyłać na wskazany mu adres do Złoczowa najczęściej E. Gutflisch. Pieniądże za przemysł miał mu Werfel przekazywać na adres teścia Wohlmuta Mosea Rindera w Chrzanowie.- przemysł wysyłał również dla Pinkasa Schapira w Sassowie a ostatnio dla Majera Günsberga w Złoczowie na adres Brucha Schmetterling Złoczów.-

Zapotrzebowanie miał wyłącznie na srebrne blaszki, więc wyłącznie takie sprowadzał z firmy Frnaz Küchamyer & Comp. Bratislava. W tym celu nawiązał kontakt z fabryką i wpłacał na jej konto w P.K.O. oddział Katowice nr 303215 należne kwoty i dopiero mu fabryka przesyłała towar. Do przemysłownictwa z Czechosłowacji do Polski zaangażował Bernarda Luftiga z Cieszyna Polskiego który ma brata w Cieszynie czeskim.- Za kilogram przemytu płacił Wohlmut Luftigowi równowartość 70 kc.30

Zamówienie w firmie Frnaz Küchamyer & Comp. Bratislava towar dyrygował Wohlmut do Józefa Luftiga w Czeskim Cieszynie, skąd wedle zeznań Bernarda Luftiga (zał. 6) zabierał i przemycał do Polski jakiś nieznaną chłop z Cieszyna zaś Bernard Luftig odwoził osobiście pakunki do Józefa Wohlmuta w Chrzanowie, gdzie oddawał mu osobiście lub zostawiał u krewniej swojej Gitli Thaler false Faber w Chrzanowie (zał. 7)

Firma Franz Küchamyer & Comp. Bratislava otworzyła sobie w P.K.O. Oddział Katowice konto nr 303215 specjalnie w tym celu, by ułatwić przemysłownikom przekazywanie pieniędzy na zamówiony przemysł.

Na podstawie wyciągu z tego konta (zał. 8-23) ustaliłem, że Józef Wohlmut pod nazwiskiem teścia swego Mosea Rindera założył na konto nr 303215 w czasie od 24.VIII.1932 do 18.II.1935 ogólną kwotę zł 5249 – co przy cenie 126 zł za kg blaszek świadczy, że zamówił fabryce Franz Küchamyer & Comp. Bratislava 41 kg srebrnych blaszek.- wszystkie dowody złożenia są wypełnione ręką Józefa Wohlmuta.-

Poza tym na podstawie ksiąg pocztowych (zał. 26-37) w Chrzanowie ustaliłem, że Józef Wohlmut nadał z Chrzanowa do Złoczowa ogółem 53 paczek o wadze 56.100 kg brutto (zał. 24) co po odjęciu 3 kg blaszek za które zapłacił firmie, a towaru jeszcze nie otrzyma, po odciążeniu wagi opakowania 35% od wagi brutto, oraz drobnej ilości blaszek, które wyrobił osobiście na „atures” ustala się, że Józef Wohlmut przemycił ogółem 38 kg netto blaszek, zaś 3 kg. usiłował przemycić.-

Wreszcie na podstawie ksiąg pocztowych w Urzędzie Pocztowym w Chrzanowie (zał. 25) ustaliłem, że Józef Wohlmut na adres teścia swego w czasie od 24.VIII.1932 do 23.X.1934 (w czym nie brałem w rachubę miesiąca stycznia 1935, gdyż w Urzędzie Pocztowym dokumentów nie było) otrzymał od różnych odbiorców ze Złoczowa i ze Sassowa ogólną kwotę zł. 6 265,70 co przy cenie sprzedanej 167 za kg blaszek również wynosi 37kg. Netto i pozostaje jeszcze kwota 87 zł. na koszt przesyłki.-

Nadto załączam 12 przekazów pocztowych (zał. 26-37) na ogólną kwotę 1035 zł. 10 gr. Wyslaną na adres Mosea Rindera przez Werfela z Sassowa za pobrany przemysł.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

**OŚWIADCZENIE OBWINIONEGO
(po odczytaniu poprzedniej rubryki)**

Potwierdzając odczytane mi Powody obwinienia, oświadczam co następuje:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(podpisy lub znak ręki obwinionego, ewentualnie także podpisy osób asystujących przy przesłuchaniu).

**EWENTUALNE DALSZE UWAGI IMACZÓW:
(zgłaszane co do „Oświadczenia” obwinionego)**

.....
.....
.....
.....
.....

**NA TEM PROTOKÓŁ ZAKOŃCZONO I PODPISANO
(własnoręczne podpisy wszystkich Imaczów)**

Oryginał, maszynopis powielony.

Zespół akt MIO SG, CDIA Lwowie, sygn. akt 204/1/1779, karta 38-40

Odpis

PROTOKÓŁ

przesłuchania *świadka*
znawcy

spisany dnia **24 lutego 1935 r.** w Kancelarii Urzędu
Wydziału Śledczego P.P. w **Chrzanowie**

OBEJNI:

Kierujący przesłuchaniem (imię i nazwisko charakter służbowy i miejsce służbowe)	Asystencja (imię i nazwisko, zawód miejsce stałego zamieszkania asystujących)	Protokolant (imię i nazwisko, charakter służbowy, miejsce służbowe)
Edmund Gött komis. z Inspektor. Straży Gran. w Stryju	Józef Pajda strażnik gran. z plac. II linii Cieszyn	jak kol. I.

1. Imię i nazwisko świadka (znawcy) **Bernard Luftig**
2. Wiek lub data urodzenia **1875, 20 lipca**
3. Zawód **krawiec**
4. Miejsce stałego zamieszkania **Cieszyn ul. Zamkowa Nr. 5**
5. Stosunek do obwinionego (pokrewieństwo, powinowactwo, stosunek życzliwy lub niechętny itp.)

Imiona rodziców: błąp. Salomon i Bina z Mondscheinów

Miejsce urodzenia: Chrzanów pow. Chrzanów

Stan rodzinny: żonaty z Sarą Gross, dzieci 2

6. Czy był karany i za co **za przemytnictwo**
7. Po objaśnieniu świadka (znawcy), jaki jest powód przesłuchania, i zwrócenia mu uwagi na przepis art. 140 K.K. oświadcza co następuje:

Salomon Klausner recte Wohlmuth znam mniej więcej od pięciu lat. Mniej więcej przed dwoma laty spotkałem na rynku w Chrzanowie Salomona Klausnera i tenże zaproponował mi, czy bym mu nie przemycał z Czechosłowacji pakunki, za co będzie mi płacił po 18 zł za kg. Na propozycję zgodziłem się i z Klausnerem omówiliśmy się, że towar fabryka będzie wysyłała na adres mego brata Józefa zam. w Czeskim Cieszynie. Od brata zaś ja mam towar zabierać i dostarczyć Klausnerowi do Chrzanowa. Do przemycenia pakunków od brata z Czeskiego Cieszyna do Polski najmowałem nieznanego mi z nazwiska chłopca, któremu płaciłem od kg przemytu 7 zł. Chłop ten składał mi kaucję 80 zł. Rysopis jego wiek ok. 35 lat, wzrost wyżej jak średni, średniej tuszy, twarz golona.-

Ogółem przez cały czas stosunków z Klausnerem przemycałem dla niego około dziesięciu pakunków. Pakunki Klausnerowi odwoziłem osobiście dostarczałem do niego do domu wzgl. gdy nie był u teścia swego Rindera Mosesa je zostawiałem.-

Czasami, gdy nie mogłem go zostawić w Chrzanowie, zostawiałem dla niego pakunki u Fabera Nechemjasza zam. w Chrzanowie przy ulicy Krzyskiej. W pakunkach były wyłącznie blaszki srebrne do wyrobu szychu. Z której fabryki były pakunki tego nie wiem, gdyż nie interesowałem się. Brat mój nie brał za pośrednictwo żadnego wynagrodzenia.-

Więcej w tej sprawie nie mam nic do zeznania.-

/-/ Bernard Luftig

Na tym protokół zakończono.

/-/ Pajda Józef str.

Oryginał, maszynopis powielony

Zespół akt MIO SG, CDIA we Lwowie, sygn. akt 204/1/1779, str. 42

Inspektorat Graniczny Stryj.
L. dz.: 319/II/35.
Stryj, dnia 2 marca 1935 r.
Józef Wohlmuth i tow.-
przemysł srebrnych blaszek.-
Urząd Celnny
Cieszyn

Przesyłam protokół karny spisany w związku z udowodnieniem przemytnictwa 38 kg. srebrnych blaszek przez w/w oraz usiłowania przemytnictwa 3 kg. blaszek srebrnych z wnioskiem na skierowanie sprawy do Prokuratora Sądu Okręgowego w Cieszynie.-
Józef Wohlmuth i Bernard Luftig zostali dnia 25 lutego br. odstawieni do Sądu Grodzkiego w Chrzanowie, z wnioskiem na zawieszenie nad nimi aresztu śledczego.- Sąd Grodzki w Chrzanowie postanowieniem z dnia 26. II. br. zawiesił nad nimi areszt śledczy i akta odesłał do Prokuratora Sądu Okręgowego w Cieszynie.-
Zajęty "atures" oraz 6 szpul przesyła się oddzielnym pakunkiem. Zajęte w Złoczowie i Sasso wie przedmioty zostaną dodatkowo nadesłane.-
Odnośnie odbiorców przemycających blaszek srebrnych, przeprowadzę dochodzenia w ciągu br. i przesyłę Urzędowi dodatkowo.-
Załączniki od Nr. 26 - 37 zatrzymałem, ponieważ są mi potrzebne do dochodzeń przeciwko odbiorcom.-
Ponieważ obwinionych po spisaniu protokołu karnego nie miałem możliwości przesłuchać, proszę to uskutecznić w rubryce "Oświadczenie obwinionego".-

zał. 37
Kierownik Inspektoratu Granicznego
na urlopie
w z.
/E. Gótt. Komis. Str. Gr./

Arkusz Ewidencyjny

1. Inspektorat Okręgowy *Wsch .Malopolski*
 Inspektorat Graniczny *Stryj* 2. Rejestr Centralnej Ewidencji
 Komisariat *Ofic. Wyw. I.G.* Nr

3. Data założenia arkusza *27 lutego 1935 r.*

4. Dział osobowy

- A. Nazwisko i imię ... *Luftig Bernard* ... Pseudonim
 Data urodzenia, dzień ... *3* ... miesiąc ... *lipca* ... rok ... *1875*
 Miejsce urodzenia *Chrzanów* powiat ... *Chrzanów*
 Imię ojca *Salomon* imię i nazwisko panieńskie matki *Bina Moondschein*
 Stan *żonaty* Ilość dzieci *2*
 Wyznanie ... *możeszowego* ... Zawód ... *krawiec*
 Miejsce zamieszkania ... *Cieszyn, ul. Zamkowa Nr 5*
 Osoby i ich adresy, z którymi utrzymuje bliższe stosunki towarzyskie:

Rvsopis

wzrost	<i>mały</i>
kolor włosów	<i>czarny</i>
zarost	<i>broda czarna</i>
kolor oczu	<i>piwne</i>
twarz	<i>owalna</i>
mowa	<i>wyraźna</i>

Znaki szczególne:

- B. Współwinni w danej sprawie, na których również wypełniono arkusze ewidencyjne
 Wohlmuth Józef

5. Dział Rzeczowy:

- a) Nazwa firmy
- b) Miejscowość (dokładny adres)
-
- c) Określenia działalności (charakter i rodzaj handlu)
-
-
- d) Gdzie posiada filie (określić dokładny adres nazwę i charakter zależności)
-
-
- e) Nazwiska i imiona oraz adresy osób, które sądownie odpowiadają za działalność firmy
-
-
- f) Które z wymienionych osób zostały pociągnięte do odpowiedzialności i czy spisano dla nich arkusze ewidencyjne:
-
-

6. Określenie przestępstwa:

A. Sprawy karno-skarbowe:

- a) charakter sprawy (przemyt przez zieloną granicę, fałszywe deklarowanie, kontyngent i inne): ***przemyt srebrnych blaszek***
- b) rodzaj, ilość i wartość zajętego towaru: ***udowodniono 38 kg blaszek srebrnych oraz usiłowanie przemytnictwa 3 kb blaszek z tego zajęto 18 sztuk gotowych „atur” wyrobionych z przemycanych blaszek ogólnej wartości 9530 zł***
-
- c) dokąd skierowano sprawę ***U.C. I kl. w Cieszynie***
-
- d) wymiar kary
-

B. Poszukiwani

- a) nazwa urzędu poszukującego
 - b) powód poszukiwania
 - c) data ucieczki
 - d) przypuszczalny kierunek ucieczki, wzgl. określenie miejscowości obecnego zamieszkania
 -
 -
 - e) określenie sprawy i gdzie się znajduje
-

C. Handel domokrażny

- a) miejscowość i data przytrzymania
 -
 - b) rodzaj sprzedawanych towarów:
 -
 - c) dokąd sprawę skierowano:
 -
-

D. Nielegalne przekroczenie granicy:

- a) określenie punktu nielegalnego przekroczenia granicy oraz data:

 - b) Kierunek przekroczenia granicy:
z do
wałsający się w pobliżu granicy
 - c) powód przekroczenia:
 - d) dokąd sprawę skierowano:
-

E. Podejrzani:

Krótkie streszczenie i powód założenia arkusza ewidencyjnego:

.....

.....

7. Data nadesłania arkusza ewidencyjnego po raz pierwszy:

dalsze daty nadesłania:

ark. ewd. wkładki: data od kogo

ark. ewd. wkładki: data od kogo

ark. ewd. wkładki: data od kogo

ark. ewd. wkładki: data od kogo

wysłano wkładki:

dokąd data

dokąd data

dokąd data

dokąd data

8. Wysłano wkładkę,

.....

.....

9. Wysłano wyciąg karny

10. Stempel Jednostki

Data

wysyłającej

Komendant Straży Granicznej

w Warszawie

L. dz. 3/AG/I.G. Stryj/35

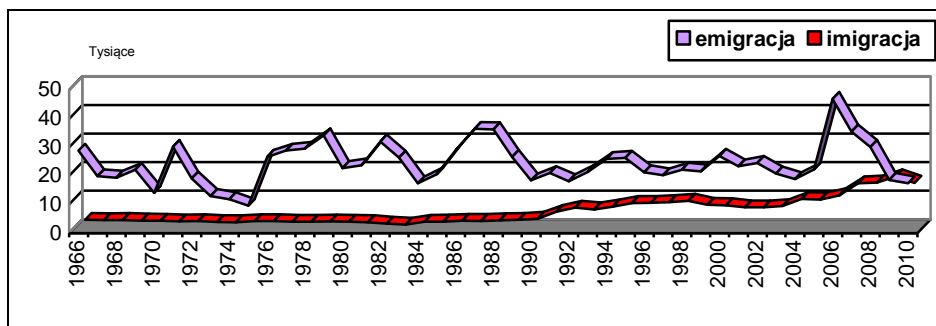
Przedstawiam

(–) podpis

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO WIARYGODNOŚCI DOKUMENTÓW W SFERZE NIELEGALNEJ IMIGRACJI – SZKIC PROBLEMU

Umieszczenie Polski na mapie Europy, pomiędzy rozwiniętą politycznie i gospodarczo Europą Zachodnią, a ustępującą jej w tym zakresie Europą Wschodnią powoduje, iż nie może być ona obojętna na zjawisko migracji. Podkreślić należy, że w wyniku stopniowo postępującego rozwoju gospodarczego Polska zaczyna być coraz częściej postrzegana jako atrakcyjny kraj nie tylko imigracji tranzytowej, lecz także docelowej. W okresie powojennym była w znacznej mierze krajem emigracyjnym, ze strumieniami ukierunkowanymi głównie w stronę krajów Europy Zachodniej oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, zaś zróżnicowana dynamika wyjazdów Polaków silnie uzależniona była od ówczesznie panującej sytuacji politycznej. Po upadku tzw. Bloku Wschodniego, dokonujących się zmianach ustrojowych w Polsce poziom odpływu emigracyjnego ustabilizował się. Jedynie po wejściu Polski do Unii Europejskiej dał się zauważyć wyraźny wzrost wyjazdu Polaków w celach emigracyjnych¹. Można więc powiedzieć, że Polska ma niemałe doświadczenie w sferze emigracji.

Rys. 1. Migracja ludności na terytorium Polski w latach 1966-2010

Źródło: oprac. własne, na podstawie: Rocznik demograficzny 2011, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011.

¹ Szerzej M. Okólski, I. Grabowska-Lusińska, *Migracja z Polski po 1 maja 2004 r.: jej intensywność i kierunki geograficzne oraz alokacja migrantów na rynkach pracy krajów Unii Europejskiej*, CMR Working Papers, No 33/91, Centre of Migration Research, Warszawa 2008, s. 33-60.

Przeciwnie rzecz się ma w kwestii doświadczeń imigracyjnych. Do czasu zmian ustrojowych w Polsce imigracja miała stały, znikomy poziom, wynikający z prowadzonej przez ówczesne władze polityki szczelnych granic. Imigrantami, w głównej mierze, byli cudzoziemcy przyjeżdżający na zaproszenie władz, czy też państwowych instytucji w ramach różnego rodzaju programów wymiany kulturalnej, edukacyjnej, naukowej w ramach państw Bloku Wschodniego.

Sytuacja ta diametralnie zmieniła się na początku lat dziewięćdziesiątych. Jedną z istotnych przyczyn było otwarcie granic tak dla Polaków, jak i cudzoziemców chcących wjechać do Polski. Od tego czasu liczba imigrantów w Polsce wciąż rośnie.

Naturalną konsekwencją zmian przeprowadzonych w sferze społeczno-politycznej Rzeczypospolitej Polskiej był wzrost liczby cudzoziemców pochodzących zza wschodniej granicy, a chcących wjechać przez terytorium Polski do państw Europy Zachodniej. Był to czas, kiedy po raz pierwszy w powojennej Polsce w sposób wyraźny zarysował się problem nielegalnej imigracji. Co było punktem zwrotnym? Prócz znacznego zwiększenia się ruchu granicznego, którego składową były także tworzące się strumienie imigracyjne, etapem przełomowym było uznanie Rzeczypospolitej Polskiej przez kraje Unii Europejskiej za kraj bezpieczny w rozumieniu Konwencji Genewskiej z 1951 roku². Mając na uwadze pozytywny wymiar tego faktu, należy jednak pamiętać, że sytuacja ta uruchomiła proces podpisywania przez Polskę z krajami Europy Zachodniej szeregu umów o readmisji. Realizacja tychże z kolei skutkowałą masowym przekazywaniem do Polski nielegalnych imigrantów z tych krajów, do których nielegalnie poprzez terytorium Polski, przedostali się. W ciągu następnych lat podpisywane były kolejne umowy z Państwami Sygnatariuszami Układu z Schengen, co realnie zwiększało liczbę zwracanych nielegalnych imigrantów. Należy dodać, że w tym samym czasie polskie służby dopiero zdobywały bolesne doświadczenia w zwalczaniu nielegalnej imigracji na tzw. zielonej granicy. Jak podają S. Castles, M. J. Miller „(...) niemal z dnia na dzień bardziej zaawansowane gospodarczo państwa, takie jak Polska, Węgry i Republika Czeska, zamieniły się w kraje imigracji. Na ogół były one słabo przygotowane do regulowania międzynarodowej migracji. Nie miały odpowiednich przepisów prawa ani agencji administracyjnych. Oficjalne statystyki nie odzwierciedlały nierejestrowanej migracji »turystów«, którzy znajdowali zatrudnienie w szarej strefie”³.

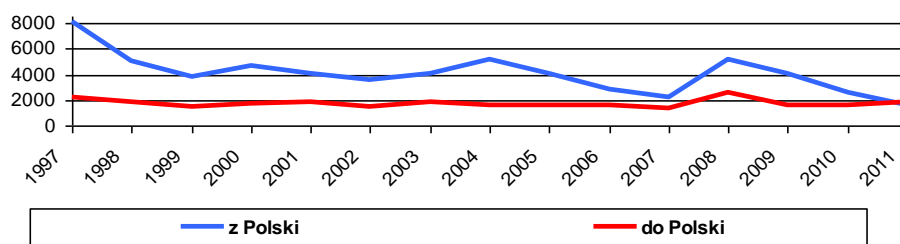
² Szerzej J. Hryniewicz, *Uchodźcy w Polsce. Teoria a rzeczywistość*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005, s. 30-41.

³ S. Castles, J. M. Miller, *Migracje we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011, s. 148.

Taki ciąg wydarzeń pokazał, iż zjawisko nie miało precedensu w powojennej Polsce. Niespotykana dotąd skala nielegalnej imigracji, brak doświadczeń w zwalczaniu takiego zjawiska, wyraźnie rysujące się problemy natury prawnej bezlitośnie ujawniły rosnące zagrożenia. Warto dodać, że obszar zagrożeń nielegalną imigracją nierzadko przeplatał się z innym zauważalnym w tym czasie niepokojącym zjawiskiem, a mianowicie rosnącą przestępczością generowaną przez cudzoziemców⁴.

Czas ten to jednak przede wszystkim imigracja tranzytowa. Uczestnikami jej byli głównie cudzoziemcy z państw byłego Bloku Wschodniego, którzy mogąc wjeżdżać do Polski bez wizy, wykorzystywali to, by nielegalnie dalej emigrować do Unii Europejskiej. W znacznej mierze z możliwości takich korzystali nie tylko cudzoziemcy zza naszej wschodniej granicy, ale także obywatele Rumunii, Bułgarii. Nie bez znaczenia dla polskiej rzeczywistości był toczący się wówczas konflikt na Bałkanach, który wygenerował znaczną liczbę uchodźców występujących w Polsce o ochronę. Niemalą wpływ miał także upadek ZSRR. Kraj ten do tej pory stanowił skuteczną zaporę przed nielegalną imigracją z Azji i Afryki. Jego rozpad spowodował powstanie wielu kanałów nielegalnej imigracji, wykorzystujących niepotrafiące jeszcze poradzić sobie z takimi zagrożeniami nowo powstające państwowości⁵.

Rys. 2. Dynamika liczby nielegalnych przekroczeń granicy do i z Polski

Źródło: oprac. własne na podstawie danych KGSG 2012 r.

Czas dynamicznego zdobywania doświadczeń w sferze zwalczania nielegalnej imigracji zaczął przynosić zauważalne efekty pod koniec lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Jak wynika z poniższego wykresu od tego czasu liczba ujawnionych przypadków nielegalnego przekroczenia granicy do Polski wykazuje cechy w miarę stabilnego natężenia. Po-

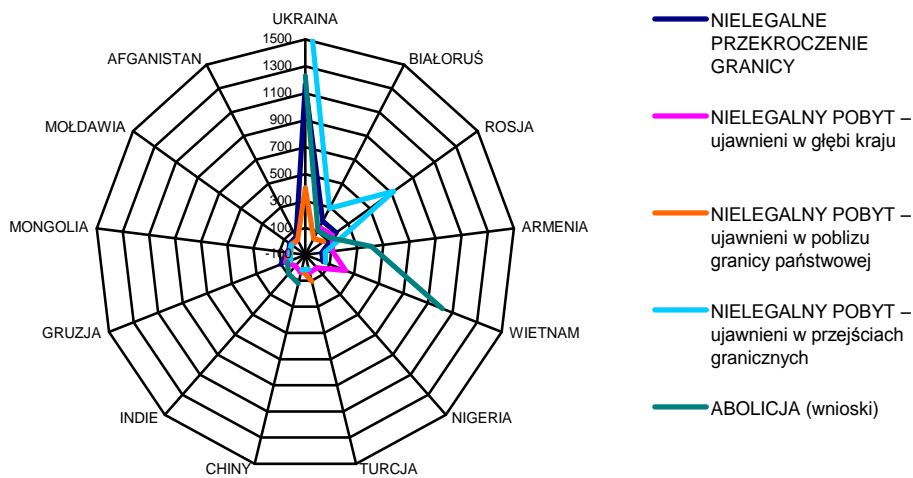
⁴ W 1984 r. liczba podejrzanych o popełnienie przestępstwa cudzoziemców to 0,1%, kiedy już w 1997 r. odnotowano dwudziestokrotny (!) wzrost, bo 2,02% do liczby podejrzanych ogółem; zob. I. Rzeplińska, *Przestępczość cudzoziemców w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000, s. 7-18.

⁵ S. Castles, J. M. Miller, *Migracje we współczesnym świecie*, s. 148.

dobne cechy można dostrzec w zakresie dotyczącym nielegalnej imigracji o charakterze tranzytowym (wyjazdy z Polski), choć są tu zauważalne pewne odchylenia, z tendencją malejącą w ostatnich latach.

W Polsce nielegalną imigrację zasila od wielu lat ten sam przekrój narodowościowy cudzoziemców. Są to przede wszystkim obywatele państw, z którymi Polska graniczy od wschodu oraz Wietnamu, Mołdawii, Afganistanu, Armenii oraz w ostatnich latach Turcji, Gruzji, Chin, Indii, Nigerii i Mongolii. Oczywiście rzeczywisty przekrój narodowościowy jest znacznie bogatszy, jednak zaprezentowane narodowości są wiodące liczbowo, podczas, gdy pozostałe przypadki są jednostkowymi. Tezę tę potwierdza charakterystyka narodowościowa cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej został określony jako niezgodny z prawem (zob. rys. nr 3). Podkreślić należy, że przekrój narodowościowy cudzoziemców, którzy nielegalnie wjeżdżają lub usiłują wjechać do Polski generalnie pokrywa się z przekrojem narodowościowym cudzoziemców, wobec których stwierdzono niezgodny z prawem pobyt na terytorium RP.

Rys. 3. Struktura narodowościowa cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP określony został jako nielegalny (według najczęściej występujących narodowości)⁶.

Źródło: oprac. własne na podstawie danych KGSG 2012 r.

⁶ Dodatkową kategorią, obrazującą strukturę zasobów nielegalnej imigracji w Polsce są cudzoziemcy przebywający w Polsce nielegalnie, a którzy złożyli wnioski o zalegalizowanie ich pobytu w ramach tzw. ustawy abolicyjnej; zob. ustawa z dn. 28.07.2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach; Dz. U. nr 191, poz. 1133.

Dotykając zagadnienia nielegalnej imigracji kilka słów należy poświęcić problematyce terminologicznej. W literaturze przedmiotu coraz częściej spotyka się synonimy terminu „nielegalny imigrant”. Znaleźć można takie sformułowania jak imigrant nieuregulowany, imigrant nieregularny, imigrant nieudokumentowany, imigrant nierejestrowany, osoby bez papierów⁷. Tendencja ta jest między innymi wynikiem apeli skierowanych przez wspólnotowe agendy w stronę instytucji zajmujących się tą problematyką. W Rezolucji Parlamentu Europejskiego w sprawie stanu praw podstawowych w Unii Europejskiej czytamy: Parlament Europejski (...) zwraca się do instytucji UE i państw członkowskich o zaprzestanie używania pojęcia „nielegalni imigranci”, które to niesie negatywne konotacje i o stosowanie raczej pojęć „pracownik/imigrant o nieuregulowanym statusie” lub „nie posiadający dokumentów”⁸. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny w swym apelu „nie akceptuje terminu »nielegalna imigracja« i podziela opinie innych europejskich podmiotów np. Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy oraz Parlamentu Europejskiego, które preferują użycie takich pojęć jak »imigracja nieuregulowana« czy »imigranci bez dokumentów«, by unikać fałszywych skojarzeń między imigracją a przestępczością”⁹. Dostrzec tu jednak można wyraźną niekonsekwencję, która wyrażona została w tytule i treści Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/52/WE z dnia 18 czerwca 2009 r. przewidującej minimalne normy w odniesieniu do kar i środków stosowanych wobec pracodawców zatrudniających *nielegalnie przebywających* obywateli krajów trzecich, Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów *nielegalnie przebywających* obywateli państw trzecich, w Dyrektywie Rady 2001/51/WE z dnia 28 czerwca 2001 r. uzupełniającej postanowienia art. 26 Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 roku¹⁰. Zgodzić się należy z poglądem, iż

⁷ I. Wróbel, *Wspólnotowe prawo migracyjne*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2008, s. 63. Zob. także tegoż, *Status prawny obywatela państwa trzeciego w Unii Europejskiej*, Oficyna a Wolters Kluwer Business, Warszawa 2007.

⁸ Pkt. 15 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dn. 14.01.2009 r. w sprawie stanu praw podstawowych w Unii Europejskiej w latach 2004-2008 (2007/2145(INI), (2010/C 46 E/08).

⁹ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady *Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w służbie obywateli* COM(2009) 262 wersja ostateczna, SOC/352 *Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości (program sztokholmski)*, Bruksela, 04.11.2009.

¹⁰ W pkt. 1 preambuły czytamy: W celu skutecznego zwalczania *nielegalnej imigracji* niezbędne jest wprowadzenie przez wszystkie Państwa Członkowskie przepisów ustanawiających zobowiązania przewoźników przywożących cudzoziemców na tery-

„w prawie wspólnotowym nie sformułowano jak dotąd wspólnej definicji nielegalnego imigranta i nielegalnej imigracji”¹¹. Wydaje się, że terminy „imigracja nieuregulowana”, „imigracja nieudokumentowana” dotyczą raczej imigrantów, którym ustawodawstwo wspólnotowe nadaje prawo pobytu, a ci nie dopełnili jedynie aspektów formalnych (brak dokumentu poświadczającego takie uprawnienie)¹². Zauważyć należy jednak, że Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 roku w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów *nielegalnie przebywających* obywateli państw trzecich w art. 3 pkt. 2 formułuje definicję nielegalnego pobytu na terytorium państw członkowskich dość rygorystycznie: „nielegalny pobyt oznacza obecność na terytorium państwa członkowskiego obywatela państwa trzeciego, który nie spełnia lub przestał spełniać warunki wjazdu do państwa członkowskiego, określone w art. 5 kodeksu granicznego Schengen, albo innych warunków wjazdu, pobytu lub zamieszkania w tym państwie członkowskim”. Z kolei Kodeks Graniczny Schengen w art. 5 wskazuje na konieczność posiadania przez cudzoziemca określonych dokumentów¹³. Na użytek niniejszego opracowania stosowany będzie termin „nielegalna imigracja”.

Przepisy polskiego prawa także nie określają, czym jest nielegalna imigracja, jak ją definiować. W polskim systemie prawnym występują dwa obszary regulujące tę materię pośrednio. Pierwszy na gruncie prawa karnego materialnego definiuje kwestię niezgodnego z prawem wjazdu na terytorium Polski¹⁴. Drugi ulokowany jest w kręgu norm o charakterze administracyjnym i określa warunki, jakie cudzoziemiec musi spełnić, aby jego wjazd i pobyt w Polsce uznany został za nieuchybający prawu¹⁵.

torium Państw Członkowskich; Dyrektywa Rady 2001/51/WE z dn. 28.06.2001 r. uzupełniająca postanowienia art. 26 Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen z dn. 14.06.1985 r. z dn. 28.06.2001; Dz. Urz. UE. L 2001 nr 187, s. 45, wyd. specj. Dz. Urz. UE. WS rozdz. 19 t. 4, s. 160.

¹¹ I. Wróbel, *Wspólnotowe prawo imigracyjne*, op. cit., s. 64.

¹² Szerzej I. Wróbel, *Wspólnotowe prawo imigracyjne*, s. 62-79.

¹³ Zob. także P. Dąbrowski, *Cudzoziemiec niepożądany w polskim prawie o cudzoziemcach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 85-91.

¹⁴ Art. 264 ustawy z dn. 06.06.1997 r. Kodeks karny; Dz. U. nr 88, poz. 553 oraz art. 49a ustawy Kodeks Wykroczeń z dn. 20.05.1971 r.; Dz. U. nr 12, poz. 114, tekst jednolity z dnia 16 marca 2010 r.; Dz. U. nr 46, poz. 275.

¹⁵ Kryteria te zawiera ustawa z dn. 13.06.2003 r. o cudzoziemcach; Dz. U. nr 128, poz. 1175, tekst jednolity z dn. 20.09.2011 r.; Dz. U. nr 264, poz. 1573, ustawa z dn. 14.07.2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin; Dz. U. nr 144, poz. 1043, ustawa z dn. 13.06.2003 r. o udzielaniu cudzoziem-

Obszar nielegalnej imigracji to nie tylko cudzoziemcy, którzy wbrew prawu przedostali się do Polski, czy też zostali deportowani w związku z niezgodnym z przepisami prawa przekroczeniem granicy z Polski. To cudzoziemcy, których wjazd do kraju odbył się zgodnie z prawem, jednak ich pobyt (najczęściej z powodu przekroczenia dopuszczalnego okresu pobytu lub bezprawnego podjęcia pracy) jest niezgodny z prawem. To także cudzoziemcy ubiegający się o azyl, wobec których wydano ostateczną decyzję odmowną, a którzy wciąż przebywają w danym państwie¹⁶.

Analizując problematykę nielegalnej imigracji w Polsce w zetknięciu z obszarem mechanizmów bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, skierowanych na monitorowanie wjazdu cudzoziemców do Polski należy zwrócić uwagę na sposoby naruszania systemu ochrony granicy państwowej. Działania ochronne w ramach systemu skierowane są na zapobieganie i zwalczanie przypadków niezgodnego z prawem przekraczania granicy odnosząc się do obszaru szeroko pojętej kontroli granicznej. Obejmuje ona czynności kontrolne przeprowadzane w przejściach granicznych (odprawa graniczna) oraz czynności kontrolne ukierunkowane na ochronę granicy państwowej pomiędzy przejściami granicznymi, w celu uniemożliwienia niezgodnego z prawem przedostania się do/z RP¹⁷. Z racji odmiennej specyfiki tych obszarów doświadczenia zdobyte w zakresie identyfikacji przypadków nielegalnej imigracji są zróżnicowane. Poza przejściami granicznymi ujawnione przypadki to przede wszystkim próby (bądź zaistniałe zdarzenia) polegające na przekroczeniu granicy państwowej bez wymaganego zezwolenia w miejscu niedozwolonym. Sposobów może być wiele od przeprawy przez morze, zalew, rzekę, poprzez różne zmyślne metody pokonania lądowej granicy, wykorzystując gęsto zalesiony i zmiennie ukształtowany teren, aż do próby przekroczenia granicy z wykorzystaniem urządzeń latających.

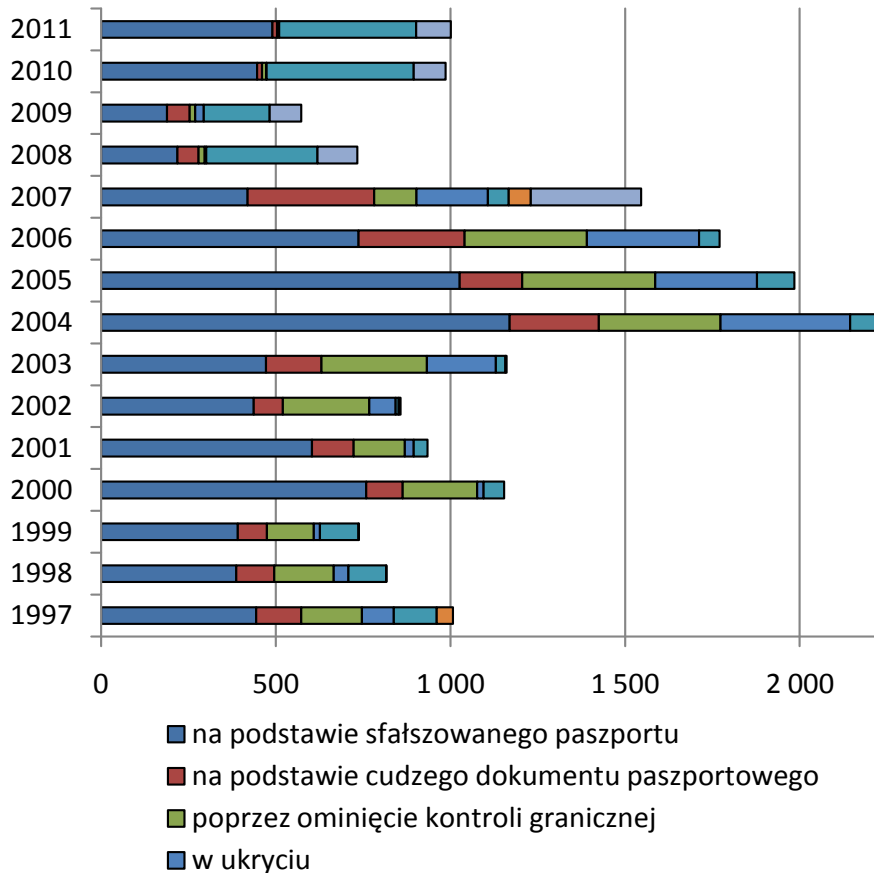
Dużo bardziej zróżnicowane metody nielegalnego przedostania się do Polski ujawniane są w przejściach granicznych, co prezentuje poniższy wykres.

com ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; Dz. U. nr 128, poz. 1176, tekst jednolity z dn. 22.10.2009 r.; Dz. U. nr 189, poz. 1472.

¹⁶ Por. Komunikat Komisji w sprawie priorytetów politycznych w walce z nielegalną imigracją obywateli państw trzecich KOM (2006) 402 wersja ostateczna, s. 2.

¹⁷ O takiej konstrukcji systemu mówi art. 2, ust. 9 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 562/2006 z dn. 15.03.2006 r. ustanawiającego wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (Kodeks Graniczny Schengen).

Rys. 4: Dynamika nasilenia liczby przypadków nielegalnego przekroczenia polskiej granicy państwowej przez cudzoziemców, ujawnionych przez Straż Graniczną w przejściach granicznych w latach 1997-2007 (według zidentyfikowanych metod).

Źródło: oprac. własne na podstawie danych KGSG 2012 r.

Mają tu miejsce między innymi próby omińnięcia kontroli granicznej, także poprzez ukrycie się (w tym w specjalnie skonstruowanych do tego skrytkach), po całym wachlarz prób nielegalnego przekroczenia granicy przy wykorzystaniu w tym celu dokumentów¹⁸.

¹⁸ W *Słowniku współczesnego języka polskiego* znaleźć można kilka znaczeń terminu „dokument”. Z punktu widzenia obszaru niniejszych rozważań właściwym będzie znaczenie prawne. Dokumentem w tym sensie będzie „każdy przedmiot (akt prawny, pismo, protokół zeznań, rzeczy itp.), który może być wykorzystywany jako dowód prawa, stwierdzający, potwierdzający m.in. określony stosunek prawny, okoliczności, fakty jakiejś sprawy (...)”; *Współczesny słownik języka polskiego*, red. B. Dunaj, Wydawnictwo Wilga, Warszawa 1996, s. 184. Podobnie brzmiącą definicję znaleźć można w innych słownikach języka polskiego. Por. *Słownik języka polskiego*

Zagadnieniu wykorzystania dokumentów w celu niezgodnego z przepisami prawa wjazdu do Polski warto poświęcić więcej miejsca. Z przedstawionych powyżej danych wynika, że od wielu lat najczęściej występujące przypadki dotyczą fałszerstwa dokumentów, wykorzystania dokumentu wystawionego na inną osobę, czy w ostatnich latach zidentyfikowane zjawisko zmiany nazwiska w celu uniknięcia odmowy wjazdu cudzoziemcom negatywnie figurującym w systemach informatycznych, w których są oni weryfikowani. Przedstawione dane wskazują, iż od wejścia Polski do Schengen zaczynają istotnie dominować fałszerstwa paszportów i wiz z racji możliwości wykorzystania tych dokumentów na terytorium całej strefy Schengen. Podkreślić w tym miejscu należy, iż problematyka nielegalnej imigracji jest nieodłącznie związana ze sferą dokumentów. Dowodem na spełnienie przez cudzoziemca wymaganych prawem kryteriów jest najczęściej dokument. Może być to dokument wydawany przez państwo przyjmujące (wiza, dokument pobytowy, zaproszenie, oświadczenie o powierzeniu pracy, zezwolenie na pracę itd.)

red. W. Doroszewski, t. II, PWN, Warszawa 1965, s. 221-222. Pojęcie to wskazuje na materialny charakter dokumentu (pismo, protokół, książeczka itp.), jak i niematerialny (świadcstwo określonego stosunku prawnego, faktów, określonych okoliczności itp.). Legalna definicja dokumentu zawarta została jedynie w ustawie Kodeks karny, gdzie ustawodawca określił, iż dokumentem jest „każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji, z którym jest związane określone prawo, albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne”; Art. 115 § 114 ustawy z dn. 06.06.1997 r. Kodeks karny, Dz. U. nr 88, poz. 553. Zatem dokument to nie tylko różnej postaci materialny nośnik informacji, lecz także zawarta w nim informacja, a co najważniejsze informacja mająca znaczenie prawne. Dopiero łącznie występujące te trzy cechy świadczą o tym, czy dany przedmiot jest dokumentem, czy też nim nie jest. W obszarze weryfikacji legalności wjazdu cudzoziemców dokument odgrywa zasadniczą rolę. Jest on najważniejszym elementem podlegającym weryfikacji podczas odprawy granicznej, od której w znacznej mierze zależy podjęcie decyzji o wpuszczeniu lub nie cudzoziemca do kraju. Z art. 270 KK można wywnioskować, że fałszerstwo dokumentu może mieć formę materialną w postaci podrobienia i przerobienia. Różnica między tymi dwiema formami jest istotna. Istotą podrobienia jest próba stworzenia nowego dokumentu na podobieństwo autentycznego wzorca. W przypadku przerobienia istotą jest oddziaływanie na autentyczny dokument w celu naniesienia na niego żądanych zmian. W polskim prawie karnym (art. 271 KK) zawarta jest także norma uwzględniająca inną niż materialna formę fałszerstwa dokumentów tzw. fałszerstwo intelektualne. Jest nim poświadczenie nieprawdy w dokumencie przez osobę uprawnioną do jego wystawienia. Tego typu przypadki jakkolwiek mogą zostać ujawnione w związku z próbą niezgodnego z prawem przekroczenia granicy, to jednak przede wszystkim zawierają się w obszarze przestępstw o charakterze korupcyjnym, co nie jest przedmiotem niniejszych rozważań.

bądź dokument podróży wydany przez inne państwo (spełniający określone wymogi¹⁹), czy wiza Schengen.

W tej sferze jawi się rozległy obszar nadużyć związanych z dokumentami. Występują tu czyny określone w rozdziale XXXIV Kodeksu Karnego zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów”, a więc:

Art. 270. [Fałszowanie]

§ 1. Kto, w celu użycia za autentyczny, podrabia lub przerabia dokument lub takiego dokumentu jako autentycznego używa, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wypełnia blankiet, opatrzony cudzym podpisem, niezgodnie z wolą podpisanego i na jego szkodę albo takiego dokumentu używa.

§ 2a. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 271. [Fałszerstwo intelektualne]

§ 1. Funkcjonariusz publiczny lub inna osoba uprawniona do wystawienia dokumentu, która poświadcza w nim nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 272. [Wyłudzenie poświadczenia nieprawdy]

Kto wyłudza poświadczenie nieprawdy przez podstępne wprowadzenie w błąd funkcjonariusza publicznego lub innej osoby upoważnionej do wystawienia dokumentu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 273. [Użycie poświadczeń nieprawdy]

Kto używa dokumentu określonego w art. 271 lub 272, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

¹⁹ Mowa tu o uznaniu dokumentów jako uprawniających do przekraczania granic zewnętrznych UE, w myśl Decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1105/2011/UE z dn. 25.10.2011 r. w sprawie wykazu dokumentów podróży, które uprawniają posiadacza do przekraczania granic zewnętrznych i mogą być wizowane oraz w sprawie ustanowienia mechanizmu sporządzania takiego wykazu; Dz. U. UE L289/9 z dn. 04.11.2011 r. W RP problematyka notyfikacji takich dokumentów leży we właściwości Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (§ 12, pkt. 21, lit. c zarządzenia nr 4 ministra spraw wewnętrznych z dn. 9.12.2011 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych).

Art. 274. [Zbycie dowodu tożsamości]

Kto zbywa własny lub cudzy dokument stwierdzający tożsamość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 275. [Poślugiwanie się, kradzież, przywłaszczenie]

§ 1. Kto posługuje się dokumentem stwierdzającym tożsamość innej osoby albo jej prawa majątkowe lub dokument taki kradnie lub go przywłaszcza, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto bezprawnie przewozi, przenosi lub przesyła za granicę dokument stwierdzający tożsamość innej osoby albo jej prawa majątkowe.

Art. 276. [Niszczenie, ukrycie]

Kto niszczy, uszkadza, czyni bezużytecznym, ukrywa lub usuwa dokument, którym nie ma prawa wyłącznie rozporządzać, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 277. [Niszczenie znaków granicznych]

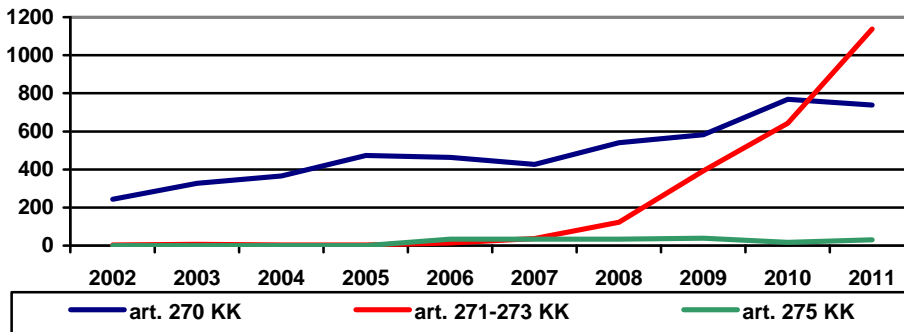
Kto znaki graniczne niszczy, uszkadza, usuwa, przesuwa lub czyni niewidocznymi albo fałszywie wystawia, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2²⁰.

Doświadczenia polskiej Straży Granicznej w zakresie ujawniania tej kategorii przestępstw, w obszarze nielegalnej imigracji wskazują, iż najczęściej są to czyny opisane w art. 270, 271-273, 275 Kodeksu karnego. W skali jednostkowej występują czyny opisane w art. 277 KK i nie mają one znaczenia dla poruszanej tu problematyki.

W największym zakresie ujawniane są przestępstwa związane z fałszerstwami dokumentów, które przedstawiane są przez cudzoziemców podczas odprawy granicznej przeprowadzanej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej. Jak wynika z zaprezentowanej poniżej dynamiki liczby ujawnionych przypadków, od lat zauważalna jest kształtująca się tendencja wzrostowa w tym obszarze, szczególnie dynamiczna w zakresie wyłudzenia poświadczenia nieprawdy i użycia tegoż.

²⁰ Ustawa z dn. 06.06.1997 r. Kodeks karny; Dz. U. nr 88, poz. 553.

Rys. 5. Dynamika liczby cudzoziemców podejrzanych o popełnienie czynów z art. 270, 271-273 oraz 275 KK w latach 2002-2011 (ustaleni przez Straż Graniczną)

Źródło: oprac. własne na podstawie danych KGSG 2012 r.

Wśród zidentyfikowanych sposobów, wykorzystywanych przez cudzoziemców przy próbach nielegalnego przedostania się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, występuje posługiwanie się dokumentem stwierdzającym tożsamość innej osoby. Przypadki takie ujawniane są na polskich granicach od wielu lat. Metoda ta, zwana także *look a like* (ang.), polega na posługiwaniu się przez sprawców dokumentami autentycznymi²¹, których rzeczywistym właścicielem jest inna osoba, mniej lub bardziej do nich podobna. Sposób ten wydaje się być niezwykle skutecznym w przypadku rzadko występujących w Polsce narodowości, gdzie trudno bez specjalistycznej wiedzy odróżnić od siebie podobnych przedstawicieli danej nacji. Są to na przykład obywatele Wietnamu, Chin, Mongolii, ale też państw afrykańskich, czy z Bliskiego Wschodu. Zaznaczyć jednak należy, że wśród niemałej ilości zidentyfikowanych przypadków znajdują się także Ukraińcy, Białorusini, Rosjanie.

Z danych gromadzonych przez Straż Graniczną wynika, że na przestrzeni lat zmieniało się zainteresowanie określonymi formami fałszerstwa²². W okresie ostatnich sześciu lat wyraźnie spadło zainteresowanie

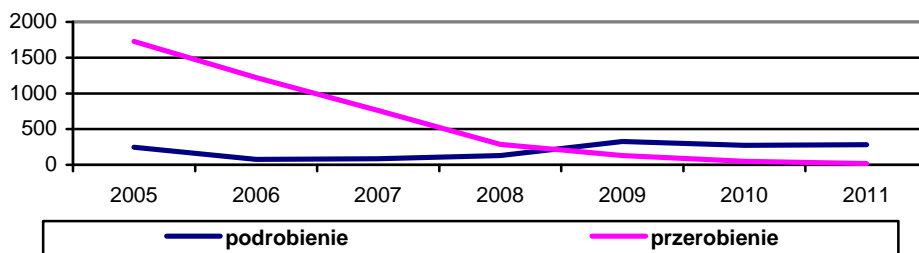
²¹ Dokumenty takie zazwyczaj dystrybuowane są przez środowiska przestępcze, a pochodzą z kradzieży lub, co niestety nie jest rzadkim zjawiskiem, odsprzedają przez prawnego posiadacza dokumentu. Zdarzają się przypadki, że dokumenty są odstępowane na czas przekroczenia granicy, a następnie są zwracane właścicielowi. Nie są to jedynie dokumenty paszportowe, prawa jazdy, lecz także dowody osobiste (w tym polskie i innych państw UE).

²² W danych statystycznych gromadzonych przez Straż Graniczną informacje dotyczące fałszowania odcisku stempla kontrolerskiego zawarto w oddzielnej kategorii wśród innych dokumentów, mimo iż nie jest on samodzielnie dokumentem. Takie zestawienie, ponieważ fałszowanie odcisku stempla jest najczęstsze, daje możliwość wyraźnego wyróżnienia tego zjawiska.

przerabianiem dokumentów. Niewątpliwie spowodowane jest to uwrażliwieniem Straży Granicznej na tę problematykę, związane ze zdobyciem dużego doświadczenia w czasie, kiedy to licznie ujawniano przerobione dokumenty (lata 2004-2008).

Od tego czasu dynamicznie spada liczba ujawnianych przerobionych dokumentów. Przeciwnie jednak rzecz się ma w kwestii liczby ujawnianych podrobionych dokumentów.

Rys. 6. Dynamika zmian ilościowych w zakresie ujawnionych przez Straż Graniczną form fałszerstwa dokumentów w latach 2005-2011

Źródło: oprac. własne na podstawie danych KGSG 2012 r.

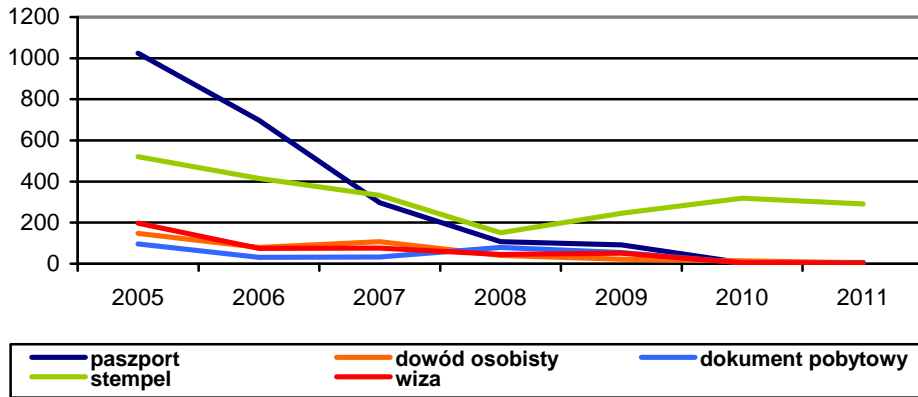
W 2011 roku wśród ujawnionych przypadków sfałszowanych dokumentów 93% dotyczyło podrobienia (wliczając w to podrobienie odcisku stempla kontroli granicznej), podczas kiedy 7% to dokumenty przerobione. Najczęściej podrabiany jest odcisk stempla kontroli granicznej. W 2011 roku ta kategoria stanowiła 67% wszystkich fałszerstw. Co ciekawe zjawisko to nie dotyczy jedynie odcisku stempla polskiej kontroli granicznej, lecz także służb granicznych innych krajów²³. Falszowane są także takie dokumenty jak paszport, dowód osobisty, czy dokument pobytowy (ok. 33% wszystkich ujawnionych sfałszowanych dokumentów). Najczęściej w tej grupie dokumentów fałszowane były paszporty (ok. 52%), mniej dokumenty pobytowe (ok. 26%) i dowody osobiste (ok. 2%). Warto zauważyć, iż w zakresie różnorodności przynależności państwowej dokumentu nie ma wyraźnej dominacji. Odnotowywane są także fałszerstwa dokumentów z odległych wobec Polski państw, są to jednak przypadki jednostkowe. Jak prezentuje poniższy wykres tendencja ta zauważalna jest od wielu lat. Od wejścia Polski do strefy Schengen liczba ujawnianych przypadków sfałszowanych dokumentów wyraźnie spadła. Niewątpliwie wpływ na wskaźniki statystyczne ma brak kontroli granicznej na granicach wewnętrznych, a co za tym idzie brak danych o tendencjach na tym odcinku granicy. Niemniej jednak należy pamiętać,

²³ W 2011 r. drugie co do liczby były fałszerstwa dokonane na odciskach stempli służb słowackich.

że uregulowania unijne wymusiły także i na Polsce podniesienie poziomu zabezpieczenia dokumentów tożsamości oraz wiz²⁴. Ten aspekt w połączeniu z efektywną kontrolą dokumentów w czasie odprawy granicznej (pierwsza i druga linia kontroli dokumentów na przejściu granicznym) powoduje, iż fałszowanie dokumentów, ze względu na konieczność uzyskania dla swej skuteczności wysokiego poziomu fałszerstwa, jest bardzo kosztowne. Redukuje to w naturalny sposób liczbę występowania takich przypadków.

Zauważyć jednak należy, iż w ogólnie malejącej tendencji ujawnionych sfalszowanych dokumentów rośnie wskaźnik ujawnień sfalszowanych odcisków stempla kontroli granicznej.

Rys. 7. Dynamika ilości ujawnionych przez Straż Graniczną fałszerstw dokumentów według rodzaju dokumentu, w latach 2005-2011

Źródło: oprac. własne na podstawie danych KGSG 2012 r.

Najczęściej zjawisko to dotyczy cudzoziemców, którzy przeterminowali pobyt na terytorium państw Schengen i poprzez zafałszowanie faktycznej daty wjazdu do strefy próbują uniknąć sankcji za nielegalny pobyt. W pewnym zakresie dotyczy to także cudzoziemców, którzy na teren strefy przedostali się nielegalnie i w ten sposób próbują „zalegalizować” swój pobyt.

W sferze opisywanej tu problematyki fałszerstw prym wiodą od wielu lat cudzoziemcy narodowości ukraińskiej. W samym 2011 roku aż

²⁴ Rozporządzenie Rady (WE) nr 2252/2004 z dn. 13.12.2004 r. w sprawie norm dotyczących zabezpieczeń i danych biometrycznych w paszportach i dokumentach podróży wydawanych przez Państwa Członkowskie, a wcześniej Rezolucja przedstawicieli rządów Państw Członkowskich zebranych w Radzie w dn. 17.10.2000 r. wprowadza minimalne normy zabezpieczeń w odniesieniu do paszportów; Dz. U. C 310 z 28.10.2000, Rozporządzenie Rady (WE) nr 1683/95 z dn. 29.05.1995 r. ustanawiającego jednolity formularz wizowy; Dz. U. L 164 z 14.7.1995.

75% wszystkich ujawnionych przez Straż Graniczną fałszerstw przypisanych zostało obywatelom Ukrainy. Aktywni w tym obszarze, choć w mniejszym natężeniu są obywatele Białorusi (w 2011 r. 12%), Rosji (w 2011 r. 3%), Mołdowy oraz Wietnamu, Nigerii, Kongo, Gruzji. Przedstawiciele innych narodowości pojawiają się jednostkowo. Najwięcej przypadków fałszerstw dokumentów ujawnianych jest od wielu lat na granicy z Ukrainą (ok. 46%) oraz na lotniskach w ruchu non-Schengen (zewnętrznym) i przy granicy z Niemcami²⁵.

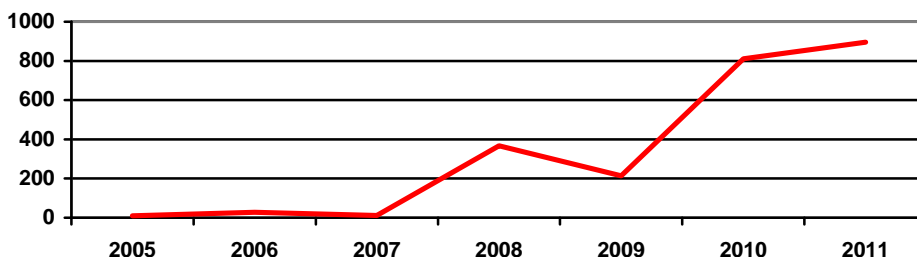
Także poza granicą, na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ujawnianie są przypadki posługiwania się sfalszowanymi dokumentami. W 2011 roku w wyniku prowadzonych kontroli legalności pobytu cudzoziemców ujawniono ok. 80 takich przypadków, z czego większość (ok. 65%) to dokumenty wyłudzone (wizy) oraz sfalszowane (ok. 26%). Jednostkowe przypadki to posługiwanie się cudzymi dokumentami lub na zmienione zjawisko. Liczba ujawnionych na terytorium kraju przypadków stanowi jedynie kilka procent wobec liczby ujawnień mających miejsce w przejściach granicznych. Niewątpliwie jest to wynikiem istnienia bufora dla tych zagrożeń, jakim jest granica państwowa. Nie znaczy to jednak, że wewnątrz kraju problem nie występuje. Po pierwsze część fałszerstw dokumentów dokonywana jest już po wjeździe do kraju, po drugie należy brać pod uwagę, iż kontrola w przejściach granicznych posiada pewien margines błędu. Należy wziąć także pod uwagę fakt, iż na terytorium kraju kontrola cudzoziemców dokonywana jest według odmiennej filozofii. O ile w przejściach granicznych podlegają jej wszyscy obywatele państw trzecich, o tyle wewnątrz kraju kontrola taka jest wrywkowa i obejmuje nieznaczną ich liczbę. Zatem dane te nie dają obiektywnego obrazu rozmiaru zjawiska wewnątrz kraju.

Inną płaszczyzną nadużyć w sferze dokumentów związanych z uzyskaniem pozwolenia na wjazd (pobyt) do Rzeczypospolitej Polskiej są procedury wizowe. Problem dotyczy w szczególności wiz wydawanych za granicą w polskich placówkach konsularnych. Cudzoziemcy, wobec których istnieje obowiązek wizowy, a którzy zamierzają wjechać do Polski, składają wnioski o uzyskanie wizy. Konsul odmawia wydania wizy, jeśli nie są spełnione wymogi formalne bądź zachodzi uzasadnione podejrzenie, że nie będą spełnione nałożone na cudzoziemca wymogi w zakresie jego pobytu w Polsce. Jedną z metod ominięcia tychże kryteriów jest podanie we wniosku nieprawdziwych danych bądź to osobowych (co wiąże się z posiadaniem dokumentu paszportowego z nieprawdziwymi danymi), bądź dotyczących możliwości wypełnienia wymogów podczas pobytu w Rzeczypospolitej Polskiej (faktyczny cel pobytu cudzoziemca

²⁵ Na podstawie danych KGSG.

będzie inny niż zadeklarowany we wniosku). Przypadki przedstawiania w urzędzie nieprawdziwych danych osobowych najczęściej dotyczą cudzoziemców, którzy wiedzą (bądź mogą przypuszczać), że ich pobyt na terytorium RP może być z różnych względów niepożądany. Dane przedstawione przez cudzoziemca oczywiście podlegają weryfikacji, jednakże mechanizmy weryfikacji dostępne w polskich placówkach poza granicami kraju mają istotne ograniczenia²⁶. Po pierwsze niezwykle trudno jest zweryfikować autentyczność danych zawartych w dokumencie wydanym przez inne państwo. Nawet jeśli dokument zawiera dane autentyczne, lecz został sfalszowany, to przy wysokim poziomie jego wykonawstwa urzędnik konsulatu stoi przed trudnym zadaniem. Należy mieć na względzie, że często taka usługa wykonywana jest przez wysokiej klasy fałszerzy. Podobnie niełatwym zadaniem jest zweryfikowanie zadeklarowanego przez cudzoziemca we wniosku wizowym (opierając się w dużej mierze na wywiadzie przeprowadzonym z cudzoziemcem) celu podróży do Rzeczypospolitej Polskiej. Często dla udowodnienia deklarowanego celu podróży przedstawiane są różne dokumenty, nie dające się weryfikować pod kątem ich autentyczności, czy też zawartych tam danych. Z tego też względu wizy bardzo często wykorzystywane są do niezgodnego z faktycznymi intencjami wjazdu do Polski. O tym, jak istotnym zagrożeniem jest to zjawisko, świadczą poniższe dane wskazujące na niezwykle dynamiczny wzrost liczby ujawnionych przypadków wiz, wyłudzonych na podstawie dokumentów zaświadczających fakty niezgodne z prawdą.

Rys. 8. Dynamika liczby ujawnionych przez Straż Graniczną przypadków wyłudzenia wiz, w latach 2005-2011

Źródło: oprac. własne na podstawie danych KGSG 2012 r.

Z doświadczeń Straży Granicznej wynika, że metoda ta najczęściej wykorzystywana jest przez cudzoziemców deklarujących podjęcie pracy zarobkowej w Polsce. Mechanizmy uzyskania wizy określone w stosow-

²⁶ Większe możliwości weryfikacji mają organy wydające wizy w Polsce z racji większych możliwości komunikacji z poszczególnymi urzędami, instytucjami, ale przede wszystkim z racji dużo mniejszej skali składanych wniosków.

nych przepisach²⁷ dają możliwość stosunkowo łatwego uzyskania wizej kategorii D05 przez obywateli Ukrainy, Białorusi, Federacji Rosyjskiej, Gruzji, Mołdowy. Do uzyskania wizej wystarczającym jest uzyskanie przez cudzoziemca oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Oświadczenie takie winien złożyć pracodawca, ale może to zrobić także upoważniona przez niego osoba. Przepisy nie nakładają na urzędnika rejestrującego oświadczenie obowiązku weryfikacji autentyczności danych osoby składającej, czy też danych samego pracodawcy. Daje to możliwość nadużyć w postaci fałszowania umieszczanych tam informacji. Cudzoziemiec starający się o wizę przedstawia tak uzyskane oświadczenie. Mając na uwadze skalę cudzoziemców starających się o uzyskanie wizej w takim trybie, polscy urzędnicy konsularni nie są w stanie sprawdzać autentyczności i wiarygodności większości przedstawianych dokumentów²⁸. Wydaje się, że bardziej rygorystyczna procedura uzyskania wizej umożliwiającej podjęcie w Polsce pracy zarobkowej obowiązuje cudzoziemców innych aniżeli wyżej wymienieni. Podmiot powierzający pracę zobowiązany jest między innymi złożyć dokumenty potwierdzające prowadzenie deklarowanej działalności oraz potwierdzające spełnienie przez cudzoziemca określonych wymogów. Jednak i ta procedura daje możliwości fałszowania dokumentacji²⁹. Takie samo zagrożenie związane jest z wydawaniem wiz dla innych celów jak turystyczny, w celu: odwiedzin, leczenia, udziału w przedsięwzięciach sportowych, naukowych, kulturalnych, czy też związanych z międzynarodową działalnością gospodarczą. Dokumentacja wymagana dla udowodnienia celu podróży bardzo często nie jest rejestrowana i nie daje możliwości rzetelnej weryfikacji³⁰.

²⁷ Ustawa z dn. 13.06.2003 r. o cudzoziemcach; Dz. U. nr 234, poz. 1694 z późn. zm. i wydane na jej podstawie rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych i administracji z dn. 22.04.2011 r. w sprawie wiz dla cudzoziemców oraz ustawa z dn. 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy; Dz. U. nr 69, poz. 415 i wydane na jej podstawie rozporządzenie z dn. 29.01.2009 r. ministra pracy i polityki społecznej w sprawie wydawania zezwolenia na pracę cudzoziemca; Dz. U. nr 16, poz. 85, rozporządzenie z dn. 20.07.2011 r. ministra pracy i polityki społecznej w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę; Dz. U. nr 155, poz. 919.

²⁸ Jak wynika z danych Straży Granicznej w 2011 r. zarejestrowanych zostało ok. 260 tys. oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi.

²⁹ W 2011 r. wydano ok. 41 tys. zezwoleń na pracę dla cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

³⁰ Jednym z takich przykładów jest występowanie o wizej w konsulatach RP w celu rzekomego udziału w różnorodnych imprezach o charakterze kulturalnym, czego potwierdzeniem mają być między innymi posiadane legitymacje członkowskie różnych stowarzyszeń. Często warunkiem uzyskania wspomnianej legitymacji jest jedynie opła-

Obszar wyłudzenia wiz jest wyjątkowo rozległy. Metoda ta bardzo często wykorzystywana była przez cudzoziemców deklarujących podjęcie nauki w szkołach nauczających języka polskiego. Deklarując wyjazd w celu podjęcia nauki w takiej szkole cudzoziemiec nie musiał udowodniać, że zna język polski, bo przecież miał zamiar dopiero się go uczyć. Wystarczyło przedstawienie zaświadczenia o przyjęciu do szkoły, dla uzyskania którego często należało jedynie uiścić opłaty rekrutacyjne. W pewnym zakresie problem dotyczył także polskich uczelni wyższych.

Zidentyfikowano w tym obszarze zorganizowane działania przestępcze polskich i ukraińskich biur podróży, w których zaangażowani byli także właściciele hoteli. Wystawiali oni odpłatnie dokumenty potwierdzające rzekome dokonanie rezerwacji przez cudzoziemca w hotelu na terytorium Polski, a nawet częściowe opłacenie usługi, co miało zwiększać szansę na uzyskanie wizy. Często cudzoziemcy instruowani byli przez wyznaczonych przedstawicieli biur podróży, jak mają się zachować i jak odpowiadać na pytania zadawane podczas kontroli granicznej. Obszar wyłudzonych wiz uzupełniają także przypadki wiz wydawanych na podstawie zaproszeń polskich obywateli. Procedura wydania wizy na bazie zaproszenia jest bardzo atrakcyjna dla cudzoziemca, gdyż nie musi on uzasadniać celu wjazdu i pobytu w Polsce oraz zwolniony jest z posiadania środków finansowych na pobyt i powrót do kraju pochodzenia. Zidentyfikowane zostały przypadki, kiedy obywatele Polski, w zamian za korzyść finansową, wystawiali zaproszenia cudzoziemcom (głównie Rosjanie, Białorusini, Ukraińcy). Wielokrotnie ujawniano przypadki, kiedy jedna osoba zaprosiła nawet kilkudziesięciu cudzoziemców. Odnotowano także przypadki sprzedaży polskich zaproszeń za granicą.

W poruszonym obszarze zidentyfikowane zostało także inne, nie poddające się weryfikacji w ramach wypracowanych procedur zjawisko, związane z wykorzystaniem dokumentów zwane *multipersons* (ang.). Choć kwalifikacja prawna tego czynu nie wchodzi w zakres przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów³¹, z racji dalszych ewentualnych następstw posługiwania się takim dokumentem wart jest odnotowania. Działanie sprawcy polega na posługiwaniu się autentycznym własnym dokumentem, lecz wydanym na legalnie zmienione dane osobowe. Dotyczy to głównie cudzoziemców, którzy mają wiedzę, że ich pobyt na tery-

enie składki członkowskiej, a sam dokument jest trudny do zweryfikowania z racji mnogości podmiotów mogących je wystawiać oraz braku standardów zabezpieczeń w tym zakresie.

³¹ Czyn ten kwalifikowany na podstawie art. 264 § 2 jako działanie w ramach podstępów (kto wbrew przepisom przekracza granicę Rzeczypospolitej Polskiej, używając przemocy, groźby, podstępów lub we współdziałaniu z innymi osobami, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3).

torium Rzeczypospolitej Polskiej z różnych przyczyn jest niepożądany. Mając świadomość, że ich dane personalne będą weryfikowane w systemach teleinformatycznych podejmują działania ukierunkowane na zmianę tych danych. Występują w kraju zamieszkania najczęściej o zmianę nazwiska lub nazwiska i imienia. Na bazie nowych danych otrzymują nowy dokument paszportowy. W tej sytuacji mechanizmy weryfikacji (systemy informatyczne) stają się bezradne. Mając na uwadze wielotyśięczną skalę dobową ruchu granicznego w przejściach granicznych wydaje się, że taki sposób jest nie do wykrycia. Pojedyncze przypadki ujawnione zostały dzięki wyjątkowej spostrzegawczości funkcjonariuszy dokonujących odprawy granicznej lub niejako przy okazji, w trakcie wykonywania czynności służbowych związanych z wyjaśnianiem okoliczności innych zdarzeń. Należy mieć jednak świadomość, że wykrycie ich to najczęściej przypadek, więc skuteczność takich działań jest marginalna. Jest to przykład możliwości utworzenia nowej tożsamości w majestacie prawa, w celu ominięcia systemów bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

*

Zjawisko nielegalnej imigracji w Polsce pojawiło się stosunkowo niedawno, bo w latach dziewięćdziesiątych. W znacznym zakresie ma ono charakter tranzytowy, jednakże należy pamiętać, iż nielegalni imigranci zasilają już od kilku lat także krajowe zasoby. Niewątpliwie zjawisko to nie jest pożądanym i definiowane jest w kategorii zagrożeń. Działania skierowane na zwalczanie tego zagrożenia wskazują na istnienie zauważalnego obszaru ryzyka w sferze dokumentów publicznych, bezpośrednio związanego z tą problematyką. Aktualnie funkcjonujące w Polsce mechanizmy zaprojektowane na przeciwdziałanie nielegalnej imigracji w dużej mierze są wynikiem implementacji wypracowanych w Unii Europejskiej rozwiązań. Kategoria takich dokumentów jak wiza, paszport, dokument pobytowy wydaje się być w miarę skutecznie chroniona przez mechanizmy prawne nakazujące wysoki poziom ich zabezpieczenia, nie tylko fizycznego (zabezpieczenie techniczne dokumentów), lecz także poprzez umożliwiające ich weryfikację rejestry, wykazy dokumentów, informatyczne bazy danych o określonych dokumentach³². Kierunek taki określony został już w art. 17, ust. 3, lit. a Konwencji Wy-

³² Mowa tu o narzędziach umożliwiających weryfikację wiarygodności dokumentów i danych w nim zawartych np.: System Informacyjny Schengen (SIS), System Informacji Wizowej (VIS), Centralna Ewidencja Wydanych i Unieważnionych Paszportów (CEWiUP), Centralny Rejestr Zezwoleń MRG, Album Wzorów Dokumentów (baza dokumentów Straży Granicznej), Baza autentycznych i fałszywych dokumentów (FADO) itp.

konawczej do Układu z Schengen z dnia 14.06.1985 roku mówiącym, iż „Komitet wykonawczy podejmie (...) niezbędne decyzje w sprawie (...) dokumentów podróży, w których wiza może być umieszczona”, czego efektem jest między innymi stworzenie wykazu dokumentów podróży, które mogą uprawniać do przekraczania granic zewnętrznych Wspólnoty (Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1105/2011/UE z dnia 25 października 2011 roku w sprawie wykazu dokumentów podróży, które uprawniają posiadacza do przekraczania granic zewnętrznych i mogą być wizowane oraz w sprawie ustanowienia mechanizmu sporządzania takiego wykazu)³³. Działanie Unii Europejskiej w stronę bezpieczeństwa tego rodzaju dokumentów wyrażone zostało także w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1683/95 z dnia 29 maja 1995 roku ustanawiającym jednolity formularz wizowy, Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1030/2002 z dnia 13 czerwca 2002 roku ustanawiające jednolity wzór dokumentów pobytowych dla obywateli państw trzecich³⁴, Rozporządzeniu Rady (WE) nr 2252/2004 z dnia 13 grudnia 2004 roku w sprawie norm dotyczących zabezpieczeń i danych biometrycznych w paszportach i dokumentach podróży wydawanych przez Państwa Członkowskie.

Choć wymienione rodzaje dokumentów nadal narażone są na fałszowanie, to jednak praktyka dowodzi, iż dzisiaj istotny problem rodzi się po stronie dokumentów źródłowych takich jak: choćby zaproszenia, akty urodzenia, akty małżeństwa, zezwolenia na pracę, zaświadczenia posiadania określonych kwalifikacji i inne dokumenty, stanowiących podstawę do wypracowania decyzji na przykład o wydanie wizen. Dokumenty tej kategorii jeśli w ogóle są w jakikolwiek sposób zabezpieczane, to tylko w podstawowym zakresie, łatwym do pokonania w dobie powszechnej dostępności technologii cyfrowych. Często podmioty wymagające tego rodzaju dokumentów do podjęcia decyzji nie mają dostępu do ich rejestrów, o ile takowe zostały utworzone. Wydaje się, iż bagatelizowane jest zagrożenie związane z możliwością wykorzystywania tego rodzaju dokumentów do określonych czynności prawnych.

Tematyka ta z inicjatywy Straży Granicznej była przedmiotem pracy Grupy Roboczej Rady UE ds. Granic/Fałszywe Dokumenty podczas polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej. Zebrane, w wyniku tych

³³ Uregulowana została także kwestia umieszczania wiz w dokumentach podróży nie uznanych przez państwa członkowskie UE; rozporządzenie Rady (WE) nr 333/2002 z dn. 18.02.2002 r. w sprawie jednolitego wzoru formularza, na którym umieszcza się wizę wydawanego przez Państwo Członkowskie osobom posiadającym dokumenty podróży, które nie są uznane przez Państwo Członkowskie sporządzające formularz, Dz. U. WE L 53/4 23.02.2002.

³⁴ Zmienione rozporządzeniem Rady (WE) nr 380/2008 z dn. 18.04.2008 r. zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 1030/2002 ustanawiające jednolity wzór dokumentów pobytowych dla obywateli państw trzecich; Dz. U. WE L115/1 z dn. 29.04.2008.

prac dane wskazują, iż problem dotyczy nie tylko Polski, lecz w mniejszym lub większym zakresie także pozostałych państw UE. W skali Wspólnoty problem nabiera szerszego kontekstu, gdyż wiele państw dysponuje kilkoma wersjami jednego rodzaju dokumentu, w niektórych nie prowadzi się nawet rejestrów ich wydania, a dokumenty jeśli w ogóle są zabezpieczone, to jedynie na poziomie podstawowym. Nie istnieje wspólna europejska baza tego rodzaju dokumentów, a więc możliwość weryfikacji ich autentyczności jest znikoma. Nie ma także określonych jednolitych standardów w zakresie ich wytwarzania i wydawania.

Niniejsze opracowanie nie wyczerpuje tematu. Celem jego jest zasygnalizowanie istnienia zagrożeń związanych z brakiem jednolitego poglądu w zakresie zabezpieczenia i weryfikacji dokumentów źródłowych. O ile w obszarze takich dokumentów jak paszport i wiza zostały wypracowane konkretne, efektywne procedury bezpieczeństwa, o tyle w zakresie opisywanej tu kategorii dokumentów zagrożenia wynikające z takiego stanu rzeczy wydają się być niedoceniane.

Do art. wykorzystano również poniższą literaturę:

- Balicki J., Stalker P., *Polityka migracyjna i azylowa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2006.
- Korończuk W., *Pomiędzy Unią Europejską, a Rosją. Problematyka migracji z Białorusi, Ukrainy i Mołdawii*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2005.
- Okólski M., *Imigranci. Przyczyny napływu, cechy demograficzno-społeczne, funkcjonowanie w społeczeństwie polskim*, Prace migracyjne nr 17, Instytut Stosunków Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1998.
- Szwarc A. J., Piskorski J., *Przestępczość cudzoziemców w Polsce*, [w:] *Przestępczość przygraniczna. Postępowanie karne przeciwko cudzoziemcom w Polsce*, red. A. J. Szwarc, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2000.
- Ustawa z dnia 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. nr 69, poz. 415).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/52/WE z dn. 18.06.2009 r. przewidująca minimalne normy w odniesieniu do kar i środków stosowanych wobec pracodawców zatrudniających nielegalnie przebywających obywateli krajów trzecich.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1030/2002 z dnia 13 czerwca 2002 r. ustanawiające jednolity wzór dokumentów pobytowych dla obywateli państw trzecich, Dz. U. WE L157/1 z dnia 15.06.2002 r.
- Komunikat Komisji w sprawie priorytetów politycznych w walce z nielegalną imigracją obywateli państw trzecich KOM (2006) 402 wersja ostateczna.

mjr SG Marek Karczewski
CSSG w Kętrzynie

SŁÓW KILKA O NOWYCH ZASADACH UŻYCIA I WYKORZYSTANIA BRONI PALNEJ PRZEZ FUNKCJONARIUSZY STRAŻY GRANICZNEJ

W dniu 29 maja 2013 r. Prezydent RP podpisał ustawę z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, która weszła w życie dniem 5 czerwca 2013 r. Ustawa określa m.in. zasady użycia i wykorzystania broni palnej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Konieczność uchwalenia przedmiotowego aktu prawnego wynika z wydanych przez Trybunał Konstytucyjny dwóch wyroków o sygnaturach U 5/07 oraz K 10/11, w których Trybunał stwierdził niezgodność kilku zaskarżonych rozporządzeń regulujących warunki i sposoby użycia środków przymusu bezpośredniego i broni palnej z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

W uzasadnieniach powyższych wyroków oraz w sygnalizacji skierowanej do Sejmu Trybunał wskazał, że określenie rodzajów środków przymusu bezpośredniego oraz przesłanki użycia tych środków należą do materii ustawowej, gdyż tylko przepisy ustawy, zgodnie z art. 41 ust. 1 Konstytucji, mogą pozwalać na ingerencję w sferę wolności osobistej jednostki. W szczególności możliwość użycia broni palnej najsilniej ingeruje w chronioną konstytucyjnie wolność osobistą, a nawet nietykalność osobistą, dlatego wymaga precyzyjnego uregulowania w akcie na poziomie ustawy.

Co ważne, Trybunał stwierdził m.in., że zaskarżone rozporządzenia określające zasady stosowania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej były w wielu miejscach sprzeczne z upoważnieniem ustawowym, co więcej często bez upoważnienia ustawowego wkraczały w materię zastrzeżoną dla ustaw, regulując ją samoistnie. Jednak istotą orzeczenia Trybunału było stwierdzenie wadliwości całej konstrukcji, w której ustawodawca nie odnosząc się w ustawie i w treści upoważnienia do zasadniczych kwestii, pozwalał władzy wykonawczej decydować samodzielnie o przesłankach, zasadach i trybie wkraczania przez tę władzę w wolność osobistą obywateli.

Głównym celem uchwalonej ustawy jest kompleksowa regulacja zasad użycia środków przymusu bezpośredniego i broni palnej przez uprawnione podmioty. W sposób kompleksowy określa katalog środków przymusu bezpośredniego, przypadki używania lub wykorzystywania

tych środków i broni palnej, a także zasady postępowania przed i po użyciu środka przymusu lub broni oraz zasady dokumentowania ich użycia lub wykorzystania.

Czy nowa ustawa spełnia swój cel? – spróbuję na te, a także inne pytania odpowiedzieć w niniejszym artykule.

Prawo użycia broni palnej

Przed wejściem w życie nowej ustawy zasady użycia broni palnej regulowała ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2011 r. nr 116, poz. 675, z późn. zm.).

Zgodnie z wcześniej obowiązującymi przepisami (art. 24 ust. 1 ustawy o Straży Granicznej) jeżeli środki przymusu bezpośredniego okazały się niewystarczające lub ich użycie ze względu na okoliczności danego zdarzenia nie jest możliwe, funkcjonariusz ma prawo użycia broni palnej wyłącznie:

- 1) w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność funkcjonariusza lub innej osoby oraz w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
- 2) przeciwko osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrozić może życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza albo innej osoby;
- 3) przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie, przemocą odebrać broń palną funkcjonariuszowi lub innej osobie uprawnionej do posiadania broni palnej;
- 4) w celu odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na obiekty służące obronności państwa lub ważne dla gospodarki narodowej, a także na obiekty Straży Granicznej lub służące ochronie granicy państwowej;
- 5) w celu odparcia bezpośredniego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej ze strony osób działających w sposób zorganizowany, które przemocą wymuszają przekroczenie granicy państwowej przy użyciu broni lub pojazdu;
- 6) w celu odparcia zamachu na mienie, stwarzającego jednocześnie bezpośrednie zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności człowieka;
- 7) w bezpośrednim pościgu za osobą, wobec której użycie broni było dopuszczalne w przypadkach określonych w pkt 1-6, albo za osobą, wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia zabójstwa, zamachu terrorystycznego, uprowadzenia osoby w celu wymuszenia okupu lub określonego zachowania, rozboju, kradzieży rozbójniczej, wymuszenia rozbójniczego, umyślnego ciężkiego uszko-

dzenia ciała, zgwałcenia, podpalenia lub umyślnego spowodzenia w inny sposób niebezpieczeństwa powszechnego dla życia albo zdrowia;

- 8) w celu ujęcia osoby, o której mowa w pkt 7, jeśli schroniła się ona w miejscu trudno dostępnym, a z okoliczności towarzyszących wynika, że może użyć broni palnej lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrozić może życiu lub zdrowiu;
- 9) w celu odparcia gwałtownego, bezpośredniego i bezprawnego zamachu na konwój ochraniający osoby, materiały zawierające informacje niejawne, pieniądze albo inne przedmioty wartościowe;
- 10) w celu ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności, jeśli:
 - a) ucieczka osoby pozbawionej wolności stwarza zagrożenie dla życia albo zdrowia ludzkiego;
 - b) istnieje uzasadnione podejrzenie, że osoba pozbawiona wolności może użyć broni palnej, materiałów wybuchowych lub niebezpiecznego narzędzia;
 - c) pozbawienie wolności nastąpiło w związku z uzasadnionym podejrzeniem lub stwierdzeniem popełnienia przestępstw, o których mowa w pkt 7.

Obecnie broni palnej można użyć, gdy zaistnieje co najmniej jeden z następujących przypadków:

- 1) konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na:
 - a) życie, zdrowie lub wolność funkcjonariusza lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
 - b) ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
 - c) mienie, który stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności funkcjonariusza lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
 - d) nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu;
 - e) bezpieczeństwo konwoju lub doprowadzenia;
- 2) konieczność przeciwstawienia się osobie:
 - a) niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecz-

- nego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza lub innej osoby;
- b) która usiłuje bezprawnie odebrać broń palną funkcjonariuszowi lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania;
- 3) bezpośredni pościg za osobą, wobec której:
- a) użycie broni palnej było dopuszczalne w razie konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na:
- życie, zdrowie lub wolność funkcjonariusza lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
 - ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
 - mienie, który stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności uprawnionego lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
 - nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu,
 - konieczności przeciwstawienia się osobie:
 - niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza lub innej osoby,
 - która usiłuje bezprawnie odebrać broń palną funkcjonariuszowi lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania;
- b) istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo, o którym mowa w art. 115 § 20, art. 148, art. 156 § 1, art. 163-165, art. 197, art. 252 i art. 280-282 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny;
- 4) konieczność
- a) ujęcia osoby, wobec której użycie broni palnej było dopuszczalne ze względu na konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na:
- życie, zdrowie lub wolność funkcjonariusza lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu, ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,

- mienie, który stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności uprawnionej lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu,
- ujęcia osoby, wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo, o którym mowa w art. 115 § 20, art. 148, art. 156 § 1, art. 163-165, art. 197, art. 252 i art. 280-282 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny,
- ujęcia osoby dokonującej zamachu na:
 - nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu,
 - bezpieczeństwo konwoju lub doprowadzenia,
- jeżeli schroniła się w miejscu trudno dostępnym, a z okoliczności zdarzenia wynika, że może użyć broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu;
- b) ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności, jeżeli:
 - ucieczka tej osoby stwarza zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionej lub innej osoby,
 - istnieje uzasadnione podejrzenie, że osoba ta może użyć materiałów wybuchowych, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu,
 - pozbawienie wolności nastąpiło w związku z uzasadnionym podejrzeniem lub stwierdzeniem popełnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 115 § 20, art. 148, art. 156 § 1, art. 163-165, art. 197, art. 252 i art. 280-282 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny.

Art. 45 pkt 5) przedmiotowej ustawy wskazuje na konieczność udaremnienia ucieczki osoby pozbawionej wolności z aresztu śledczego lub zakładu karnego oraz osoby konwojowanej lub doprowadzanej, a także pościg za tą osobą.

Porównując poprzednie regulacje z obowiązującymi obecnie daje się łatwo zauważyć podobieństwo poprzednich rozwiązań z obecnie obowiązującymi. Stąd można wysnuć wniosek, że część zasad została przeniesiona (recypowana) z ustawy o Straży Granicznej do obecnej ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Przepisy uprzednio obowiązujące	Przepisy obecnie obowiązujące
w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność funkcjonariusza lub innej osoby oraz w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu (art. 24 ust. 1 pkt 1)	konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność funkcjonariusza lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu (art. 45 pkt 1 lit. a)
w celu odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na obiekty służące obronności państwa lub ważne dla gospodarki narodowej, a także na obiekty Straży Granicznej lub służące ochronie granicy państwowej (art. 24 ust. 1 pkt 4)	konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu (art. 45 pkt 1 lit. b)
w celu odparcia zamachu na mienie, stwarzającego jednocześnie bezpośrednie zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności człowieka (art. 24 ust. 1 pkt 6)	konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na mienie, który stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności uprawnionego lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu (art. 45 pkt 1 lit. c)
w celu odparcia bezpośredniego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej ze strony osób działających w sposób zorganizowany, które przemocą wymuszają przekroczenie granicy państwowej przy użyciu broni lub pojazdu (art. 24 ust. 1 pkt 5)	konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu (art. 45 pkt 1 lit. d)

Przepisy uprzednio obowiązujące	Przepisy obecnie obowiązujące
<p>w celu odparcia gwałtownego, bezpośredniego i bezprawnego zamachu na konwój ochraniający osoby, materiały zawierające informacje niejawne, pieniądze albo inne przedmioty wartościowe (art. 24 ust. 1 pkt 9)</p> <p>w celu ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności (art. 24 ust. 1 pkt 10)</p>	<p>konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na bezpieczeństwo konwoju lub doprowadzenia (art. 45 pkt 1 lit. e)</p>
<p>przeciwko osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrozić może życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza albo innej osoby (art. 24 ust. 1 pkt 2)</p>	<p>konieczność przeciwstawienia się osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby (art. 45 pkt 2 lit. a)</p>
<p>przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie, przemocą odebrać broń palną funkcjonariuszowi lub innej osobie uprawnionej do posiadania broni palnej (art. 24 ust. 1 pkt 3)</p>	<p>konieczność przeciwstawienia się osobie, która usiłuje bezprawnie odebrać broń palną uprawnionemu lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania (art. 45 pkt 2 lit. b)</p>

Wskazane w powyższej tabeli podobieństwa rozwiązań (można przyjąć, że chodzi tutaj o 7 poprzednio obowiązujących zasad użycia broni palnej, które znalazły się w nowej ustawie) nie budzą, jak się wydaje wątpliwości.

Jeżeli chodzi o prawo użycia broni określone w art. 45 pkt 3 i 4 uważam, że są zbyt rozbudowane, tym bardziej, że ustawodawca odwołuje się w nich do wcześniejszych przypadków użycia broni palnej.

Ponadto stosowanie broni palnej (zarówno użycie, jak i wykorzystanie) obwarowane jest dodatkowymi zastrzeżeniami, o których mowa w art. 6 i 7 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Zgodnie z przywołanymi przeze mnie przepisami:

Broni palnej używa się lub wykorzystuje się ją wyłącznie, jeżeli użycie lub wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego:

- 1) okazało się niewystarczające do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania, lub
- 2) nie jest możliwe ze względu na okoliczności zdarzenia.

Środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej używa się lub wykorzystuje się je w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę.

Od użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej należy odstąpić, gdy cel ich użycia lub wykorzystania został osiągnięty.

Podjmując decyzję o użyciu lub wykorzystaniu broni palnej, należy postępować ze szczególną rozważą i traktować jej użycie jako środek ostateczny.

Tak więc w wypadku podjęcia decyzji o użyciu broni palnej funkcjonariusz musi wziąć pod uwagę zarówno konkretny przypadek jej użycia, jak również wskazane wyżej zasady postępowania. Stąd uważam, że reprezentowane przeze mnie stanowisko jest jak najbardziej zasadne. Ponadto wspomnieć w tym miejscu należy, że w sytuacji uprawniającej do użycia lub wykorzystania broni palnej funkcjonariusz ma często „ułamek sekundy” na podjęcie właściwej decyzji, a w przypadku tak rozbudowanych przepisów będzie miał znacznie utrudnione zadanie co do podjęcia działania.

Odrębną kwestię stanowi prawo użycia broni palnej w przypadku ujęcia osoby, co do której zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia wskazanych w ustawie przestępstw tj. przestępstwa, o którym mowa w art. 115 § 20, art. 148, art. 156 § 1, art. 163-165, art. 197, art. 252 i art. 280-282 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Nasuwa się w tym miejscu pytanie, dlaczego akurat ten katalog przestępstw i dlaczego w warunkach uzasadnionego podejrzenia ich popełnienia? Bardzo często śledztwa w tych sprawach ciągną się miesiącami a nawet latami, zaś funkcjonariusz ma podjąć właściwą decyzję nie mając takiego komfortu czasowego, często działając w warunkach stresu.

Funkcjonariusz może użyć środka przymusu bezpośredniego lub broni palnej lub wykorzystać je do celów określonych w niniejszej ustawie *wyłącznie* w zakresie *realizacji zadań ustawowych podmiotu*, w którym pełni służbę. Nasuwa się przy tym pytanie, a co w sytuacji, gdy funkcjonariusz jest np. świadkiem brutalnego przestępstwa, które upraw-

ni do użycia broni, jednakże jest po służbie? Odpowiedź pozostawiam czytelnikom.

Nowym, jak się wydaje dobrym rozwiązaniem jest wprowadzenie w życie instytucji wykorzystania broni palnej.

Broń palną można **wykorzystać** w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

- 1) zatrzymanie pojazdu, jeżeli jego działanie zagraża życiu lub zdrowiu funkcjonariusza lub innej osoby lub stwarza zagrożenie dla ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów;
- 2) pokonanie przeszkody:
 - a) uniemożliwiającej lub utrudniającej ujęcie osoby albo ratowanie życia lub zdrowia funkcjonariusza, innej osoby lub ratowanie mienia;
 - b) w przypadku naruszenia porządku lub bezpieczeństwa publicznego przez osobę pozbawioną wolności, zatrzymaną lub umieszczoną w strzeżonym ośrodku albo areszcie w celu wydalenia;
- 3) zaalarmowanie lub wezwanie pomocy;
- 4) neutralizacja przedmiotów lub urządzeń mogących stwarzać niebezpieczeństwo wybuchu, powodujących jednocześnie bezpośrednie zagrożenie zdrowia lub życia funkcjonariusza lub innej osoby;
- 5) unieszkodliwienie zwierzęcia, którego zachowanie zagraża bezpośrednio życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby;
- 6) oddanie strzału ostrzegawczego.

Funkcjonariusz wchodzący w skład pododdziału zwartego może użyć broń palną lub ją wykorzystać, na zasadach określonych w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, wyłącznie w sytuacji zagrażającej życiu lub zdrowiu funkcjonariusza lub innej osoby.

Postępowanie przed użyciem broni palnej

Przed użyciem broni palnej uprawniony podejmuje następujące działania:

- 1) identyfikuje swoją formację albo służbę okrzykiem przez wskazanie jej pełnej nazwy lub ustawowego skrótu;
- 2) wzywa osobę do zachowania zgodnego z prawem, a w szczególności do:
 - a) natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza lub innej osoby;
 - b) zaniechania ucieczki;
 - c) odstąpienia od użycia przemocy.

W przypadku *niepodporządkowania się wezwaniom*, funkcjonariusz uprzedza o użyciu broni palnej okrzykiem: „*Stój, bo strzelam!*”, a jeżeli wezwanie to okaże się nieskuteczne, oddaje *strzał ostrzegawczy w bezpiecznym kierunku*.

Od tej procedury lub jej poszczególnych elementów, w szczególności od oddania strzału ostrzegawczego, można odstąpić, jeżeli ich zrealizowanie groziłoby bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia funkcjonariusza lub innej osoby.

Takie uregulowanie wydaje się właściwe, szczególnie w sytuacjach ekstremalnych, kiedy funkcjonariusz nie ma wiele czasu na podjęcie decyzji.

Przed rozpoczęciem konwoju lub doprowadzenia uprawniony uprzedza osobę pozbawioną wolności, w stosunku do której zgodnie z art. 45 pkt 4 lit. b przedmiotowej ustawy (ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności) możliwe jest użycie broni palnej, o możliwości użycia w stosunku do niej broni palnej w przypadku podjęcia przez nią próby ucieczki.

Podjmując decyzję o użyciu lub wykorzystaniu broni palnej, należy postępować ze szczególną rozwagą i traktować jej użycie jako środek ostateczny.

Wydaje się, że jest to dobre rozwiązanie, chociaż zrewidować je może dopiero praktyka.

Tryb postępowania po użyciu broni palnej

W przypadku, gdy w wyniku użycia broni nastąpiło zranienie osoby lub wystąpiły inne widoczne objawy zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby, funkcjonariusz udziela jej niezwłocznie pierwszej pomocy, a w razie potrzeby zapewnia wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe.

Funkcjonariusz może **odstąpić od udzielenia pierwszej pomocy**, w przypadku gdy zachodzi jedna z następujących okoliczności:

- 1) udzielenie tej pomocy może zagrozić życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu funkcjonariusza lub innej osoby;
- 2) udzielenie tej pomocy spowodowałoby konieczność zaniechania przez funkcjonariusza czynności ochronnych wobec osób, ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów, lub w ramach konwoju, lub doprowadzenia;
- 3) udzielenie pomocy osobie poszkodowanej zostało zapewnione przez inne osoby lub podmioty zobowiązane do jej udzielenia.

W przypadku odstąpienia od udzielenia pierwszej pomocy lub gdy osoba poszkodowana sprzeciwia się udzieleniu tej pomocy, funkcjonariusz zapewnia wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe.

Funkcjonariusz nie może odstąpić od zapewnienia udzielenia medycznych czynności ratunkowych kobiecie ciężarnej, wobec której użyto broni.

W przypadku, gdy w wyniku użycia broni nastąpiło zranienie osoby lub wystąpiły inne widoczne objawy zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby albo nastąpiła jej śmierć, zranienie albo śmierć zwierzęcia, albo zniszczenie mienia, funkcjonariusz:

- 1) zabezpiecza miejsce zdarzenia, także przed dostępem osób postronnych;
- 2) ustala świadków zdarzenia;
- 3) powiadamia o zdarzeniu właściwego przełożonego lub osobę pełniącą służbę dyżurną, za wyjątkiem przypadku gdy:
 - a) zagroziłoby to życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu uprawnionego lub innej osoby;
 - b) spowodowałyby to konieczność zaniechania przez uprawnionego czynności ochronnych wobec osób, ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów lub w ramach konwoju lub doprowadzenia
– **do czasu ustania tego zagrożenia lub tej konieczności.**

W przypadku, gdy w wyniku użycia broni wystąpiły objawy uzasadniające konieczność udzielenia osobie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub medycznych czynności ratunkowych albo nastąpiła śmierć tej osoby lub wyrządzona została szkoda w mieniu znacznej wartości, właściwy przełożony lub osoba pełniąca służbę dyżurną niezwłocznie:

- 1) zapewnia w razie potrzeby wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe osobom poszkodowanym;
- 2) zapewnia zabezpieczenie śladów i dowodów użycia broni.

Przełożony funkcjonariusza lub osoba pełniąca służbę dyżurną powiadamia o takim zdarzeniu właściwego miejscowo prokuratora, a także:

- 1) ustala, czy użycie lub wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego nastąpiło zgodnie z prawem;
- 2) niezwłocznie powiadamia właściwego przełożonego.

O każdym przypadku użycia lub wykorzystania broni palnej funkcjonariusz niezwłocznie powiadamia przełożonego lub osobę pełniącą służbę dyżurną.

Wydaje się, że jest to właściwe rozwiązanie, chociaż mogą się rodzić wątpliwości o którego przełożonego chodzi.

Dokumentowanie użycia broni palnej

Funkcjonariusz dokumentuje w notatce użycie broni palnej, a następnie przekazuje ją przełożonemu niezależnie od skutku, jaki nastąpił w wyniku jej użycia lub wykorzystania.

W przypadku użycia broni palnej notatka zawiera:

- 1) służbowe dane identyfikacyjne funkcjonariusza;
- 2) określenie czasu i miejsca użycia broni palnej;
- 3) następujące dane osoby, wobec której użyto broni palnej:
 - a) imię i nazwisko;
 - b) serię i numer dokumentu tożsamości;
 - c) datę urodzenia;

- 4) określenie celu użycia broni palnej;
- 5) informację o przyczynie użycia broni palnej;
- 6) określenie użytych środków przymusu bezpośredniego i sposób ich użycia;
- 7) opis czynności zrealizowanych przed użyciem broni palnej i po jej użyciu;
- 8) opis skutków użycia broni palnej;
- 9) informację o udzieleniu pierwszej pomocy i jej zakresie lub zapewnieniu wezwania kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe;
- 10) następujące dane ustalonych świadków zdarzenia:
 - a) imię i nazwisko oraz serię i numer dokumentu tożsamości albo
 - b) służbowe dane identyfikacyjne, jeżeli świadkiem zdarzenia był funkcjonariusz;
- 11) nazwę, typ i numer seryjny użytej broni palnej oraz rodzaj i ilość użytej amunicji;
- 12) podpis funkcjonariusza.

Jeżeli uzyskanie danych personalnych osoby, wobec której użyto broni palnej było niemożliwe, w notatce podaje się przyczyny braku zamieszczenia tych danych.

W przypadku wykorzystania broni palnej notatka zawiera:

- 1) służbowe dane identyfikacyjne funkcjonariusza;
- 2) określenie czasu i miejsca wykorzystania broni palnej;
- 3) informację o przyczynie wykorzystania broni palnej;
- 4) opis czynności zrealizowanych przed wykorzystaniem broni palnej i po jej wykorzystaniu;
- 5) nazwę, typ i numer seryjny wykorzystanej broni palnej oraz rodzaj i ilość użytej amunicji;
- 6) podpis funkcjonariusza.

Niezależnie od sporządzenia notatki użycie i wykorzystanie broni palnej funkcjonariusz może dokumentować w notatniku służbowym.

Na bazie przepisów obowiązujących w tym zakresie zakładam, że funkcjonariusze być może samodzielnie skonstruują wzór takiej notatki pod warunkiem, że będzie ona posiadała wszystkie wskazane dane.

Udzielenie pomocy funkcjonariuszowi

To *novum*, jeżeli chodzi o wcześniejsze regulacje prawne w tym zakresie. W przypadku, gdy w wyniku użycia środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej nastąpiła śmierć osoby bądź nastąpiło zranienie osoby w wyniku użycia lub wykorzystania broni palnej, właściwy przełożony lub osoba pełniąca służbę dyżurną – niezależnie od obowiązków polegających na zapewnieniu w razie potrzeby wezwania kwalifi-

kowej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe osobom poszkodowanym oraz zapewnienia zabezpieczenia śladów i dowodów użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego – niezwłocznie zapewnia także funkcjonariuszowi niezbędną pomoc, w szczególności psychologiczną lub prawną.

Pomoc prawna, o której mowa powyżej, polega na zwrocie kosztów poniesionych na ochronę prawną do wysokości wynagrodzenia jednego obrońcy, określonego w przepisach wydanych na podstawie art. 16 ust. 2 i 3 oraz art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2009 r. nr 146, poz. 1188, z późn. zm.), jeżeli postępowanie karne wszczęte przeciwko funkcjonariuszowi o czyn popełniony w związku z użyciem lub wykorzystaniem środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej, którego następstwem była śmierć osoby bądź zranienie osoby w wyniku użycia lub wykorzystania broni palnej, zostało zakończone prawomocnym wyrokiem uniewinniającym albo orzeczeniem o umorzeniu postępowania z powodu niepopelnienia przestępstwa lub braku ustawowych znamion czynu zabronionego.

Ponadto w każdym takim wypadku funkcjonariusz może zwrócić się do związku zawodowego funkcjonariuszy Straży Granicznej o udzielenie pomocy, chociażby nie był członkiem związku zawodowego.

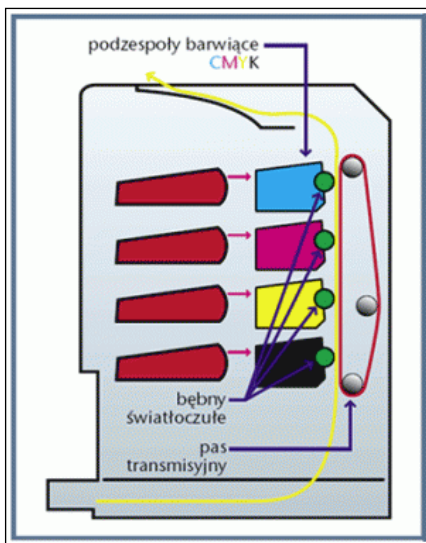
Uważam takie rozwiązanie za słuszne, gdyż jak już wspomniałem, wcześniejsze regulacje pomijały milczeniem tę niezwykle istotną z punktu widzenia funkcjonariusza kwestię.

MOŻLIWOŚCI IDENTYFIKACYJNE KOLOROWYCH DRUKAREK LASEROWYCH

Dynamiczny rozwój technologii komputerowej i towarzyszący jej postęp w dziedzinie techniki drukowania laserowego powoduje, że kolorowe drukarki laserowe są coraz tańsze i stają się coraz bardziej dostępne dla szerokiej rzeszy użytkowników indywidualnych. Taka sytuacja powoduje zwiększenie ilości przestępstw dokonywanych na tego typu sprzęcie. Od ekspertów badań dokumentów wymaga się natomiast wypracowania skutecznych metod identyfikacji drukarek laserowych.

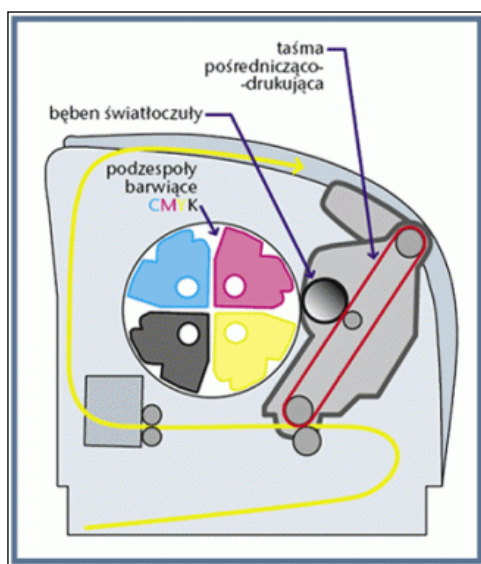
Podstawowe wiadomości dotyczące mechanizmu działania kolorowych drukarek laserowych

W laserowej technice druku wykorzystywane jest zjawisko elektrostatycznego przyciągania oraz odpychania do i od bębna cząsteczek tonera. Pokryty specjalnym polimerem bęben jest po naładowaniu oświetlany światłem lasera lub diod LED, sterowanych przez elektronikę drukarki, co powoduje powstanie utajonego obrazu. Cząsteczki tonera są przyciągane w naświetlonych miejscach, a następnie przenoszone na papier i utrwalane za pomocą specjalnej grzałki o temperaturze dochodzącej do 200 stopni Celsjusza.

Schemat 1. Kolorowa drukarka laserowa jednoprzebiegowa

Opisany schemat działania drukarki laserowej odnosi się do pojedynczego barwnika. Do pracy w kolorze niezbędne jest zaś czterokrotne powielenie tego procesu. Użycie czterech bębnow i czterech układów laserowych powodowało, że koszt produkcji kolorowej drukarki laserowej był niewiele mniejszy niż czterech modeli monochromatycznych. Dlatego też skonstruowano mechanizm wieloprzebiegowy, w którym kosztem szybkości druku ograniczono liczbę bębnow i laserów do zaledwie jednej sztuki. Cztery pojemniki z tonerem zamontowane są na obrotowej karuzeli, która przed wydrukowaniem każdego koloru obraca się o 90° i w pobliże bębna trafia toner o innej barwie. Podczas druku papier przemieszcza się pod bębniem czterokrotnie i za każdym razem nanoszony jest toner o innym kolorze.

Schemat 2. Kolorowa drukarka laserowa czteroprzebiegowa

Wydruk wykonany przy pomocy kolorowej drukarki laserowej jest składową czterech barw podstawowych: turkusowej (Cyan), purpurowej (Magenta), żółtej (Yellow) i czarnej (Black). Kolejność nakładania wszystkich barw (określanych skrótem CMYK) często jest charakterystyczna dla produktów danej firmy. Sam nadruk wykonany techniką termicznego utrwalania tonera nanoszony jest powierzchniowo i charakteryzuje się połyskiem dobrze widocznym w powiększeniu oraz w świetle skośnym. W powiększeniu mikroskopowym zauważymy również drobiny tonera występujące wokół elementów graficznych. Nie jest to jednak regułą i w zależności od stanu technicznego urządzenia cząstki środka kryjącego mogą znajdować się na powierzchniach niezadrukowanych. Cechą charakterystyczną nadruków z kolorowych drukarek laserowych

jest dobre odwzorowywanie znaków graficznych na podłożu. Możliwe jest również występowanie tzw. efektu prążkowego, który jest spowodowany laserowym naświetlaniem bębna drukującego.

Możliwości identyfikacji kolorowych drukarek laserowych

W przypadku kolorowych drukarek laserowych możliwa jest – jak wiadomo – zarówno identyfikacja grupowa, jak i indywidualna. W kryminalistycznych badaniach porównawczych największe znaczenie przywiązuje się do występowania cech indywidualnych, które pozwalają na identyfikację osoby lub przedmiotu.

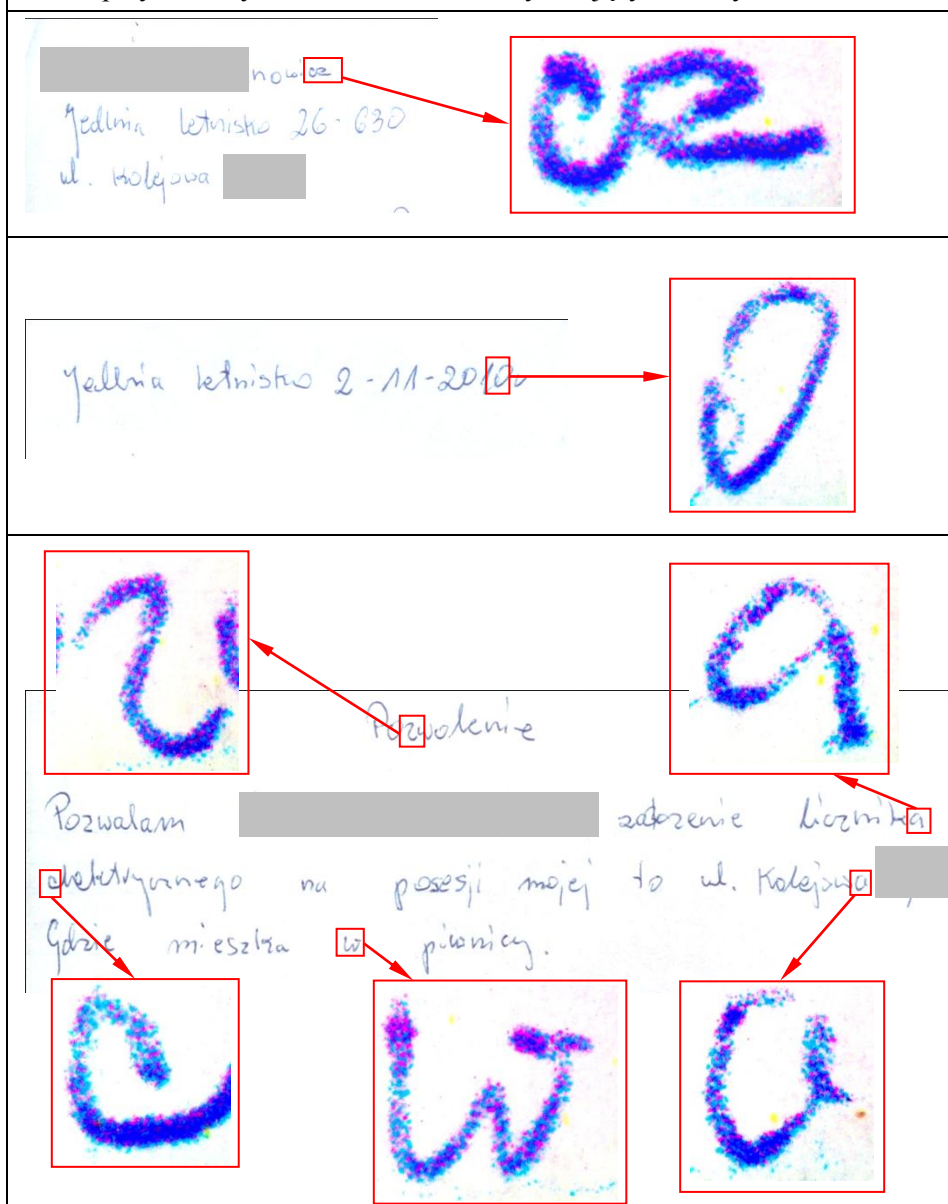
Identyfikację grupową w przypadku kolorowych drukarek laserowych przeprowadza się w oparciu o wydruki, poddając je szczegółowym badaniom metodami optycznymi (nieniszczącymi), jak i chemicznymi (niszczącymi). Badania optyczne polegają na ustaleniu kolejności nakładania się barw (w tym ich liczbę) i ujawnieniu kodu w postaci żółtych kropek, który charakterystyczny jest dla danego producenta. Badania chemiczne odnoszą się natomiast do badania tonerów.

Identyfikację indywidualną drukarek laserowych kolorowych można przeprowadzić, gdy na wydrukach znajdują się cechy związane z uszkodzeniem lub nieprawidłowo działającym mechanizmem drukarki. Cechy te mają jednak charakter tymczasowy i znikają po czyszczeniu lub naprawie urządzenia (patrz przykład w tabeli poniżej).

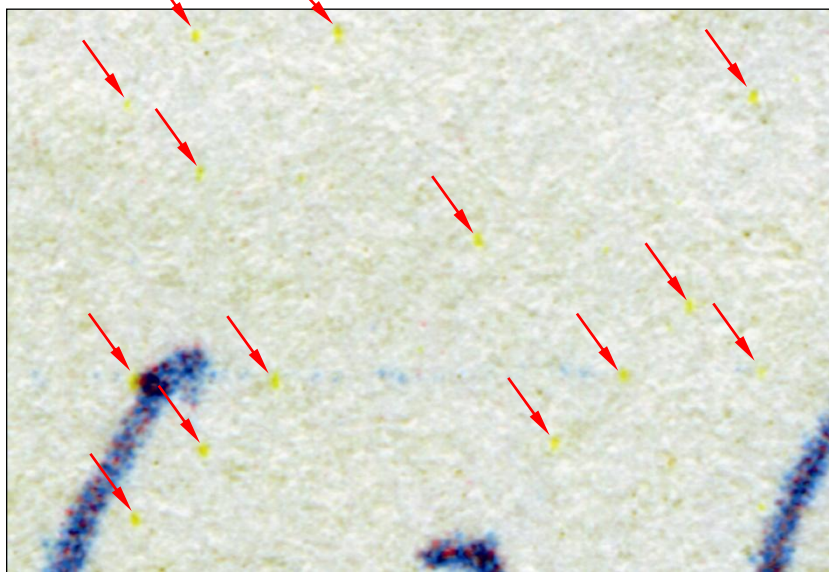
Fragmenty dokumentów sporządzonych na tym samym urządzeniu drukującym – strzałkami oznaczono odwzorowania zabrudzeń pochodzące od rolki prowadzącej.	
Fragment dokumentu ozn. nr 174	Fragment dokumentu ozn. nr 175
<p>„ Mie: y się dzieję, nie zo</p> <p>Red arrows point to artifacts on the left side of the page.</p>	<p>kich Wod ego i tow ec p. Koc ch naszyc 004r. miał e „ Miesz my się p</p> <p>nadzieję, że olnie zost</p> <p>Red arrows point to artifacts on the left side of the page.</p>

Drukarkę laserową kolorową można również zidentyfikować po jej wydrukach, jeżeli nanosi ona niewidoczny „gołym okiem” kod złożony z żółtych kropek (patrz przykład w tabeli poniżej). Dysponując odpowiednim programem dekodującym można określić numer seryjny urządzenia.

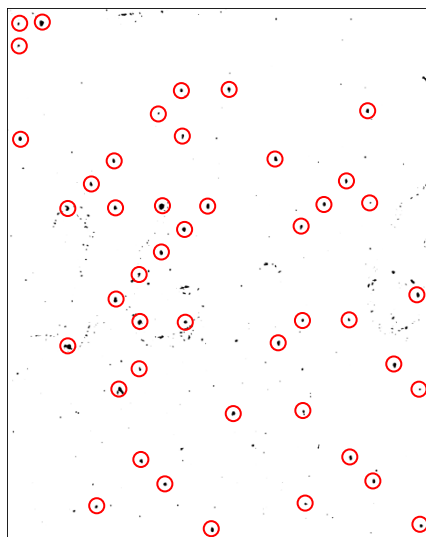
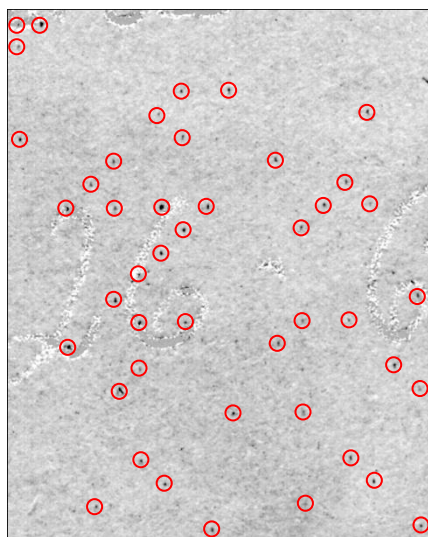
Fragmety dokumentu sporządzonego przy użyciu urządzenia drukującego pracującego w technice termicznego utrwalania tonera oraz powiększenie przykładowych elementów tekstu wykazujących cechy nadruku.

Ujawnienie kodu żółtych kropek naniesionych przez urządzenie drukujące na dowodowym dokumencie.

Wygenerowana pojedyncza komórka kodu indywidualnego.

Kod w postaci żółtych kropek naniesiony na wydruk może stanowić zarówno cechę grupową, jak i indywidualną drukarek. Ze względu na to, że żółte kropki są nierozdzielnie związane z drukarkami laserowymi kolorowymi i mają istotne znaczenie w procesie identyfikacji tego typu

urządzeń, postanowiono sprawdzić na ile mogą być one pomocne w pracy eksperta badań dokumentów.

Badania kodu indywidualnego kolorowych drukarek laserowym

Żółte kropki, a amerykańska fundacja Electronic Frontier Foundation

Poza obrazem głównym nadrukowywanym przez kolorową drukarkę laserową wydruk może zawierać inne informacje, celowo w nim zakodowane. Według amerykańskiej fundacji Electronic Frontier Foundation (EFF) drukarki laserowe niektórych czołowych producentów, bez wiedzy użytkowników, zaznaczają na każdej wydrukowanej kartce m.in. swój numer seryjny i datę wydruku. Kodowanie zostało wprowadzone na zlecenie rządu Stanów Zjednoczonych Ameryki. Służby specjalne USA przyznały się, że współpracują z producentami m.in. drukarek kolorowych laserowych w celu skuteczniejszego tropienia fałszerzy i przestępców.

W 2004 roku w USA wybuchł skandal, ponieważ użytkownicy kolorowych drukarek laserowych zauważyli, że ich wydruki zawierają również tajemnicze, niewidoczne gołym okiem żółte kropki. Nie ulegało wątpliwości, że regularne znaki zawierają szyfr.

Program do dekodowania kodów w postaci żółtych kropek firmy JAPAN BUSINESS MACHINE ASSOCIATION (JBMA)

Fakt występowania żółtych kropek na wydruku zazwyczaj przeszkadza zwykłemu obywatelowi, który widzi w tym procederze ograniczenie prawa do prywatności.

Z odwrotną sytuacją mamy do czynienia w przypadku ekspertów badań dokumentów, którzy potrafią wykorzystać występowanie kodu drukarek we własnej pracy. Analizując nadesłane do badań wydruki można w szybki sposób ocenić, czy zawierają one żółte kropki i czy ich układ pasuje do znanego producenta. Każdy producent ma bowiem swój unikalny wzór kropek. Wzór ten różni się w zależności od modelu drukarki i konkretnego egzemplarza urządzenia. Jeden „pakiet” żółtych kropek stanowi minimalną, najmniejszą jednostkę dekodującą i jego rozmiar wynosi w przybliżeniu 8 mm~10 mm x 6 mm~60 mm.

Ustalenie numeru seryjnego drukarki nie jest łatwym zadaniem. Niezbędny jest do tego celu program dekodujący, który udostępniany jest przez stowarzyszenie japońskich firm JAPAN BUSINESS MACHINE ASSOCIATION (JBMA) jednej instytucji w danym państwie: jednostce głównej policji lub bankowi centralnemu. W przypadku Polski takim programem dysponuje Narodowy Bank Polski. W skład stowarzyszenia wchodzi następujące firmy: Canon, Fuji Xerox, Konica, Minolta, Mita, Ricoh, Sharp, Brother, Casio, Fujitsu, Hitachi, Hitachi Koki, Kyocera,

Kyushu Matsushita Elektric, Matsushita Graphic Communication – Systems, NEC, Sanyo Information Business, Seiko Epson, Toshiba Tec.

Podstawą badań mających na celu indywidualną identyfikację kolorowej drukarki laserowej jest wyselekcjonowanie z wydruku kodu w postaci żółtych kropek.

W przypadku, gdy mamy do czynienia z następującymi obszarami na wydruku:

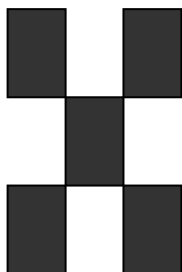
- białe lub czyste pola,
 - jasny kolor o jednolitej gęstości (wyluczając znaki wodne),
- wydobycie żółtych kropek jest stosunkowo łatwe.

Trudności mogą wystąpić wówczas, gdy mamy do czynienia z:

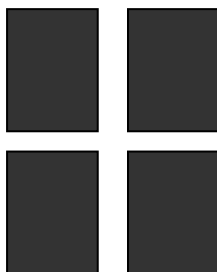
- obszarami głębokiego koloru lub wysokiej gęstości obrazu,
- obszarami o małej powierzchni np. znaczki pocztowe,
- kopiami po drugim powieleniu lub „nadpisanymi”,
- obszarami całkowicie pokrytymi żółtym kolorem.

Żółte kropki w większości przypadków zgrupowane są w bloki mające następujące kształty:

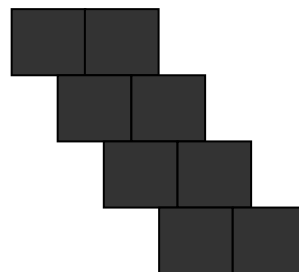
1) burzliwy

2) kratownica (grid) pattern of black squares.

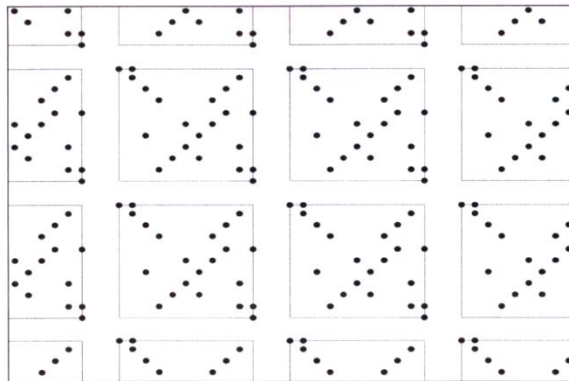

3) ześlizgający (sliding) pattern of black squares.

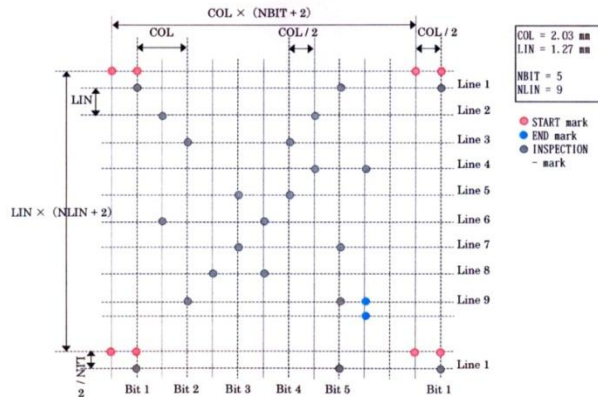

Działanie programu dekodującego byłoby niemożliwe bez odpowiedniej bazy danych zawierającej szczegółowe informacje o kodach, którymi dysponują poszczególne firmy produkujące kolorowe drukarki laserowe.

Przykład tablicy, jaką posługują się użytkownicy programu JBMA
Konica

Konica

Charakterystyka kodu firmy Konica:

- znaki są pogrupowane w bloki (układ kratownica) o wym. ok. 10 mm x 11 mm,
- jeden blok składa się 10 kolumn i 9 linii i zawiera 22 znaki, każda linia ma 2 znaki,
- znak startowy występuje w lewym górnym rogu bloku i jest położony blisko sąsiedniego, natomiast znak końcowy znajduje się w prawym dolnym rogu bloku.

Badania dostępnych na rynku polskim kolorowych drukarek laserowych pod kątem występowania na ich wydrukach kodu w postaci żółtych kropek

Badania przeprowadzono w oparciu o wydruki pochodzące z pięćdziesięciu kolorowych drukarek laserowych (w tym z kilku urządzeń określanych jako drukarko-kopiarki laserowe) wyprodukowanych przez

jedenastu różnych producentów. Do wygenerowania kodów użyto typowego zestawu komputerowego sprzężonego ze skanerem Mustek Be@r Paw 6400TA Pro i oprogramowania graficznego typu „Photoshop CS”.

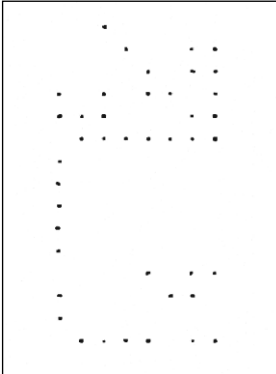
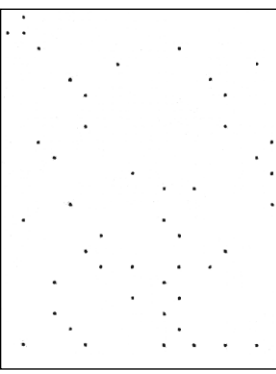
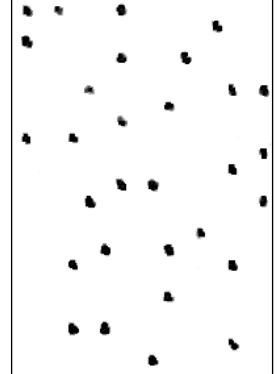
Odczytanie kodu jest również możliwe bez użycia techniki komputerowej. Układ kropek równie dobrze można zaobserwować pod mikroskopem zarówno w świetle widzialnym, jak i w promieniowaniu ultrafioletowym.

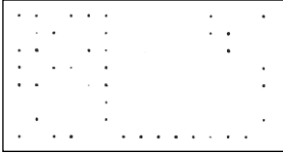
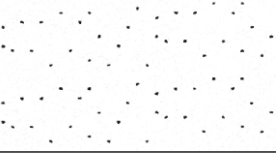
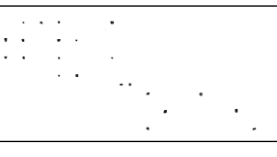

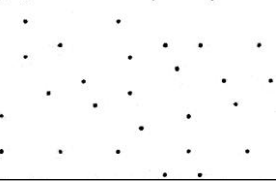

Żółte kropki ujawniono na trzydziestu różnych wydrukach pochodzących z drukarek następujących firm: Brother, Canon, Develop, Hewlett-Packard, Konica-Minolta, Kyocera, Ricoh, Xerox. Większość z tych firm, oprócz firmy Develop i Hewlett-Packard, zrzeszona jest w JBMA. Ciekawostką jest, że żadna z drukarek firmy Oki i Samsung nie nanosiła indywidualnego kodu. Te dwie firmy nie należą do stowarzyszenia JBMA.

Prowadząc badania nad indywidualnymi kodami złożonymi z żółtych kropek intencją było wydzielenie powtarzającego się motywu, pojedynczego bloku.

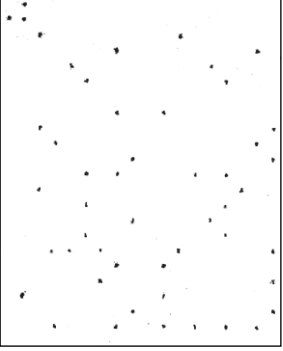
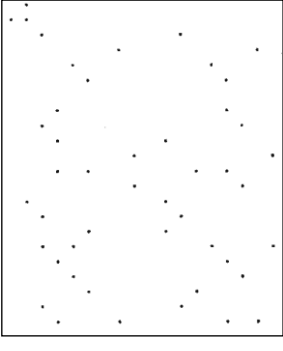
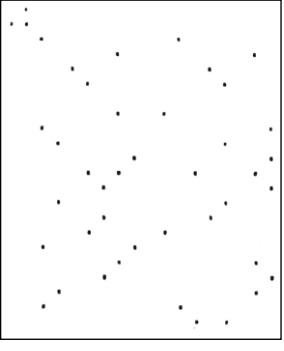
W sytuacji, gdy nie posiadamy programu dekodującego musimy poddać analizie to, co widzimy, czyli powtarzający się wielokrotnie jeden motyw, pojedynczy blok. Należy znaleźć możliwości porównywania kodów w różnych układach.

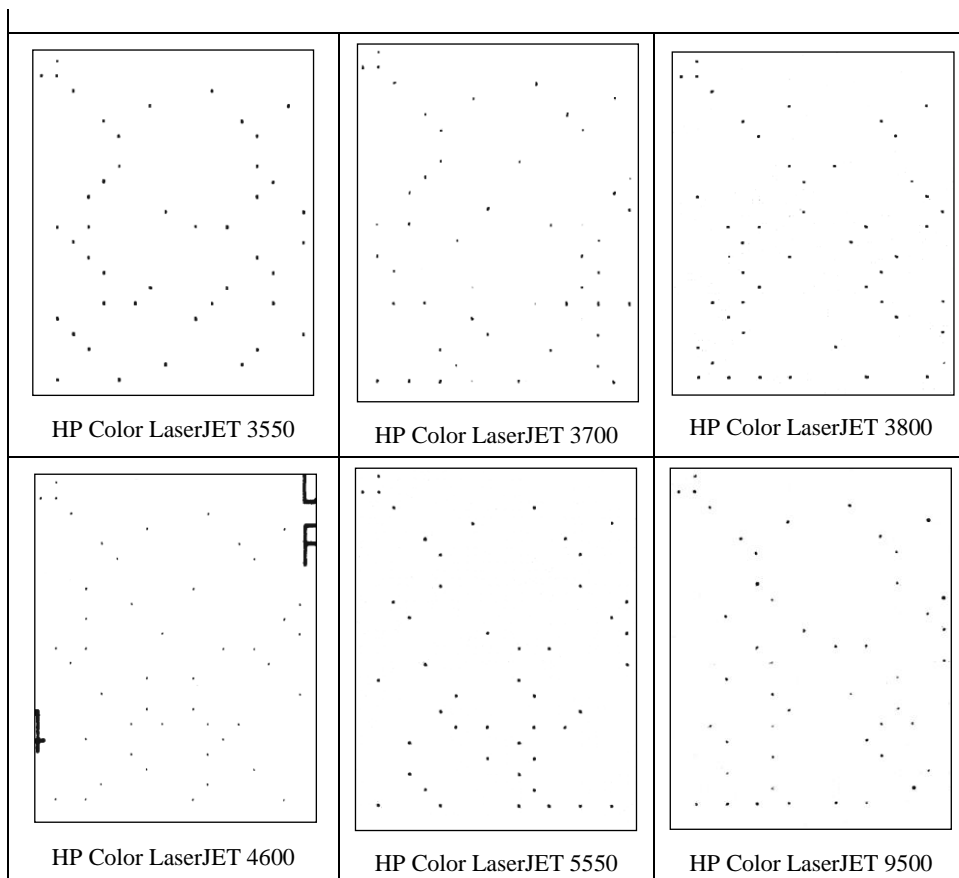
W pierwszej kolejności przebadano i zestawiono ze sobą kody drukarek pod kątem producenta sprzętu. Analiza poszczególnych indywidualnych kodów drukarek potwierdziła, że każda firma ma swój kod (patrz tabela nr 1), którego ogólny obraz charakterystyczny jest dla wszystkich produkowanych przez nią modeli drukarek.

TABELA 1. Pojedyncze bloki kodów pochodzące z wydruków dziewięciu różnych producentów drukarek		
		
Rother HL-4200CN	HP Color LaserJET 5550	Develop ineo 250

 <p>Epson AcuLaser C9100</p>	 <p>Canon CLC 1150</p>	 <p>Ricoh Aficio 1224C RPCS</p>
 <p>Kyocera KM – C2520KX</p>	 <p>Konica – Minolta Colorforce 3102</p>	 <p>Xerox DocuColor 2240</p>

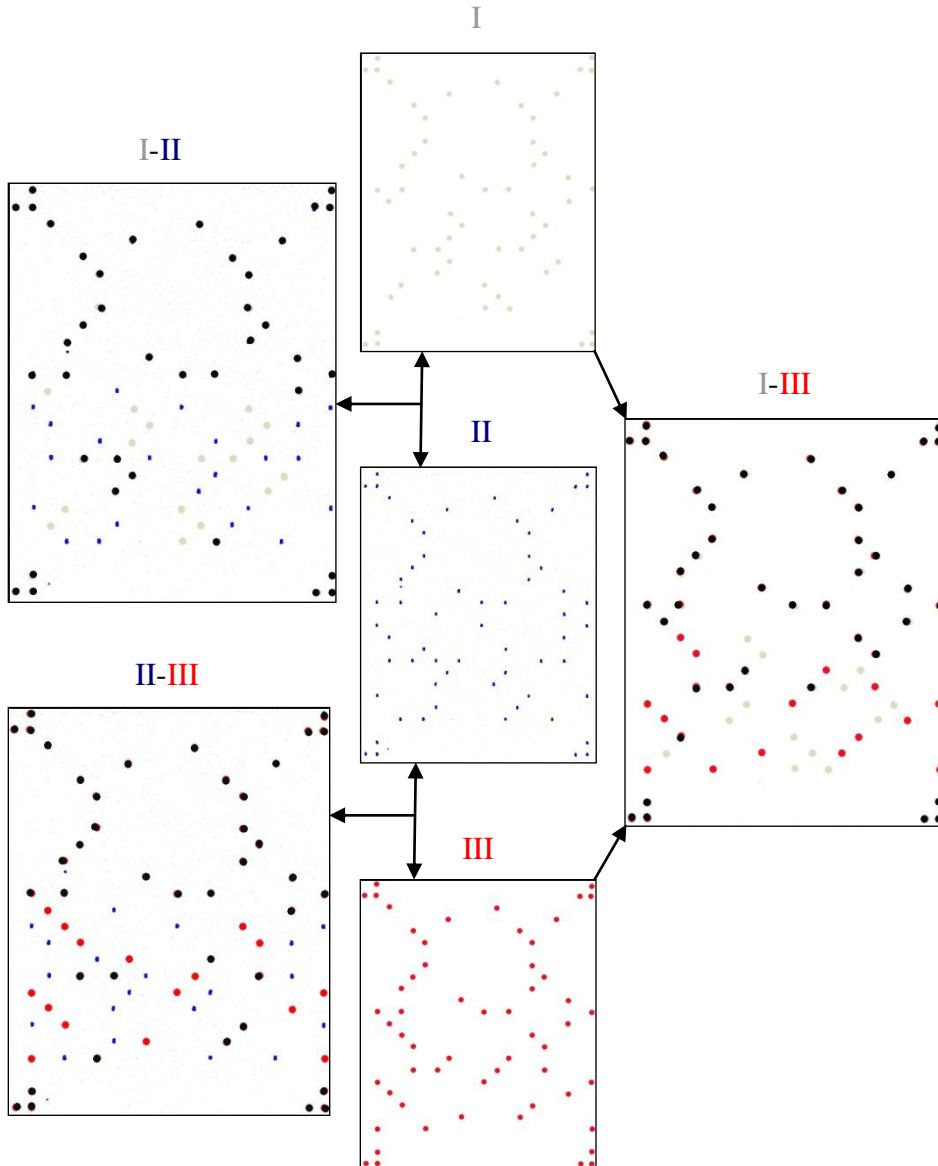
W drugim etapie badań dokonano analizy porównawczej w obrębie wydruków pochodzących z różnych modeli drukarek tej samej firmy. Zgodnie z przypuszczeniami kody różnią się między sobą (patrz tabela nr 2).

TABELA 2. Pojedyncze bloki kodów pochodzące z wydruków dziewięciu różnych modeli drukarek firmy HP		
 <p>HP Color LaserJET 2550</p>	 <p>HP Color LaserJET 2600N</p>	 <p>HP Color LaserJET 2820 PS</p>

W kolejnym etapie badań dokonano analizy porównawczej w obrębie wydruków pochodzących z trzech różnych drukarek tego samego modelu HP Color LaserJET 3550. Nieoczekiwanie, w obrębie kodów tych samych modeli drukarek wystąpiły istotne różnice, które są świadectwem na to, że dla konkretnego modelu drukarki kod jest zindywidualizowany. Można zatem wysnuć wniosek, że na podstawie kodu w postaci żółtych kropek jesteśmy w stanie zidentyfikować konkretny model drukarki.

Na poniższym diagramie przedstawiono pojedyncze bloki kodów pochodzące z trzech różnych drukarek HP Color LaserJET 3550, oznaczone numerami: „I”, „II”, „III”. Bloki te nałożono na siebie w celu wykazania różnic pomiędzy nimi, oznaczając je odpowiednio: „I-II”, „I-III”, „II-III”. Kropki w kolorze czarnym to miejsca, w których nałożyły się na siebie kropki w dwóch kolorach.

Ale czy na pewno kod danej drukarki jest stały? Czy nie ulega on modyfikacjom np. w czasie? Jeżeli potwierdziłyby się przypuszczenia ekspertów EFF, to taki kod musi się zmieniać, bo zawiera datę wydruku. Jeżeli tak, skomplikowałoby to możliwość indywidualnej identyfikacji drukarek kolorowych laserowych. Ostatni etap badań miał dać odpowiedź na pytanie zadane wcześniej. W badaniach wykorzystano drukarkę HP Color LaserJET 3550, na której przez cztery kolejne dni sporządzano wydruki. Założono, że odstęp czasowy około jednej doby powinien być zauważalny na wydrukach.

Po nałożeniu na siebie wszystkich czterech bloków z kodami nie stwierdzono żadnych różnic w rozkładzie kropek na podłożu. Zauważalne były jedynie nieznaczne przesunięcia, które przy tak dużych powiększeniach mogą być efektem skanowania i obróbki komputerowej. Aby ustrzec się przed nadinterpretacją wyników badań postanowiono rozszerzyć ich zakres o wydruki pochodzące z okresów dużo wcześniejszych, tak aby rozpiętość czasowa była jak największa. W badaniach wykorzystano dokumenty sprzed: 2 lat, 1 roku, pół roku i z obecnego okresu. Po wygenerowaniu kodów nałożono je wzajemnie na siebie. Analiza porównawcza wykazała podobnie, jak w przypadku wydruków powstałych co 24 godziny, że nie wystąpiły żadne różnice w rozkładzie kropek na podłożu.

Badania wydruków z okresów dużo wcześniejszych potwierdziły konkluzję, że kod kolorowej drukarki laserowej HP Color LaserJET 3550 nie zmienia się wraz z upływem czasu i jest charakterystyczny dla tego typu egzemplarza drukarki. Można domniemywać, że kody identyfikacyjne nanoszone przez drukarki laserowe firmy Hewlett Packard nie zmieniają się wraz z upływem czasu. Niestety rozszerzenie tej konkluzji na wszystkie kolorowe drukarki laserowe innych firm byłoby nadużyciem. Należałoby przeprowadzić badania indywidualnych kodów występujących na wydrukach wszystkich liczących się producentów tego typu sprzętu pod kątem ich zmian w czasie. Tylko tak powiększony zakres badań mógłby rzucić szersze światło na temat zmian dokonujących się wraz z upływem czasu w indywidualnych kodach.

*

Przeprowadzone badania wydruków pochodzących z kolorowych drukarek laserowych dały odpowiedź na kilka pytań nurtujących ekspertów badań dokumentów.

Analizując wydruki można w szybki sposób dokonać eliminacji grupowej drukarek laserowych wykazując obecność lub brak na podłożu indywidualnego kodu w postaci żółtych kropek. Mając natomiast wygenerowane indywidualne kody ekspert jest w stanie wytypować producenta drukarki. Bardzo pomocne w tego typu badaniach będą tablice, które przedstawiają unikalne układy kodów charakterystyczne dla niektórych producentów kolorowych drukarek laserowych zrzeszonych w JAPAN BUSINESS MACHINE ASSOCIATION (JBMA), jak również własne katalogi kodów powstałych poprzez systematyczne gromadzenie wydruków z drukarek.

Najistotniejszym jednak wnioskiem, który wyciągnięto z przeprowadzonych badań jest to, że kody w postaci żółtych kropek mają charakter indywidualny i są charakterystyczne dla danego egzemplarza drukarki.

Dlatego też bez programu dekodującego firmy JBMA można przeprowadzić identyfikację indywidualną kolorowej drukarki laserowej porównując ze sobą układy żółtych kropek, najlepiej pojedynczych powtarzających się bloków, które wcześniej zostały wygenerowane z wydruków. Jeżeli dla sprawy istotny jest numer seryjny drukarki laserowej, można się zwrócić o pomoc do Narodowego Banku Polskiego, który dysponuje programem dekodującym.

W przypadku indywidualnych kodów stosowanych w drukarkach firmy Hewlett Packard można wysnuć wniosek, że nie ulegają one modyfikacjom wraz z upływem czasu. Rozszerzenie tej konkluzji na wszystkie kolorowe drukarki laserowe innych firm na tym etapie badań nie było możliwe. Zbadanie tego problemu wymaga przeprowadzenia dodatkowych analiz.

Należy pamiętać również, że nie tylko na podstawie indywidualnych kodów możliwa jest identyfikacja drukarek laserowych. Identyfikację taką możemy przeprowadzić, gdy na wydrukach znajdują się cechy związane z uszkodzeniem lub nieprawidłowo działającym mechanizmem drukarki. W takim przypadku istotne jest szybkie zabezpieczenie drukarki, gdyż cechy tego typu mają charakter tymczasowy i znikają po czyszczeniu lub naprawie urządzenia.

Nie do końca, ale na pewno po części udało się odkryć tajemnicę kolorowych drukarek laserowych, która zawarta jest w m.in. w żółtych kropkach. Pewne jest, że żółte kropki na wydrukach z drukarek laserowych są bardzo pomocne w pracy eksperta badań dokumentów.

st. chor. sztab. AG Piotr Prochwicz
CSSG w Kętrzynie

POLITYKA PAŃSTWA POLSKIEGO WOBEC MNIEJSZOŚCI UKRAIŃSKIEJ

Obszar wskrzeszonego po 123 latach niewoli państwa polskiego wynosił, po ukształtowaniu się granic, 388 328 km², z czego 262 tys. km² odzyskano z ziem zaboru rosyjskiego, około 80 tys. km² z zaboru austriackiego, a 46 tys. km² z ziem zaboru pruskiego. Według pierwszego powszechnego spisu ludności przeprowadzonego 30 września 1921 roku, nie obejmującego całego terytorium państwa¹, w Rzeczypospolitej mieszkało wtedy łącznie prawie 26 milionów osób (25 694 tys.), w tym prawie 18 milionów (17 789 tys.) stanowili Polacy (69,2% ogółu mieszkańców)². Biorąc jednak pod uwagę istniejącą sytuację społeczno-polityczną, w tym bojkot spisu przez część mniejszości narodowych na kresach wschodnich, spis ten przyniósł dane o względnej dokładności w porównaniu ze spisem ludności przeprowadzonym 9 grudnia 1931 r.

Powszechny spis przeprowadzony w 1931 roku objął swoim zasięgiem całe terytorium państwa polskiego, wprowadzając jednak zasadnicze zmiany w kryterium określenia przynależności do grupy narodowościowej przez obywatela. W przeciwieństwie do spisu przeprowadzonego w 1921 roku kryterium przynależności do grupy narodowościowej oparte zostało na zasadzie języka ojczystego z dodatkowym elementem odnoszącym się do terenów zamieszkałych przez ludność ukraińską, gdzie wprowadzono pojęcie żywoi „ruski”, co wywołało protesty ośrodków ukraińskich w kraju i za granicą oraz nieprzychylnie komentarze prasy zagranicznej, sugerującej jako „chęć rządu polskiego osłabienia żywoiu ukraińskiego przez stworzenie oddzielnej narodowości ruskiej, stanowiącej faktycznie jedną całość z narodowością ukraińską”³.

¹ Spis nie obejmował polskiej części Górnego Śląska oraz powiatów: wileńskiego, trockiego, oszmiańskiego, świeciańskiego, sarnieńskiego i kamień koszyrski. Informacje dotyczące tych terenów zostały uzupełnione danymi orientacyjnymi na podstawie spisów przeprowadzonych przez władze zaborcze przed I wojną światową. W przeprowadzonym spisie obywatele odpowiadali na pytania, jaki jest ich język i narodowość.

² Główny Urząd Statystyczny w Roczniku Statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1924, Warszawa 1925, s. 12 – zamieścił zestawienie ogólne dla całego obszaru Polski, zgodnie z którym ludność Polski na dzień 30.09.1921 r. liczyła 27 184,8 tys. osób.

³ L. Wasilewski, *Skład narodowościowy państw Europy*, Warszawa 1933, s. 75. Cytaty z „Manchester Guardian” z 17, 24 lutego oraz 1 marca 1932 r. Wywiad z Generalnym

W rezultacie przeprowadzonego spisu określono liczbę mieszkańców II Rzeczypospolitej na 31 916 tysięcy. Jednak faktyczna liczba ludności Polski była wtedy wyższa o 191,5 tys. osób i wynosiła 32 107 tys. Różnica ta wynikała z pominięcia liczby osób pełniących zasadniczą służbę wojskową, których statystyki oparte na wynikach spisu nie ujmowały.

Według zastosowanego w spisie z roku 1931 kryterium językowego mniejszości liczyły wtedy 9923 tysiące osób (31,1%) w tym: Ukraińcy – 4442 tys. osób (13,9%), Żydzi – 2733 tys. (8,6%), Białorusini – 990 tys. (3,1%), Niemcy – 741 tys. (2,3%), Rosjanie – 139 tys. (0,4%) oraz Litwini – 83 tys., Czesi – 38 tys. Istotną pozycję stanowiły wtedy osoby, w liczbie 707 tysięcy, określone jako tak zwani „tutejsi” zamieszkujący Polesie oraz „inne” – 11 tysięcy⁴.

Powszechnie przyjmuje się, że kryterium językowe użyte w spisie z roku 1931 zawyżyło liczbę Polaków⁵. Jerzy Tomaszewski oszacował liczbę mniejszości w tym okresie na prawie 11,3 miliona osób, zaś Janusz Żarnowski na ponad 10,8 miliona. Tak więc według danych spisowych mniejszości narodowe stanowiły wtedy 31,1%, ogółu mieszkańców Polski, według J. Tomaszewskiego – 35,4%⁶ a J. Żarnowskiego – 34%⁷.

W wielonarodowościowej II Rzeczypospolitej mniejszość ukraińska stanowiła więc najliczniejszą grupę ludności niepolskiej. Mniejszość ta miała w zdecydowanej większości charakter autochtoniczny, od wieków żyjąca na własnym, etnicznym i zwartym obszarze podzielonym w okresie międzywojennym między Ukraińską Socjalistyczną Republikę Radziecką, Polskę, Rumunię i Czechosłowację.

Mniejszość ta według spisu ludności przeprowadzonego w roku 1931 liczyła 4442 tysiące, co stanowiło 13,9% ogółu mieszkańców II Rzeczypospolitej. Podkreślić należy jednak, że przyjęte w przeprowadzonym spisie – którego wiarygodność podawano w wątpliwość z wielu

Komisarzem Spisowym dr Rajmundem Buławskim dotyczącym kwestii narodowościowej w programie drugiego spisu ludności Rzeczypospolitej „Sprawy Narodowościowe” nr 1/1932, s. 6; T. Kowalski, *Mniejszości narodowe w siłach zbrojnych Drugiej Rzeczypospolitej Polskiej (1918-1939)*, Toruń 1998, s. 15.

⁴ Wyniki spisu opublikowane zostały przez Główny Urząd Statystyczny w 1939 r., a więc 8 lat po przeprowadzonym spisie. Wyniki spisu z 1921 r. opublikowano w 6 lat po przeprowadzonym spisie.

⁵ Władze polskie zdając sobie sprawę ze skali fałszerstw w przeprowadzonym spisie zabroniły publikowania materiałów dla najmniejszych jednostek terytorialnych (gminy, osiedla) oraz zabroniły naukowcom dostępu do autentycznego materiału spisowego. E. Szturm de Szturm, *Prawdziwa statystyka*, „Kwartalnik Historyczny” nr 3, Kraków 1973, s. 666.

⁶ J. Tomaszewski, *Mniejszości narodowe w Polsce w XX wieku*, Warszawa 1991, s. 23.

⁷ J. Żarnowski, *Spółczesność Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939*, Warszawa 1973, s. 348.

względów zarówno ówczesnie – jak i dzisiaj, kryterium językowe zaniżyło liczebność mniejszości ukraińskiej.

Tabela nr 1.

Struktura narodowościowa ludności Polski w 1931 r.

Narodowość	Wg danych urzędowych		Wg szacunku	
	w tys.	w proc.	w tys.	w proc.
Ludność ogółem	32107	100	32107	100
Polacy	22122	69	20768	65
Ukraińcy	4463	14	5145	16
Żydzi	2761	9	3133	10
Białorusini	995	3	1966	6
Niemcy	739	2	784	2
Rosjanie	179	0	140	0
Inni	888	3	171	1

Źródło: Mały Rocznik Statystyczny, Warszawa 1939, s. 26. J. Tomaszewski, *Ojczyzna nie tylko Polaków*, Warszawa 1985, s. 50.

Stąd też przyjmuje się obecnie – wobec braku materiałów wystarczająco dokładnych – liczebność mniejszości ukraińskiej na podstawie danych szacunkowych⁸.

Mniejszość ukraińska zamieszkiwała przede wszystkim zwarte terytoria kresów wschodnich, gdzie zazwyczaj stanowiła zdecydowaną większość. Były to przede wszystkim województwa południowo-wschodnie, wchodzące uprzednio w skład zaboru austriackiego – stanisławowskie, lwowskie, tarnopolskie – oraz województwo wołyńskie i południowa część województwa poleskiego, należące przed pierwszą wojną światową do Rosji. Ponadto pewna liczba mniejszości ukraińskiej występowała w stosunkowo zwartych skupiskach w województwie: poleskim, lubelskim i krakowskim.

Według danych szacunkowych najwięcej Ukraińców – 1,445 mln – mieszkało w województwie wołyńskim. Stanowili oni tu 69,3% ogółu mieszkańców. Podobnie wyglądała sytuacja w województwie stanisławowskim, gdzie co prawda liczba Ukraińców wynosiła 1,079 mln, jednak procentowo stanowili oni 72,9% ogółu mieszkańców.

⁸ W związku z powyższym w literaturze przedmiotu podawane są dane szacunkowe, zgodnie z którymi liczba mniejszości Ukraińskiej wynosi według: J. Tomaszewskiego, *Ojczyzna...*, op. cit., s. 50 – 5,145 mln (16,0%); H. Chałupczaka, T. Browarka, *Mniejszości narodowe w Polsce 1918-1995*, Lublin 1998, s. 22 – 5 mln (15,7%); J. Żarnowskiego, *Spółczesność Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939*, Warszawa 1972, s. 374 – 4, 884 mln (15,3%).

Struktura narodowościowa tych województw była swoistym odwróceniem proporcji dotyczących całego kraju. Jeżeli w II Rzeczypospolitej odsetek ludności ukraińskiej szacowano na 16% przy ponad 65% ludności polskiej, to na Wołyniu było niemal dokładnie odwrotnie – udział ludności polskiej sięgał zaledwie 16,6%⁹.

Tabela nr 2.

Ludność ukraińska w Polsce w 1931 r. według szacunku

Województwa	Ludność ogółem w tys.	Ludność ukraińska	
		w tys.	w proc. całej ludności
Polska	32107	5145	16
Stanisławowskie	1480	1079	72,9
Wołyńskie	2086	1445	69,3
Tarnopolskie	1600	872	54,5
Lwowskie	2815	1256	44,6
Miasto Lwów	312	50	16,0
Poleskie	1132	219	19,3
Lubelskie	2465	123	5,0
Krakowskie	2298	59	2,6
Białostockie	1644	3	0,2
Inne	16084	7	0,0

Źródło: J. Tomaszewski, *Ojczyzna nie tylko Polaków*, Warszawa 1985, s. 52.

Reasumując, należy stwierdzić, że na terenie województw wołyńskiego i stanisławowskiego – według oficjalnych wyników spisu powszechnego z 1931 roku – Ukraińcy mieli bezwzględną większość, a biorąc pod uwagę cały obszar województw południowo-wschodnich i Wołynia, byli najsilniejszą grupą narodowościową.

Odmienną natomiast specyfikę wykazywała struktura narodowościowa ośrodków miejskich kresów wschodnich. W przypadku miast województwa wołyńskiego zdecydowanie dominowała ludność żydowska (49% ogółu), dalej polska (27,5%), dopiero na trzecim miejscu znaleźli się Ukraińcy (16,3%). W byłej Galicji Wschodniej wyglądało to nieco inaczej, ale tylko jeżeli chodzi o dwie pierwsze z wymienionych nacji. Zdarzały się bowiem ośrodki, gdzie przeważali Polacy np. miasta województwa tarnopolskiego oraz Lwów – w innych większość stanowili Żydzi.

⁹ Mały Rocznik Statystyczny, op. cit., s. 23.

Pod względem formalnoprawnym status mniejszości ukraińskiej w II Rzeczypospolitej regulowały ustawodawstwo wewnętrzne i umowy międzynarodowe. W ostatnim z wymienionych przypadków chodziło przede wszystkim o tzw. mały traktat wersalski¹⁰ i traktat ryski¹¹. Na mocy pierwszego aktu, potwierdzonego w dwóch kolejnych konstytucjach z lat 1921¹² i 1935¹³, Polska gwarantowała wszystkim obywatelom bez względu na pochodzenie równość wobec prawa, swobodę praktyk religijnych, dostęp do urzędów publicznych, możliwość używania własnego języka oraz szkolnictwa. Postanowienia dotyczące ochrony praw mniejszości narodowych zawierał też polsko-rosyjski traktat podpisany w Rydze 18 marca 1921 roku¹⁴.

Traktaty mniejszościowe, w odniesieniu do Polski znane pod określeniem „mały traktat wersalski”, stanowiły jeden z podstawowych elementów systemu międzynarodowej ochrony mniejszości narodowych. Jego pierwowzorem stał się traktat podpisany 28 czerwca 1919 roku między Polską a pięcioma Głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi¹⁵.

Traktat ten składał się z dwóch części, przy czym tylko pierwsza dotyczyła ochrony mniejszości narodowych. Jego artykuł 1 zobowiązywał Polskę do uznania postanowień sformułowanych w artykułach od 2 do 8 za prawa zasadnicze, wobec których nie mogła stanąć w sprzeczności żadna działalność prawodawcza lub urzędowa państwa polskiego. Kluczowe znaczenie posiadał art. 12. Przewidywał on, że w przypadku niedotrzymania lub naruszenia przez Polskę zobowiązań traktatowych Liga Narodów otrzymywała prawo do interwencji. Stwierdzał przy tym, że zobowiązania mniejszościowe Polski nie mogą być zniesione bez zgody

¹⁰ Traktat między głównymi mocarstwami sprzymierzonymi i stowarzyszonymi a Polską, tzw. Traktat mniejszościowy, uchwalony w Wersalu 28.06.1919 r., [w:] *Powstanie II Rzeczypospolitej. Wybór dokumentów 1866-1925*, red. H. Janowska, T. Jędruszczak, Warszawa 1984, dokument nr 259, s. 494-501.

¹¹ Traktat pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, [w:] *Dokumenty i Materiały do historii stosunków polsko-radzieckich*, t. III kwiecień 1920 – marzec 1921, Warszawa 1964, Pełny tekst, dok. nr 275, s. 572-609.

¹² Konstytucja marcowa, opr. A. Burda, Lublin 1983; Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U RP) nr 44, Warszawa 1.06.1921, poz. 267.

¹³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 23.04.1935 r., [w:] *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, opr. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, Warszawa 1998, s. 172-176.

¹⁴ Artykuł VII Traktatu pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, [w:] *Dokumenty i Materiały do historii...*, t. III kwiecień 1920 – marzec 1921, op. cit., dok. 275, s. 581.

¹⁵ M. Jabłonowski, J. Jarski, *Kalendarium II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1990, s. 74-75. Traktat ten ze strony polskiej podpisali premier Ignacy Padarewski i delegat Polski na konferencję pokojową Roman Dmowski.

większości Rady Ligi. W razie złamania tych ustaleń Rada Ligi mogła postąpić „w taki sposób i dać takie instrukcje, jakie uzna za wskazane i skuteczne w danych okolicznościach”¹⁶. Ponadto każdy członek Rady miał prawo zwracać jej uwagę na przekraczanie lub niebezpieczeństwo przekroczenia jednego z tych zobowiązań.

Mały traktat wersalski podpisany przez Polskę ratyfikowany został równocześnie z właściwym traktatem wersalskim 10 stycznia 1920 roku. Od jego podpisania uzależnione było bowiem wejście w życie głównego traktatu pokojowego. Polska opinia publiczna przyjęła jego postanowienia jako dyktat i naruszenie suwerenności¹⁷.

Polska, przyjmując postanowienia traktatu wersalskiego, zobowiązana została do uwzględnienia w ustawodawstwie wewnętrznym postanowień małego traktatu wersalskiego. Artykuły 2-8 tego ostatniego uznane zostały przez II Rzeczypospolitą za prawa zasadnicze, z którymi żadna ustawa ani rozporządzenie władz polskich nie mogło pozostawać w sprzeczności. Czyniąc zadość tym wymogom Polska wprowadziła omówione już zapisy, nawet w ujęciu rozszerzającym, do konstytucji marcowej z 21 marca 1921 roku.

Artykuł 95 stwierdzał, że „Rzeczpospolita Polska zapewnia na swoim obszarze zupełną ochronę życia, wolności i mienia wszystkim bez różnicy pochodzenia, narodowości, języka, rasy lub religii”¹⁸.

Artykuł 96 zapewniał wszystkim obywatelom równość wobec prawa, a urzędy publiczne zobowiązywał do równego traktowania wszystkich obywateli państwa.

Artykuł 109 zapewniał każdemu obywatelowi prawo do zachowania swej narodowości i pielęgnowania swej mowy i właściwości narodowych; odsyłał do osobnych ustaw, mających gwarantować im pełny i swobodny rozwój, w formie autonomicznych związków mniejszości w obrębie samorządu powszechnego; państwo zachowywało jednocześnie prawo kontroli tej działalności i mogło, w razie potrzeby, wspierać ją ze środków publicznych.

Artykuł 110 gwarantował obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowościowych, wyznaniowych lub językowych równe z innymi obywatelami prawo do zakładania, nadzoru i zarządzania zakłada-

¹⁶ Artykuł 12 Traktatu między Głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi a Polską, [w:] *Powstanie II Rzeczypospolitej. Wybór...*, op. cit., s. 497-498. Chałupczak, T. Browarek, op. cit., str. 33-34.

¹⁷ W dn. 13.09.1934 roku rząd polski, do czasu ujednoczenia zasad ochrony mniejszości narodowych i wprowadzenia powszechnie obowiązujących przepisów w zakresie wykonywania postanowień traktatu mniejszościowego, jednostronnie zawiesił jego wykonywanie.

¹⁸ Konstytucja marcowa, op. cit., s. 87-88.

mi dobroczynnymi, religijnymi i społecznymi, szkołami i innymi placówkami wychowawczymi oraz używania w nich swej mowy, a także wykonywania swej religii¹⁹.

Artykuł 111 poręczał wszystkim obywatelom wolność sumienia i wyznania, nikt też nie mógł być ograniczany w swych prawach z powodu swego wyznania i przekonań religijnych.

Artykuł 113 zapewniał związkom religijnym szerokie możliwości działania, przy zastrzeżeniu, że działalność ta nie może być sprzeczna z ustawodawstwem państwowym.

Artykuł 115 gwarantował kościołom mniejszości religijnych i prawnie uznanym związkom religijnym swobodę realizacji swych celów statutowych²⁰.

Nowa konstytucja z 23 kwietnia 1935 roku²¹, mimo wielu zmian w stosunku do konstytucji marcowej, zachowała w ogólnym zarysie prawa i wolności obywatelskie mniejszości narodowych. Przenosiła bowiem z konstytucji marcowej większość praw dotyczących mniejszości zawartych w art. 109-111, 113 oraz 115. Nadając im jednak charakter ogólny, ograniczony formułą o nadrzędności w art. 5 „dobra powszechnego”²².

Trzeba jednak podkreślić, że bez względu na przyjęte unormowania prawne polityka państwa polskiego wobec mniejszości ukraińskiej została zdeterminowana przez wydarzenia z lat 1918-1920. Bowiem zwycięstwo Polski w walkach o Lwów i Galicję Wschodnią dla znacznej części Ukraińców oznaczały pogrzebanie nadziei na niepodległość i początek okupacji. Odczucia te jakkolwiek nie wyłącznie – ugruntowały rodzący się separatyzm mniejszości ukraińskiej w Polsce i jej postawy irredentystyczne²³. Z drugiej zaś strony toczony walki przez Polskę spowodowały powstanie w świadomości polskiej poczucia zagrożenia integralności Galicji Wschodniej wraz ze Lwowem z resztą terytoriów Rzeczypospolitej. W konsekwencji miejscowa administracja polska podejmowała działania ignorujące potrzeby mniejszości ukraińskiej, co z kolei sprzyjało wzrostowi polsko-ukraińskich antagonizmów.

Niemale znaczenie na stosunki polsko-ukraińskie w II Rzeczypospolitej miały też wpływ wydarzenia zachodzące na terenach Galicji

¹⁹ Ibidem, op. cit., s. 92.

²⁰ A. Ajnenkiel, *Polskie konstytucje*, Warszawa 1983, s. 261-265.

²¹ Ustawa konstytucyjna Rzeczypospolitej Polskiej z 23 kwietnia 1935 r., [w:] *Polska w latach 1918-1939. Wybór tekstów źródłowych*, red. W. Wrzesiński, Warszawa 1986, s. 276-288.

²² A. Ajnenkiel, op. cit., s. 317.

²³ J. Kęsik, *Pomiędzy współpracą a irredentą. Ukraińska mniejszość narodowa w II Rzeczypospolitej*, [w:] *Tematy polsko-ukraińskie. Historia. Literatura. Edukacja*, red. R. Traba, Olsztyn 2001, s. 86.

Wschodniej w XIX wieku i w początkach XX wieku, zwłaszcza w okresie poprzedzającym wybuch I wojny światowej.

Mocarstwa rozbiorowe starały się bowiem za wszelką cenę nawzajem osłabić. Stąd też jeszcze przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości Niemcy starali się podsycać ukraiński nacjonalizm, mający za wroga przede wszystkim Rosję. Z kolei Austria starała się wykorzystać nacjonalistyczne nastroje Ukraińców zarówno przeciwko Rosji, jak i przeciw Polsce. Efekty tych działań widoczne już były 13 listopada 1918, kiedy to proklamowano Zachodnioukraińską Republikę Ludową (ZUNR), której stolicą był Lwów. Objęła ona swoim zasięgiem były zabór austriacki w Galicji Wschodniej. Z kolei w byłym zaborze rosyjskim utworzono Ukraińską Republikę Ludową (UNR)²⁴. Powstanie obu państw ukraińskich doprowadziło do zaognienia stosunków polsko-ukraińskich oraz do wybuchu walk zbrojnych.

W rezultacie toczonych walk wojska polskie w lipcu 1919 roku zmusiły do wycofania się sił ukraińskich poza linię rzeki Zbrucz, w efekcie cała Galicja Wschodnia znalazła się w rękach polskich²⁵. Wojskowe i polityczne porażki zmusiły Semena Petlurę do podpisania 1 września 1919 roku układu o rozejmie pomiędzy Polską a Dyrektoriatem UNR, podpisany rozejm ustalał polsko-ukraińską linię demarkacyjną wzdłuż rzeki Zbrucz.

Zawarty układ rozejmowy został potwierdzony umową między rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem Ukraińskiej Republiki Ludowej 21 kwietnia 1920 roku Potwierdzała ona m.in. polsko-ukraińską „linię demarkacyjną” na Zbruczu, zapewniała swobody narodowo-polityczne mniejszościom polskiej i ukraińskiej odpowiednio po obu stronach tej linii, a także brała pod ochronę interesy polskiej wielkiej własności ziemskiej pod władzą ukraińską po wschodniej stronie Zbrucza.

Zawarta równocześnie konwencja wojskowa określała wojska polskie i ukraińskie za „sprzymierzone”, podlegające jednak kierownictwu operacyjnemu Naczelnego Dowództwa Wojsk Polskich. Polska zobowiązywała się kontynuować na swoim terytorium formowanie oddziałów ukraińskich oraz dostarczać im broń i ekwipunek wojskowy. Strona ukraińska miała zapewnić dostawy żywności armii polskiej, działającej na Ukrainie.

²⁴ Oba powstałe rządy tych państw w wyniku niepomyślnego przebiegu działań wojennych ich sił zbrojnych z Armią Czerwoną i wojskami polskimi 3 stycznia połączyły się w Ukraińską Republikę Ludową. Uroczyste ogłoszenie decyzji o połączeniu odbyło się 22.01.1919 r. w Kijowie.

²⁵ 17.07.1919 r. wojska Frontu Galicyjsko-Wołyńskiego dowodzonego przez gen. dyw. Wacława Iwaszkiewicza-Rudoszańskiego zajęły linię rzeki Zbrucz.

Podpisanie 18 marca 1921 roku Traktatu Ryskiego, kończącego wojnę polsko-bolszewicką, położyło kres krótkotrwałej i niełatwej dotychczasowej współpracy polsko-ukraińskiej oraz przekreśliło szansę na powstanie państwa ukraińskiego. Na mocy zawartego traktatu w Rydze tereny Galicji Wschodniej przypadły II Rzeczypospolitej²⁶, a z ziem zaboru rosyjskiego utworzono Ukraińską Socjalistyczną Republikę Radziecką, która w całości została podporządkowana Rosji Radzieckiej. W konsekwencji tych wydarzeń w granicach II Rzeczypospolitej znalazło się prawie 5 mln Ukraińców.

Drużga Rzeczypospolita stanęła więc przed trudnym problemem, związanym z włączeniem mniejszości ukraińskiej w nurt życia społeczno-politycznego, gospodarczego i kulturalnego.

Było to zadanie niezwykle trudne w realizacji, tym trudniejsze, że mniejszość ukraińska, która znalazła się w granicach II Rzeczypospolitej wbrew swej woli, w wyniku wydarzeń wojennych traktowała władzę polską jako okupanta, mimo że z punktu widzenia prawa międzynarodowego terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, także na obszarach zamieszkałych przez mniejszość ukraińską było posiadane legalnie.

Działania te prowadzone w ramach polityki narodowościowej zostały jednak obarczone piętnem niedawnego konfliktu zbrojnego. W związku z czym polityka narodowościowa wobec mniejszości ukraińskiej charakteryzowała się daleko posuniętą niekonsekwencją, niezdecydowaniem, połowicznymi rozwiązaniami i podejmowaniem działań o charakterze dyskryminacyjnym.

Przykładem niekonsekwencji i niezdecydowania już u zarania rodzenia się polityki narodowościowej względem mniejszości ukraińskiej jest przyjęta przez Sejm Ustawodawczy 26 września 1922 roku ustawa „O zasadach powszechnego samorządu wojewódzkiego”, a w szczególności województw: lwowskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego²⁷. Ustawa ta, która miała być podstawą do włączenia Ukraińców w nurt życia politycznego w tych województwach, jednak nie została wprowadzona w życie.

Nie podjęto także próby stworzenia instytucji umożliwiających i pozwalających Ukraińcom Galicji Wschodniej wpływać na bieg spraw zarówno w skali dzielnicy jak i państwa, do którego włączono ich wbrew ich woli²⁸.

²⁶ Artykuł II i III Traktatu pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, [w:] *Dokumenty i Materiały do historii...*, t. III kwiecień 1920 – marzec 1921, op. cit., s. 573-577.

²⁷ Dz. U RP z 1922 r. nr 80, poz. 829.

²⁸ *Polska-Ukraina: Trudne pytania: Materiały II międzynarodowego seminarium historycznego „Stosunki polsko-ukraińskie w latach 1918-1947”*, red. R. Niedzielko, Warszawa 1997, s. 17.

Paradoks tej sytuacji był tym większy, że Polska, która przez długi czas sama była w niewoli, odrodziwszy się odmówiła Ukraińcom przynależnych im praw.

W kwestii realizacji polityki narodowościowej wobec mniejszości ukraińskiej w polskim obozie politycznym istniały dwie główne – odbiegające od siebie – koncepcje rozwiązania kwestii ukraińskiej, reprezentowane przez narodowych demokratów (endeków) i piłsudczyków²⁹.

Endecy pragnęli stworzyć jednonarodowe państwo polskie na drodze przymusowej asymilacji nie-Polaków³⁰. W związku z tym działali oni z wykorzystaniem różnych metod, nie wyłączając nawet przemocy. Polscy narodowi demokraci fałszowali przeszłość historyczną ziem zachodnioukraińskich, dane o ich składzie etnicznym. Dowodzili, że Ukraińcy obok Niemców, Czechów, Białorusinów, Żydów i Litwinów są jedynie jedną z mniejszości narodowych żyjących w Polsce. Starając się utrzymać i rozszerzyć „polski stan posiadania na kresach wschodnich” spodziewali się szybkiej inkorporacji zachodniej Ukrainy w skład państwa polskiego. Przedstawiciele tego kierunku nie brali pod uwagę faktu, iż nawet krótkotrwałe istnienie państwa ukraińskiego udowodniło możliwość jego istnienia w przyszłości. Tą nadzieją żyli politycy ukraińscy i ich naród. Miał wówczas miejsce proces nieustannego wzrostu świadomości narodowej Ukraińców. Czynnika tego politycy endecy nie chcieli brać pod uwagę, w związku z czym ich cel, jak się okazało był mało realny.

Drugą koncepcję reprezentowali piłsudczycy. Rozumieli oni konieczność rozwiązania kwestii ukraińskiej, z którą nie bezpodstawnie wiązali dalszy los państwa polskiego. Dlatego też, nie rezygnując z głównego celu – polonizacji Ukraińców, w polityce narodowościowej stosowali taktykę elastyczną. Uważali oni, że polityka narodowościowa musi opierać się na zgodnym współżyciu większości z mniejszością oraz przez przyznanie pełnych praw obywatelskich wszystkim mniejszościom, spełniającym w sposób lojalny swoje obowiązki wobec państwa polskiego.

W polityce mniejszościowej II Rzeczypospolitej wyróżnić można trzy podstawowe, umowne, okresy. Pierwszy to lata 1919-1926, w którym, poza krótkim okresem sprawowania władzy przez rząd Chjeno-Piasta, nie zostały wypracowane kompleksowe zasady działania w tej sferze. Drugi to okres od przewrotu majowego do roku 1935, kiedy istotą polityki narodowościowej stało się hasło asymilacji państwowej. Trzeci to lata 1935-1939, w których władze polskie starały się realizować kon-

²⁹ Ibidem, s. 30.

³⁰ R. Wapiński, *Narodowa Demokracja 1893-1939. Ze studiów nad dziejami myśli nacjonalistycznej*, Wrocław 1980, s. 234.

cepcję asymilacji narodowej ewoluującej w kierunku programu umacniania polskości³¹.

O istocie polityki państwa polskiego wobec mniejszości narodowych w całym okresie II Rzeczypospolitej przesądzało kilka podstawowych czynników. Do najważniejszych z nich zaliczyć można uwarunkowania:

- międzynarodowe i prawnomiędzynarodowe (w tym zobowiązania wynikające z małego traktatu wersalskiego, układu poczdamskiego, konwencji i układów bilateralnych),
- polityczno-ustrojowe (przesądzające o istocie i charakterze prowadzonej polityki),
- ideologiczne (wynikające z myśli politycznej poszczególnych formacji i partii politycznych, uczestniczących w kreowaniu i realizacji polityki mniejszościowej),
- społeczno-gospodarcze (związane m.in. z integracją ziem po zaborach, kryzysami gospodarczymi, rozwojem oświaty, migracjami wewnętrznymi).

Charakter polityki mniejszościowej państwa polskiego determinowany był również takimi czynnikami jak:

- liczebność i stopień zorganizowania oraz aspiracje poszczególnych mniejszości,
- stanowisko danej mniejszości wobec państwa polskiego,
- stan stosunków Rzeczypospolitej z państwami macierzystymi mniejszości,
- wzgląd na interesy narodowe mniejszości polskich egzystujących w państwach ościennych,
- wymogi polskiej polityki wewnętrznej³².

W pierwszych latach II Rzeczypospolitej w polityce państwa kwestie mniejszościowe nie odgrywały priorytetowej roli. Ich ranga zdecydowanie wzrosła począwszy od kampanii wyborczych w roku 1922. Do zamachu majowego koncepcję polityki narodowościowej, zmierzającej do osłabiania grup mniejszościowych i umacniania narodowego charakteru państwa, wypracował w zasadzie jedynie powstały w maju 1923 roku rząd Wincentego Witosa. Ze względu na krótki okres działania plan ten nie został zrealizowany. Politykę kompromisu starał się natomiast prowadzić rząd Władysława Grabskiego. Głównym celem podejmowanych w tym okresie działań była asymilacja narodowa, szczególnie kresów wschodnich. Za największe sukcesy prowadzonej wtedy polityki narodowościowej można uznać ustawy: o samorządzie w województwach wschodnich, o używaniu języka oraz o organizacji szkolnictwa. Jedno-

³¹ H. Chałupczak, T. Browarek, op. cit., s. 265.

³² Ibidem, s. 290.

częściej w tym okresie władze polskie miały wielkie trudności z zapewnieniem spokoju społecznego w skupiskach mieszanych narodowościowo. Pojawiały się tam niebezpieczne dla państwa polskiego tendencje irredentystyczne i rewolucyjne oraz akty terroru.

Przewrót majowy otworzył nowy etap w historii politycznej II Rzeczypospolitej. W polityce mniejszościowej przewartościowania nie były jednak zbyt daleko idące, aczkolwiek został zarzucony model polityki narodowościowej oparty na asymilacji narodowej na rzecz asymilacji państwowej.

Nie został wypracowany jednak jeden model polityki narodowościowej, obowiązujący wszystkie organy państwa. Mimo to model polityki narodowościowej oparty o asymilację państwową, zakładający proces asymilacji mniejszości w oparciu o rozwój narodowy na bazie lojalności, legalizmu i wspólnej odpowiedzialności za losy państwa był niewątpliwie znaczącym krokiem³³.

Podjmując próbę wprowadzenia nowej polityki narodowościowej we wrześniu 1927 roku zapoczątkowano tzw. politykę regionalną. U jej podstaw legło założenie, że każda dzielnica Polski ma specyficzną dla siebie strukturę ekonomiczną, społeczną i narodowościową.

Założenia polityki regionalnej starał się wcielić w życie wojewoda wołyński Henryk Józewski. Pracował on nad przezwyciężeniem nastrojów separatystycznych wśród Ukraińców i nad zbliżeniem polsko-ukraińskim poprzez zakładanie m.in. kulturalno-oświatowych i gospodarczych organizacji zrzeszających przedstawicieli obu narodowości. Pracownikom administracji państwowej zalecał przyswojenie sobie nowego stylu odnoszenia się do ludności ukraińskiej. Stanowczo sprzeciwiał się H. Józewski wszystkim przejawom wrogości Ukraińców wobec państwa polskiego. Z jego polecenia pozamykano wszystkie nielojalne placówki Ukraińskiego Towarzystwa Oświatowego „Proświta”, a spółdzielcom ukraińskim utrudniano działalność w wypadku stwierdzenia powiązań z Galicją Wschodnią, bowiem wojewoda H. Józewski starał się oddzielić Ukraińców wołyńskich od galicyjskich poprzez utworzenie tzw. kordonu sokalskiego (część dawnej granicy między Rosją a Austro-Węgrami). Z tym wiązał się plan zlikwidowania wpływów największej organizacji ukraińskiej Ukraińskiego Zjednoczenia Narodowo-Demokratycznego (UNDO) i zastąpienia jej, utworzonym w 1931 roku, Ukraińskim Zjednoczeniem Wołyńskim, które w praktyce nie miało większego znaczenia politycznego³⁴.

³³ W. T. Kulesza, *Koncepcje ideowo-polityczne obozu rządzącego w Polsce w latach 1926-1935*, Wrocław 1985, s. 83.

³⁴ J. Tomaszewski, *Ojczyzna...*, op. cit., s. 63.

Działalność Józewskiego nie znalazła jednak szerszego oddźwięku w społeczeństwie ukraińskim – które nie godziło się na utrzymywanie kordonu Sokalskiego – jak i wśród ludności polskiej Wołynia.

W polityce obozu piłsudczykowskiego stałym elementem było hasło nadrzędności interesu państwowego nad narodowym³⁵. Na tej podstawie budowany był strategiczny cel polityki narodowościowej, a mianowicie umacniania państwa polskiego, jednak z uwzględnieniem zasad zgodnego współżycia z mniejszościami narodowymi³⁶. Niemniej trzeba podkreślić, że zwłaszcza w latach 1930-1935 politykę narodowościową w przeciwieństwie do lat ubiegłych, cechował pewien realizm wynikający ze świadomości, że II Rzeczypospolita przy takiej strukturze narodowościowej nie może pozwolić sobie na stawianie na konflikty narodowościowe, ponieważ grozi to rozpadem i upadkiem państwa.

W drugiej połowie lat trzydziestych obóz piłsudczykowski zmienił jednak dotychczasowy punkt widzenia na politykę narodowościową. Opracowano trzy wzajemnie się uzupełniające programy działania. Pierwszy z nich zakładał popieranie koncepcji regionalizmu, głównie łemkowskiego, w łonie mniejszości ukraińskiej. Drugi zakładał polonizację terenów leżących na pograniczu polsko-ukraińskim i niektórych grup ludności (tzw. szlachty zagrodowej). Natomiast trzeci program wyrażał się w dążeniu do prowadzenia kolonizacji polskiej terenów Polesia i Galicji Wschodniej³⁷.

W realizacji planu pierwszego władze zamierzały osłabić społeczność ukraińską poprzez tworzenie i podtrzymywanie w jej łonie różnic regionalnych. Różny stopień uświadomienia narodowego Ukraińców nasyłał przypuszczenia o istnieniu innych grup narodowych, nie mających nic wspólnego z narodowością ukraińską. Władze postanowiły więc wytworzyć poczucie odrębności Łemków, Bojków i Hucułów od Ukraińców. Zapobiegano przy tym rozszerzaniu działalności wśród tych grup etnicznych wszelkich organizacji ukraińskich. Popierano natomiast te, które opowiadały się za odrębnością etniczną lub głosiły wspólnotę z narodem rosyjskim³⁸. Na Łemkowszczyźnie pracami tymi kierował Wojewódzki Komitet Łemkowski, w skład którego weszli przedstawiciele Prezydium Rady Ministrów, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Spraw Wojskowych, kuratorzy Krakowskiego i Lwowskiego Okręgu Szkolnego oraz członkowie starorusińskich organizacji łemkowskich. Jego zadanie sprowadzało się do: po pierwsze, udzielania poparcia

³⁵ W. T. Kulesza, op. cit., s. 145.

³⁶ Ibidem.

³⁷ A. Chojnowski, *Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921-1939*, Wrocław 1979, s. 212-213.

³⁸ J. Tomaszewski, *Mniejszości...*, op. cit., s. 95.

organizacjom moskalofilskim, traktując je jako przeciwwagę ukraińskiego ruchu narodowego; po drugie, do zwolnienia ze szkół nauczycieli ukraińskich i wprowadzenia w 1938 roku nauczania w dialekcie łemkowskim, a w pisowni alfabetu łacińskiego i po trzecie, do popierania przechodzenia Łemków – grekokatolików na prawosławie. Mimo że akcja ta nie osiągnęła zamierzonego celu, całkowicie nie powiodła się wśród Bojków i Hucułów, a tylko w niewielkim procencie pozyskano dla niej Łemków, to doprowadziła jednak do dalszego pogłębiania się wrogości Ukraińców wobec państwa polskiego.

Ludność ukraińską miał także osłabić, przy jednoczesnym umocnieniu polskości terenów wschodnich tzw. program rewindykacyjny. Polegał on na przywracaniu na łono polskości tych grup ludności, których przodkowie uważali się za Polaków, a ich potomkowie to poczucie zatracili oraz, na polu wyznaniowym, na nawracaniu prawosławnych (byłych unitów) na obrządek rzymskokatolicki. Akcję tzw. szlachty zagrodowej rozpoczęły koła wojskowe uważając, że w łonie społeczności ukraińskiej istnieje grupa ok. 760-880 tys. osób wywodząca się z dawnej polskiej szlachty, która mimo utraty swej świadomości narodowej, zachowała pewnego rodzaju odrębności stanowe³⁹. Postanowiono więc wykorzystać tę grupę do wzmocnienia polskości na wschodzie kraju. Jednak mimo znacznych nakładów finansowych i wysiłku włożonego na rzecz ich repolonizacji, akcja zakończyła się fiaskiem.

Jedną z dróg do polonizacji Ukraińców prawosławnych władze widziały w osłabieniu pozycji majątkowej Kościoła prawosławnego. Zainteresowanie w tym kierunku przejawiał także Kościół rzymskokatolicki, który dążył do rewindykowania ziemi, świątyń i budynków poduchownych skonfiskowanych Kościołowi katolickiemu, w tym grekokatolickiemu jeszcze przez rząd carski.

Polityka mniejszościowa II Rzeczypospolitej przeszła ewolucję; od hasła polonizacji, poprzez program asymilacji narodowej, a potem państwowej, a pod koniec lat trzydziestych do koncepcji umacniania polskości. Działania władz polskich wobec poszczególnych mniejszości były zróżnicowane. Wobec mniejszości słowiańskich do roku 1926 najpierw preferowany był program polonizacji a potem asymilacji oraz osłabiania stanu posiadania mniejszości ukraińskiej. Po przewrocie majowym władze polskie z jednej strony zrezygnowały z wielu wcześniej stosowanych rozwiązań restrykcyjnych, ale z drugiej strony zmuszone zostały do sięgnięcia do represji wobec objawów niezadowolenia na kresach wschodnich. Po próbach porozumienia z Ukraińcami pod koniec lat trzydziestych zaczęła przeważać koncepcja ograniczania możliwości działania tej mniejszości.

³⁹ P. Stawecki, *Następcy komendanta*, Warszawa 1969, s. 180.

mjr SG Dariusz Szydłowski
CSSG w Kętrzynie

KONTEKSTY EDUKACYJNE SYSTEMU SZKOLENIA STRAŻY GRANICZNEJ W LITERATURZE NAUKOWEJ

Wyjaśnienia terminologiczne

Problematyka szkoleń, zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej działalności dydaktycznej jest złożona i ma charakter interdyscyplinarny. Zapewne łączy ze sobą co najmniej trzy dziedziny, w tym m.in.: pedagogikę, zarządzanie i psychologię. Korzysta także z nauk pokrewnych do powyżej wymienionych, zwłaszcza z doświadczeń andragogiki.

Rozważając system szkolenia zapewne zetkniemy się z zagadnieniami nauczania osób dorosłych (andragogika), a szerzej zagadnieniami dydaktyki i metodyki. Należy również uwzględnić prawidłowości rozwoju osób dorosłych, psychologii uczenia się, a także określenie grupy odbiorców szkolenia. W projektowaniu systemu szkolenia zawodowego nie można zapomnieć, że z punktu widzenia instytucji zatrudniającej pracowników szkolenie jest również elementem zarządzania zasobami ludzkimi, leży więc w obszarze zarządzania organizacją.

Interdyscyplinarność i wielość terminów w obrębie podjętego zagadnienia wymaga wyjaśnień podstawowych terminów.

Ściśle ze szkoleniem zawodowym Straży Granicznej związane są m.in. takie terminy jak: cele szkoleniowe, kształcenie, system kształcenia, rodzaje form szkolenia, szkolenie zawodowe i szkolenie wspierające.

Wincenty Okoń w *Nowym słowniku pedagogicznym* podaje następującą definicję celów kształcenia: „są to oczekiwane i pożądane zmiany, jakie pod wpływem nauczania i uczenia się kształtują się w osobowości ucznia. Wyróżnia się kilka kategorii celów kształcenia. Cele ogólne odnoszą się do zmian rozwojowych ucznia w sferze poznawczej, tj. w nabywaniu wiedzy z gotowych źródeł i poszukiwaniu jej poprzez rozwiązywanie zagadnień, w sterze emocjonalnej poprzez przeżywanie i wytwarzanie wartości oraz w sferze praktycznej poprzez poznawanie i wytwarzanie dzieł techniki.

Obok celów ogólnych wyróżnia się cele szczegółowe i operacyjne, które w sposób szczegółowy rozwijają cele ogólne¹.

¹ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2007, s. 58.

Interesującą wykładnię pojęcia cele szkolenia proponuje dydaktyka zadaniowa. Ich treść, struktura i forma wynika z dyspozycji zadań ustawowych, za których realizację są odpowiedzialne określone służby. Zadania normatywne determinują zadania dydaktyczne, a te z kolei kształtują wymiar formalny i materialny celów szkolenia. Według K. Augustyniaka i innych cele szkoleniowe „odpowiednio sformułowane i zredagowane są specyficznym przełożeniem zadań i czynności służbowych policjanta na czynności szkoleniowe”².

Według Czesława Kupisiewicza kształcenie to: „proces nauczania – uczenia się, który może prowadzić przede wszystkim, niekiedy nawet wyłącznie, do opanowania przez uczniów tylko określonych wiadomości i umiejętności, ale może też wpływać w sposób istotny na ich wszechstronny rozwój.

W pierwszym przypadku będzie to nauczanie „informujące i wdrażające”, np. wyuczenie kogoś języka obcego. Natomiast w drugim przypadku proces ten zmierza nie tylko do przekazania uczniom wiadomości z poszczególnych dziedzin wiedzy, do ukształtowania określonych umiejętności i nawyków, lecz również do rozwinięcia zainteresowań oraz zdolności poznawczych: myślenia, spostrzegania, uwagi, pamięci i wyobraźni. Ponadto celem tego procesu jest kształtowanie u uczniów określonych postaw, wdrożenie do systematycznego i samodzielnego zdobywania wiedzy, do indywidualnej oraz zespołowej działalności poznawczej, wpajanie wartościowych zasad postępowania, słowem – wszechstronny rozwój intelektualny dzieci, młodzieży i dorosłych, wielostronnie powiązany z rozwojem emocjonalnym i wolicjonalnym. Tak rozumiany proces „nauczania kształcącego” – albo też po prostu proces kształcenia – wyznacza „kierunek zarówno udzielaniu wiadomości i umiejętności, jak i ćwiczeniu umysłu”³.

W taki sam sposób można rozumieć cele szkoleniowe w zakresie szkolenia zawodowego, które znajdują swoje miejsce w programach szkoleń w Straży Granicznej.

Kolejny termin wymagający wyjaśnienia to system kształcenia. Wincenty Okoń określa go jako „zespolenie odpowiednio powiązanych ze sobą i podporządkowanych celom kształcenia następujących składników:

² K. Augustyniak, K. Łagoda, E. Skowrońska, J. Świniarski, I. Wasilcow, *Wybrane problemy szkolenia policyjnego*, Szczytno 2001, s. 73.

³ C. Kupisiewicz, *Dydaktyka ogólna*, Oficyna Wydawnicza „Graf-Punkt”, Warszawa 2002, s. 29.

1) nauczyciele z ich kompetencjami, metodami pracy i stosunkiem do pracy; 2) uczniowie z ich motywacjami i metodami pracy; 3) treści kształcenia; 4) środowisko kształcenia⁴.

W Straży Granicznej nauczycieli określa się mianem – kadra dydaktyczna, taki termin występuje w języku służbowym oraz dokumentach normatywnych, uczniowie zaś to słuchacze ośrodków szkolenia. Treści kształcenia dotyczą ściśle zawodowych obszarów przygotowania naszych słuchaczy do pracy zawodowej w ochronie granicy państwowej. Środowisko kształcenia w formacji określa zarządzenie Komendanta Głównego SG w sprawie warunków i zasad szkolenia w Straży Granicznej.

Termin „szkolenie” jest w literaturze wyjaśniany jako „uczenie prostych umiejętności i nawyków praktycznych, wymagających minimalnego przygotowania teoretycznego np. uczenie kogoś prostych czynności rzemieślniczych⁵.”

Piotr Gawroński prezentuje definicję projektującą tej nazwy. Wyróżnia on w jej obrębie dwie dopełniające się formy. Pierwszą jest szkolenie zawodowe, a drugą doskonalenie zawodowe.

Jego zdaniem „szkolenie zawodowe jest kierunkowym, systematycznym, planowym przedsięwzięciem edukacyjnym, zmierzającym do wywołania relatywnie trwałych zmian w strukturze osobowości słuchacza. Jest konstytutywną formą wyposażania od podstaw funkcjonariusza w podstawowe umiejętności, postawy oraz wiedzę zawodową. Umożliwia nabywanie kompetencji zawodowych. Jest procesem akulturacji zawodowej. Przygotowuje słuchacza do pełnienia ról zawodowych.

Natomiast doskonalenie zawodowe jest drugą pożądaną formą kształcenia zawodowego funkcjonariuszy. Jej konstytutywną cechą jest uzupełnianie, modyfikowanie i odświeżanie treści struktur kompetencji zawodowych funkcjonariuszy wykonujących czynności służbowe⁶.

Pojęcie szkolenia w Straży Granicznej wyczerpuje dyspozycje powyższej definicji projektującej. Stosuje się je do określania organizacyjnej formy rodzaju działalności dydaktycznej i dotyczy nie tylko nauczania prostych czynności, ale przede wszystkim bardziej złożonych.

W systemie kształcenia zawodowego funkcjonariuszy Straży Granicznej rozróżniamy „szkolenie specjalistyczne”, które ma na celu uzyskanie przez funkcjonariuszy i pracowników kwalifikacji niezbędnych do wykonywania zadań na przewidywanym do objęcia stanowisku służbowym.

⁴ Ibidem, s. 397.

⁵ Ibidem, s. 401.

⁶ P. Gawroński, *Wybrane zadania i funkcje policyjnego systemu szkolenia i doskonalenia zawodowego*, „Policja” nr 1/2008, s. 29.

Drugą formą jest „kurs doskonalący”, który ma na celu aktualizowanie i poszerzanie przez funkcjonariuszy i pracowników kwalifikacji zawodowych przydatnych do wykonywania zadań na zajmowanym stanowisku służbowym.

Kolejnym ważnym terminem do wyjaśnienia jest termin „formy kształcenia”. Jest to określenie organizacyjnej strony kształcenia w odróżnieniu od metody nauczania, która dotyczy sposobu pracy nauczycieli i uczniów.

Formy kształcenia obejmują zewnętrzne warunki tego kształcenia, a więc dobór uczniów i nauczycieli, połączenie ich w odpowiednie grupy, współpracę między sobą grup i jednostek, rodzaj zajęć oraz warunki miejsca i czasu pracy dydaktycznej⁷.

Szkolenie funkcjonariuszy Straży Granicznej realizowane jest w formie:

- 1) szkolenia podstawowego;
- 2) szkolenia w zakresie szkoły podoficerskiej;
- 3) szkolenia w zakresie szkoły chorążych;
- 4) przeszkolenia specjalistycznego do mianowania na pierwszy stopień oficerski Straży Granicznej;
- 5) doskonalenia zawodowego.

Do dalszych rozważań przydatne będzie jeszcze wyjaśnienie obszarów znajdujących się w programach szkolenia Straży Granicznej, a mianowicie – szkolenie zawodowe i szkolenie wspierające.

Treści kształcenia w programach stanowiących podstawę realizacji procesu dydaktycznego podzielono na zagadnienia ściśle związane z tematyką zawodową, przygotowującą do realizacji ustawowych zadań i uprawnień SG – one stanowią określone szkolenie zawodowe w formie działów tematycznych. Szkolenie wspierające stanowią przedmioty, które uzupełniają profesjonalne przygotowanie do służby, między innymi takie przedmioty jak: techniki interwencji, wychowanie fizyczne, szkolenie strzeleckie, bezpieczeństwo i higiena pracy, język obcy.

Założenia organizacyjne aktualnego systemu szkolenia zawodowego w Straży Granicznej

Istnieje powszechna zgoda, że edukacja współczesna musi być nastawiona na przyszłość, innowacyjność, aktywność, ustawiczność i progresywność. Przyjmuje się, że nadrzędnym celem edukacji jest przygotowanie człowieka do dynamicznych zmian, jakie zachodzą we współczesnym świecie. Ów cel powinno realizować właściwie zorganizowane szkolnictwo, także szkolnictwo Straży Granicznej. Wstąpienie Polski do

⁷ Ibidem, s. 111.

Unii Europejskiej oraz przyjęcie postanowień Układu Schengen spowodowały szereg istotnych zmian w zakresie zadań, sposobu działania, a także kształcenia i doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Straży Granicznej⁸.

W procesie przygotowania człowieka do pracy zawodowej stosuje się różne metody kształcenia. Żadna z nich nie jest ani do końca zła, ani całkowicie dobra. „Metody bowiem zmieniamy i obieramy stosownie do warunków i sytuacji dydaktycznych, a także do poziomu intelektualnego słuchaczy, ich zainteresowań, wymagań przedmiotu, a nade wszystko celów, które pragniemy osiągnąć”⁹.

System szkolenia zawodowego w Straży Granicznej jest podsystemem kształcenia zawodowego funkcjonariuszy służb państwowych podległych ministrowi spraw wewnętrznych. Składa się on z połączonych w sposób systemowy rozwiązań technicznych, organizacyjnych i regulacji normatywnych. Zdaniem P. Gawrońskiego w jego strukturze uwzględniając jego właściwość przedmiotową „można wyróżnić następujące, konstytutywne elementy:

- instytucje (jednostki szkoleniowe), w których realizowane są najważniejsze zadania adaptacji zawodowej,
- ludzie (wyróżniamy trzy grupy podmiotów: osoby przygotowujące i realizujące zadania oraz odbiorcy funkcjonowania systemu – słuchacze, przy czym dwie pierwsze warunkują jakość procesów socjalizacyjnych, trzecia uczestniczy w internalizacji kompetencji zawodowych),
- zadania (dzielią się na: relatywnie trwałe, które wynikają z treści aktów normatywnych oraz czasowe, które wynikają z doraźnych potrzeb organizacji) determinujące aktywność podmiotów systemu, wyznaczające kierunkowość działania i potrzebę realizacji zadań i celów,
- formy aktywności zadaniowej, wynikające ze struktury i treści zadań oraz poziomu i jakości sformalizowania prawnego, warunkują osiągnięcie celów szkoleniowych,
- regulacje prawne, które umożliwiają efektywne funkcjonowanie systemu, określają przedmiot i zakres odpowiedzialności poszczególnych podmiotów”¹⁰.

⁸ A. Wawrzusiszyn, *Innowacyjność w szkolnictwie Straży Granicznej, Ustawiczna edukacja obronna dla bezpieczeństwa wewnętrznego i narodowego*, Kalisz 2009, s. 221.

⁹ D. Oleksiuk, *Praktyczne metody kształcenia zawodowego*, „Problem Ochrony Granic” Biuletyn CSSG nr 42, Kętrzyn 2009, s. 173.

¹⁰ P. Gawroński, *Wybrane zadania i funkcje policyjnego systemu szkolenia...*, op. cit., s. 29.

Aktualny system szkolenia funkcjonariuszy i pracowników Straży Granicznej określa zarządzenie nr 54 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 10 września 2010 r. w sprawie zakresu oraz szczegółowych zasad szkolenia funkcjonariuszy i pracowników Straży Granicznej.

Komendant Główny SG określił cel główny szkolenia, którym „jest wszechstronne przygotowanie funkcjonariuszy i pracowników do wykonywania zadań, stosownie do zajmowanego stanowiska służbowego oraz zapewnienie podnoszenia kwalifikacji zawodowych i wiedzy ogólnej”¹¹.

Głównym założeniem systemu szkolenia jest kierowanie funkcjonariuszy i pracowników na szkolenia przy uwzględnieniu potrzeb służbowych jednostek organizacyjnych lub komórek organizacyjnych Straży Granicznej, w których pełnią służbę lub są zatrudnieni. Potrzeby te są co-rocennie badane¹².

Szkolenia są realizowane w ośrodkach szkolenia oraz w zależności od potrzeb w oddziałach Straży Granicznej i komórkach organizacyjnych.

Kolejnym założeniem omawianego systemu szkolenia, które raczej nie jest spotykane w innych systemach, jest organizacja i stworzenie dogodnych warunków do szkolenia swoim pracownikom przez SG. W przypadku realizacji szkolenia w ośrodku szkolenia, zapewnia on funkcjonariuszom i pracownikom zakwaterowanie i wyżywienie na czas udziału w szkoleniu. Pozostałe należności funkcjonariusze i pracownicy otrzymują na warunkach i w zakresie określonym w odrębnych przepisach dotyczących odpowiednio należności funkcjonariuszy Straży Granicznej za podróże służbowe, przeniesienia lub delegowania oraz w przepisach w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju.

Szkolenia mogą być realizowane również poza Strażą Graniczną, w szczególności w szkołach i ośrodkach szkolenia urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Policji, Państwowej Straży Pożarnej, Ministerstwa Obrony Narodowej oraz innych resortów, a także w wyspecjalizowanych ośrodkach i instytucjach krajowych, zagranicznych lub międzynarodowych.

¹¹ Zarządzenie nr 54 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dn. 10.09.2010 r. w sprawie zakresu oraz szczegółowych zasad szkolenia funkcjonariuszy i pracowników Straży Granicznej; Dz. Urz. KGSG nr 10, poz. 47 oraz z 2011 r. nr 12, poz. 48.

¹² Zarządzenie nr 13 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dn. 10.09.2010 r. w sprawie utworzenia, organizacji i zakresu działania Centrum Szkolenia Straży Granicznej im. Żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza w Kętrzynie, Warszawa 2012.

Wszystkie szkolenia w Straży Granicznej koordynuje i nadzoruje Dyrektor Biura Kadr i Szkolenia Komendy Głównej Straży Granicznej, zaś kierownicy jednostek organizacyjnych oraz komórki organizacyjnych organizujący szkolenia realizują i nadzorują je na bieżąco oraz odpowiadają za ich przebieg w zakresie swojej właściwości.

Formuła informowania Komendanta Głównego Straży Granicznej o działalności szkoleniowej za rok ubiegły zakłada sporządzanie corocznie sprawozdania przez ośrodki szkolenia, składane za pośrednictwem Dyrektora Biura Kadr¹³.

Szkolenie zawodowe w SG dzieli się zasadniczo na „szkolenia kwalifikowane”, realizowane w formie:

- 1) szkolenia podstawowego;
- 2) szkolenia w zakresie szkoły podoficerskiej;
- 3) szkolenia w zakresie szkoły chorążych;
- 4) przeszkolenia specjalistycznego do mianowania na pierwszy stopień oficerski Straży Granicznej

oraz doskonalenia zawodowego, dzielącego się dalej na:

- 1) doskonalenia zawodowe centralne;
- 2) doskonalenia zawodowe lokalne;
- 3) doskonalenia zewnętrzne.

Obowiązujący w Straży Granicznej system doskonalenia zawodowego jest wynikiem pogłębionej analizy dotychczasowej oferty szkoleniowej ośrodków szkolenia oraz aktualnych potrzeb poszczególnych pionów służbowych Straży Granicznej. Dane te poddawane są cyklicznej ewaluacji i aktualizacji¹⁴.

Szkolenie funkcjonariuszy i pracowników może być prowadzone w trybie stacjonarnym, niestacjonarnym (zaocznym) oraz nauczania na odległość – e-learning.

Szkolenie i doskonalenie zawodowe w Straży Granicznej realizowane jest w oparciu o funkcje dydaktyki zadaniowej.

Zdaniem Czesława Maziarza dydaktyka zadaniowa jest pewną koncepcją dydaktyczną, która kieruje poznawczą działalnością uczącego się podmiotu, wyznacza tok dydaktyczny nauczyciela.

„Polega na kierowaniu procesem nauczania – uczenia się za pomocą specjalnie dobranych zadań dydaktycznych, które wyznaczają kierunek procesu kształcenia, współokreślają dobór treści, organizację środowiska

¹³ Zarządzenie nr 54 Komendanta Głównego Straży Granicznej..., op. cit.

¹⁴ A. Wawrzusiszyn, *Doskonalenie zawodowe drogą do profesjonalizmu w Straży Granicznej*, „Problemy Ochrony Granic” Biuletyn CSSG nr 46, Kętrzyn 2010, s. 118.

pedagogicznego (andragogicznego) oraz metodykę nauczania – uczenia się”¹⁵.

Według Piotra Gawrońskiego „dydaktyka zadaniowa jest jednym z rodzajów dydaktyki szczególnej, ze względu na:

- podmiot, który uczestniczy w procesie nauczania (obejmuje swoim oddziaływaniem przedstawicieli różnych struktur policyjnych),
- rodzaj treści kształcenia (akty prawne ogólnodostępne: ustawy, rozporządzenia, zarządzenia, decyzje oraz dokumenty normatywne – operacyjne oraz strictly wewnętrzne posiadające określoną cechę niejawności, stanowią konstytutywną podbudowę przedmiotową),
- formy realizacji procesu dydaktycznego (szkolenia i doskonalenia zawodowe wypełniają kategorię form kształcenia zawodowego oraz implikują charakterystyczną dla dydaktyki służb mundurowych metodykę nauczania)”¹⁶.

Wspomniane zarządzenie nr 54 Komendanta Głównego Straży Granicznej określające zasady organizacji szkolenia w SG bardzo szczegółowo opisuje warunki przyjęcia słuchaczy na poszczególne rodzaje kursów i szkoleń, rodzaje i tryby egzaminów oraz wyjątków od standardowego postępowania kwalifikacyjnego.

Dużo miejsca poświęcono trybowi naboru funkcjonariuszy na przeszkolenie specjalistyczne do mianowania na pierwszy stopień oficerski SG oraz nowej formie postępowania kwalifikacyjnego w oparciu o Assessment Center (sesja ćwiczeń Centrum Oceniania), realizowane przez podmiot zewnętrzny, który jeszcze nie był wykorzystywany w praktyce.

Ważnym elementem systemu szkolenia są warunki i wymagania wobec słuchaczy – funkcjonariuszy SG, które wpływają na ich udział w realizacji procesu dydaktycznego. Funkcjonariuszy, którzy odbywają szkolenie w ośrodkach szkolenia można zawiesić w prawach słuchacza w kilku przypadkach. Są to przypadki:

- wszczęcia przeciwko nim postępowania dyscyplinarnego,
- popełnienia czynu związanego z naruszeniem podstawowych obowiązków słuchacza,
- naruszenia zasad współżycia społecznego w ośrodku szkolenia,
- stwierdzenia braku postępów w nauce,
- naruszenia innych zasad określonych w regulaminie nauki.

¹⁵ C. Maziarz, Niektóre aspekty teoretyczne i prakseologiczne uczenia się dorosłych, [w:] *Problemy i dylematy andragogiki*, red. M. Marczuk, Lublin-Radom 1994, s. 130.

¹⁶ P. Gawroński, *Policyjna dydaktyka zadaniowa – struktura, cechy i wybrane uwarunkowania*, „Policja” nr 2/2008, s. 13.

Określenie tych warunków wpływa pozytywnie na sprawność systemu szkolenia¹⁷.

Elementem systemu jest również budowa programów szkolenia, które są podstawą realizacji każdego kursu i szkolenia w SG. W programach szkolenia określa się w szczególności: założenia ogólne, założenia organizacyjno-metodyczne, ramowy plan szkolenia, zakres tematyczny szkolenia, zasady i formy zaliczenia poszczególnych zakresów tematycznych, w tym praktyk zawodowych, o ile przewidziane są w programie szkolenia oraz sugerowane metody stosowane podczas realizacji szkolenia.

Projekty programów szkoleń kwalifikowanych (zasadniczych) opracowują zespoły powołane przez Komendanta Głównego Straży Granicznej na wniosek dyrektora Biura Kadr spośród funkcjonariuszy z ośrodków szkolenia i jednostek granicznych¹⁸.

Projekty programów doskonalenia centralnego opracowują ośrodki szkolenia na wniosek kierownika komórki organizacyjnej właściwej w zakresie tematyki szkolenia, przesłany za pośrednictwem dyrektora Biura Kadr lub też z własnej inicjatywy, po uzyskaniu akceptacji kierownika komórki organizacyjnej właściwej w zakresie tematyki szkolenia oraz dyrektora Biura Kadr.

Projekty te mogą być opracowywane przy współudziale funkcjonariuszy i pracowników z oddziałów Straży Granicznej lub Komendy Głównej, a także podmiotów zewnętrznych.

Projekty programów szkoleń kwalifikowanych zatwierdza Komendant Główny Straży Granicznej, zaś projekty programów doskonalenia centralnego kierownik jednostki organizacyjnej lub kierownik komórki organizacyjnej, w której projekt został opracowany.

Programy szkolenia mogą być aktualizowane w formie aneksów. Aneksy wprowadza się do programów szkolenia w celu podniesienia efektywności procesu szkolenia, a w szczególności w związku ze zmianami stanu prawnego, zmianami organizacyjnymi, wprowadzeniem nowych środków technicznych albo pojawieniem się nowych zadań. Aneksy do programów szkolenia wprowadza się z zachowaniem trybu właściwego do opracowywania i zatwierdzania projektów tych programów.

Na system szkolenia w SG składa się realizacja wielu rodzajów szkoleń i kursów. W poniższej tabeli zestawiono szczegółowo szkolenia możliwe do realizacji, na podstawie aktualnych programów szkolenia.

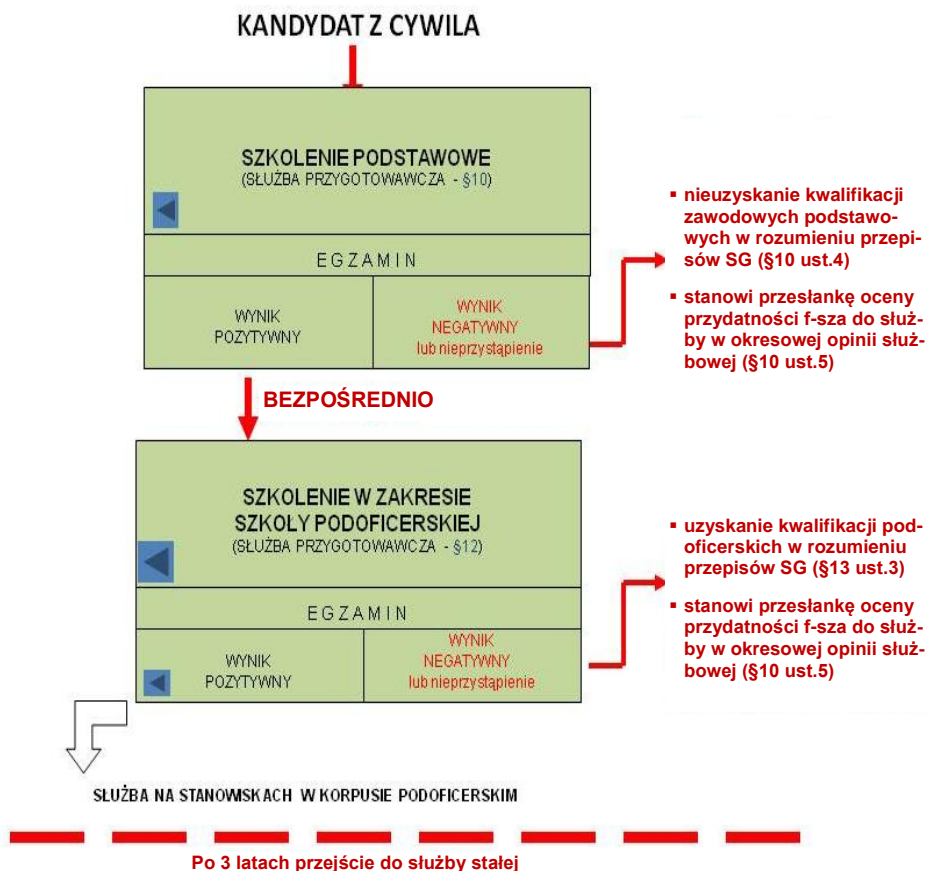
¹⁷ Decyzja nr 2 Komendanta Centrum Szkolenia SG w sprawie wprowadzenia „Regulaminu Nauki w Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie oraz „Regulaminu pobytu słuchaczy Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie, Kętrzyn 2013.

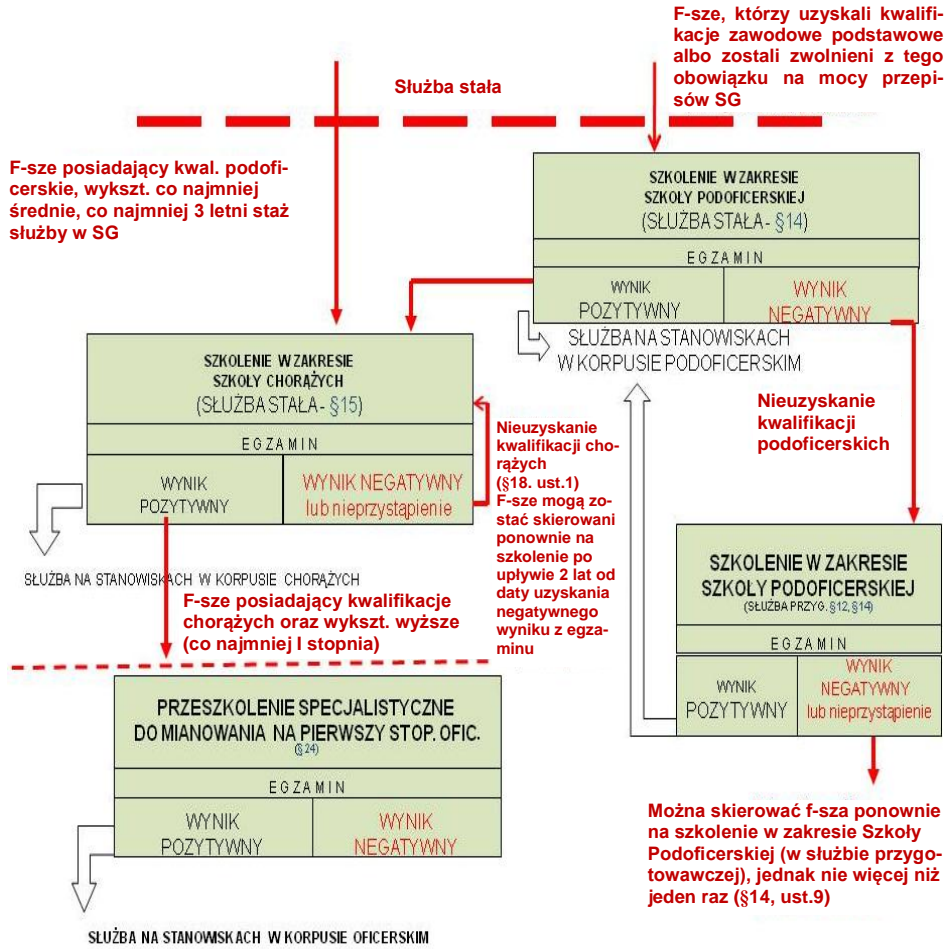
¹⁸ Zarządzenie nr 54 Komendanta Głównego Straży Granicznej..., op. cit.

Tab. Aktualne programy szkoleń kwalifikowanych w SG

Poziom szkolenia	Tryb szkolenia	Czas trwania szkolenia	Uwagi
Szkolenie podstawowe	stacjonarny	4 m-ce	Bezpośrednio po przyjęciu do służby przygotowawczej w SG
Szkolenie podstawowe (resortowe)	stacjonarny	1 m-c	Funkcjonariusze posiadający stopień wojskowy, policyjny, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Biura Ochrony Rządu, Służby Celnej, Państwowej Straży Pożarnej lub Służby Więziennej
Szkolenie w zakresie szkoły podoficerskiej	stacjonarny	4 m-ce w tym 1 m-c praktyki	Bezpośrednio po szkoleniu podstawowym – funkcjonariusze w służbie przygotowawczej
Szkolenie w zakresie szkoły podoficerskiej	stacjonarny	1 m-c	Po wcześniejszym szkoleniu podstawowym lub zwolnieniu z niego – funkcjonariusze w służbie stałej
Szkolenie w zakresie szkoły chorążych	stacjonarny	1,5 m-ca	Funkcjonariusze w służbie stałej
Kurs oficerski (przeszkolenie specjalistycznie do mianowania na pierwszy stopień oficerski SG) w specjalności Ochrona Granicy Państwowej	zaoczny	zjazdy 5x2 tygodnie	Funkcjonariusze w służbie stałej, spełniający dodatkowe kryteria długości stażu zawodowego

Wzajemne zależności pomiędzy wymienionymi powyżej rodzajami szkoleń kwalifikowanych oraz ich umieszczenie w systemie szkolenia zawodowego przedstawia poniższy schemat:

st. chor. SG Wioletta Majsterek-Rak
Grażyna Czausz
CSSG w Kętrzynie

*Jeśli sądzisz, że potrafisz to masz rację.
Jeśli sądzisz, że nie potrafisz –
również masz rację.*
Henry Ford

PLATFORMA E-LEARNINGOWA JAKO NARZĘDZIE WSPÓŁPRACY I KOMUNIKACJI TRENERÓW TRUS-U

Treningi Rozwoju Umiejętności Społecznych prowadzone metodą analizy transakcyjnej odbywają się w Centrum Szkolenia Straży Granicznej od 2005 roku. Od tego czasu funkcjonariusze i pracownicy Straży Granicznej mają możliwość uczestniczenia w szkoleniu TRUS-P (moduł podstawowy). Od 2011 roku prowadzone są również szkolenia TRUS-K (komunikacja w sytuacjach konfliktowych). W planach Centrum Szkolenia SG uwzględnia również prowadzenie szkoleń TRUS-S (radzenie sobie ze stresem).

Dotychczas w treningach wzięło udział 283 funkcjonariuszy i pracowników. Ewaluacje prowadzone po zakończeniu każdego modułu niezmienne potwierdzają potrzebę prowadzenia tego typu treningów oraz ich przydatność zarówno w życiu zawodowym, jak i w prywatnym.

Uczestnicząc w projekcie nr 2012-1-PL1-LEO03-27918: „Trener transakcyjny – warsztat praktycznego stosowania analizy transakcyjnej w pracy z grupami szkoleniowymi Straży Granicznej” w ramach programu Leonardo da Vinci „Uczenie się przez całe życie”, miałyśmy okazję zapoznać się z różnymi sposobami prowadzenia treningów TRUS zarówno przez trenerów polskich jak i niemieckich.

Treningi (zwłaszcza TRUS-P jako moduł podstawowy) wymagają od uczestników nie tylko czynnego uczestnictwa w części praktycznej, ale także teoretycznego poznania analizy transakcyjnej, jej pojęć i treści. Przedstawiając treści merytoryczne z dziedziny analizy transakcyjnej trener może posługiwać się różnymi pomocami dydaktycznymi zarówno tradycyjnymi, jak i wykorzystującymi najnowsze technologie multimedialne.

Do tradycyjnych narzędzi edukacyjnych, które może wykorzystywać trener AT podczas przedstawiania zagadnień teoretycznych z dziedziny analizy transakcyjnej należą:

- drukowane materiały szkoleniowe,
- flipchart,

- rozsypanki foliowane polegające na przyporządkowywaniu elementów,
- prezentacje PowerPoint,
- ćwiczenia offline wykonane w programie hot potatoes.

Wartą polecenia formą gromadzenia i udostępniania/prezentowania treści merytorycznych oraz wymiany poglądów i informacji na temat analizy transakcyjnej jest platforma e-learningowa Moodle. Może ona służyć nie tylko do prezentacji treści merytorycznych z zakresu analizy transakcyjnej, ale także stanowić interesujące forum wymiany doświadczeń i informacji pomiędzy trenerami. Platforma edukacyjna pozwala zgromadzić w jednym miejscu wszystkie materiały dotyczące tematu. Gromadzone materiały mają postać elektroniczną, co sprzyja uporządkowaniu zasobów, ich stopniowemu rozwijaniu i ulepszaniu. Pomaga więc dorobić się pokaźnego zbioru cennych materiałów, które łatwo odnaleźć, zmodyfikować i wykorzystać w przyszłości. Jeśli platforma e-learningowa jest umieszczona w Internecie, a Internet to wielki zbiór informacji, to pracując na platformie jesteśmy tak blisko tego zbioru, jak to tylko możliwe. Bez żadnych przeszkód możemy w każdej chwili do niego sięgnąć i poszukać tego, co potrzebne.

Platforma powstała w CSSG w Kętrzynie i jako forum trenerów i sympatyków teorii analizy transakcyjnej znajduje się w Intranecie, dlatego korzystanie z niej jest ograniczone do godzin służby/pracy. Chcąc korzystać z platformy intranetowej CSSG należy wejść na stronę e-cssg.ketr.strazgraniczna.pl i samodzielnie zalogować się na niej podając podstawowe dane (imię, nazwisko, adres e-mail). Aby wejść w kurs „TRUS” należy jednorazowo wpisać hasło uzyskane od prowadzącego. Możliwość zapisania uczestnika mają również prowadzący kurs oraz administrator kursu.

Po zalogowaniu się na platformie jej uczestnik ma nieograniczony czasowo dostęp do wszystkich zamieszczonych tam materiałów. Może je czytać, zapisywać na swoim komputerze, drukować. Dzięki wbudowanemu czatowi i przesyłaniu wiadomości uczestnik pozostaje w kontakcie z członkami grupy i trenerem. Wielką zaletą platformy jest możliwość ciągłego dodawania i aktualizacji zamieszczonych na niej materiałów. Istnieje również kilka narzędzi platformy Moodle (np. wiki, bazy danych, warsztaty, blogi, dzienniki), w których uczestnik współtworzy zawartość wraz z innymi – wtedy on także staje się współautorem kursu.

Każda platforma e-learningowa posiada indywidualne rozwiązania dotyczące organizacji kursu, możliwości tworzenia materiałów i własny zestaw ciekawych ćwiczeń dla uczestników. Pewne elementy jednak powtarzają się w większości platform i można je także spotkać w Moodle. Na platformie intranetowej CSSG można korzystać z kilku narzędzi słu-

zących do gromadzenia i udostępniania materiałów na temat analizy transakcyjnej.

Materiał może być podany w formie adresu URL. Kliknięcie na podany link otwiera stronę, gdzie znajduje się tekst, prezentacja, obraz, nagranie audio lub video przeznaczone do odbioru dla uczestników kursu. Materiał można umieścić również bezpośrednio na platformie w formie strony lub zasobu. Po kliknięciu na dany tytuł materiał (w formie dokumentu Word, prezentacji PowerPoint, pliku PDF itd.) otwiera się w nowym oknie.

Kurs może być podzielony na poszczególne tematy, a one z kolei mogą otrzymywać podtytuły. Służy to logicznemu uporządkowaniu zgromadzonych materiałów, a tym samym szybkiemu odnalezieniu danego zasobu. Jeśli do danego zagadnienia zamieszczamy dużo materiałów, można je zgromadzić w pliku, co sprzyja przejrzystości i usystematyzowaniu materiałów. Narzędzie IMS content package umożliwia natomiast przesyłanie materiałów znajdujących się na innych platformach na platformę Moodle.

Do narzędzi, które są do dyspozycji wszystkich uczestników naszej platformy należą m.in.:

- ankieta,
- baza danych,
- czat,
- forum,
- głosowanie,
- lekcja,
- quiz,
- słownik pojęć,
- warsztaty,
- wiki oraz
- zadania.

Dużo większe możliwości daje platforma Moodle w Internecie. Wtedy uczestnik platformy ma nieograniczony dostęp do zasobów Internetu, a prowadzący platformę może poprzez umieszczanie linków do stron internetowych bezpośrednio kierować uwagę uczestników na konkretny tekst, obraz itp.

Materiały dydaktyczne służące prezentowaniu lub utrwalaniu wiedzy teoretycznej z dziedziny analizy transakcyjnej można tworzyć za pomocą różnych programów komputerowych, a następnie przesyłać je na platformę Moodle. Możliwość tworzenia ćwiczeń interaktywnych w formie aplikacji komputerowych oferuje między innymi strona internetowa www.learningapps.org. Dzięki gotowym wzorom aplikacji można (bez

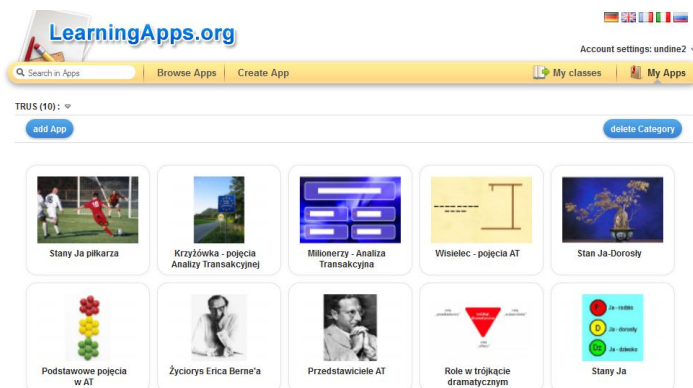
żadnych umiejętności programowania) tworzyć m.in. następujące rodzaje ćwiczeń interaktywnych:

- grupowanie elementów,
- segregowanie elementów,
- zaznaczanie w tekście,
- zaznaczanie na osi czasu,
- przyporządkowywanie par,
- ćwiczenia z sekwencjami audio lub video,
- puzzle,
- teksty z lukami,
- gra „wisielec”,
- gra „Milionerzy”,
- krzyżówki.

Trener może tworzyć na tej stronie własne ćwiczenia oraz udostępnić je uczestnikom treningu. Aby wejść na stronę, należy się na niej zalogować podając własny nick i hasło. Aby wejść na stronę danego trenera, trzeba uzyskać od niego indywidualne hasło dostępu. Zalogowani uczestnicy mogą wykonywać ćwiczenia podczas zajęć, co może być formą sprawdzenia przyswojenia treści teoretycznych dotyczących analizy transakcyjnej lub też wykonywać ćwiczenia indywidualnie przy komputerze w zaciszu domowym, jeśli jeszcze raz chcą wrócić do omawianych treści, przypomnieć je sobie lub utrwalić.

Strona pozwala także na tworzenie ćwiczeń przez uczestników grupy. Każdy jest w stanie stworzyć swoje własne ćwiczenia, a następnie udostępnić je na stronie internetowej www.learningapps.org pozostałym członkom grupy lub zaprezentować z użyciem komputera i rzutnika podczas zajęć. Przykładowe rodzaje ćwiczeń interaktywnych stworzonych na stronie www.learningapps.org przedstawiają zrzuty ekranu przedstawiające wygląd poszczególnych ćwiczeń.

1. Widok strony www. learningapps.org z ćwiczeniami z dziedziny analizy transakcyjnej.

2. Przyporządkowanie elementów do grup: Stany Ja. Poniższe zadanie polega na przyporządkowaniu rozsypanych haseł do poszczególnych stanów Ja.

Tak wygląda poprawnie wykonane zadanie:

Odmiany ćwiczenia:

- przy podziale pola na dwie części możliwe są zadania typu „prawda/fałsz”
- elementami mogą być także pliki audio lub video.

3. Zaznaczanie w tekście: Stan Ja-Dorosły.

W poniższym ćwiczeniu należy zaznaczyć w tekście kliknięciem zbędne słowa.

Stan Ja-Dorosły

Dorosły jest najbardziej rzeczowym stanem. Ważne są dla niego fakty, pytania, uczucia, odpowiedzi, koncentruje się na zadaniu i nie kierują nim emocje. Opiera się na pomysłowości obserwacji weryfikacji, a nie normach (Rodzic) czy emocjach (Dziecko). Według Berne'a, stan ten tworzy się u dziecka, gdy zaczyna ono sprawdzać dane, które ma zakodowane w Rodzicu i które posiada Dziecko. To stan, który ułatwia załatwianie sprawi wychodzenie z konfliktów dorosłymi osobami. Do problemów podchodzi konstruktywnie i opiera się na logicznym rozumowaniu, czasami jest nastawiony na chwilę obecną i obiektywną ocenę rzeczywistości, korzystając ze wszystkich dostępnych zasobów. Dorosły korzysta ze zwrotów w rodzaju: Czy dobrze rozumiem, że..., Wydaje mi się, że..., Co? Kto? W jaki sposób? Musisz..., Jak to rozwiązać?

Tak wygląda poprawnie wykonane zadanie:

Stan Ja-Dorosły

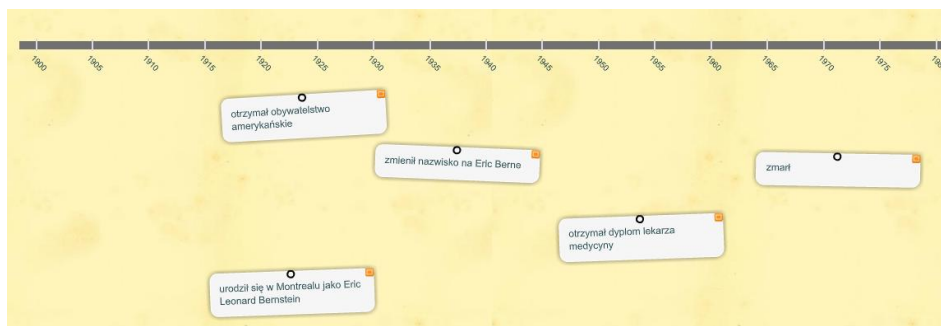
Dorosły jest najbardziej rzeczowym stanem. Ważne są dla niego fakty, pytania, **uczucia**, odpowiedzi, koncentruje się na zadaniu i nie kierują nim emocje. Opiera się na **pomysłowości** obserwacji weryfikacji, a nie normach (Rodzic) czy emocjach (Dziecko). Według Berne'a, stan ten tworzy się u dziecka, gdy zaczyna ono sprawdzać dane, które ma zakodowane w Rodzicu i które posiada Dziecko. To stan, który ułatwia załatwianie sprawi wychodzenie z konfliktów dorosłymi osobami. Do problemów podchodzi konstruktywnie i opiera się na logicznym rozumowaniu, **czasami** jest nastawiony na chwilę obecną i obiektywną ocenę rzeczywistości, korzystając ze wszystkich dostępnych zasobów. Dorosły korzysta ze zwrotów w rodzaju: Czy dobrze rozumiem, że..., Wydaje mi się, że..., Co? Kto? W jaki sposób? **Musisz**..., Jak to rozwiązać?

Odmiana ćwiczenia:

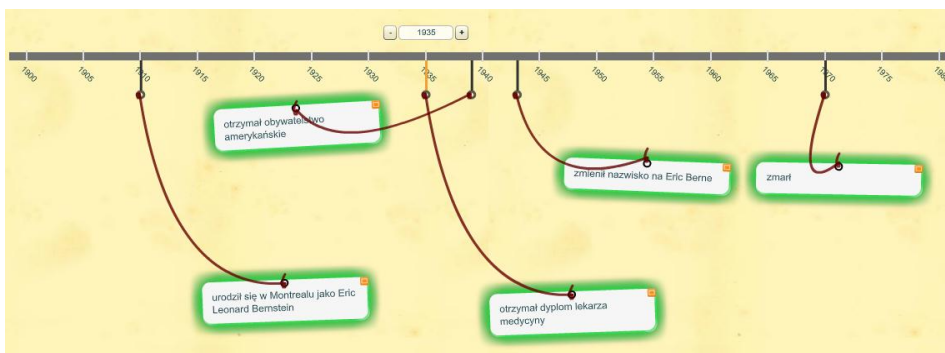
- zadanie może polegać na zaznaczeniu w tekście żądanych elementów np. wyrażen charakterystycznych dla danego stanu Ja.

4. Umieszczanie na osi czasu: Życiorys Erica Berne'a.

Poniższe zadanie polega na umieszczeniu faktów z życia Erica Berne'a na osi czasu (od roku 1900 do 1980).

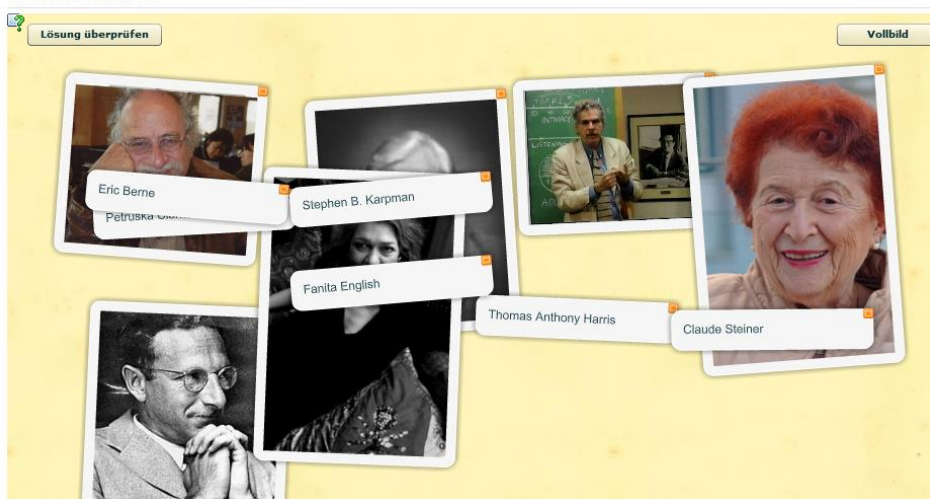

Poniżej poprawnie wykonane ćwiczenie:

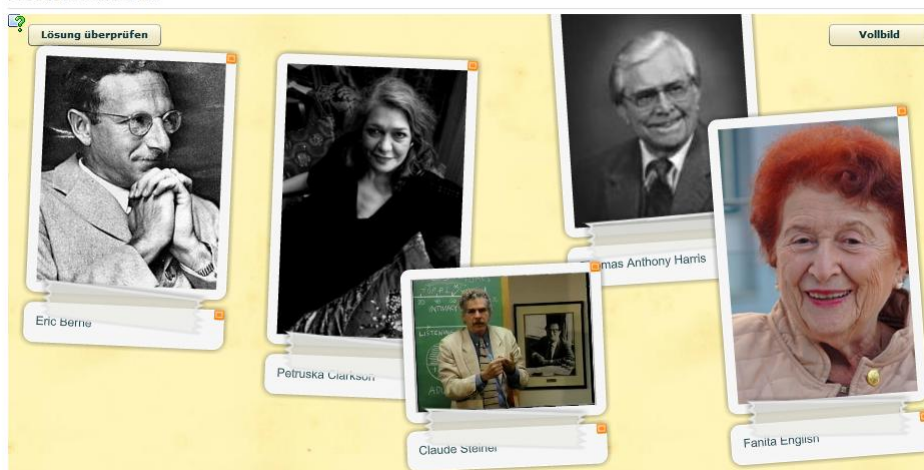

5. Przyporządkowanie dwóch elementów: Przedstawiciele AT.
Zadanie polega na przyporządkowaniu podpisu do obrazka.

Przedstawiciele AT

Przedstawiciele AT

Odmianą ćwiczenia może być przyporządkowywanie pojęcia do definicji (tekst+tekst).

Ćwiczenie: „Podstawowe pojęcia w analizie transakcyjnej” polega na właściwym dopasowaniu definicji do danego pojęcia z dziedziny analizy transakcyjnej.

Podstawowe pojęcia w AT

Lösung überprüfen

analiza transakcyjna

transakcja

głaski

podstawowa jednostka komunikacyjna między dwoma osobami

teoria psychologiczna tłumacząca zachowania ludzi

Ja- Dziecko

stan, w którym człowiek odczuwa i reaguje na określone sytuacje tak jak to robił w dzieciństwie

wszelkie bodźce, pozytywne i negatywne, jakie dostajemy od innych ludzi

Prawidłowo rozwiązane zadanie:

Podstawowe pojęcia w AT

Lösung überprüfen

analiza transakcyjna

transakcja

głaski

teoria psychologiczna tłumacząca zachowania ludzi

podstawowa jednostka komunikacyjna między dwoma osobami

wszelkie bodźce, pozytywne i negatywne, jakie dostajemy od innych ludzi

Ja- Dziecko

stan, w którym człowiek odczuwa i reaguje na określone sytuacje tak jak to robił w dzieciństwie

Inne odmiany tego ćwiczenia:

- przyporządkowanie podpisu do video,
- przyporządkowanie pytania do odpowiedzi.

6. Puzzle: Role w trójkącie dramatycznym.

W tym ćwiczeniu należy przyporządkować typowe zachowania do poszczególnych ról w trójkącie dramatycznym.

Role w trójkącie dramatycznym

Tak wygląda ćwiczenie w trakcie rozwiązywania:

Role w trójkącie dramatycznym

7. Tekst z lukami: Transakcje.

To zadanie polega na uzupełnieniu w tekście brakujących wyrazów.

Transakcje

Transakcje

Transakcjami (wymianami pomiędzy) nazywamy przekazywanie sobie między osobami znaków . Wszystko, co odbywa się pomiędzy ludźmi i jest efektem wysłania dwóch lub więcej znaków rozpoznania, można podzielić na serię pojedynczych transakcji. Są to wymiany na poziomie i niejawnym pomiędzy dwiema osobami. Kontakt poprzez wymianę transakcji z poszczególnych stanów ja można zilustrować za pomocą strzałek pomiędzy tym stanem ja, który wysyła bodziec transakcyjny, a tym, który jest jego adresatem. Aby uchwycić całościowy sens transakcji i móc ją odczytać, odbiorca musi uwzględnić zarówno wypowiedziane słowa, jak również aspekty komunikacji .

Ćwiczenie podczas rozwiązywania:

Transakcje

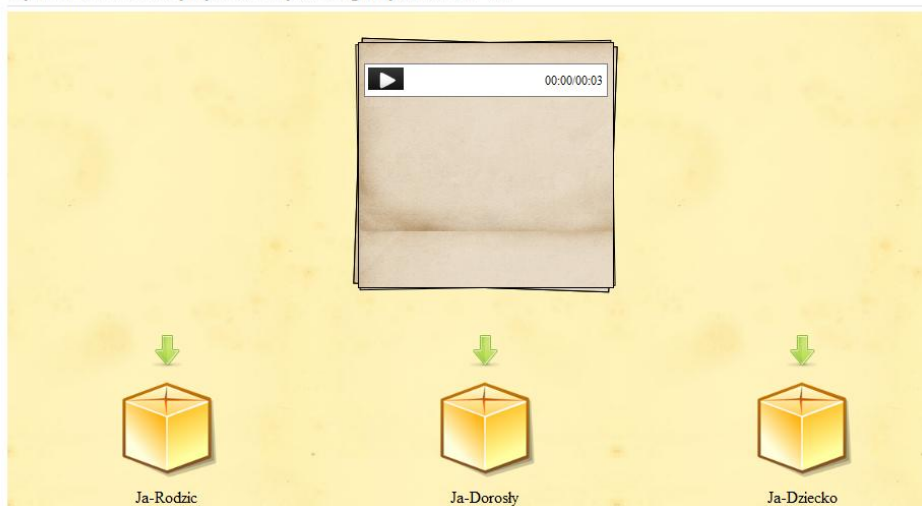
Transakcje

Transakcjami (wymianami pomiędzy) nazywamy przekazywanie sobie między osobami znaków . Wszystko, co odbywa się pomiędzy ludźmi i jest efektem wysłania dwóch lub więcej znaków rozpoznania, można podzielić na serię pojedynczych transakcji. Są to wymiany na poziomie i niejawnym pomiędzy dwiema osobami. Kontakt poprzez wymianę transakcji z poszczególnych stanów ja można zilustrować za pomocą strzałek pomiędzy tym stanem ja, który wysyła bodziec transakcyjny, a tym, który jest jego adresatem. Aby uchwycić całościowy sens transakcji i móc ją odczytać, odbiorca musi uwzględnić zarówno wypowiedziane słowa, jak również aspekty komunikacji .

Odmianą tego ćwiczenia jest tekst, w którym wyrazy do uzupełnienia podane są do wyboru w rozwijającym się menu.

8. Segregowanie elementów: Wyrażenia charakterystyczne dla poszczególnych stanów Ja.

Wyrażenia charakterystyczne dla poszczególnych stanów Ja.

9. Gra „Milionerzy”: Pytania z zakresu analizy transakcyjnej. Znana gra polegająca na wyborze właściwej odpowiedzi spośród podanych czterech możliwości.

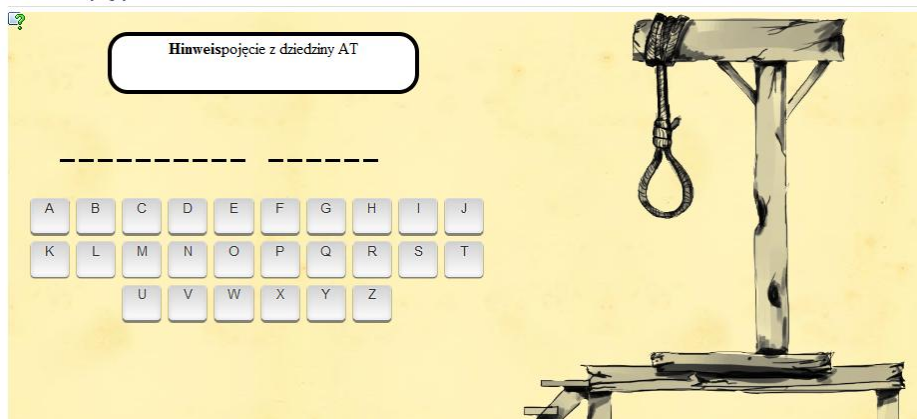
Milionerzy - Analiza Transakcyjna

10: Gra „Wisielec”: Pojęcia z zakresu AT.

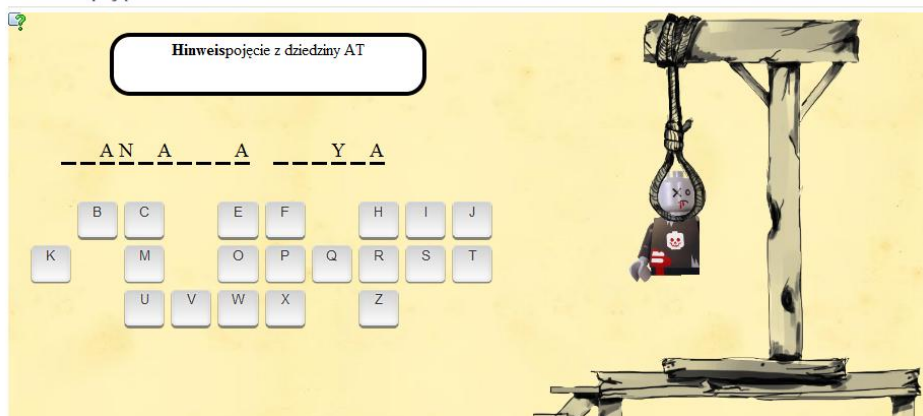
Popularna gra polegająca na odgadnięciu wyrazów lub wyrażeń za-
nim gracz zostanie „powieszony”.

Wisielec - pojęcia AT

Już jesteśmy blisko rozwiązania:

Wisielec - pojęcia AT

Mamy nadzieję, że przedstawione powyżej różne rodzaje ćwiczeń zachęcą trenerów AT do tworzenia własnych zadań, które z pewnością mogą urozmaicić i wzbogacić zajęcia w grupie, jak również skłonić uczestników treningów TRUS do samodzielnego wykonywania ćwiczeń lub ich tworzenia.

Platforma intranetowa „TRUS”, która powstała w CSSG w Kętrzynie, również pozostaje do dyspozycji wszystkich funkcjonariuszy i pracowników Straży Granicznej zainteresowanych tematyką analizy transakcyjnej.

por. SG Ewa Jurkiewicz
por. SG Anna Kardas
pplk SG Andrzej Wawrzusiszyn
CSSG Kętrzyn

*„Wszyscy ludzie dumni są z ulepszeń społecznych,
ale żaden człowiek nie ulepsza siebie samego.”*
Ralph Waldo Emerson

ANALIZA TRANSAKCYJNA W PRACY Z GRUPAMI SZKOLENIOWYMI W STRAŻY GRANICZNEJ – HISTORIA WIDZIANA OCZAMI TRENERÓW

Rozwój kadr Straży Granicznej dokonuje się poprzez nabywanie pożądaných kompetencji społeczno-zawodowych tzn. takich, które są lub będą bezpośrednio przydatne na zajmowanym stanowisku służbowym. Konieczność uzupełniania kompetencji wynika z ciągłych zmian wymagań wobec służb granicznych, zmian wymagań procesu zarządzania oraz rotacji kadry na stanowiskach. Rozwój kompetencji jest procesem ciągłym obejmującym zarówno słuchaczy ośrodków szkolenia, jak i funkcjonariuszy oraz pracowników granicznych jednostek organizacyjnych i innych.

Jedną z form doskonalenia kompetencji społecznych funkcjonariuszy i pracowników może być program Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych (TRUS), realizowany w polskiej Straży Granicznej w ramach doskonalenia centralnego od 2005 roku.

Na początku był TASK...

TASK (Training zum Ausbau sozialer Kompetenz) to program treningowy od dłuższego czasu z powodzeniem stosowany w amerykańskich, szwajcarskich i niemieckich liniach lotniczych oraz w Państwowej Policji w Zurychu. TASK jako program autorski został adaptowany w 1990 roku także przez Niemiecką Federalną Straż Graniczną, a w 1995 roku wprowadzony jako szkolenie doskonalące do harmonogramu szkolenia funkcjonariuszy tej formacji. Wdrożenie TASK do programu szkoleń doskonalących w Niemieckiej Federalnej Straży Granicznej zapoczątkowało poprawą stosunków międzyludzkich, pozytywnym wpływem na relacje służbowe i atmosferę w pracy, a przede wszystkim wpłynęło na efektywność wywiązywania się z zadań i obowiązków służbowych.

Polska nazwa TASK to „TRUS”, rozumiane jako Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych. Podstawą naukową programu TRUS jest teoria osobowości oparta na Analizie Transakcyjnej stworzonej przez Erica

Berne'a w połowie lat 50-tych XX wieku. Teoria ta służy analizie komunikacji międzyludzkiej oraz rozumieniu mechanizmów zachowań społecznych. Jest pomocna w analizowaniu własnego wnętrza, poznawaniu własnej struktury osobowości oraz struktur osobowości innych ludzi, a także rozpoznawaniu i rozumieniu intencji, nastawień, odczuć, reakcji i zachowań innych ludzi w kontaktach z nami.

Celem głównym programu jest kształtowanie umiejętności interpersonalnych funkcjonariuszy i pracowników wpływających na jakość relacji międzyludzkich oraz poziom wykonywania zadań i obowiązków służbowych.

Program składa się z trzech zasadniczych modułów wzajemnie skoordynowanych.

I moduł – TRUS – P (podstawowy)

Jest to kurs bazowy. Podejmuje problematykę związaną z problemami w komunikacji międzyludzkiej. Celem jest lepsze poznanie samego siebie, w tym swoich indywidualnych sposobów reagowania na innych ludzi, konstruktywne i kompetentne współdziałanie z innymi. Uczy otwartości na inność, analizowania własnych zachowań, rozumienia mechanizmów działających między ludźmi w sytuacjach społecznych. Służy odblokowaniu, odkrywaniu, ujawnianiu zasobów i zdolności interpersonalnych uczestników. Wiodącym celem kursu jest zaś stymulacja uczestników do pracy nad sobą, samorefleksja i zaszczepienie motywacji do samorozwoju. Uczestnik może odpowiedzieć sobie na pytania: „Kim jestem?”, „Jak się stałem tym, kim jestem?”, „Dlaczego zachowuję się właśnie tak?”.

Kurs TRUS–P nie jest traktowany jako zdarzenie jednorazowe. Nabyta wiedza i umiejętności podczas treningu są rozszerzane i uzupełniane w czasie kolejnych modułów.

II moduł – TRUS – S (stres)

Warunkiem uczestnictwa w drugim etapie jest udział w kursie bazowym. Trening „S” ukierunkowany jest na opanowanie stabilności emocjonalnej przy przeciążeniach psychicznych oraz pogłębienie zdolności adekwatnego reagowania w sytuacjach stresowych. Uczestnicy poznają własne reakcje związane z przeżywaniem stresu, ćwiczą nowe sposoby radzenia sobie w trudnych sytuacjach, by móc uzyskać spojrzenie na własne możliwości i ograniczenia oraz zamieniać je na konstruktywne działania. W ofercie CSSG jeszcze nie ma tego kursu.

III moduł – TRUS K – K (komunikacja)

Uczestnikami treningu „K” mogą być osoby posiadające ukończony moduł „P”. Trening ten ukierunkowany jest na poznawanie reakcji i zachowań funkcjonariuszy i pracowników w sytuacjach konfliktowych oraz na pracę nad zmianą problematycznych wzorców komunikacyjnych. Uczestnicy sami oceniają własne sposoby komunikacji (werbalne i niewerbalne), pobudzani są do pozbywania się schematów, przesądów, uprzedzeń, nawykowych działań oraz stymulowani są do kreatywnego podchodzenia do sytuacji problemowych.

Trzy moduły TRUS-u (P, S, K) służą własnej refleksji uczestników. Trenerzy zaszczepiają w nich motywację do rozwijania własnych kompetencji społecznych, zachęcają do oceny własnego zachowania i postępowania, podają bodźce do analiz, przemyśleń, jak również pomysły na zmianę niepożądanych zachowań poprzez szerokie spektrum metod aktywizujących. Wewnętrzne pozytywne nastawienie uczestników jest elementem decydującym o zmianie stylu pracy i myślenia. Optymalną skuteczność programu TRUS warunkuje uczestnictwo we wszystkich trzech modułach.

W roku 2004 mjr Andrzej Wawrzusiszyn w swoim artykule zamieszczonym w Biuletynie Problemy Ochrony Granic napisał: „Strona niemiecka wykazuje otwartość i gotowość do współdziałania. Pierwsze robocze spotkania trenerów TASK z kandydatami na trenerów z CS SG w Kętrzynie i z COS SG w Koszalinie przynoszą wymierne i pożądane rezultaty. Prognozy dalszej współpracy też są obiecujące. Już dzisiaj dobra i sprzyjająca atmosfera wokół adaptacji i wprowadzenia powyższego programu do polskiej Straży Granicznej pozwala przypuszczać, iż grupa entuzjastów, która chce podjąć to wyzwanie, ma szansę odnieść zamierzony sukces”¹.

Mamy już TRUS...

Atmosfera wokół adaptacji i wprowadzenia do polskiej Straży Granicznej programu TRUS okazała się rzeczywiście sprzyjająca na tyle, że pozwoliła grupie entuzjastów podjąć wyzwanie wdrożenia tego typu kursu. „Zielone światło” od ówczesnych przełożonych oraz otwartość i gotowość do współdziałania ze strony niemieckiej pozwoliły na rozpoczęcie przygotowań polskich trenerów TRUS do prowadzenia szkolenia w tym zakresie.

Pierwsze spotkanie przyszłych trenerów TRUS z Centrum Szkolenia Straży Granicznej i Centralnego Ośrodka Szkolenia Straży Granicznej

¹ A. Wawrzusiszyn, E. Chmura, *TASK – formą doskonalenia kadr Straży Granicznej*, „Problemy Ochrony Granic”, Biuletyn CSSG nr 28/2004, Kętrzyn 2004.

w Koszalinie odbyło się w Mielnie w dniach 24-28 marca 2003 roku. Celem spotkania było zaprezentowanie w skondensowanej formie programu TASK. Było to seminarium wprowadzające, „TASK INFO SEMINAR”, podczas którego trenerzy niemieccy przedstawili główne założenia treningu i wskazali korzyści, jakie TASK wnosi w zmianę stylu pracy, mentalności oraz podejścia do ludzi na gruncie służbowym i prywatnym w niemieckiej policji.

Kolejne spotkanie odbyło się 15 czerwca 2003 roku w Mielnie. Przed uczestnikami ze strony polskiej postawione zostały zadania wyłonienia kandydatów na potencjalnych trenerów w polskiej Straży Granicznej, którzy w przyszłości prowadziliby treningi. Ośrodki szkolenia Straży Granicznej miały wyłonić spośród swojej kadry dwa zespoły trenerskie, które odbędą seminarium TRUS-P i zostaną przygotowane metodycznie oraz merytorycznie do prowadzenia zajęć.

W Centralnym Ośrodku Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie w dniach 27.09.-7.10.2004 roku odbyło się trzecie spotkanie wyłonionych już kandydatów na trenerów TRUS polskiej Straży Granicznej i niemieckich trenerów TASK. W trakcie dwóch tygodni uczestnicy odbyli seminarium TASK-G, również w aspekcie metodycznym.

Wspomnienia z tamtych dni: „Przyjazna atmosfera panująca podczas tego spotkania oraz twórcze podejście uczestników do zajęć sprawiły, że trenerom niemieckim udało się „zarazić” polskich kandydatów na trenerów analizą transakcyjną do tego stopnia, że owa grupa poczuła jak wzrasta w nich chęć poznania metod i mechanizmów oraz strony merytorycznej kolejnych modułów TASK-S i K”².

Fot. 1. Szkolenie trenerów w COSSG (2004 r.)³

² A. Wawrzusiszyn, A. Piotrowska, E. Jurkiewicz, *Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych w teorii i praktyce*, „Problemy Ochrony Granic” Biuletyn CSSG nr 34/2006, Kętrzyn 2006.

³ Zamieszczone w art. fot. pochodzą ze zbiorów prywatnych trenerów oraz z CSSG w Kętrzynie.

W Mielnie w dniach 25-29 października 2004 roku odbyło się kolejne spotkanie, tym razem poświęcone treściom i założeniom modułu TRUS-S. Trenerzy niemieccy zaprezentowali cele seminarium oraz niektóre metody i środki dydaktyczne wykorzystywane podczas prowadzenia treningu, a także omówili system naboru na trenerów TRUS. Ponadto w trakcie spotkania ustalono termin egzaminu, który powinni zdać obecni kandydaci na trenerów TRUS.

Wspomniany egzamin odbył się w dniach 11-14 kwietnia 2005 roku w Centralnym Ośrodku Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie. Celem spotkania trenerów TASK i przyszłych trenerów TRUS było sprawdzenie wiedzy i umiejętności w prowadzeniu zajęć. Każda z grup trenerских, dobierając się w zespoły dwuosobowe (team teaching), prowadziła wybrane zagadnienia treningu TRUS-P. Po pozytywnej ocenie złożonego egzaminu pierwsi polscy trenerzy otrzymali zaświadczenia upoważniające do prowadzenia Treningu Rozwoju Umiejętności Społecznych w zakresie podstawowym.

A teraz do pracy...

Pracę dydaktyczną w ramach TRUS w Centrum Szkolenia w Kętrzynie zaczęliśmy od stworzenia odpowiedniego programu przedsięwzięcia dydaktycznego. Na przełomie stycznia i lutego 2005 roku powstał program Treningu Rozwoju Umiejętności Społecznych (TRUS-P) w wersji skróconej, na podstawie którego zdecydowaliśmy się na przeprowadzenie treningu ze słuchaczami Kursu Oficerskiego w ciągu dwóch dni (zgodnie z założeniami treningu na jego realizację przeznaczają się optymalnie pięć dni szkoleniowych).

Garść wspomnień po pierwszym treningu: „Należy przyznać, iż mimo wielu obaw przed zajęciami, po ich przeprowadzeniu, mieliśmy ogromną satysfakcję, szczególnie dzięki wielu pozytywnym opiniom, które wydali nasi słuchacze. Oceny te potwierdziły osiągnięcie celów treningu, atrakcyjność stosowanych metod, jak i samej tematyki. Utwierdziło nas to w słuszności podjętych działań i wyzwoliło energię do dalszej pracy nad wprowadzaniem tej formy kształtowania i doskonalenia kompetencji społecznych funkcjonariuszy Straży Granicznej”⁴.

⁴ A. Wawrzusiszyn, A. Piotrowska, E. Jurkiewicz, *Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych w teorii...*, op. cit.

Fot. 2. Pierwsze zajęcia TRUS
ze słuchaczami Kursu Oficerskiego (2005 r.)

Korzystając z pozytywnych doświadczeń z pierwszego przedsięwzięcia, w maju 2005 roku napisaliśmy nowy program treningu (3-dniowy), skierowany do kadry Centrum i Warmińsko-Mazurskiego Oddziału SG – niestety sprawdziło się powiedzenie „najtrudniej być prorokiem we własnym kraju” – nie wzbudziliśmy oczekiwanego zainteresowania. Troje trenerów z CSSG nie zrażało się takimi niepowodzeniami. Będąc przekonanym o potrzebie przekazywania tych ważnych treści i umiejętności, w dniach 24-26 października 2005 roku przygotowaliśmy Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych dla kadry z Warmińsko-Mazurskiego, Podlaskiego, Karpackiego, Nadbużańskiego, Bieszczadzkiego i Morskiego Oddziału Straży Granicznej.

Wysiłek i zaangażowanie trenerów znalazły uznanie wśród uczestników zajęć. Przeprowadzona ankieta po treningu pozwoliła uzyskać informacje do doskonalenia pracy dydaktycznej. Wszyscy uczestnicy wyrazili zadowolenie z ukończenia tej formy doskonalenia zawodowego. Zdecydowana większość (94%) stwierdziła, że zdobyte wiedza i umiejętności znajdują zastosowanie w dalszej pracy zawodowej w Straży Granicznej. Wszyscy uczestnicy byli zdania, że poruszana problematyka odpowiada ich potrzebom. Dużą niedogodnością dla naszych słuchaczy okazał się zbyt krótki czas trwania treningu wobec interesujących treści.

Fot. 3. Druga edycja szkolenia TRUS (2005 r.)

Wysłuchując się w potrzeby słuchaczy w grudniu 2005 roku opracowaliśmy, zgodny z założeniami, 5-dniowy program TRUS-P. Pierwsze seminarium w pełnym wymiarze przeprowadzone zostało w styczniu 2006 roku dla funkcjonariuszy z Bieszczadzkiego, Karpackiego, Podlaskiego, Pomorskiego, Morskiego, Nadwiślańskiego, Lubuskiego, Łużyckiego i Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej – razem 15 osób.

Trening w wymiarze 5 dni szkolenia został zdecydowanie najlepiej oceniony przez słuchaczy. Dużo pozytywnych opinii wyrażanych po zajęciach było zapewne również wynikiem rosnącego doświadczenia i staża trenerów, jak również odpowiedniej ilości czasu, który przeznaczono na dogłębną analizę treści.

Od 2005 do 2012 roku w Centrum Szkolenia SG w Kętrzynie przeprowadzono 21 edycji kursu doskonalącego TRUS (P i K), w ramach których przeszkolono ok. 300 osób. Zdaniem trenerów – to zdecydowanie za mało.

Doskonalenie warsztatu trenerskiego

Pozytywne opinie po pierwszych treningach dopingowały trenerów z Kętrzyna do dalszej pracy nad warsztatem trenerskim. W lutym 2006 roku w Mielnie odbyło się kolejne spotkanie poświęcone wymianie doświadczeń z trenerami niemieckimi.

Była to okazja do zaprezentowania swoich osiągnięć w zakresie przygotowania, prowadzenia i ewaluacji przeprowadzonych zajęć. Trene-

rzy niemieccy TASK z dumą podkreślili, iż doskonale przygotowali nas pod względem metodycznym i merytorycznym. Omówione zostały również perspektywy realizacji kolejnych modułów TRUS-S i K, być może w nieodległej przyszłości.

Na kolejną możliwość rozwijania swoich umiejętności czekaliśmy do czerwca 2009 roku, kiedy to w CSSG odbyło się szkolenie specjalistyczne w zakresie przygotowania do prowadzenia Treningu Rozwoju Umiejętności Społecznych – TRUS-S (stres) oraz TRUS-K (komunikacja). Szkolenie pozwoliło zrealizować założone cele merytoryczne i metodyczne. Odbywało się w miłej i rzeczowej atmosferze. Pozwoliło także zmobilizować trenerów do podjęcia kolejnych wyzwań.

Fot. 4. Szkolenie trenerów w zakresie przygotowania do prowadzenia Treningu Rozwoju Umiejętności Społecznych – TRUS-S oraz TRUS-K (2009 r.)

W roku 2010 powstał program treningu TRUS-K, zaś pierwsza realizacja treningu możliwa była w kwietniu 2011 roku. Udział w przedmiotowym module wzięli dotychczasowi absolwenci TRUS-P.

Mimo niewielu planowanych do realizacji edycji kursu doskonalącego TRUS (sytuacja ekonomiczna), trenerzy nadal poszukują możliwości rozwijania kompetencji społecznych funkcjonariuszy i pracowników Straży Granicznej, a także rozwoju osobistego trenerów.

7 lutego 2011 roku z inicjatywy por. Anny Kardas w CSSG zorganizowano spotkanie przedstawicieli Zarządu Polskiego Towarzystwa Analizy Transakcyjnej (z prezesem dr Dariuszem Rosińskim na czele) z trenerami TRUS i kierownictwem CSSG.

Celem spotkania było zaprezentowanie założeń organizacji i realizacji kursów TRUS na gruncie Straży Granicznej oraz wymiana doświadczeń w pracy metodą analizy transakcyjnej. Przedstawiciel PTAT wygłosił wykład skierowany do kadry CSSG nt. teorii analizy transakcyjnej

oraz założeń Towarzystwa. W czasie dyskusji merytorycznej nt. propagowania oraz założeń organizacyjnych kursów w zakresie analizy transakcyjnej poruszono ewentualne obszary współpracy pomiędzy PTAT a CSSG. Możliwości finansowe CSSG okazały się niewystarczające, by skorzystać z bogatej oferty PTAT i doskonalić entuzjastów z CSSG z zakresu AT.

W związku z ciągłą potrzebą doskonalenia warsztatu pracy w trenerach TRUS zrodził się pomysł na podnoszenie kwalifikacji z zakresu AT oraz wyszkolenie potencjalnych kandydatów na przyszłych trenerów TRUS. Dlatego sprowokowane trudną sytuacją braku możliwości rozwoju warsztatu trenerskiego, por. Anna Kardas i por. Ewa Jurkiewicz, na przełomie 2011 i 2012 roku opracowały założenia, zakres tzw. wkład merytoryczny do projektu „Trener transakcyjny – warsztat praktycznego stosowania analizy transakcyjnej w pracy z grupami szkoleniowymi Straży Granicznej” oraz przedstawiły swój pomysł odpowiedniej komórce CSSG. Trzeba przyznać, że entuzjazmu i wiary w powodzenie projektu nie było..., ale udało się i w czerwcu 2012 roku złożony projekt doczekał się pozytywnej oceny.

Od września 2012 roku rozpoczęła się realizacja projektu, w ramach którego w pierwszej kolejności szkolenie odbyli przyszli trenerzy TRUS (24-28 września 2012 r.). Aby zachować styl pracy trenerskiej i model przeszkolenia trenerów w polskiej Straży Granicznej, szkolenie realizowali trenerzy TASK z Niemieckiej Policji Federalnej, którzy w 2004 roku przygotowali obecnych trenerów do prowadzenia treningów TRUS. Przyszli prowadzący zostali zapoznani z aspektami metodycznymi i merytorycznymi kolejnych modułów TRUS-S i TRUS-K, a w szczególności z psychologicznymi nakazami i potrzebami, przyzwalaczami, z formami strukturalizacji czasu, teorią Trójkąta dramatycznego wg Karpmana oraz grami psychologicznymi wg Erica Berne’a.

Również w „duchu analizy transakcyjnej” odbyło się kolejne szkolenie z zakresu stosowania analizy transakcyjnej w pracy z grupami szkoleniowymi Straży Granicznej dla obecnych trenerów TRUS. W dniach 15-18 października 2012 roku dyrektor Pracowni Psychologicznej Spotkanie z Poznania, pani Katarzyna Balcerkiewicz, zapoznała trenerów z funkcjonalnym i strukturalnym modelem stanów JA, ze sposobami diagnozowania stanów JA oraz z aspektem przeinwestowania i niedoinwestowania stanów JA. Ponadto zaprezentowane zostały typy transakcji oraz definicja, formuła gry psychologicznej w ujęciu AT. Ciekawa dla trenerów podczas szkolenia była identyfikacja czułych punktów i zachęt do gier oraz ćwiczenie wybranych umiejętności przydatnych w przerywaniu gier, a także zachowania powodujące zachęcanie do grania. Trenerzy mieli również okazję zapoznać się z teorią talonów, uczuć autentycz-

nych i pasożytniczych, czyli przeżywanych emocji według języka AT. Szczególnie interesujący dla trenerów okazał się nowy temat dotyczący skryptu życiowego oraz jego zawartości czyli matryca skryptu, zakazy, nakazy, programy i przyzwolenia, a także wynikające z tego ograniczenia i zasoby skryptu.

Kolejnym etapem projektu było spotkanie przyszłych i obecnych trenerów TRUS na wspólnym szkoleniu w dniach 5-9 listopada, które przeprowadzone zostało przez ekspertów z Pracowni Psychologicznej – Spotkanie – panią Natalię Jurys oraz Justynę Byczkowską. W trakcie szkolenia trenerzy mieli możliwość zapoznania się z zasadami, jakie powinny być spełnione, aby uczenie metodą warsztatową było skuteczne. Następnie trenerzy zostali zapoznani z aktywnymi metodami prowadzenia treningów oraz cyklem Kolba, wykorzystywanym w uczeniu osób dorosłych. Istotnym elementem szkolenia były treści dotyczące procesu grupowego. W trakcie szkolenia trenerzy mieli okazję poćwiczyć umiejętności związane z diagnozą i interwencją w ten proces. Do efektywnej pracy trenera potrzebne są również treści związane z najbardziej typowymi grami związanymi z rozwojem grupy oraz rozpoznawanie, reagowanie na gry, w tym również niedopuszczanie do ich rozpoczęcia. Poruszano również zagadnienia tworzenia kontraktu z grupą szkoleniową w języku AT oraz sposoby świadomego używania stanów JA w procesie kontraktowania się i w całym procesie szkoleniowym przez trenerów.

Fot. 5. Obecni i nowi trenerzy TRUS
na zakończenie jednego ze szkoleń w ramach programu
„Uczenie się przez całe życie” Leonardo da Vinci (2012 r.)

Ostatnim, podsumowującym etapem projektu była tygodniowa wymiana doświadczeń z trenerami TASK z Policji Federalnej Niemiec, zorganizowana w dniach 10-14 grudnia 2012 roku.

W wymianie doświadczeń ze strony polskiej udział wzięli funkcjonariusze i pracownicy z Warmińsko-Mazurskiego i Bieszczadzkiego Od-

działu Straży Granicznej, Komendy Głównej Straży Granicznej, Centralnego Ośrodka Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie oraz Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie – obecni oraz przyszli trenerzy TRUS, uczestnicy projektu. Stronę niemiecką reprezentowali trenerzy TASK – Winfried Preis (główny koordynator i prowadzący), Karsten Günther-Töpert, Rainer Fricke, Ina Barthe, Peter Zessel.

Spotkanie zorganizowane zostało przez organizację przyjmującą – Dyrekcję Policji Federalnej Niemiec w Pirnie w miejscowości Bad Dübren w Niemczech. W trakcie wymiany przyszli trenerzy TRUS mieli możliwość zaprezentowania swoich umiejętności trenerskich poprzez przeprowadzenie poszczególnych sekwencji treningu wykorzystując treści z trzech modułów TRUS-P, K i S. Pod okiem doświadczonych trenerów TASK i TRUS przyszli trenerzy w warunkach laboratoryjnych ćwiczyli różne metody przekazywania treści dotyczących analizy transakcyjnej m.in. zasadnicze pozycje życiowe, produktywne stany Ja oraz sterującą rolę stanu JA-Dorosły. Była to również okazja do otrzymania informacji zwrotnej od doświadczonych trenerów TASK i TRUS oraz wskazanie efektywnych zasobów przyszłym trenerom w aspekcie prowadzenia treningów w przyszłości.

W trakcie spotkania wieloletni trener TASK Winfried Preis zaprezentował temat dotyczący potrzeb relacji wraz z praktycznymi radami, jak je rozpoznawać i na nie reagować, jako obszar wzmacniający styl pracy trenerskiej.

Kolejnym tematem służącym rozwojowi zasobów trenerskich obecnych i przyszłych trenerów TRUS była teoria strategii rozwiązywania konfliktów, przedstawiona przez Karstena Günther-Töpert.

W ramach wymiany doświadczeń polscy trenerzy, Anna Kardas i Ewa Jurkiewicz, przedstawiły praktyczne wskazówki komunikowania się z zastosowaniem „języka żyrafy” wg teorii Porozumienie Bez Przemocy Marshalla Rosenberga oraz metodę ustawień rodzinnych wg Hellingera, nawiązującą do teorii skryptu Erica Berne’a.

Można przypomnieć, że głównym celem wymiany było zgłębianie wiedzy z zakresu prowadzenia szkoleń z analizy transakcyjnej oraz doskonalenie kompetencji trenerskich. Cel można uznać za osiągnięty – w trakcie wymiany doświadczeń przyszli trenerzy TRUS przeprowadzili swoje pierwsze zajęcia z zakresu AT oraz otrzymali feedback od grupy uczestników oraz trenerów TASK. Przygotowanie i sposób prowadzenia wspomnianych zajęć zostały bardzo wysoko ocenione przez partnerów projektu z Niemiec.

Fot. 6. Jedna z „lekcji pokazowych” w wykonaniu nowych trenerów podczas szkolenia w Bad Döben (2012 r.)

Cel zakończonego właśnie projektu – podniesienie kompetencji trenerskich z zakresu analizy transakcyjnej oraz doskonalenie warsztatu trenerskiego obecnych trenerów TRUS, a także wyszkolenie nowej grupy trenerów, którzy w przyszłości będą prowadzić szkolenia z zakresu umiejętności społecznych – został osiągnięty.

I co dalej?

W wyniku przeprowadzenia wielu już edycji treningów, odbyciu wielu szkoleń i warsztatów w zakresie analizy transakcyjnej, wymiany doświadczeń z naszymi pierwszymi nauczycielami TASK, możemy stwierdzić, że zdobyliśmy doświadczenie i odpowiednie przygotowanie, aby kształtować, rozwijać i doskonalić kompetencje społeczne funkcjonariuszy i pracowników Straży Granicznej poprzez Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych, a może i w innych, nowych obszarach szkolenia metodą analizy transakcyjnej.

Pozostaje nam dalej się doskonalić w wybranej dziedzinie, liczyć na przychyłność i zrozumienie przełożonych oraz na dojrzałość i zainteresowanie ze strony świadomych uczestników treningów TRUS, wszystko po to, aby nasza komunikacja z innymi była skuteczna, konstruktywna i przyjemna.

mjr SG Ryszard Janowicz
NOSG w Chełmie

DOKĄD DOSZLIŚMY? REFLEKSJA O NOWYCH ZABEZPIECZENIACH DOKUMENTÓW

Ostatnie lata przyniosły istotne zmiany jakościowe w dziedzinie zabezpieczeń dokumentów. Znacznie więcej podróżujemy, świat staje się coraz bardziej dostępny dla ludzi niekoniecznie zamożnych i niekoniecznie obieżyświatów. Wraz ze wzrostem migracji wzrasta zagrożenie przemieszczania się osób nie posiadających odpowiednich dokumentów lub nawet usiłujących ukrywać własną tożsamość. Nowe wyzwania niesie też nieuchronnie obejmująca wszelkie dziedziny życia cyfryzacja. Z założenia ma nam ułatwiać życie codzienne, uzyskiwanie informacji, komunikowanie się, uczenie się, załatwianie najprzeróżniejszych spraw w usługach i w urzędach itp. Digitalizacja ze swym ogromem możliwości dotarła do zupełnie przeciętnych a nawet ubogich ludzi. Daje także nowe możliwości przestępcom mogącym zarówno wejść w posiadanie informacji, do których nie są uprawnieni, ale także otrzymującym narzędzia do wytworzenia fałszywych dokumentów. Jakość popularnego oprogramowania i sprzętu komputerowego osiągnęła już poziom umożliwiający spreparowanie całkiem udanych imitacji nieźle zabezpieczonych dokumentów. Oczywiście pod warunkiem należytej staranności i wiedzy potrzebnej do dokonania dobrego fałszerstwa. Ale internet jest kopalnią wszelkiej wiedzy, która może być wykorzystana niekoniecznie w sposób zgodny z prawem.

Producenci dokumentów, a także organy upoważnione do ich wydawania, starają się sprostać wyzwaniom współczesności. I tak pojawiły się dokumenty laminowane, centralnie personalizowane, posiadające nowoczesne zabezpieczenia optyczne a nawet zawierające elektroniczne elementy z danymi biometrycznymi posiadacza. Powstają teraz pytania: czy organa kontrolne sprawdzające wiarygodność dokumentów mają łatwiej?, czy eksperci weryfikujący autentyczność dokumentów mają mniej pracy i czy jest ona łatwiejsza?, a przede wszystkim, czy fałszerze mają teraz trudniejsze zadanie? Odpowiedzi na te pytania nie są tak całkiem jednoznaczne. W Sekcji Techniki Kryminalistycznej Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie w kilku ostatnich latach zmienił się profil wykrywanych fałszerstw. Przedmiotem badań częściej są dokumenty wytwarzane komputerowo, wypełniane lub tylko podpisywane ręcznie i mające być podstawą do ubiegania się o uzyskanie wy-

soce zabezpieczonych dokumentów wydawanych przez wystawcę instytucjonalnego. Istnieją więc luki w całym systemie zabezpieczenia dokumentów. Czasami do nieuprawnionego uzyskania bardzo dobrze zabezpiezonego autentycznego dokumentu wiedzie trochę dłuższa droga, ale okupiona kosztem tylko niewielkiego ryzyka. Ponadto czasami pojawiają się podrobione dokumenty laminowane w postaci praw jazdy, dowodów rejestracyjnych, dowodów osobistych. Okazuje się, że możliwe jest fałszowanie laminowanych dokumentów prostymi tanimi metodami na poziomie umożliwiającym przejście pobieżnej kontroli prowadzonej w warunkach słabszej widoczności albo przez słabiej wyszkolonych funkcjonariuszy.

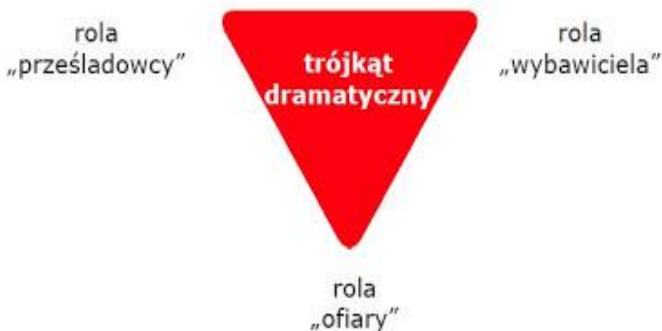
Czy więc ogromne nakłady materialne i intelektualne poniesione na wprowadzenie do obiegu nowoczesnych dokumentów są daremne? Z pewnością nie, przynajmniej nie całkiem. Reminiscencja prowadzona na podstawie materiałów z niedawnych badań kryminalistycznych ma na celu przypomnienie tradycyjnych zabezpieczeń w podłożu, środkach kryjących, zadruku tła, identyfikacyjnych cech wypełnień pisarskich itp. Moim zdaniem, o wartości starych sprawdzonych zabezpieczeń nie można zapominać.

Ewa Jankowska
Sylvia Plichta
W-MOSG w Kętrzynie

TRÓJKĄT DRAMATYCZNY KARPMANA

W dniach 24 września-14 grudnia 2012 r. brałyśmy udział w projekcie pt. „Trener transakcyjny – warsztat praktycznego stosowania analizy transakcyjnej w pracy z grupami szkoleniowymi Straży Granicznej”. Projekt ten obejmował między innymi merytoryczne przygotowanie uczestników z zakresu zagadnień związanych z analizą transakcyjną, a także wymianę doświadczeń z przedstawicielami Dyrekcji Niemieckiej Policji Federalnej w Pirnie. Podczas spotkania w Niemczech dane nam było zaprezentować nabyte umiejętności poprzez przeprowadzenie zajęć z zakresu teorii trójkąta dramatycznego Karpmana. Ze względu na uniwersalność tej teorii pragniemy również na łamach Biuletynu podzielić się z Państwem jej założeniami.

Dr med. Stephen Karpman, w artykule napisanym w roku 1968, przedstawił toksyczny trójkąt społeczny zwany też „trójkątem dramatu” lub – „mechanizmem hańby”, który do akcji wymaga trzech oddzielnych ról: **O**fiary, **P**rześladowcy i **W**ybawcy.

Trójkąt dramatyczny może rozgrywać się pomiędzy dwoma osobami lub w dużych grupach (kilka osób przyjmuje tę samą rolę). Gra w trójkącie jest dynamiczna. Wszyscy aktorzy są ściśle ze sobą związani i zmiana w zachowaniu każdego z nich powoduje zmiany w zachowaniu pozostałych. Aktorzy wymieniają się również rolami. Jeżeli jedna z osób (grup) zmienia swoją rolę, pozostałe osoby (grupy) również je zmieniają. Kiedyś uważano, że role Trójkąta dotyczą głównie osób uzależnionych. Jednak

ze względu na uniwersalność opisu działanie tej zasady „rozciągnięto” później na życie rodzinne, służbowe itp¹.

Analizując powyższą teorię należy na wstępie odróżnić prawdziwego wybawcę – działającego bohatersko, prawdziwego prześladowcę – raniącego z własnej potrzeby innych, a także prawdziwą ofiarę, np. ofiarę przemocy.

Trójkąt dramatyczny nie dotyczy aktów miłości, dobroci i współczucia, a także prawdziwej pomocy – sytuacji, w których nasze wsparcie jest naprawdę potrzebne i chcemy go udzielić. Natomiast patologiczne wybawianie i zajmowanie się innymi zakłada nieudolność osoby będącej przedmiotem opieki. Wybawiamy bowiem „ofiary”, ludzi, którzy – w naszym przekonaniu – nie są w stanie sami się o siebie zatroszczyć. Ofiary potrafią w rzeczywistości całkiem nieźle sobie z tym radzić, tyle że nigdy by się do tego nie przyznały, a my też nigdy byśmy się z tym nie zgodzili.

Według terapeuty Scotta Egleston, toksycznie wybawiamy innych za każdym razem, kiedy przejmujemy odpowiedzialność za innego człowieka – za jego myśli, uczucia, decyzje, zachowania, rozwój, powodzenie, problemy czy – ogólnie biorąc – za jego los. Na wybawianie czy zajmowanie się inną osobą składają się następujące zachowania:

1. Robienie czegoś, czego w rzeczywistości nie chcemy robić.
2. Mówienie „tak”, kiedy myślimy „nie”.
3. Robienie czegoś dla kogoś, czy za kogoś, kto sam może i powinien to zrobić.
4. Zaspokajanie potrzeb kogoś, kto nas o to nie prosił.
5. Robienie więcej niż należy w sytuacji, gdy ktoś poprosi nas o pomoc.
6. Myślenie za innych.
7. Mówienie za innych.
8. Ponoszenie za innych konsekwencji ich czynów.
9. Rozwiązywanie problemów za innych.
10. Wkładanie we wspólną pracę większego wysiłku niż druga osoba.
11. Niezajmowanie się tym, czego chcemy, potrzebujemy i pragniemy².

Trójkąt dramatu jest zogniskowany na roli Ofiary, którą Karpman ustawił w najniższym wierzchołku Trójkąta³.

Pozycja ofiary jest tą, wokół której obracają się pozostałe postacie. Ofiary ponoszą odpowiedzialność ograniczoną za swe uczucia i działania a zatem za drogę życia. Ofiara jest jedyną, która traktuje samą siebie jako nieszczęśnika życiowego. Katastroficzny język („wszyscy”; „ty”; „moi rodzice”; „przełożeni”) jest używany do opisu ich tragicznego losu,

¹ J. Szulski blog.glos.pl/szulski.

² forum.akcjastos.pl.

³ www.analizatranzakcyjna.pl/artykul/trzy-twarze-ofiary-lynn-forrest..., z dn. 7.05.2009.

w którym oni muszą znosić wszystko to, co „inni z nimi wyprawiają”. Ofiary mogą być zarówno zaborcze, jak i patetyczne. Ofiara patetyczna oczekuje litości i sympatii, podczas gdy Ofiara zaborcza przedstawia siebie jako osobowość władczą, używając zwrotów w rodzaju: „masz mi nie robić tego więcej” albo „źle postępujesz”. Obydwie wersje Ofiary poszukują kogoś dla obwinienia za swe emocje i za los, w którym rzeczy nie idą tak, jak one sobie życzą. Ofiara wysyła sygnały, jakby niezdrowe feromony, w poszukiwaniu partnera dramatu, dla znalezienia Wybawcy, który jest nadzieją, który ją otoczy opieką i pewnego dnia wybawi.

Cechą charakterystyczną postawy Ofiary jest manipulowanie innymi dla czynienia tego, co ona chce, poprzez ich zawstydzenie i obwinianie.

My z kolei w roli Wybawcy czujemy niechęć i złość wobec osoby, której tak wielkodusznie „pomagaliśmy”. Zrobiliśmy bowiem coś, czego nie chcieliśmy robić, coś, co nie było naszym obowiązkiem, a zaniedbaliśmy nasze własne potrzeby i chęci. Co gorsza, ofiara wcale nie okazuje nam wdzięczności. Nie docenia naszego poświęcenia. Nie zachowuje się tak, jak powinna. Nie słucha nawet naszych rad, których tak chętnie jej udzielamy. Czasami wybuchamy niepohamowanym gniewem, szczególnie wobec członków rodziny. Osoby, które wybawiamy, najczęściej od razu wyczuwają zmianę naszego nastroju. Dostrzegają bowiem zwiastujące ją objawy. Jest to pretekst, który był im potrzebny, by zwrócić się przeciw nam. Teraz nadchodzi ich kolej – z prześladowanych stają się prześladowcami. Zazwyczaj jest to reakcja na przejmowanie przez nas odpowiedzialności za nią, bowiem nasze zachowanie świadczy, pośrednio lub bezpośrednio, o tym, że uważamy ją za osobę nieudolną.

Nadchodzi wówczas czas na ostatni ruch. Zasłużyliśmy sobie na kąt ofiary na spodzie trójkąta. Jest to łatwy do przewidzenia i nieuchronny rezultat wybawiania. Ogarnia nas uczucie bezradności, smutku i wstydu. Czujemy się zranieni i upokorzeni, i litujemy się nad sobą. Znowu nas wykorzystano. Znowu nas nie doceniono. Tak bardzo staraliśmy się pomagać ludziom, być dla nich dobrzy⁴.

Psychoterapeuta Foust, pisząc o swych doświadczeniach w traktowaniu pacjentów z perspektywy „dramatu trójkąta”, tak mówi o Wybawcach: „Potrzeba bycia potrzebnym często zastępuje człowieczeństwo, indywidualność i miłość. Wybawcy unikają podzielenia emocji i dyskomfortu widzenia prawdy życia. Wszystkie działania poświęcające się, nawet ratunkowe, wymagają unikania uczuć”⁵.

Chociaż system wywołuje ból na każdej z trzech pozycji, ból ten nie jest odkupieńczy i nie jest środkiem prowadzącym do wzrostu osobowo-

⁴ forum.akcjasos.pl

⁵ www.truthortradition.com

ści ze względu na wciągnięcie w sztywny scenariusz. Zaleca się raczej wybrać ból towarzyszący przypisaniu szyldu, że się gnębi czyjąś prawdziwą osobowość, niż cierpieć ból i urazę, jakie płyną z poczucia, że jest się osobą manipulowaną i przymuszaną⁶.

Dramat Trójkąta wskazuje wartość nauczenia się nie reagowania i nie poddawania się emocjom. To nie znaczy, że należy być odhumanizowanym i nie odczuwającym emocji, ponieważ emocje powinny być doświadczane i uświadamiane w taki sposób, że one nie będą miały mocy do destabilizacji, rządzenia i sterowania zachowaniem. Odszukanie dominujących uczuć i odpowiednie ich nazwanie pomaga ludziom doświadczać je i władać nimi bez poddawania się opętaniu przez nie⁷.

⁶ L. Forrest, *Trzy twarze ofiary*, op. cit.

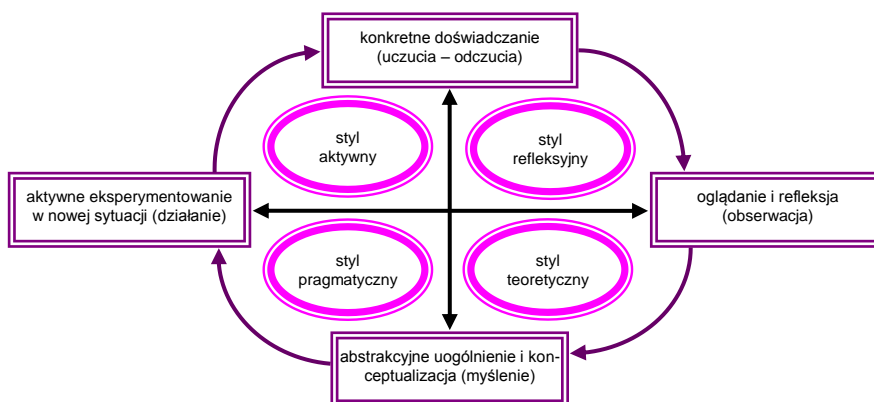
⁷ www.truthorthatradition.com

CYKL KOLBA, CZYLI JAK UCZĄ SIĘ DOROŚLI

Uczestnicząc w projekcie „Trener transakcyjny – warsztaty praktycznego stosowania analizy transakcyjnej w pracy z grupami szkoleniowymi Straży Granicznej” nr 2012-1-PL1-LEO03-27918 w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” Leonardo da Vinci, po raz kolejny spotkałyśmy się z wykorzystaniem cyklu Kolba w projektowaniu zajęć dydaktycznych skierowanych do osób dorosłych. Refleksje nad tym zagadnieniem skłoniły nas do przedstawienia głównych założeń teoretycznych oraz sposobu wykorzystania tej wiedzy podczas przygotowywania i realizacji zajęć.

Żeby cokolwiek robić efektywnie, należy w pierwszej kolejności poznać samego siebie. Każdy z nas ma swoje preferencje, nawyki i skłonności, dlatego też uczy się nieco inaczej. Dobrze jest być świadomym, jaki preferujemy styl czy też wzór uczenia się, czyli jak odbieramy sytuacje i informacje, a także w jaki sposób je wykorzystujemy. Jedni z nas lubią słuchać, inni wolą rozmyślać, a są tacy, dla których liczy się tylko praktyka, a teorię mają za nic. Biorąc pod uwagę sposób, w jaki odbieramy informacje, można wyodrębnić różne style uczenia się.

Przygotowując zajęcia lub całe szkolenie dobrze jest opracować je wykorzystując cykl uczenia się przez doświadczanie, który nazywa się od nazwiska jego autora „cyklem Kolba” (schemat 1).

Schemat 1. Cykl Kolba¹

¹ Źródło: www.zsi.pwr.wroc.pl/zsi.missi2002/pdf/s300.pdf (data pobrania 12.03.2007 r.)

Nauczyć się, to znaczy zdobywać określone wiadomości i umiejętności. Wykorzystując cykl Kolba każdy uczestnik zajęć powinien przejść wszystkie cztery fazy cyklu uczenia się, który można rozpocząć w dowolnym punkcie. Przykładowo są osoby, które w pierwszej kolejności preferują zapoznanie się z teorią (faza zdobywania wiedzy), później zastanawiają się nad jej użytecznością (pragmatyka), następnie stosują ją w praktyce (doświadczenie) i wyciągają wnioski (analiza i refleksja). Poniżej przybliżamy czym charakteryzują się poszczególne fazy cyklu uczenia się.

Doświadczenie

Cykl nauki, szkolenia można rozpocząć na przykład od doświadczenia, które można wykorzystać na dwa sposoby: odwołać się do wcześniejszych doświadczeń uczestników lub stworzyć nowe doświadczenie.

Wnioski (analiza i refleksja)

W tej fazie cyklu uczestnik zajęć zastanawia się nad swoim doświadczeniem, chce znaleźć w nim osobisty sens i „zaskoczyć”, o co w tym wszystkim chodzi. Zadaje sobie pytania: *co to doświadczenie dla mnie znaczy? co nowego mi daje? jakie ma znaczenie dla innych?*

Teoria (zdobywanie wiedzy)

W trzeciej fazie człowiek angażuje logikę i myślenie – wypracowuje „teorię”, która wyjaśnia mu przeżyte doświadczenie. Dokonuje syntezy tego doświadczenia z poprzednimi oraz wiedzą pochodzącą od innych osób i źródeł. Dzięki temu zaczyna rozumieć doświadczenie w nowy sposób. Sytuacja zostaje poddana intelektualnej analizie w celu lepszego zrozumienia.

Pragmatyka

Jest to etap zastosowania zdobytej wiedzy w praktyce, znalezienia powiązań w „rzeczywistym świecie”. W tej fazie następuje sprawdzanie „nowego” – czy działa. Można to zrealizować poprzez ćwiczenie, przed którym prosimy uczestników o świadome przećwiczenie konkretnych umiejętności lub na jego zakończenie, w formie planu działania na najbliższą przyszłość. Pytanie brzmi tutaj „*jak zrobisz to inaczej?*” Chodzi tu o aktywne przetestowanie i wykorzystanie zdobytej wiedzy w praktyce.

Poszczególne części wykresu (ćwiartki) przedstawione na schemacie 1 odpowiadają czterem stylom uczenia się. Pierwszy z nich to styl **teoretyczny**. Zanim czegokolwiek uczestnicy zajęć nauczą się, muszą wiedzieć dlaczego. Prowadzący szkolenie preferujący ten styl nauki

w przekazie wiadomości rozpoczyna zajęcia od teorii, bazy podstawowej, definicji naukowych, faktów, liczb i wzorów.

Teoretycy uczą się najlepiej, gdy:

- istnieją przejrzyste cele, a nauka jest uporządkowana,
- mogą pracować na zasadach, teoriach, modelach, koncepcjach i systemach,
- mogą stawić czoła wyzwaniom intelektualnym, np. przeanalizować złożone zadanie lub trudny problem, szukać odpowiedzi na dociekliwe pytania, sprawdzać wiadomości,
- istnieje możliwość rozważenia i wypróbowania rozwiązań logicznych, metodologii lub założeń leżących u podłoża tego, co jest prezentowane,
- muszą zrozumieć trudne i złożone idee,
- poruszane są ciekawe pomysły i koncepcje, nawet jeśli nie są one natychmiastowo adekwatne.

Natomiast mało zyskują, gdy:

- niespodziewanie rzucani są w wir działania, które wydaje się być pozbawione celu,
- są proszeni o udział w sytuacjach, w których ważne są uczucia i emocje,
- działania są niejasne, niejednoznaczne i nieuporządkowane,
- decyzje muszą być podejmowane bez zastosowania lub odniesienia do zasad, przepisów czy teorii,
- temat wydaje się być płytki i powierzchowny,
- wprowadza się „po łebkach” szereg przeciwnych lub alternatywnych metod i technik.

Osoby najlepiej uczące się przez działanie przemyślane i prowadzące do jakiegoś ważnego dla nich celu wykorzystują w zdobywaniu wiadomości i umiejętności styl **pragmatyczny**. Najlepiej uczą się wtedy, gdy:

- mogą wypróbować nowe teorie, aby zobaczyć czy działają one w praktyce,
- poszukują, próbują nowe pomysły, rozwiązania stosując je w działaniu,
- mogą podejmować praktyczne decyzje i rozwiązywać problemy,
- koncentrują się na zadaniu a nie na ludziach.

Pragmatycy mało zyskują, gdy:

- dyskusja jest zbyt długa, pełna analiz i przemyśleń,
- omawiany problem nie ma jasnego zakończenia,

- nie do końca wiadomo jak zastosować nowe wiadomości i umiejętności oraz jaki jest cel tej nauki.

Uczestnicy szkoleń preferujący **aktywny** styl uczenia się wykorzystują do zdobywania wiadomości i umiejętności konkretne doświadczenie i aktywne eksperymentowanie, łatwo adaptują się do nowych, specyficznych okoliczności, mają łatwość w nawiązywaniu kontaktów z ludźmi, są aktywni i chętnie angażują się w nowe doświadczenia. Najlepiej uczą się, gdy:

- mają do czynienia z nowymi albo też z oryginalnymi doświadczeniami, które stanowią okazję do uczenia się,
- działania są różnorodne, zróżnicowane, ciekawe, spektakularne,
- mogą zaangażować się w krótkotrwałe zajęcia „tu i teraz”, np. ćwiczenia polegające na rywalizacji zespołów, ćwiczenia polegające na odgrywaniu ról, gry symulujące prowadzenie firmy,
- są w centrum uwagi i odgrywają aktywną rolę, np. przewodniczą w spotkaniu, robią prezentację lub prowadzą dyskusję,
- współuczestniczą z innymi, wypróbowując pomysły, rozwiązując problemy,
- stoi przed nimi wyzwanie lub trudne zadanie do rozwiązania.

Aktywni mało zyskują, gdy:

- oczekuje się od nich przyjęcia roli pasywnej, np. słuchania wykładów, czytania, oglądania, itd.,
- muszą wchłonąć, analizować i interpretować rozdrobnione informacje,
- wymaga się od nich zastosowania zestawu dokładnych instrukcji bez pola do eksperymentowania lub kierowania się intuicją,
- przekazuje się im objaśnienia teoretyczne lub abstrakcyjne,
- mają tylko obserwować i angażować się,
- muszą powtarzać lub ćwiczyć to samo zadanie w kółko.

Osoby preferujące **refleksyjny** (analitycy) styl uczenia się wykorzystują obserwacje refleksyjne i konkretne doświadczenie, lubią mieć czas na przemyślenia związane z nauczanym zagadnieniem, mają dużą wyobraźnię interesują się bardziej ludźmi niż rzeczami. Analitycy najlepiej się uczą, gdy:

- mają czas na przemyślenie czy „przetrawienie” spraw,
- pozwala im się na dogłębne zastanowienie się przed podjęciem działania, w imię zasady „zastanów się zanim powiesz hop”,
- mają możliwość wyizolowania się, słuchania i obserwowania,

- mogą zaangażować się w szukanie materiałów, badanie faktów, łączenie informacji lub zgłębianie ich w celu wydobywania sedna sprawy, bez narzuconych ograniczeń czasowych,
- mogą podzielić się opiniami i pomysłami z innymi w atmosferze pozabawionej ryzyka,
- istnieje możliwość zrobienia powtórki materiału, przeglądu wydarzeń i doświadczeń.

Natomiast niewiele zyskują na zajęciach, gdy:

- są zmuszani do bycia w centrum uwagi i proszeni o odegranie aktywnej roli w obecności obserwatorów,
- są proszeni o zrobienie czegoś bez wcześniejszego ostrzeżenia lub możliwości zaplanowania,
- wymaga się od nich przejścia od jednego działania czy zadania do następnego wbrew wymogom czasowym,
- uzyskali zbyt mało informacji lub danych na wyciągnięcie wniosków,
- otrzymują dokładne i jednoznaczne instrukcje do wypełnienia,
- są zmuszani do podjęcia drogi „na skróty” lub wykonania drugorzędnej lub powierzchniowej pracy w imię celów doraźnych.

Nie można określić, że są style dobre lub złe, każdy z nich okazuje się być bardziej przydatny w różnych sytuacjach, przy różnego typu zadaniach. Wśród uczestników zajęć można zaobserwować ludzi preferujących wszystkie podane wyżej style uczenia się. Teoretycy będą prosić o powtórzenie nazwisk, dat, danych i tytułów literatury, czy też różnych definicji. Refleksyjni słuchacze zajmują nieco dalsze miejsca w sali wykładowej i będą wydawać się jakby nieobecni. Natomiast pragmatycy już w trakcie zajęć będą kombinować, jak można zastosować nabyte wiadomości i umiejętności oraz będą zasypywać wszystkich tymi pomysłami. Działacze z kolei będą zgłaszać się do wszystkich ćwiczeń, które będziemy realizować.

Cykl Kolba jest bardzo przydatny w aktywnym nauczaniu i uczeniu się, ponieważ pokazuje, że podczas wszystkich rodzajów działań każdy uczestnik zajęć przyswoi wiadomości i umiejętności w sposób dopasowany do swoich potrzeb. Natomiast przekazanie nowych treści następuje w dostępny oraz czytelny sposób, w ilościach, które pozwolą słuchaczom dane umiejętności przeanalizować, przećwiczyć, a także przetworzyć na własny plan działania.

Przygotowując zajęcia lub szkolenie, prowadzący powinien uwzględniać wszystkie style uczenia się opracowując scenariusze poszczególnych ćwiczeń, konstruując zadania do wykonania, czy formułując pytania. Różnorodność w tym zakresie, pozwoli zaktywizować

wszystkich uczestników zajęć, co wpływa na ich pozytywną motywację do poszerzania wiadomości i pogłębiania umiejętności. Jednocześnie nie bez znaczenia jest zadowolenie uczestników z realizacji zajęć. Zapewniając każdemu możliwość uczenia się we własnym stylu, dajemy możliwość osiągnięcia sukcesu edukacyjnego.

Literatura:

Elsner D., Taraszkiewicz M., *Opiekun stażu jako refleksyjny praktyk*, Mentor, Chorzów 2002.

Taraszkiewicz M., *Twój styl uczenia się*, „Trendy – uczenie się w XXI wieku” nr 4/18/2007 Internetowy magazyn CODN.

www.zsi.pwr.wroc.pl/zsi.missi2002/pdf/s300.pdf.

mjr SG Ewa Pachucy
ppłk SG Andrzej Biczek
BiOSG w Przemyślu

*„Praca chroni nas przed potrójnym złem:
nudą, występkiem i głodem”*
Voltaire

GLÓD ZNAKÓW ROZPOZNANIA I STRUKTURALIZACJI CZASU, CZYLI O TYM, JAK W SŁUŻBIE I PRACY POSŁUGIWAĆ SIĘ ANALIZĄ TRANSAKCYJNĄ

Dlaczego ludzie pracują? Szybko udzielona odpowiedź najczęściej ogranicza się do sfery materialnej, czyli zdobycia środków na utrzymanie własne i rodziny. Jednak po dłuższym zastanowieniu powodów znajdujemy więcej. Chcemy się rozwijać i zaspokajać własne ambicje, uciec od nudy, poznawać nowych ludzi, nawiązywać przyjaźnie, znaleźć partnera życiowego. Dlatego też szukając satysfakcjonującego zatrudnienia, obok wysokości zarobków, często pod uwagę bierzemy również społeczno-psychologiczne aspekty przyszłej pracy.

Patrząc na problem z drugiej strony, dla pracodawcy, obok osiągnięcia celów przedsiębiorstwa, istotnym powinno być stworzenie takich warunków (atmosfery) pracy, w których ludzie czują się potrzebni, ale jednocześnie komfortowo i bezpiecznie. Zadanie nie jest proste, ale możliwe do osiągnięcia. Pomocnym narzędziem może okazać się tutaj znajomość analizy transakcyjnej.

Znaki rozpoznania

W teorii analizy transakcyjnej, czyli psychologicznej koncepcji stosunków międzyludzkich – stworzonej w połowie dwudziestego wieku przez amerykańskiego psychiatrę Erica Berne'a – istnieje pojęcie głodu, czy też „popędu” obejmującego ludzką potrzebę bodźców i odczuć oraz struktur i uporządkowania, czyli tzw. „unikania nudy”. Badania psychologiczne prowadzone w ciągu dziesiątków ostatnich lat wykazały, że człowiek potrzebuje do prawidłowego rozwoju i egzystencji być dostrzeżanym i rozpoznawanym przez innych ludzi. Potrzeba ta określana „kontaktem emocjonalnym” w literaturze psychologicznej dotyczącej analizy transakcyjnej często stawiana jest na równi z jedzeniem i piciem, jako istotnymi elementami zapewniającymi ludzką egzystencję.

Interesującym przykładem wyższości jakiegokolwiek relacji społecznej, nawet złej, w stosunku do jej braku, były eksperymenty prowadzone na szczurach. Udowodniły one korzystny wpływ „dotyku” nie tylko na rozwój fizyczny, psychiczny i emocjonalny, ale i na biochemię mózgu. Znamiennej cechą tych eksperymentów było odkrycie, że delikatny dotyk lub bolesne elektryczne wstrząsy były jednakowo skuteczne dla zachowania zdrowia zwierząt¹.

W początkowym okresie życia człowieka sygnałami potwierdzającymi istnienie kontaktu są przede wszystkim bodźce fizyczne (pielęgnacja, kołysanie, przytulanie), które w miarę rozwoju przekształcają się i coraz większej wagi nabiera także to, co najbliżsi (początkowo rodzice), a potem inni ludzie z otoczenia mówią lub robią wobec nas². Każdy taki sygnał świadczący o tym, że jest się zauważonym i rozpoznany jako osoba, określane jest mianem „znaku rozpoznania”. Eric Berne tę podstawową jednostkę rozpoznania nazwał angielskim słowem „stroke” – czyli po polsku „głask”. Z jednej strony oznacza ono głaskać i kojarzy się nam z przyjemnymi odczuciami, a z drugiej słowo to oznacza „uderzać”, co z kolei wzbudza w nas uczucia nieprzyjemne. Niemniej jednak „głaszcząc” (pozytywne znaki rozpoznania), czy „uderzając” (negatywne znaki rozpoznania) przekazujemy drugiej osobie sygnał, że ją zauważamy oraz że dla nas istnieje³.

W pracy „głaski” stanowią podstawę wzbudzania w ludziach motywacji do wykonania postawionych przed nimi zadań. W organizacjach, w których relacje między ludźmi mają sformalizowany charakter, np. w formacjach mundurowych, potrzeba bycia zauważonym jest bardzo silna. Jeśli pracownicy nie dostają pozytywnych znaków rozpoznania, to rozpoczynają poszukiwanie tych negatywnych – popełniając błędy, spóźniając się do pracy, niszcząc powierzone mienie lub też prowokując intrygi skutkujące tzw. złą atmosferą w pracy⁴.

Każda organizacja posiada własne oficjalne reguły dawania i przyjmowania znaków rozpoznania oparte na systemie ocen, pochwał, nagród, a także kar dyscyplinarnych oraz zbiór reguł niepisanych wypracowanych przez jej pracowników, zarówno na szczeblu kierowniczym, jak i wykonawczym. W pracy „głaski” mogą być przekazywane w różnych sytuacjach, zarówno przy realizacji zadań wynikających z zakresów obowiązków pracowników, jak i w trakcie aktywności nieformalnej np.

¹ E. Berne, *W co grają ludzie psychologia stosunków międzyludzkich*, PWN, Warszawa 2005, s. 11.

² E. Szymanowska, M. Sękowska, *Analiza transakcyjna w zarządzaniu*, Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków 2000, s. 66.

³ Ibidem, s. 67.

⁴ Ibidem, s. 86-87.

przerwy śniadaniowej, przerwy na papierosa, czy też wspólnego picia kawy. W każdym z tych przypadków pojawiają się znaki rozpoznania o różnej intensywności. W sytuacjach formalnych zwykle są to „głaski” warunkowe, odnoszące się do tego, co i jak dany pracownik robi w pracy, rzadziej są to „głaski” bezwarunkowe, odwołujące się do pracownika jako osoby, choć to właśnie one motywują najmocniej.

Wśród osób zajmujących stanowiska kierownicze istnieje wiele mylnych przekonań, co do motywowania pracowników, jak np.:

- nie należy ludzi chwalić za wykonywanie pracy, jakiej się od nich oczekuje, bo dostają za to pieniądze i to powinno im wystarczyć,
- nie należy chwalić pracowników zbyt często, bo poczują się zbyt pewnie i przestaną się starać,
- nie należy mówić ludziom rzeczy oczywistych np. że ktoś jest sumiennym pracownikiem lub rzetelnym funkcjonariuszem, bo wszyscy o tym wiedzą i nie ma sensu powtarzać tych oczywistości,
- nie jest dobrze, gdy szef udziela dużo pochwał pracownikowi, bo wtedy może zmniejszy się jego autorytet; lepiej jest utrzymywać pracownika w niepewności, co do opinii szefa na jego temat,
- pracownicy z gruntu są leniwi i nie zależy im na pracy, więc trzeba ich trzymać krótko, kontrolować i nie kierować się jakimiś sentymentami,
- ludziom zależy tylko na pieniądzach, a gdy nie możemy im ich dać – w postaci podwyżki czy nagrody, to raczej są nikłe szanse na wzmocnienie ich motywacji do pracy,
- mam na głowie tyle obowiązków służbowych, nie mam czasu zajmować się myśleniem, kto jakich wzmocnień potrzebuje.

Jak każde przekonanie, tak i te traktowane są przez kierujących pracownikami jako stan faktyczny, nie podlegający dyskusji i zmianom i w związku z tym menedżerowie koncentrują swoją uwagę bardziej na błędach, słabościach, czy porażkach podległych pracowników, niż na ich osiągnięciach⁵.

Organizując pracę warto sprawić, by pracownicy widzieli sens swojego zaangażowania w kontekście celów organizacji, w której są zatrudnieni, czyli innymi słowy, aby czerpali pozytywne wzmocnienia z wykonywanych przez siebie zadań.

Ludzie, którzy uczestniczą w ustalaniu celów, mają więcej wzmocnień z ich osiągnięcia. Ludzie, którzy mogą obserwować rezultaty własnego planowania, mają więcej wzmocnień pochodzących z tych rezultatów,

⁵ Ibidem, s. 84-86.

natomiast ci którzy zaangażowani są w tworzenie, odbierają więcej wzmocnień z tego, co zostało stworzone⁶.

Możliwość zaangażowania pracowników w planowanie, organizowanie oraz podejmowanie decyzji w ramach osiągnięcia celów przez organizację przynosi o wiele więcej korzyści w postaci osiągniętych rezultatów, niż najlepiej zorganizowany nadzór lub kontrola.

Strukturalizacja czasu

Obok potrzeby doznawania bodźców (omówionych wcześniej znaków rozpoznania) posiadamy jeszcze potrzebę organizacji/wypełniania czasu. Według Erica Berne'a ludzie spędzają czas na sześć sposobów. Formy te różnią się od siebie przede wszystkim ilością i intensywnością wymienianych „głasków” oraz stopniem złożoności relacji między osobami. Każda z nich posiada zarówno słabe, jak i mocne strony.

1. Wycofanie

Oznacza fizyczne odejście lub psychologiczne wyłączenie się. Jest to czas na odpoczynek, refleksję, zebranie myśli. Może stanowić ucieczkę od problemów lub cierpienia. Nie występuje tutaj wymiana bodźców z otoczeniem, a wsparcie pozytywne osoba może otrzymywać jedynie od samego siebie poprzez tzw. „samogłaski”. Zbyt długie przebywanie w stanie wycofania może doprowadzić do poczucia izolacji, wyobcowania, stanów depresyjnych.

2. Rytuały

To najprostsze relacje oparte na zwrotach typu „dzień dobry”, „jak się masz”, „co u Ciebie” (wpojone w dzieciństwie formy grzecznościowe), jak również te mocno rozbudowane, takie jak ceremonie ślubne, obrzędy religijne, zebranie w przedsiębiorstwie. Wszystko jest przewidywalne i odbywa się najczęściej zgodnie z ustalonym porządkiem. Następuje wymiana najczęściej dużej ilości bodźców o małej intensywności, co czyni sytuację bezpieczną (wiemy kto, co i kiedy coś powie). Każda grupa społeczna, czy zawodowa tworzy rytuały, dzięki którym odróżnia się od innych. Zyskujemy przez to pozytywne wsparcie bez większego wydatkowania energii, łatwo możemy nawiązywać kontakty z innymi ludźmi. Jednak zawężenie kontaktów społecznych do rytuałów może spowodować zbytnią automatyzację zachowań, jak również ograniczenie wolności myśli i działania.

3. Rozrywki

Znane również pod terminem spędzanie czasu. Cechą charakterystyczną jest prowadzenie rozmów łatwych, o lekkiej, bezpiecznej

⁶ Ibidem, s. 88.

tematyce np. pogoda, moda, sport czy samochody. W ten sposób często komunikują się osoby, które nie znają się zbyt dobrze, ale może to być również spotkanie koleżanek przy kawie, na którym nie porusza się tematów dotyczących sfery prywatnej. Rozrywki często wykorzystywane są w celu wstępnego „badania terenu” do znalezienia partnera do relacji bardziej zaawansowanej. Wymiana „głasków” jest tutaj bardziej intensywna w porównaniu z rytuałami. Wsparcie otrzymujemy głównie pozytywne w formie komplementowania. Zbyt częste poddawanie się rozrywkom może jednak z czasem stać się nudne.

4. *Aktywność*

W tej formie spędzania czasu komunikacja ukierunkowana jest na osiągnięcie wyznaczonego celu, a nie tylko mówienie o nim. Istotne jest wspólne dochodzenie do konkretnego rezultatu, koncentracja na zadaniu, współpraca. Wymieniane „stroki” mają charakter warunkowy i są otrzymywane z opóźnieniem, po zakończeniu aktywności. Mogą być pozytywne lub negatywne. Przykład: pracownik zyskuje uznanie szefa po dobrze wykonanym zadaniu („stroke” pozytywny) lub jest ganiony za błędy w raporcie („stroke” negatywny). Inny przykład: gospodyni wzbudza podziw gości serwując własnoręcznie przygotowane potrawy i otrzymuje wsparcie pozytywne w postaci pochwał; lub w innej sytuacji, mąż wytyka żonie przysłowiową „przesoloną zupę”, co ona może przyjąć jako negatywny znak rozpoznania. Ludzie, dla których aktywność stanowi główną część strukturalizacji czasu mogą mieć pewien problem, gdy nagle ona się kończy i nie potrafią znaleźć nic w zamian (np. odejście na emeryturę).

5. *Gry psychologiczne*

Wbrew swojej nazwie gry psychologiczne nie mają nic wspólnego z radosnymi zabawami. Stanowią serię transakcji ukrytych prowadzących do dającego się przewidzieć, negatywnego rezultatu. Oparte są na nieszczerych motywach. W grach następuje bardzo intensywna wymiana znaków rozpoznania, ale tylko tych negatywnych. Dzięki takim manewrom gracz otrzymuje wsparcie i wyzwala w sobie ulubione uczucia.

Berne porównywał gry psychologiczne do dramatu odgrywanego na scenie teatru. Role przypisywane „aktorom” to Prześladowca, Wybawca i Ofiara. Żeby przybliżyć mechanizm powstawania gier przytoczymy przykład przedstawiający grę „Tak – ale”.

Szef wezwał swych pracowników na konferencję, aby wysłuchać propozycji polepszenia efektywności działania zakładu. Przedstawiono wiele różnych pomysłów. W przypadku każdego projektu szef

miał coś do zarzucenia, każda propozycja z tego czy innego powodu nie sprawdzała się (co często, ale niekoniecznie zaczynało się od zwrotu „Tak – ale”). W końcu nikt już nie miał odwagi przedstawić nowej propozycji i szef ze złością stwierdził „Wszystko muszę zrobić sam”. Między wierszami szef (jako Prześladowca) mówił „Nie potrzebuję waszej pomocy, wiem więcej od was”. A więc zwrócił uwagę na siebie i pomniejszył wartość pracowników jako niepotrzebnych i głupich, a tym samym zaakceptował swoją wielkość⁷.

6. Intymność

Każdy z nas posiada zdolność do funkcjonowania na poziomie wyższym niż rytuały, rozrywki, aktywność, czyli do przeżywania intymności. Intymność wyklucza gry psychologiczne. Są to na ogół rzadkie chwile, gdy budzi się empatia, czułość, poczucie bliskości, równowaga między braniem a daniem. Może to być szczerą rozmową między przyjaciółmi lub po prostu wymiana spojrzeń między dwojgiem ludzi na koncercie, którzy przeżywają podobne emocje. W intymności następuje wymiana „głasków” o największej intensywności. Jednocześnie w tej formie spędzania czasu istnieje najwyższe ryzyko psychologiczne, ponieważ odkrywając siebie przed drugim człowiekiem jesteśmy najbardziej podatni na zranienie.

W dzisiejszych czasach intymność wydaje się być coraz rzadszym zjawiskiem. Ludzie zamykają się w sobie, wykorzystując w komunikacji prostsze formy spędzania czasu, aby zachować dystans. Jednym z podstawowych celów analizy transakcyjnej jest pomaganie ludziom w odnalezieniu zdolności do przeżywania intymności.

Osoby aktywne zawodowo ok. 1/4 swojego czasu spędzają w zakładzie pracy. Przedsiębiorstwo to ważne miejsce kontaktów społecznych i istotne jest, aby zachować równowagę pomiędzy różnymi formami spędzania czasu. Dobry menedżer zdaje sobie z tego sprawę i wie, że przerwa jest równie ważna jak realizacja zadań. Jeżeli pracodawca jest nastawiony wyłącznie na osiągnięcie celów przedsiębiorstwa (aktywność) ograniczając do minimum sytuacje, w których ludzie mają możliwość komunikowania się w innych, konstruktywnych formach spędzania czasu (np. rytuały, rozrywki, intymność), wcześniej czy później przeżywają oni głód znaków rozpoznania i zaczynają poszukiwać innych sposobów dostarczania sobie wzmocnień. Jedni mogą inicjować gry psychologiczne, które zawsze są destruktywne i marnują energię zespołu, doprowadzając do spadku wydajności pracy. Inni wycofują się z życia firmy, a do swoich obowiązków podchodzą na zasadzie rutyny, bez wykazywania in-

⁷ R. Rogoll, *Aby być sobą*, PWN, Warszawa 1995, s. 60.

wencji. W przedsiębiorstwie zauważana jest wysoka rotacja personelu, zniechęceni ludzie odchodzą do innych firm⁸.

Umiejętność zarządzania czasem jest często wymieniana jako jedna z najistotniejszych cech współczesnego menedżera.

Z kolei, jak dowiedzieliśmy się od Berne'a, zarządzanie czasem w analizie transakcyjnej jest ściśle powiązane z potrzebą dostarczania/przyjmowania znaków rozpoznania. O tej zależności powinny pamiętać przede wszystkim osoby sprawujące funkcje kierownicze, w tym także w strukturach Straży Granicznej.

⁸ E. Szymanowska, M. Sękowska, *Analiza transakcyjna w zarządzaniu*, op. cit., s. 117-120.

Rafał Sobolewski
KGSG w Warszawie
Karol Matejunas
W-MOSG

ANALIZA TRANSAKCYJNA – SŁÓW KILKA

Uczestnictwo w projekcie nr 2012-1-PL1 LEO03-27918 pn „Trener transakcyjny – warsztat praktycznego stosowania analizy transakcyjnej w pracy z grupami szkoleniowymi Straży Granicznej” zrealizowanym ze środków programu „Uczenie się przez całe życie ” Leonardo da Vinci zorganizowanym przez CSSG w Kętrzynie to doskonała okazja na poznanie samego siebie, innych ludzi i zdobycie wiedzy z zakresu A. T. To również możliwość poznania mechanizmów, jakie zachodzą w relacjach międzyludzkich czy to w służbie, czy w życiu prywatnym.

Poszczególne etapy projektu dały uczestnikom nie tylko okazję do poznania wiedzy z zakresu analizy transakcyjnej, ale również narzędzia do tego, aby zdobytą wiedzę i nabyte doświadczenia móc przekazać innym funkcjonariuszom podczas prowadzonych szkoleń, zajęć i warsztatów związanych z doskonaleniem lokalnym funkcjonariuszy Straży Granicznej. Wielogodzinne warsztaty, spotkania i dyskusje podczas projektu pozwoliły nam, nowym trenerom wstąpić na drogę analizy transakcyjnej nie tylko jako słuchacze i uczestnicy, ale również jako osoby, które mogą przekazywać wiedzę z tej ważnej – naszym zdaniem – dziedziny.

Analiza transakcyjna nie wiadomo dlaczego jest tak mało doceniana i promowana w Straży Granicznej. Porównując np. funkcjonariusza policji niemieckiej okazuje się, iż przechodzi on szkolenia z zakresu TASK (TRUS) systematycznie zdobywając kolejne stopnie zaangażowania w procesy analizy transakcyjnej. Dowodem na to, iż TASK w Niemczech stanowi ważny aspekt w szkoleniu funkcjonariuszy, była możliwość obcowania wśród trenerów w Bad Döben w Niemczech. Doskonałym pomysłem i mocną stroną projektu było zaproszenie funkcjonariuszy niemieckiej policji, którzy zajmują się prowadzeniem seminariów TASK w Niemczech, możliwość poznania ich samych oraz sprawdzonych przez nich sposobów przekazywania wiedzy z zakresu analizy transakcyjnej. Wielogodzinne rozmowy poparte przykładami pokazały nam, jak istotną rolę może pełnić TRUS w codziennej służbie funkcjonariusza Straży Granicznej. Mieliśmy możliwość uświadomienia sobie jak ważna i trudna jest służba w formacjach mundurowych, jak bardzo obciąża funkcjonariusza i jakie niebezpieczeństwa stwarza ciągłe napięcie w służbie. Istnieje silna potrzeba odnalezienia sposobów radzenia sobie w trudnych

momentach codziennej służby. Podejmowanie trudnych decyzji, udzielanie nie zawsze oczekiwanych odpowiedzi nie krzywdząc rozmówcy, wydawanie poleceń nie zniechęcając podwładnego do wykonywania zadania, posiadanie w służbie broni palnej i środków przymusu bezpośredniego, to te sytuacje, gdzie umiejętnie wykorzystana wiedza z zakresu TRUS może doprowadzić do uniknięcia błędów, lepszej komunikacji społecznej oraz może zapobiec powstawaniu konfliktów interpersonalnych.

Aby zajmować się tą problematyką po prostu trzeba mieć odwagę i chęć stawienia czoła ludzkim przyzwyczajeniom, frustracjom oraz nie zawsze przychylnemu traktowaniu podczas prowadzenia zajęć, ponieważ nie każdy może chcieć się otworzyć na tę mało popularną w służbach mundurowych dziedzinę wiedzy. Z pewnością znajdą się trudni uczestnicy, którzy będą chcieli pokazać, że to co chcemy im powiedzieć, to mało ważne tematy związane ze służbą w Straży Granicznej.

Wyjazd do Niemiec to ten moment, aby podjąć decyzję, czy tak naprawdę będziemy chcieć i czy sprostamy temu, co może stanąć na drodze z zakresu analizy transakcyjnej. Z jednej strony nadzieja na poznanie nowych ludzi, zwiedzenie kilku ciekawych miejsc, przyswojenie i poukładanie posiadanej wiedzy, natomiast z drugiej to oczekiwania, stres, niepewność i ciągle powtarzające się pytania, czy na pewno dobrze zrobiliśmy zgłaszając się do tego projektu i czy podołamy oczekiwaniom ze strony organizatorów tego przedsięwzięcia.

Zadanie jakie zostało postawione przypadkowo dobranym w zespoły dwuosobowe funkcjonariuszom Straży Granicznej z całej Polski to emocje, stres i pytania, które towarzyszyły do momentu, gdy dobraliśmy się w zespoły oraz wybraliśmy sobie tematy do lekcji pokazowej, jaka czeka nas w Niemczech. Wszystkie te zjawiska, które się działy można było zniwelować w hotelu, w którym przyszło nam mieszkać, piękny obiekt z basenem, sauną pozwoliły zebrać myśli, zrelaksować się i dograć szczegóły naszej lekcji pokazowej. Poznaliśmy swoje silne i słabe strony, wiedzieliśmy, że uzupełniamy się wzajemnie oraz że w trudnych momentach możemy liczyć na siebie podczas prowadzenia wykładów i prowadzenia ćwiczeń.

W końcu stało się, przyszedł czas, gdy usiedliśmy na miejscach trenerów prowadzących zajęcia i rozpoczęliśmy nasze zajęcia, od słowa do słowa stres mijał, mówiło się luźniej, spokojniej i pewniej czując pełne wsparcie „starych trenerów” uczestników kursu.

Okazało się, że udało nam się dosyć płynnie przejść z teorii do ćwiczeń, jakie przygotowaliśmy uczestnikom kursu, tu wcześniej była obawa, czy wszyscy będą chcieli uczestniczyć i odegrać scenki z tematu stanów ja i jak to ćwiczenie wyjdzie w praktyce. Ciśnienie zeszło po tym, jak z dużym zaangażowaniem uczestnicy po losowaniu kart do gry dołączyli się w dwuosobowe zespoły i zaczęli prezentować wylosowane przez siebie scenki do odegrania.

Pomysłowość, kreatywność, poczucie humoru w odgrywaniu scenek sprawiło, iż poczuliśmy się pewnie na miejscu, jakie przyszło nam zająć w danej chwili, miejsce trenera okazało się być stabilne, pewne i dające

przyjemność z tego, co się zaczęło dziać w grupie od momentu rozpoczęcia lekcji do chwili prezentowania i omawiania scenek przez uczestników.

Wyciągane wnioski utwierdzały nas w tym, iż nasza lekcja idzie w dobrym kierunku i powoli osiągamy zamierzony cel oraz czas przechodzić do kolejnej części przewidzianej na wykład podsumowujący pierwszą część zajęć. Po zaproponowaniu kolejnego ćwiczenia polegającego na wskazaniu przez każdego uczestnika najbardziej jego zdaniem produktywnego stanu „Ja” poprosiliśmy o włożenie opisanych kartek do odpowiednich pudełeczek i rozpoczęliśmy podsumowanie lekcji sprawdzając, jak zaklasyfikowali stany „Ja” produktywne uczestnicy licząc i odczytując kartki z pudełek. Uzyskany wynik wskazał na to, iż przedstawione przez nas treści zostały przez grupę przyswojone, a my jako trenerzy osiągnęliśmy zamierzony cel.

Przyszła czas na opinie, krytykę i omówienie naszych zajęć, czego dokonali trenerzy niemieccy, polscy oraz pozostali uczestnicy projektu. Okazało się, że sprostaliśmy oczekiwaniom, były pewne uwagi, ale jak na pierwszy raz jesteśmy z naszego teamu bardzo zadowoleni. Wszystko wzięliśmy do serca i wiemy, na co trzeba jeszcze zwrócić uwagę, nad czym popracować, aby było lepiej.

Przez kolejne dni pozostało nam przyswajać prezentowany materiał, czynnie uczestniczyć w zajęciach i korzystać z dobrodziejstw, jakie nam zaplanowano. Wycieczka do Lipska i Wittenbergii pozwoliła nam poznać historię tych ziem, a wycieczki po centrach handlowych nabyć pamiątki.

Przyszła ostatni dzień, gdzie otrzymaliśmy certyfikat, który kończył nasz pobyt w Niemczech.

Polska Straż Graniczna zyskała nowych trenerów analizy transakcyjnej, czy zostaniemy wykorzystani w jakiś szerszy sposób? – nie zależy od nas, lecz od naszych przełożonych. Czy projekt zostanie pozytywnie przyjęty przez Komendanta Głównego? – to są pytania, na które w tej chwili nie ma odpowiedzi. W chwili obecnej wiemy, że w grupie uczestników projektu jest ogromny potencjał, który warto wykorzystać dla dobra funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Podsumowując Analiza Transakcyjna potrafi tak wspaniale wytłumaczyć życie – szeroko pojęte, tak zrozumieć, umiejscowić w codzienności, czy to zawodowej, czy prywatnej relacje międzyludzkie, schematy zachowań i ich przyczyny, że staje się w jakiś sposób bardzo bliska tym, co ją lepiej poznają.

Daria Kubicka
COSSG w Koszalinie
chor. sztab. SG Małgorzata Wicha
CSSG w Kętrzynie

STANY „JA” A ROLE JAKIE ODGRYWAMY W ŻYCIU

„Trener transakcyjny warsztaty praktycznego stosowania analizy transakcyjnej w pracy z grupami szkoleniowymi Straży Granicznej” nr 2012-1-PL-LEO03-27918 w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” Leonardo da Vinci

W ostatnim czasie na stronie internetowej magazynu „Zwierciadło” ukazał się artykuł „*Sierotka czy ratownik: role jakie odgrywamy*”¹.

Dotyczy on czterech najpopularniejszych ról, jakie odgrywamy w życiu, a w zasadzie ról w jakich obsadzili nas nasi rodzice czyli: Rodzinny Bohater, Kozioł Ofiarny, Rodzinna Maskotka oraz Niewidzialne Dziecko. Autorka artykułu dokonuje krótkiej charakterystyki powyższych ról. Z pomocą Ewy Czarneckiej² natomiast przytacza przykłady je obrazujące.

1. **Rodzinny Bohater** – osoba taka to przeważnie najstarsze dziecko w rodzinie lub jedynak. Jest pomocnikiem w sprawach domowych, można śmiało stwierdzić, że jest rodzicem swoich rodziców. Za wszelką cenę chce być kimś – zdobyć uznanie, podziw i miłość innych ludzi. Gdy się jej to nie uda, jest nieszczęśliwa. Lekceważy swoje potrzeby. Pozwala obciążać się obowiązkami, aby innym było łatwiej. Często nie zakłada własnej rodziny, bowiem opiekuje się swoimi rodzicami lub młodszym rodzeństwem. Ma w sobie nakaz: „Bądź silny!”, który powoduje wyhamowanie wyrażania takich uczuć jak złość, sprzeciw czy też niezgoda na bycie źle traktowanym.
2. **Kozioł Ofiarny** – rolę tę obejmuje zwykle drugie lub środkowe dziecko w rodzinie, które nie jest w stanie konkurować ze starszym rodzeństwem. Czuje się wyrzutkiem i outsiderem, co skutkuje przyjęciem u tej osoby postawy buntowniczej. Osoby takie są skłonne do zachowań destrukcyjnych, bezustannie czują się winne. Wychodzą z założenia, że to przez nich rodzina jest nieszczęśliwa (ojciec pije, matka ciężko choruje). Biorą na siebie wszystkie „grzechy rodzin-

¹ Art. z dn. 01.01.2013 r. dostępny na: <http://zwierciadlo.pl/2013/psychologia/relacje-spoeczne/sierotka-czy-ratownik-role-jakie-odgrywamy>

² Terapeutka z Ośrodka Psychoterapii „Na Zawiszy”.

ne”, wyrażają negatywne emocje: gniew, agresję i wściekłość. Jednakże takim postępowaniem nie „wymierzają kary” rodzicom, ale samym sobie.

3. **Rodzina Maskotka** – zwykle najmłodsze dziecko w rodzinie. Stała się zawsze skupiać uwagę wszystkich na sobie. Urocze, miłusie, swoim zachowaniem w szybki sposób łagodzi wszelkie konflikty rodzinne. Jeżeli nie może poprawić komuś humoru ma poczucie, że jest niepotrzebna i niekochana. Maskotka pozornie jest beztroska, szczęśliwa i radosna, w głębi serca jednak czuje się smutna i opuszczona. Rzadko traktowana jest w rodzinie poważnie, a gdy dorasta jest „oskarżana” o infantylność i niedojrzałość.
4. **Niewidzialne Dziecko** – tak jak w przypadku Rodzinnej Maskotki, rolę tę odgrywa najmłodsze dziecko w rodzinie. Osoby takie nigdy niczego nie chcą, o nic nie proszą. Izolują się. W czasie trwania konfliktów natomiast uciekają w swój wymaginowany świat (muzyka, książki). W kontaktach z ludźmi Dziecko Niewidzialne jest nieśmiałe i wycofane. Zwykle ucieka od problemów, zamyka oczy i udaje, że nic się nie stało. Czuje się samotne, niegodne uwagi i miłości.

Ewa Klepacka-Gryz³ powyższe role i zachowania z nich wynikające przedstawia raczej w ujęciu negatywnym. Zdecydowanie przeszkadzają one w osiągnięciu spokoju, harmonii i stabilizacji w życiu, dlatego też autorka przedstawia nam sześć sposobów jak „wyjść” z owych ról:

1. **Przypomnij sobie rodzinne opowieści, popytaj krewnych, jakim byłaś dzieckiem.** Pooglądaj zdjęcia z dzieciństwa. Podpytaj bliskich o różne sytuacje, które szczególnie zapamiętali. Dowiedz się, jak reagowałaś w trudnych momentach, jak okazywałaś radość, złość itp.
2. **Na podstawie zebranych informacji stwórz portret psychologiczny siebie jako młodej dziewczynki.**
3. **Przeanalizuj swoje zachowania w dorosłym życiu.** Które z nich pasują idealnie do twojego portretu z dzieciństwa? Może nadal jesteś nieśmiała albo uległa? Może przez całe życie tkwisz w roli silnej kobiety i boisz się okazać słabość?

³ Autorka art. psycholog, terapeuta (absolwentka Uniwersytetu Warszawskiego, Wydziału Psychologii), autorka 8 poradników psychologicznych, dziennikarka współpracująca z magazynem psychologicznym Sens i magazynem dla kobiet Olivia, autorka książki *Miłość przed pięćdziesiątką* i współautorka *Sex czegoś smutny. Antypreradnik dla tych, którzy grają o miłość* – Ewa Klepacka-Gryz, Wiesław Sokoluk (Wydaw. Zwierciadło), ekspert od spraw świadomego odchudzania w programie: „Schudnij z alli” firmy Glaxo. Zajmuje się terapią osób cierpiących na zaburzenia odżywiania (nadwaga, kompulsywne objadanie się, anoreksja) i terapią rozwojową kobiet przechodzących życiowe kryzysy (min. z powodu uzależnienia partnera, menopauzy, problemów zawodowych i zdrowotnych, odmiennej tożsamości płciowej, czy trudnych wyborów życiowych). Adres strony internetowej: <http://www.terapiavia.pl>

4. **Zachowania, które przeszkadzają ci w codziennym życiu, a wynikają z roli przydzielonej ci przez rodziców, możesz zmienić.** Jednym ze sposobów jest wypróbowywanie, na początku trochę na siłę, zachowań z przeciwległego bieguna tych typowych dla twojej roli, np. w miejsce siły – okazywanie słabości, proszenie o pomoc.
5. **Na początku swoje nowe zachowania wprowadzaj w obecności ludzi, którzy nie znają cię dobrze albo nie są dla ciebie tak bardzo ważni jak rodzina czy przyjaciele.**
6. **W rodzinie, zwłaszcza pochodzenia, prezentuj siebie w nowym wydaniu powoli i licz się z tym, że to nie będzie wcale łatwe.** Być może dla mamy czy taty na zawsze pozostaniesz Maskotką czy Rodzinnym Bohaterem. Ważne, że ty sama już nie chcesz nimi być⁴.

Jednakże zagadnienie, na którym w szczególności chciałobyśmy się skupić w naszej pracy dotyczy tego co jest przyczyną, co sprawia, że będąc ludźmi dorosłymi tkwimy czasami w wyżej wymienionych rolach? Odpowiedź zawiera się być może w niektórych elementach tzw. analizy transakcyjnej⁵. Co takiego kryje się pod tym pojęciem?

Dr Wilder Penfield neurochirurg z Uniwersytetu McGill w Montrealu rozpoczął pewne badania. Wykazały one, że to co przeżyliśmy w sposób świadomy, jest zarchiwizowane i dokładnie zapisane w naszym mózgu. Co ciekawe w każdej chwili możemy to odtworzyć pod wpływem jakiegoś bodźca (dźwięk, miejsce, zapach, kolor). W przeciągu ułamka sekund osoba może się przenieść w przeszłość, co powoduje wejście w tzw. pamięć emocjonalną. Oznacza to, że nasz nastrój, nasze emocje mogą się diametralnie zmienić (np. słysząc jakąś piosenkę przypomni się nam rozstanie czy też kłótnia z ukochaną osobą). Podsumowując powyższy eksperyment Thomas A. Harris w swojej książce *W zgodzie z sobą i z tobą* zauważa, że: „(...) mózg funkcjonuje jako bardzo dokładne urządzenie rejestrujące, zapisujące na taśmie każde doświadczenie życiowe, poczynając od urodzenia, a być może nawet wcześniej”⁶.

⁴ Art. z dn. 13.01.2013 r. dostępny na: <http://zwierciadlo.pl/2013/psychologia/relacje-spoeczne/sierotka-czy-ratownik-role-jakie-odgrywamy/3>

⁵ Analiza transakcyjna zakłada, że każda informacja przekazywana przez jedną osobę drugiej „wysyłana” jest z pewnego określonego stanu „ja” i kierowana do określonego innego stanu „ja” odbiorcy. Transakcja polega na tym, że bodziec pochodzący od pierwszej osoby wywołuje następstwo reakcji drugiej, a reakcja ta staje się znowu bodźcem wywołującym reakcję pierwszej osoby.

⁶ Thomas A. Harris, *W zgodzie z sobą i z tobą. Praktyczny przewodnik po analizie transakcyjnej*, Warszawa 1987; zob. też A. Kardas, E. Jurkiewicz, A. Wawrzusiszyn, *Trening Rozwoju Umiejętności Spoecznych – poziom podstawowy*, Kętrzyn 2001, s. 10.

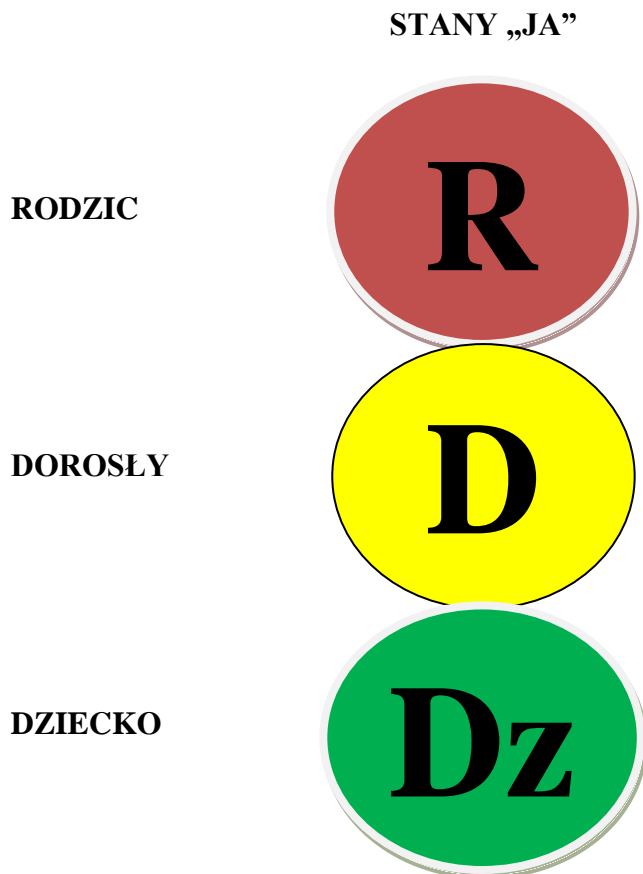
Do podobnych wniosków doszli także Anna Kardas, Ewa Jurkiewicz oraz Andrzej Wawrzusiszyn autorzy podręcznika *„Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych – poziom podstawowy”*⁷:

1. Mózg działa podobnie jak bardzo czuły magnetofon.
2. W mózgu zarejestrowane są wszystkie emocje, które towarzyszyły określonym przeżyciom w przeszłości i są z nimi nierozzerwalnie sprzężone.
3. Każdy człowiek może istnieć w tym samym momencie w dwóch różnych stanach.
4. Wszystkie zarejestrowane doświadczenia i emocje związane z nimi są stale dostępne i można je ponownie odtworzyć w równie żywej formie jak wtedy, gdy działały się naprawdę. Doświadczenia te mogą być nie tylko przedmiotem wspomnień, ale mogą być także ponownie przeżywane. „Nie tylko pamiętam, jak kiedyś odczuwałem, ale czuję to obecnie w ten sam sposób”.

Uczucia i doświadczenia zapisane w naszym mózgu – to one odpowiadają naszym obecnym zachowaniom. Ignorowanie ich, nie poddawanie się im lub stosowanie się do nich w nadmiarze – powracanie do przeszłości może utrudniać nasze życie. Bardzo często nie jesteśmy za nie odpowiedzialni, niektóre rzeczy robimy nieświadomie. Wynika to z pewnych elementów analizy transakcyjnej tzw. stanów „JA”.

Jak stwierdzają autorzy podręcznika *Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych – poziom podstawowy*: „(...) każdy z nas w bardzo krótkim czasie może przybrać trzy różne stany osobowości, przejawiające się w trzech różnych rolach: w roli krytycznych i troskliwych Rodziców, w roli logicznie myślącego Dorosłego człowieka i w roli małego Dziecka, która jest przede wszystkim zabarwiona emocjami”.

⁷ Thomas A. Harris, *W zgodzie z sobą i z tobą*, op. cit., A. Kardas, E. Jurkiewicz, A. Wawrzusiszyn, *Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych – poziom podstawowy*, op. cit.

Rys. 1. Stany „Ja”, źródło: A. Kardas, E. Jurkiewicz, A. Wawrzusiszyn,
Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych – poziom podstawowy

Stan „Ja” Rodzic – to zapis doświadczeń i informacji, które odbieraliśmy od swoich rodziców. Może nam się wydawać, że branie przykładu z rodziców nie jest niczym złym, jednakże stosowanie się do pewnych zakazów i nakazów wyniesionych z dzieciństwa może mieć negatywny wpływ na nasze już dorosłe życie. Wynika to z tego, że stan „Ja” Rodzic występuje w postaci Rodzica Krytycznego (słowa osądzające, nakazy, krytyka) i Opiekuńczego (wspieranie, troskliwość, miłość – czasami w nadmiarze).

Rys. 2. Cechy charakterystyczne Rodzica Krytycznego i Opiekuńczego, źródło: A. Kardas, E. Jurkiewicz, A. Wawrzusiszyn, *Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych – poziom podstawowy*

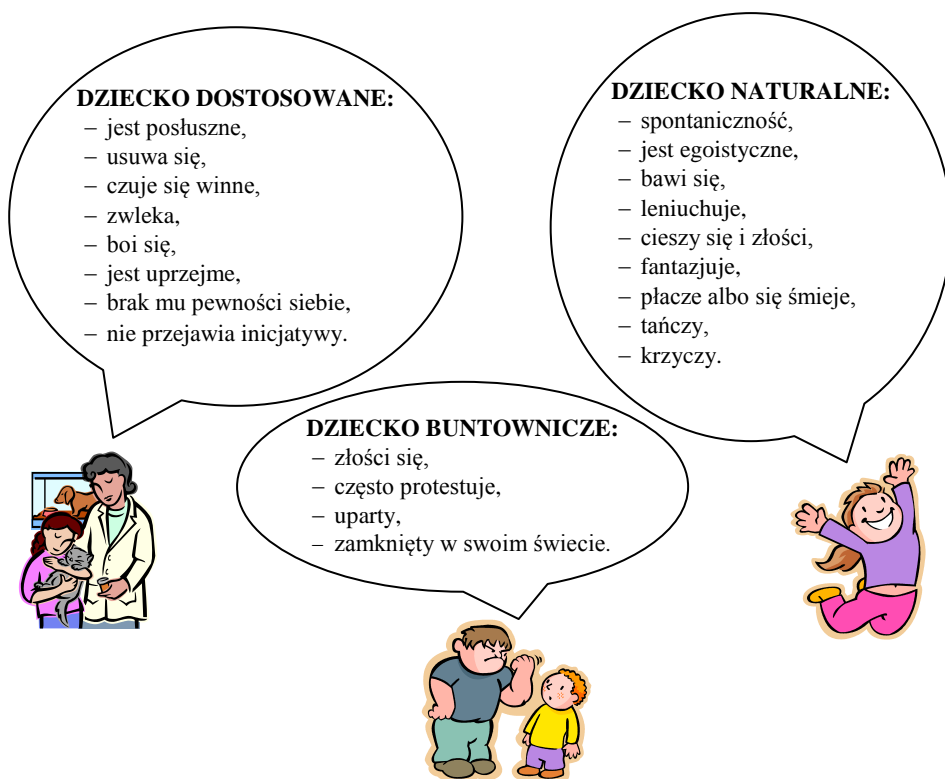
Styczność z niektórymi z powyższych cech oraz zachowania – jakie z nich wynikają – zapewne nie raz przyczyniły się do prawidłowego postępowania z naszej strony. Należy jednak pamiętać o zachowaniu zasady proporcjonalności. Nadmierna krytyka rodzicielska może doprowadzić do izolacji, ucieczki, bierności (rola Dziecka Niewidzialnego), ale także agresji i postawy buntowniczej (rola Kozła Ofiarnego). Chodzi o to, jak zaznaczają autorzy *Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych – poziom podstawowy*: „Każdy „stan-ja” ma dla człowieka swoje własne, ważne znaczenie. Tylko jeżeli któryś z nich zakłóci naturalną, zdrową równowagę, dochodzi do trudności”. Owe trudności wynikają przede wszystkim z emocji.

W kontekście emocji przykładem jest tutaj bez wątpienia stan „Ja” Dziecko. Cechy charakterystyczne tego stanu to spontaniczność i naturalność, ale także dostosowanie i postawa buntownicza. Z czego to wynika?

Będąc niemowlęciem nie rozumiemy słów ani nie potrafimy mówić, dlatego też swoje potrzeby i reakcje na otaczający nas świat wyrażamy poprzez emocje. Dziecko pragnie poznawać świat. Nie zawsze jednak może to robić. Na co warto zwrócić uwagę to to, że: „Dziecko częstokroć nie rozumiejąc sensu zakazów, kar czy upomnień, nawet jeżeli są one

niezbędne do jego przeżycia i mają na celu jego dobro, czuje się niezrozumiałe, smutne i bezwartościowe w porównaniu z dorosłymi”⁸. Owe tzw. „zapisy” negatywne mogą prowadzić do postawy buntowniczej (wewnętrzna – Dziecko Niewidzialne i zewnętrzna – Kozioł Ofiarny).

Należy także pamiętać o „zapisach” pozytywnych, które powstają, gdy ktoś okazuje nam delikatność, zrozumienie, opiekuje się nami. Owszem w odpowiedniej „dawce” czujemy się wtedy kochani i bezpieczni, jednak w nadmiarze możemy zacząć mieć w sobie zbyt dużo z Dziecka Dostosowanego. W dorosłym życiu zawodowym osoba, która wyjdzie z takiej pozycji może dojść do wniosku, że: „Nie muszę robić tego projektu w pracy, nie znam się na tym. Na pewno jest ktoś, kto mi pomoże”. Osobom takim brak jest pewności siebie i rzadko przejawiają inicjatywę, owszem są posłuszne, miłe, jednak wewnątrz boją się i czują się niewystarczająco dobre (Rodzina Maskotka).

Rys. 3. Cechy charakterystyczne Dziecka Dostosowanego, Naturalnego oraz Buntowniczego, źródło: A. Kardas, E. Jurkiewicz, A. Wawrzusiszyn, *Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych – poziom podstawowy*

⁸ A. Kardas, E. Jurkiewicz, A. Wawrzusiszyn, *Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych...*, op. cit.

Stany „Ja” Rodzic i „Ja” Dziecko są stanami nieświadomymi. Jak już wcześniej wspomniano, czerpanie z nich obu w odpowiednich proporcjach nie jest rzeczą złą. Należy dążyć do równowagi pomiędzy intensywnymi emocjami i potrzebami Dziecka a nakazami i zasadami Rodzica. Pomóc nam w tym może Stan „Ja” Dorosły.

Jak stwierdzają autorzy podręcznika *Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych – poziom podstawowy*: „JA – Dorosłe stanowi przemyślaną stronę naszego życia. Rozwija się, gdy uczymy się zmagania z rzeczywistością. W sposób otwarty analizujemy doświadczenia, które nas spotykają i oceniamy je w sposób efektywny, aby móc podjąć racjonalne decyzje. (...) Dorosły jest niezbędny do przetwarzania. Przetwarza dane i oblicza prawdopodobieństwa istotne do skutecznego radzenia sobie ze światem zewnętrznym (...)”⁹.

Stany „Ja” bez wątpienia tworzą podstawę naszej osobowości. Wszelkie doświadczenia i emocje, które przeżywaliśmy w przeszłości mają wpływ na nasze dorosłe życie i role, które czasami „gramy”. Tylko od nas zależy, w jaki sposób (świadomie!) owe doświadczenia wykorzystamy. Autorzy podręcznika *Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych – poziom podstawowy* wspominają o wzmacnianiu i osłabianiu stanów „Ja” w celu uzyskania równowagi¹⁰:

Wzmacnianie Ja Dorosłego:

- *Przejmę odpowiedzialność za własne życie.*
- *Będę patrzył na rzeczywistość taką, jaka jest, nie taką, jaką chciałbym, żeby była.*
- *Będę postrzegał siebie takim, jakim jestem, nie jakim chciałbym być.*
- *Zamiast zaraz przechodzić do działania czy narzekać, zastanowię się i zapytam.*
- *Zamiast coś twierdzić, będę słuchał i zadawał pytania.*
- *Zamiast czekać, jeszcze dziś zrobię pierwszy krok.*
- *Powiem, jeśli coś mi przeszkadza.*

Wzmacnianie Rodzica Opiekuńczego:

- *Będę okazywał zrozumienie dla sposobu postępowania innych.*
- *Będę okazywał innym wsparcie i zainteresowanie oraz przyjmował wsparcie od innych.*
- *Zacznę aktywnie słuchać.*

⁹ Ibidem, s. 30.

¹⁰ Ibidem, s. 49.

Wzmacnianie Dziecka Naturalnego:

- Uświadomię sobie własne uczucia, zaakceptuję je i wyrażę – jeśli to jest wskazane.
- Będę robił rzeczy, które sprawiają mi naprawdę przyjemność, o ile nie prowadzą do samo wyniszczenia.
- Będę się rozkoszował, zamiast być dla innych nie do zniesienia.
- Będę się cieszył małymi i dużymi rzeczami.
- Na nowo nauczę się dziwić.

Jak osłabić mocne Dziecko Dopasowane:

- Zamiast koncentrować się na „nie umiem”, skupię się na „nie chcę”.
- Zastąpię „muszę” na „decyduję się”.
- Będę jasno wyrażał to, czego chcę.
- Nauczę się odmawiać i ponosić tego konsekwencje.

Jak osłabić mocnego Rodzica Krytycznego:

- Pytać zamiast twierdzić.
- Słuchać.
- Odczekać, zamiast od razu zabierać się do rzeczy.
- Poddać w wątpliwość własne wartości: „czy naprawdę tak jest?”.

Jak osłabić mocnego Rodzica Opiekuńczego:

- Zapytać innych: „Czego konkretnie oczekujesz teraz ode mnie?”.
- Zapytać innych: „Co do tego momentu sobie przemyślałeś?”.
- Zapytać innych: „Co już wypróbowałeś?”.
- Nauczyć się odmawiać.
- Nabrać zaufania do możliwości innych ludzi.

Literatura:

Harris T. A., *Ja jestem ok – ty jesteś ok*, Poznań 2009.

Kardas A., Jurkiewicz E., Wawrzusiszyn A., *Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych – poziom podstawowy*, Kętrzyn 2001.

www.zwierciadło.pl

kpt. SG Leszek Fenik
W-MOSG w Kętrzynie

LEGALIZACJA POBYTU CUDZOZIEMCÓW NA PODSTAWIE SFALSZOWANYCH DOKUMENTÓW POTWIERDZAJĄCYCH NARODOWOŚĆ POLSKĄ

Jednym ze sposobów legalizacji pobytu cudzoziemców przybywających do Polski jest ubieganie się o wydanie zezwolenia na osiedlenie się. Muszą spełnić oni oczywiście określone warunki i dopełnić wszelkich wymaganych formalności.

Cudzoziemiec aplikujący o udzielenie zezwolenia na osiedlenie się, czyli popularnie mówiąc – wydanie karty stałego pobytu między innymi musi wykazać istnienie trwałych więzi rodzinnych z Polską.

Stwierdzenia polskiego pochodzenia dokonuje się w oparciu o przesłanki określone w ustawie z dnia 9 listopada 2000 roku o repatriacji (Dz. U. z 2004 r. nr 53, poz. 532).

Za osobę polskiego pochodzenia w rozumieniu niniejszej ustawy, uznaje się osobę deklarującą narodowość polską i spełniającą łącznie następujące warunki:

- co najmniej jedno z rodziców lub dziadków albo dwoje pradziadków było narodowości polskiej,
- związek z polskością, w szczególności przez pielęgnowanie polskiej mowy, polskich tradycji i zwyczajów.

Natomiast dokumentami potwierdzającymi polskie pochodzenie mogą być dokumenty wydane przez polskie władze państwowe lub kościelne, także przez władze byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, dotyczące wnioskodawcy lub jego rodziców, dziadków lub pradziadków, a w szczególności dokumenty tożsamości lub inne dokumenty urzędowe zawierające wpis informujący o narodowości polskiej.

Dlatego też cudzoziemcy, ubiegający się o udzielenie zezwolenia na osiedlenie się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w celu uwiarygodnienia polskiego pochodzenia przedkładają dokumenty, w których dokonują fałszerstwa narodowości.

Mając na względzie masowość tego zjawiska, w referacie zostaną przedstawione przykłady fałszerstw dokumentów w postaci świadectw urodzenia oraz świadectw zawarcia związku małżeńskiego, wydanych przez władze byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. W sposób szczegółowy omówione zostaną cechy świadczące o fałszer-

stwie zakwestionowanych dokumentów oraz zastosowane techniki badawcze.

I. Wtórna personalizacja całego dokumentu.

СВИДЕТЕЛЬСТВО О РОЖДЕНИИ
СВІДОЦТВО ПРО НАРОДЖЕННЯ

РОДИТЕЛИ:
БАТЬКИ

CE 059332
21.08.2001

15.03. кв. м.
243 кв. м.

Отец: *Сергий*
Мать: *Ирина*

Имя, отчество: *Сергий Иванович*

национальность: *русская*
национальн:

Мать: *Ирина*
Мать: *Ирина*

Имя, отчество: *Ирина Ивановна*

национальность: *украинка*
национальн:

Место регистрации: *Видди ЗАГС*
Место рождения: *Увано-Франківського*

ЗАГСА — наименование территориального органа ЗАГС — наименование территориального органа ЗАГС

мисоквиконкачу УРОО

Дата выдачи: *03* 19 *85* г.
Дата выдачи: *03* 19 *85* г.

М. П. *Синиц*

И-НМ № 457381

18/092596 1804953

Гражданин (ка) *с.в.*
Громадянин (ка) *зна*

Имя, отчество — имя, по бацькові:
Сергий Иванович

родился (дася)
народився (дася) *1985* г.
тисяця дев'яност п'яти-
десять п'ятого року

Место рождения: город, селение
Місце народження: місто, селище
Увано-Франківське

район *УРОО*
район

область, край
область, край

республика
республіка

о чем в книге регистрации актов о рождении
про що в книзі реєстрації актів про народження

19 *85* года *03* месяца *28* числа
року місяця числа

проведена запись
зроблено запис

Дokument obserwowany w promieniowaniu UV 365 nm

СВИДЕТЕЛЬСТВО
ПРО НАРОДЖЕННЯ

СВИДЕТЕЛЬСТВО О РОЖДЕНИИ

БАТЬКИ:
РОДИТЕЛИ:

Батько *Илья*
Отец *Илья*

Имя, отчество — имя, по бацькові:
Илья Иванович

национальность: *украинка*
национальн:

Мать: *Светлана*
Мать: *Светлана*

Имя, отчество: *Светлана Ивановна*

национальность: *украинка*
национальн:

Место регистрации: *Магадарицкий*
Место рождения: *с/пгта Магдарицкий*

ЗАГСА — наименование территориального органа ЗАГС — наименование территориального органа ЗАГС

Крымская обл.

Дата выдачи: *2* 19 *87* г.
Дата выдачи: *2* 19 *87* г.

М. П. *Синиц*

И-НМ № 457381

18/092596 1804953

Гр. *Илья*
Гр. *Светлана*

Имя, отчество — имя, по бацькові:
Светлана Ивановна

родился (дася)
народився (дася) *2* *1987* г.
того двох тисяч дев'я-
сот п'ятдесят сьомого року

Место рождения: город, селение
Місце народження дитини: місто, село
Место рождения ребенка: город, селение
Ново-Іванівка

район *Кр - Перекопський*
район

область *Кримська*
область

область

про що в книзі записів актів громадянського стану
про народження

о чем в книге записей актов гражданского состояния
о рождении

19 *87* года *двух* месяца *2* числа
року місяця числа

зроблено відповідний запис за
проведена відповідна запис за № *50*

18.08.242771041

IX-0-545781 18.08.242771041

Fragment dokumentu obserwowany w promieniowaniu UV 365

II. Dopisanie narodowości polskiej

СВІДОЦТВО ПРО НАРОДЖЕННЯ
СВИДЕТЕЛЬСТВО О РОЖДЕНИИ

Вид. № 548 806-
№ 18/19. 702.
10-ий

БАТЬКИ:
РОДИТЕЛИ:

ПОВТОРНО

Гр. жінка
Гр. Лілія (прізвище — фамилия) Віла
народилася (лась) 1934 р
родилася (лась) тиссяч дев'ятсот
триста шістьдесят
тринадцять четвертого
року
Місце народження дитини: місто, селище
Место рождения ребенка: город, селение
Медведівці
район Суккарський
район Черномільський
область
про що в книзі записів актів громадянського стану
про народження
о чем в книге записей актов гражданского состояния
о рождении
19 34 року червня місяця 8 числа
года червня месяца 8 числа
зроблено відповідний запис за № 27
произведена соответствующая запись за №

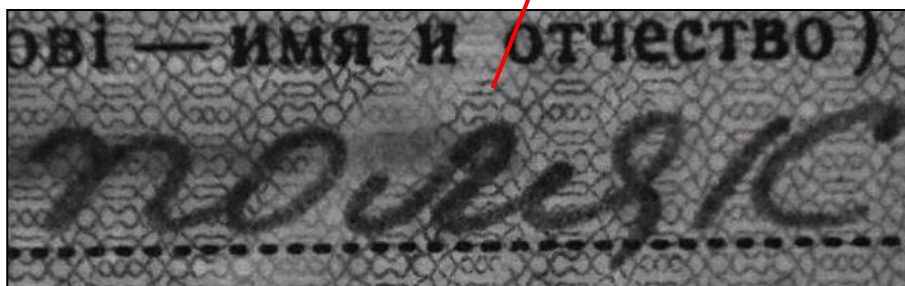
Батько
Отец Госиф (прізвище — фамилия)
(ім'я та по батькові — имя и отчество) Віла
національність польськ
национальность
Мати Теодора (прізвище — фамилия) Віла
(ім'я та по батькові — имя и отчество)
національність польськ
nationality
Місце реєстрації с Медведівці
Место регистрации Суккарського району
Черномільської обл.
(назва та місцеве об'єднання форм ЗАГС)
(название и местное объединение бюро ЗАГС)

Дата видачі 28. січня 70 р.
Дата выдачи 19 г.

М. П. -АГ № 1346216

Завідуючий бюро записів
актів громадянського стану
Завершил бюро записей
актов гражданского состояния

Весіт

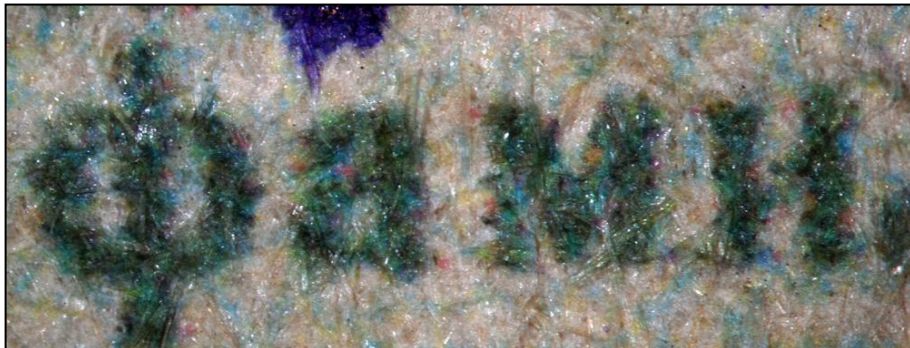

Fragment dokumentu obserwowany w promieniowaniu podczerwonym

III. Dokument wykonany przy pomocy drukarki atramentowej

Fragment numeru dokumentu naniesiony drukarką atramentową

Fragment opisu pól personalizacyjnych naniesiony drukarką atramentową

IV. Dokument wykonany przy pomocy drukarki laserowej

Fragment opisu pól personalizacyjnych naniesiony drukarką laserową

V. Dokument złożony z dwóch różnych dokumentów

СВІДОЦТВО ПРО НАРОДЖЕННЯ
СВИДЕТЕЛЬСТВО О РОЖДЕНИИ

Гр. **Алег**
Гр. **Алег**

народився (лась) **1947** р.
родинсь (ась) **першого еварія шмсто двамь сои сорок седьмого года**

Місце народження дитини: місто, селище
Місце народження дитини: місто, селище
Збаране

район **Збаранський**
район **Збаранський**
область **Чернівецька**
область **Чернівецька**

про що в книзі записів актів громадянського стану про народження о чем в книге записей актов гражданского состояния

19 **47** року **еварія** місяця **15** числа **еварія** місяця **12** числа

зроблено відповідний запис за № **12**
произведена соответствующая запись за № **12**

БАТЬКИ:
РОДИТЕЛИ:

Батько
Отец **Николай**

національність **русский**
национальность **русский**

Мати
Мать **Христина**

національність **русская**
национальность **русская**

Місце реєстрації **Збаране**
Место регистрации **Збаране**

Місце реєстрації **Збаранський**
Место регистрации **Збаранский**

Місце реєстрації **Чернівецька обл.**
Место регистрации **Черновицкая обл.**

Дата видачі **8 августа 1969** р.
Дата выдачи **8 августа 1969** г.

М. П. **II-AB № 616622**

Олив

Завідуючий бюро записів актів громадянського стану
Заведующий бюро записей актов гражданского состояния

СВІДОЦТВО ПРО НАРОДЖЕННЯ
СВИДЕТЕЛЬСТВО О РОЖДЕНИИ

Гр. **Алег**
Гр. **Алег**

родився (ась) **1947** р.
родилась (ась) **першого еварія шмсто двамь сои сорок седьмого года**

Місце народження дитини: місто, селище
Місце народження дитини: місто, селище
Збаране

район **Збаранський**
район **Збаранський**
область **Чернівецька**
область **Чернівецька**

про що в книзі записів актів громадянського стану про народження о чем в книге записей актов гражданского состояния

19 **47** року **еварія** місяця **15** числа **еварія** місяця **12** числа

зроблено відповідний запис за № **12**
произведена соответствующая запись за № **12**

БАТЬКИ:
РОДИТЕЛИ:

Батько
Отец **Николай**

національність **русский**
национальность **русский**

Мати
Мать **Христина**

національність **русская**
национальность **русская**

Місце реєстрації **Збаране**
Место регистрации **Збаране**

Місце реєстрації **Збаранський**
Место регистрации **Збаранский**

Місце реєстрації **Чернівецька обл.**
Место регистрации **Черновицкая обл.**

Дата видачі **8 августа 1969** р.
Дата выдачи **8 августа 1969** г.

М. П. **II-AB № 616622**

Олив

Завідуючий бюро записів актів громадянського стану
Заведующий бюро записей актов гражданского состояния

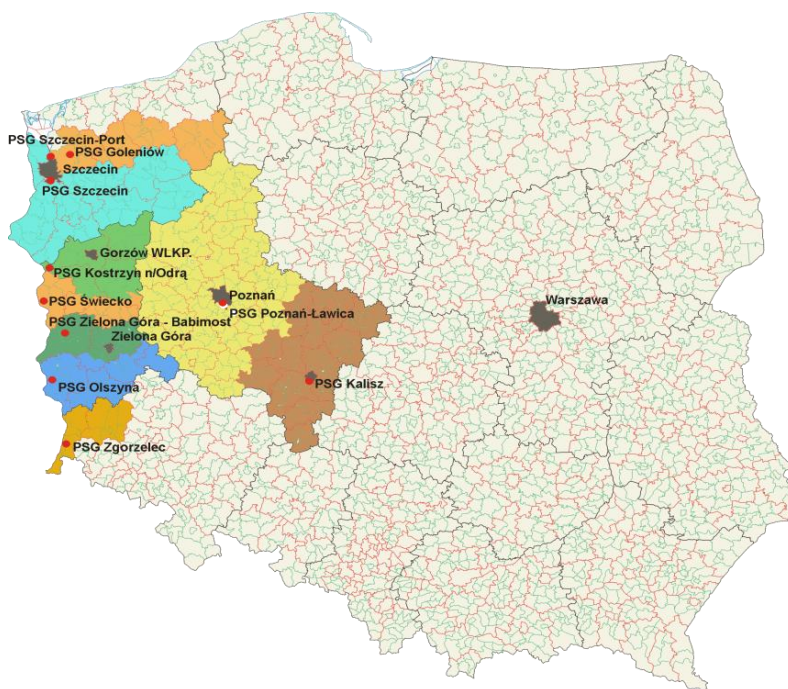
Dokument obserwowany w świetle przechodzącym

kpt. SG Wioletta Charmuszko
Grupa Operacyjno-Śledcza
Placówki SG w Szczecinie

NIELEGALNA MIGRACJA NA PODSTAWIE SFAŁSZOWANYCH DOKUMENTÓW – CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA NA WEWNĘTRZNEJ GRANICY UE

Granica zewnętrzna tak jak i wewnętrzna granica UE zagrożona jest różnymi formami nielegalnej migracji. Na całym odcinku wewnętrznej granicy UE ochranianym przez Nadodrzański Oddział SG największe zagrożenie nielegalną migracją dotyczy głównych szlaków komunikacyjnych pomiędzy Polską a Niemcami.

Zasięg działania Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej przedstawiono poniżej:

Odnotowuje się ciągły wzrost ujawnionych zdarzeń o charakterze migracyjnym, m.in. fałszerstw dokumentów.

W I półroczu 2012 roku na odcinku służbowej odpowiedzialności Nadodrzańskiego Oddziału SG zatrzymano 885 (w całym 2011 r. – 1538)

cudzoziemców przebywających w strefie Schengen nielegalnie, podejmujących nielegalną pracę lub posiadających fałszywe dokumenty.

U 219 z nich (w 2011 r. – 228) wykryto fałszywe dokumenty, w tym cudze oryginalne i wyłudzone. Jest to ok. 25% w stosunku do ogólnej liczby zatrzymanych cudzoziemców (2011 r. – 15%). Spośród wszystkich ujawnionych w I półroczu 2012 roku sfalszowanych dokumentów aż 197 uznano za wyłudzone. Jest to prawie 90% ogółu (w 2011 r. – 216, czyli 95%). Są to głównie wizy uzyskiwane przez ob. Ukrainy w polskich placówkach dyplomatycznych w celu podjęcia pracy lub działalności gospodarczej.

Modus operandi związany z uzyskiwaniem wiz w polskich konsulatach jest następujący:

- ✓ cudzoziemcy uzyskują oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy w sposób legalny i po wjeździe na terytorium Polski nie stawiają się u pracodawcy;
- ✓ cudzoziemcy zdobywają podrobione lub przerobione oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy i na ich podstawie otrzymują wizę.

Z analizy przypadków wynika, iż niektórzy cudzoziemcy podróżują w kierunku Niemiec bezpośrednio po wjeździe na terytorium RP na wschodzie. Inni podczas podróży do krajów docelowych korzystają z połączeń lotniczych.

Bardzo często nie wiedzą, w jakim celu została wydana wiza, a w celu jej uzyskania korzystali z pomocy osób trzecich, którym zapłacili za uzyskanie odpowiednich zaświadczeń.

Przykłady:

- ✓ Ob. Ukrainy do strefy Schengen wjechała przez jedno z lotnisk w Niemczech, za wyrobienie wizy zapłaciła znajomym 450 euro, przekazała im swój paszport i po około dwóch tygodniach otrzymała dokument z zamieszczoną wizą uprawniającą ją do wykonywania pracy w Polsce. Zatrzymana otrzymała kopię oświadczenia o zamiarze powierzenia wykonywania pracy i została poinstruowana, że kopię wyżej wymienionego dokumentu powinna przedstawić w razie kontroli granicznej. Cudzoziemka nie zamierzała kontaktować się ze wskazaną w oświadczeniu firmą, gdyż jedynym jej celem był wyjazd do Niemiec.
- ✓ 2 obywateli Ukrainy podróżowało po Europie przez Rumunię, Węgry i Austrię. Zatrzymani na terytorium RP posługiwali się polskimi wizami wydanymi w celu prowadzenia działalności kulturalnej lub udziału w konferencjach, uzyskali je za pośrednictwem firmy turystycznej działającej na terenie Ukrainy, za co zapłacili po 500 euro. Zatrzymani byli przekonani, że posiadają wizy turystyczne.

Celem ich podróży była Kolonia, po kilkudniowym pobycie w tym mieście cudzoziemcy mieli zamiar wrócić na Ukrainę.

- ✓ Zatrzymana ob. Ukrainy posługiwała się przerobionym oświadczeniem o zamiarze powierzenia wykonywania pracy (przerobione pole z adresem zamieszkania i datą wykonywania pracy). Zatrzymana kobieta zeznała, że już wcześniej wjeżdżała do Polski na podstawie fikcyjnych oświadczeń, za które płaciła po 100 dolarów.

Inny przykład:

- ✓ Ob. Ukrainy przy wjeździe do Polski posługiwał się własnym paszportem oraz wyłudzoną czeską wizą turystyczną, natomiast w okolicach polsko-niemieckiej granicy w autokarze jadącym do Amsterdamu wylegitymował się przerobionym paszportem bułgarskim, figurującym w SIS jako utracony. Cudzoziemiec posiadał przy sobie również przerobione bułgarskie prawo jazdy oraz dowód osobisty.

W bieżącym roku odnotowano nowe zjawisko tzw. „turystyki abolicyjnej”. Obowiązująca w okresie 01.01.2012 – 02.07.2012 roku ustawa abolicyjna określa zasady zalegalizowania pobytu cudzoziemców przebywających na terytorium RP. Cudzoziemcy różnymi sposobami próbowali dostać się do Polski, aby zalegalizować swój pobyt w strefie Schengen. Z danych strony polskiej i uzyskanych od strony niemieckiej wynika, że w II kwartale cudzoziemcy coraz częściej posługiwali się sfalszowanymi dokumentami, a także korzystali z pomocy innych osób w celu dotarcia do Polski.

Cudzoziemcy w celu podróży do Polski wykorzystywali m.in. fałszywe włoskie tytuły pobytowe oraz paszporty państw członkowskich.

Z zeznań cudzoziemców wiadomo, że w związku z obowiązaniem ustawy abolicyjnej nastąpił rozwój oferty różnego typu biur pośredniczących w załatwianiu formalności, a także cudzoziemców przebywających legalnie w krajach członkowskich UE oferujących pomoc w uzyskaniu dokumentów pomocniczych uwiarygadniających pobyt cudzoziemca na terytorium RP. Za kwotę ok. 5000 Euro organizują dokumenty pomocnicze (np. fałszywe zaświadczenia lekarskie), wyjazdy do Polski, a także pomoc prawników.

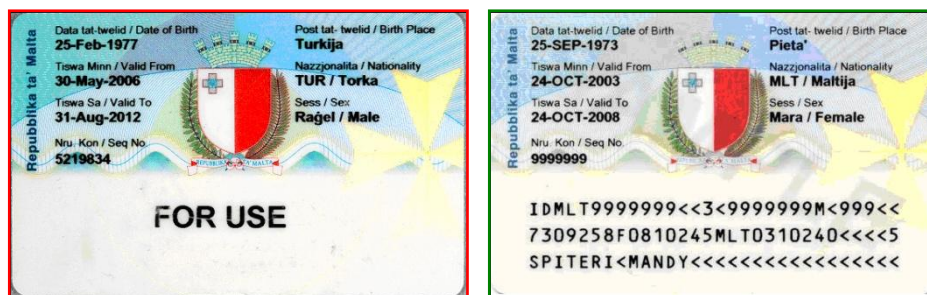
- ✓ Zatrzymany w Poznaniu obywatel Tanzanii składał budzące wątpliwości wyjaśnienia na temat historii pobytu na terenie Polski, zakwestionowano również autentyczność dokumentu, którym legitymował się przed funkcjonariuszami SG – przerobienie poprzez wymianę strony personalizacyjnej. Mężczyzna odbywał karę pozbawienia wolności we Włoszech za udział w przemyśle narkotyków z Tanzanii. Po wyjściu z więzienia cudzoziemiec nie odebrał swojego zatrzymanego przez władze Włoch paszportu w obawie,

że zostanie ponownie zatrzymany. Mężczyzna przyjechał do Warszawy przez Austrię i Czechy. Paszport uzyskał od nieznanego obywatela Nigerii przebywającego w Warszawie. Do Poznania przyjechał w celu złożenia wniosku o abolicję.

W związku z ustawą abolicyjną zakwestionowano również autentyczność paszportów Republiki Ghany, Nigerii, Albanii...

W strefie Schengen ujawniane są nie tylko sfalszowane dokumenty podróży – są to również fałszywe prawa jazdy (głównie polskie, rosyjskie i ukraińskie):

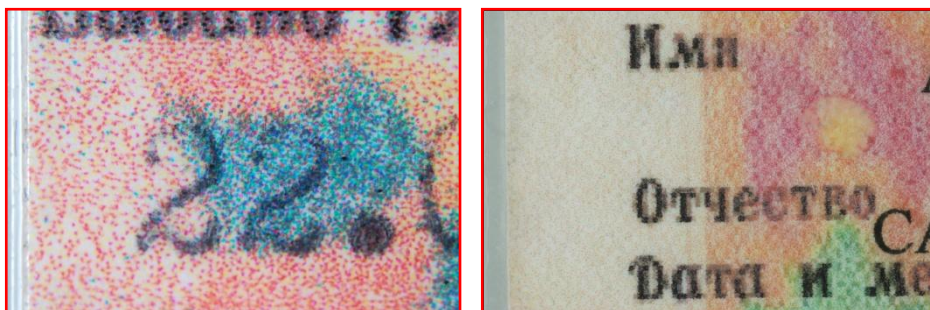
- ✓ Przerobiony dokument tożsamości Malty:

Rewers zakwestionowanego maltańskiego dokumentu tożsamości w porównaniu ze wzorem

- ✓ Prawa jazdy:

Cudzoziemcy posługujący się fałszywymi prawami jazdy, głównie rosyjskimi i ukraińskimi, nie przywiązują dużej uwagi na jakość wykonanych dokumentów – są to głównie dokumenty podrobione wykonane na zwykłych drukarkach atramentowych:

Odnotowano również kilka przypadków posługiwania się fałszywymi dokumentami przez ob. UE, np.:

- ✓ Ob. Niemiec posługiwał się podrobionym polskim prawem jazdy, za które zapłacił 4500 Euro. Niemieckie prawo jazdy odebrano mu za przekroczenie punktów karnych.

- ✓ Ob. RP posługiwał się kompletem przerobionych dokumentów litewskich (paszport, dowód osobisty, prawo jazdy) ze względu na poszukiwania listem gończym.

Odnotowuje się również zagrożenie nielegalną migracją na podstawie fałszywych dokumentów na szlaku z Aten drogą lotniczą do Warszawy, dalej drogą lądową do Niemiec. Wykorzystywane są do tego celu zakupione w Atenach fałszywe dokumenty państw członkowskich.

Ewelina Jakielaszek

Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych SA.
w Warszawie

*„Tajemnica sukcesu – to wiedza o tym,
gdzie znaleźć informacje i jak je wykorzystać.”*
Albert Einstein

ROLA PRODUCENTA DOKUMENTÓW W WALCE Z FAŁSZERSTWAMI

Jak trafnie zauważył Douglas Gordon: „Tak długo, jak będą ludzie widzący jakkolwiek wartość z fałszowanych dokumentów i banknotów, tak długo będzie potrzeba tworzenia ich na najwyższym poziomie trudności” („Introduction to security printing” – R. D. Warner, R. M. Adams).

Pod tymi słowami kryje się nie tylko poziom zabezpieczenia dokumentu, ale także bezpieczeństwo produkcji, które może być gwarantowane jedynie przez firmę o odpowiedniej strukturze, spełniającą dzięki procedurom wymagania odzwierciedlone w posiadanych certyfikatach i zapewniająca wysoki poziom bezpieczeństwa systemu produkcji. Realizacja tego rodzaju projektów wymaga dużej wiedzy i umiejętności z wielu dziedzin, przede wszystkim dokumentu, a następnie chemii, fizyki, elektroniki, informatyki oraz oczywiście poligrafii i papiernictwa. Należy podkreślić, że produkcja dokumentów dzisiaj – to bardzo złożony proces. Dokumenty charakteryzujące się wysokim poziomem jakości – to poważne i trudne wyzwanie dla rządów wszystkich państw.

Osiągnięcie celu w postaci efektywnie zabezpieczonego dokumentu jest niemożliwe bez określenia ilości i rodzaju jego funkcji, często przez użytkownika nieświadomych. Przykładami mogą być dokumenty Dowód Osobisty i Prawo Jazdy, do niedawna dokumenty jednofunkcyjne, a dzisiaj kilkufunkcyjne. Dowód osobisty – to nie tylko dokument tożsamości, ale także dokument podróży, a prawo jazdy – to poza dokumentem potwierdzającym uprawnienia do kierowania pojazdem również często dokument tożsamości. Wzrost liczby funkcji dokumentu oznacza wyższą wartość i większe zainteresowanie przestępców. Nie zawsze twórcy dokumentu pamiętają o tym, by wielofunkcyjność analizować i uwzględniać wszystkie istotne czynniki podczas procesu projektowania. Brak spodziewanej efektywności zabezpieczenia otrzymanych dokumentów staje się przyczyną podejmowania działań związanych z modernizacją. Często jest ona skierowana w stronę dokumentów biometrycznych

bez pełnego zrozumienia korzyści i ograniczeń technologii biometrycznej w organizowaniu bezpieczniejszej identyfikacji.

Uzyskane w wyniku starannie przeprowadzonej analizy informacje, w których istotne znaczenie ma wiedza dotycząca fałszerstw, powinny stanowić podstawę wyboru elementów zabezpieczających opracowywanego dokumentu, a także wyboru technologii produkcji. Technologia wytwarzania druku zabezpieczonego powinna stanowić trudną dla fałszerza do pokonania barierę np. zastosowanie papieru posiadającego substancje chemiczne uniemożliwiające zmianę zawartych danych bez pozostawienia śladów sprawia, że metoda polegająca na przerabianiu jest niemożliwa do wykorzystania.

Dobór elementów zabezpieczających konkretny dokument wymaga przeanalizowania każdego z nich w odniesieniu do roli, jaką mają odgrywać. Podczas prowadzenia procesu projektowania nie zawsze uwzględnia się niedoceniane czynniki, takie jak publiczna akceptacja i to, że dokumenty oraz banknoty są poddawane szczególnej uwadze w kraju i za granicą.

plk SG Tomasz Semeniuk
KGSG w Warszawie

V MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM EKSPERTÓW KRYMINALISTYKI SŁUŻB GRANICZNYCH KĘTRZYN 12-13 PAŹDZIERNIKA 2012 R.

Jesteśmy świadkami dynamicznego rozwoju techniki i informatyki. Nowe technologie, urządzenia, oprogramowania pojawiają się i wchodzą do powszechnego użycia w zasadzie z tygodnia na tydzień, służąc nam i ułatwiając wiele codziennych czynności.

Powstają wydajniejsze i bardziej precyzyjne urządzenia do projektowania i generowania hologramów, profesjonalne programy graficzne, istnieje powszechny dostęp do druku offsetowego czy też do precyzyjnych urządzeń drukujących. To wszystko jest naturalnym wynikiem rozwoju cywilizacyjnego, który jak już wspomniałem służy nam i ułatwia wiele czynności.

Jednakże ten dynamiczny rozwój techniki i informatyki oraz jego dostępność jest bezwzględnie wykorzystywany przez fałszerzy dokumentów, którzy niejednokrotnie pracują na zlecenie bądź funkcjonują już w strukturach zorganizowanych grup przestępczych.

Zjednoczenie Europy wpłynęło na wzrost przestępczości międzynarodowej noszącej znamiona zorganizowanej. Zorganizowane struktury przestępcze trudnią się m.in. handlem narkotykami, handlem ludźmi, organizowaniem nielegalnej migracji, a także organizowaniem przemytu towarów akcyzowych.

W każdej z wymienionej przeze mnie przestępczej działalności w mniejszym lub większym zakresie przestępcy posługują się fałszywymi dokumentami. Ujawnione przez funkcjonariuszy Straży Granicznej fałszerstwa dokumentów cechują się coraz wyższą jakością wykonania oraz starannie dobranymi materiałami mającymi imitować oryginał.

Na podstawie analizy należy stwierdzić, że rozwój fałszerstw dokumentów skierowany jest głównie w stronę wysokiej klasy przerobień dokumentów książeczkowych oraz podrobień dokumentów naklejkowych oraz kart identyfikacyjnych. Niewątpliwie na kierunki te istotny wpływ mają potrzeby zleciodawców oraz ograniczenia ekonomiczne, a przez to techniczne fałszerzy.

Straż Graniczna w 2011 roku wszczęła i prowadziła **1295** postępowań przygotowawczych o czyny z art. 270 kk, w tym na granicy zewnętrznej UE **1113** postępowań. Analogicznie w I półroczu br. wszczęli-

śmy **772** postępowań przygotowawczych, w tym na granicy zewnętrznej UE **612** postępowań przygotowawczych. Zaobserwowaliśmy istotny wzrost wszczętych postępowań na granicy wewnętrznej UE w I pół. br. Wszczętych zostało **160** postępowań przygotowawczych, natomiast w całym roku 2011 wszczęto **182** postępowania przygotowawcze. Ten wzrost spowodowany był miesięcznym przywróceniem kontroli granicznej w związku z rozegranymi mistrzostwami Europy w piłce nożnej Euro 2012.

Ponadto chciałbym przytoczyć państwu jeszcze kilka istotnych danych liczbowych w zakresie ujawnionych fałszerstw dokumentów. Spośród 7900 ob. państw trzecich zatrzymanych w 2011 roku za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom, nielegalny pobyt, nielegalną pracę i przemyt dokumentów u 1503 ujawniliśmy fałszywe dokumenty, w tym m.in.

- 933 wizy,
- 99 paszportów,
- 51 dokumentów pobytowych,
- 28 dowodów osobistych,

a także ujawniliśmy 389 fałszywych stempli kontroli granicznej.

Natomiast w I półroczu 2012 wśród zatrzymanych 4329 ob. państw trzecich u 974 ujawniliśmy fałszywe dokumenty i tak odpowiednio:

- 673 wizy,
- 96 paszportów,
- 42 dokumenty pobytowe,
- 12 dowodów osobistych

oraz 147 fałszywych stempli kontroli granicznej.

W celu uwiarygodnienia słów w zakresie wykorzystywania fałszywych dokumentów i udziale fałszerzy w zorganizowanych strukturach przestępczych przytoczę ogólne informacje o prowadzonych i skutecznie zrealizowanych sprawach operacyjnych.

Pierwsza z nich prowadzona przez funkcjonariuszy Śląskiego OSG o kryptonimie Urzędnik. Podmiotem sprawy była zorganizowana grupa przestępcza trudniąca się fałszowaniem polskich dokumentów w celu użycia ich za autentyczne, wywozem dokumentów na terytorium Ukrainy, a następnie na ich podstawie organizowaniem przekraczania granicy do RP. Efektem realizacji procedury było zatrzymanie 36 członków zorganizowanej grupy przestępczej, którym przedstawiono zarzuty o czyny z art. 258 § 1 i 3 kk, art. 270 § 1 kk, a także art. 62 Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. W stosunku do 17 podejrzanych zastosowano środki zapobiegawcze w postaci tymczasowego aresztu. Łącznie zabezpieczono 2326 fałszywych dokumentów, 748 fałszywych stempli i pieczęci. W sprawie stosowano 42 kontrole operacyjne.

Druga sprawa prowadzona była przez funkcjonariuszy Morskiego OSG dotycząca zorganizowanej grupy przestępczej trudniącej się fałszowaniem dokumentów w szczególności dowodów osobistych i praw jazdy z przeznaczeniem dla cudzoziemców. Sprawa w praktyce dotyczyła dwóch zorganizowanych grup przestępczych, jedna – jak już wspomniałem – trudniła się fałszowaniem dokumentów, natomiast druga organizowaniem przekraczania granicy RP wbrew przepisom. W wyniku waloryzacji materiału operacyjnego w dowody procesowe doprowadzono do zatrzymania 71 członków grupy, którym przedstawiono zarzuty o czyny z art. 258 § 1 i 3 kk, art. 264 § 3 kk, art. 270 § 1 i 3 kk, 275 § 1 kk (posługiwanie się) oraz 297 § 1 kk.

W ostatnim czasie uzyskaliśmy informacje, iż w Europie odnotowano przypadki fałszowania polskich paszportów biometrycznych. Jednakże pragnę państwa uspokoić, ponieważ przerobienia były dokonane metodami uznawanymi za klasyczne. To znaczy, że chipy pozostały nienaruszone bądź zostały fizycznie uszkodzone w celu uniemożliwienia odczytania zapisanych danych. Fakt ten świadczyć może o bezpieczeństwie dokumentu elektronicznego, ale nie można wykluczyć, że ta sytuacja ulegnie zmianie, jeżeli wstrzymane zostaną prace nad zabezpieczeniem dokumentów, zarówno danych zawartych w układzie elektronicznym dokumentu, jak i w rozwój baz danych oraz urządzeń peryferyjnych służących do ich weryfikacji.

Pragnę również poruszyć problem kradzieży tożsamości. W naszym zdominowanym przez elektronikę świecie jest to proceder na tyle powszechny, na ile zawodzą systemy zabezpieczeń danych oraz – co ważniejsze – na ile istnieje świadomość społeczna ochrony choćby własnych danych osobowych. W tym miejscu stwierdzam, że tego typu przestępstwa są rzadko rozpoznawane przez Straż Graniczną, a jest to domeną kolegów z Policji. Natomiast chciałbym zwrócić uwagę na wspomnianą świadomość społeczną, która bezwzględnie łączy się również z innym społecznym aspektem, związanym z przestępstwami przeciwko dokumentom publicznym, a mianowicie świadomość czym dokument jest w sensie fizycznym, jak rozpoznać fałszerstwo, kogo prosić o pomoc lub gdzie szukać informacji. Niestety wiedza w tym zakresie jest bardzo różnicowana.

Straż Graniczna wychodzi z pomocą w tym zakresie i w ramach przeciwdziałania skutkom fałszowania dokumentów prowadzi szkolenia dla korpusu konsularnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Każdy konsul przed wyjazdem na placówkę dyplomatyczną odbywa podstawowe szkolenie w zakresie systemów zabezpieczeń dokumentów oraz rozpoznawania fałszerstw. Podobne szkolenia prowadzimy w miarę zgłaszanych potrzeb, np. prowadziliśmy szkolenia dla pracowników Mazo-

wieckiego Urzędu Wojewódzkiego oraz Urzędu ds. Cudzoziemców, a ostatnio nawet dla przedstawicieli sektora bankowego.

Reasumując, koniecznym jest kontynuowanie prac nad opracowywaniem i wprowadzaniem do dokumentów nowych zabezpieczeń przed fałszowaniem oraz stałe szkolenie urzędników i funkcjonariuszy zajmujących się weryfikacją autentyczności dokumentów. Istotnym elementem służącym zwalczaniu fałszerstw dokumentów a przez to zwalczaniu zorganizowanej przestępczości, jest szeroko rozumiana współpraca w zakresie wymiany informacji o fałszerstwach dokumentów zarówno na szczeblu krajowym, a przede wszystkim na szczeblu międzynarodowym.

Międzynarodowy, transgraniczny charakter, *modus operandi* zorganizowanych grup przestępczych powoduje, że działania podejmowane przez Straż Graniczną na terytorium RP są niewystarczające i mało skuteczne w likwidowaniu tego typu grup przestępczych. Nawet podczas prób likwidacji całej struktury grupy na arenie międzynarodowej w miejsce zlikwidowanej struktury, podgrupy, powstaje nowa i nie pomylę się, jeżeli stwierdzę, że skuteczniejsza z doświadczeniami swoich poprzedników, która nie popełni tych samych błędów.

Dlatego też działania organów ścigania ABW, Policji, Straży Granicznej, a także naszych odpowiedników z zagranicy muszą ewaluować, muszą być coraz doskonalsze, a przede wszystkim muszą cechować się pełnym profesjonalizmem, a także zaufaniem. Osiągnięcie powyższego nie będzie możliwe bez wspólnych szkoleń i poznania stosowanych metod działania poszczególnych partnerów, a przede wszystkim bez osobistego poznania się.

OPINIE I RECENZJE

mjr SG dr Piotr Kozłowski
BiOSG w Przemysłu

Krzysztof Liedel, *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010, ss. 221

Terroryzm – dzuma XXI wieku, to zagrożenie dla wolności i podstawowych praw człowieka. Dziś, kiedy praktycznie nie ma dnia bez informacji w mediach o atakach terrorystycznych na świecie, słowo to brzmi coraz bardziej złowieszczo. Tym bardziej, że terroryzm dawno już przekroczył granice państwowe, stając się zjawiskiem globalnym. Swobodny transfer osób i środków przez granice spowodował, iż terroryzm nabrał cech międzynarodowych. W chwili obecnej niezależnie od celu, formy działania czy też podłoża, terroryzm stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa i jego zwykłych obywateli. Trzeba o tym pamiętać, że w dobie zagrożenia terroryzmem żaden kraj, ani też żadna instytucja nie może się czuć bezpiecznie. Świadomość występującego zagrożenia powinna być powszechna a służby państwowe i społeczeństwo odpowiednio przygotowane na wypadek wystąpienia ataku terrorystycznego. Dziś, kiedy terroryzm stał się globalnym zjawiskiem, potrzebna jest szeroko pojęta współpraca międzynarodowa w zakresie zwalczania terroryzmu.

W związku z tym, że kraj nasz jest aktywnym uczestnikiem wielkiej koalicji antyterrorystycznej, należy się liczyć, iż w każdej chwili Polska może się stać celem ataku terrorystycznego. To, że do chwili obecnej w kraju nie było realnego zagrożenia bezpośrednim atakiem terrorystycznym nie oznacza, że służby państwowe muszą być bierne i nieprzygotowane na wypadek wystąpienia zagrożenia. Paradoksalnie „czas spokoju” jaki został nam dany, można wykorzystać na opracowanie strategii i przygotowanie służb państwowych do działań antyterrorystycznych. Tym bardziej, iż kwestia zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego należy do naczelných zadań państwa.

Zajmując się problematyką bezpieczeństwa narodowego, szukając kompendium wiedzy z zakresu profilaktyki i przeciwdziałania zjawisku terroryzmu sięgnąłem po publikację Krzysztofa Liedela *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa*. Książka składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii.

Rozdział pierwszy pt. „Terroryzm międzynarodowy jako zjawisko wpływające na bezpieczeństwo międzynarodowe i ład globalny” to proste wprowadzenie czytelnika do problematyki stanowiącej temat przewodni powyższej pozycji tj. podejmowanych działań przez państwo na rzecz zwalczania terroryzmu, który stanowi zagrożenie dla państwa i jego struktury, ale przede wszystkim godzi w podstawowe prawa człowieka – tj. prawa do bycia bezpiecznym. Autor omawia genezę współczesnego terroryzmu i jego oddziaływanie na stan bezpieczeństwa poszczególnych krajów, jak również na bezpieczeństwo i równowagę globalnego systemu bezpieczeństwa. Autor przedstawiając terroryzm międzynarodowy stara się uświadomić czytelnikowi, jakie zagrożenie dla współczesnego świata niesie zjawisko terroryzmu, a przede wszystkim dla systemu bezpieczeństwa narodowego. W rozdziale tym autor dokonuje omówienia pojęcia bezpieczeństwa oraz przedstawia kryteria, jakie muszą zostać spełnione, aby stan ten osiągnąć. Przedstawiając koncepcje ekspertów z zakresu bezpieczeństwa i zwalczania terroryzmu Krzysztof Liedel stara się wskazać na to, iż w erze globalnej sieci rodzi się nowa globalna sieć terrorystyczna, dla której nie istnieje przynależność narodowa. W dalszej części rozdziału dokonując analizy terroryzmu, autor wskazuje czytelnikom na problemy współczesnych naukowców z jednoznacznym określeniem i zdefiniowaniem obowiązującego na arenie międzynarodowej pojęcia terroryzmu, co z kolei przyczynia się do tego, iż brak tej definicji utrudnia walkę z tym zjawiskiem. Zwracając uwagę na charakter globalny terroryzmu, zwłaszcza po skoordynowanym ataku 11 września 2001 roku na różne cele w USA, wskazuje on fakt, że globalizacja środków komunikacji pociąga za sobą globalizację działań terrorystycznych, a co za tym idzie „globalizację ich celów”. Kończąc rozdział, autor formułuje koncepcję, która zakłada że współczesny terroryzm ze względu na swoje negatywne oddziaływanie na funkcjonowanie państw i społeczności międzynarodowej powinien być celem tych podmiotów, które są odpowiedzialne za sferę bezpieczeństwa. Przy czym w walkę z terroryzmem powinny być zaangażowane międzynarodowe organizacje, poszczególne państwa, jak i zwykli obywatele.

W rozdziale drugim „Przeciwdziałanie terroryzmowi jako element działań na rzecz bezpieczeństwa państwa”, Krzysztof Liedel omawiając kwestię przeciwdziałania terroryzmowi wskazuje na istotny fakt, że aby walka z tym zjawiskiem była skuteczna, musi się ona odbywać na wielu

płaszczyznach. Jednak – zdaniem autora – warunkiem decydującym o powodzeniu podjętych działań jest skoordynowanie podejmowanych działań przez wszystkie instytucje na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa. Walka z międzynarodowym terroryzmem wymaga podejmowania działań na wielu płaszczyznach począwszy od działań na niwie politycznej poprzez płaszczyznę prawną, a skończywszy na działaniach podejmowanych przez siły bezpieczeństwa. W celu likwidacji zagrożenia terrorystycznego, ale także przeciwdziałania ewentualnym atakom terrorystycznym autor wymienia niezbędne elementy tworzące system bezpieczeństwa, do których zalicza między innymi szeroko pojęte rozpoznanie środowisk ekstremistycznych, powszechną profilaktykę, siły specjalne, a także odpowiednio przeszkolone i przygotowane służby administracji państwowej.

W kolejnym rozdziale „Przeciwdziałanie terroryzmowi jako element strategii działań na rzecz bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989-2001” Krzysztof Liedel dokonuje analizy stanu bezpieczeństwa państwa oraz działań podejmowanych przez rząd polski po transformacji ustrojowej w 1989 roku. Omawiając pierwsze lata istnienia III Rzeczypospolitej autor uzmysławia jak na przestrzeni tego okresu ewaluowała się polska doktryna obronna. Uważny czytelnik znajdzie tu informację o tym, jak formowano doktrynę obroną kraju, jakie wówczas przyświecały cele w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa narodowego oraz jakie zostały określone cele strategiczne dla polityki państwa. Omawiając formowanie polskiej doktryny bezpieczeństwa przedstawia działania podejmowane przez rząd polski w celu zmiany istniejącego prawa, dostosowania kodeksu karnego do współczesnych zagrożeń oraz opracowania i wdrożenia do życia szeregu ustaw ułatwiających służbom państwowym walkę z terroryzmem. Zdaniem autora wyposażenie Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu oraz Żandarmerii Wojskowej w niezbędne uprawnienia oraz powołanie nowych instytucji, a także zacieśnienie międzynarodowej współpracy w dziedzinie zwalczania terroryzmu znacznie podnosiło stan bezpieczeństwa naszego państwa. W rozdziale tym autor omawia również podejmowane działania na płaszczyźnie militarnej oraz wywiadowczej. Czytelnik znajdzie też informacje na temat podejmowanych działań w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi przez Polskę na arenie międzynarodowej począwszy od aktywnej działalności na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych, Rady Europy, jak również podejmowane działania w ramach Paktu Północnoatlantyckiego.

W czwartym rozdziale „Zwalczanie terroryzmu jako środek zapewnienia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej po 11 września 2001 roku” autor omawia działania podejmowane przez rząd Polski po

ataku tetrystycznym na World Trade Center w Nowym Jorku. Wskazuje na fakt, jak to skądinąd tragiczne wydarzenia dla społeczeństwa amerykańskiego wstrząsnęły międzynarodową opinią publiczną i wpłynęły na zmianę podejścia rządów poszczególnych państw, w tym i Polski do potrzeby zacieśnienia współpracy międzynarodowej w kwestii zwalczania terroryzmu. W rozdziale tym Krzysztof Liedel prezentuje podejmowane działania przez stronę polską po 2001 roku na płaszczyźnie prawnej, politycznej oraz militarnej zmierzające do podniesienia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa w obliczu nowego zagrożenia, jakim stał się międzynarodowy terroryzm. Prezentując budowę nowoczesnego systemu przeciwdziałania terroryzmowi na poziomie krajowym, autor zapoznaje czytelnika z koncepcjami współczesnego systemu bezpieczeństwa, jego podstawowymi komponentami oraz zadaniami poszczególnych instytucji tworzących krajowy system bezpieczeństwa, jak również z zadaniami Międzyresortowego Zespołu do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych, którego celem jest zapewnienie i koordynowanie współpracy organów administracji rządowej w zakresie rozpoznawania, przeciwdziałania oraz zwalczania terroryzmu. Tak jak w poprzednich rozdziałach dokonując analizy stanu bezpieczeństwa autor uzmysławia, jak zadania w zakresie rozpoznania, profilaktyki oraz likwidacji i minimalizacji skutków terrorystycznych zmieniły się po 11 września 2001 roku dla poszczególnych służb państwowych. Rozdział uzupełnia wnikliwa analiza ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym, w której przedstawiono między innymi podmioty systemu zarządzania kryzysowego oraz obowiązujące zgodnie z ustawą stopnie alarmowe służące mobilizacji poszczególnych służb na wypadek wystąpienia zagrożenia.

Autor zapoznaje również czytelnika z działaniami podejmowanymi przez rząd polski w ramach współpracy międzynarodowej na rzecz przeciwdziałania terroryzmowi po 2001 roku. Czytelnik znajdzie tu informację między innymi o tym, jakie przesłanki zadecydowały o podjęciu decyzji przez władze państwowe o skierowaniu Polskiego Kontyngentu Wojskowego do Afganistanu i Iraku oraz o podejmowanych działaniach na forum międzynarodowym na rzecz ograniczenia zagrożenia terroryzmem, a tym samym podniesieniu poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Podsumowując należy stwierdzić, iż publikacja Krzysztofa Liedela *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa* jest interesująca dla tych wszystkich, którzy zajmują się problematyką bezpieczeństwa wewnętrznego oraz zwalczaniem terroryzmu. Zawiera ona podstawowe informacje na temat polskiego systemu bezpieczeństwa oraz prowadzonej polityki, której nadrzędnym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa państwu, jak i jego obywatelom. Co ciekawe autor przedstawiając i omawiając powyższą problematykę dokonał jej

podziału na dwa okresy tj. przed i po zamachu na World Trade Center w Nowym Jorku. Dokonując tego podziału Krzysztof Liedel starał się pokazać czytelnikowi, na ile tragiczne wydarzenia z dnia 11 września 2001 roku wpłynęły na zmianę postawy w polityce bezpieczeństwa państwa i jakie miały wpływ na samych polityków oraz opinię społeczną, która dobrowolnie pozwoliła w imię bezpieczeństwa publicznego na ograniczenia swoich podstawowych swobód obywatelskich oraz na poniesienie przez państwo dość wysokich kosztów związanych ze sferą zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Zaprezentowana publikacja jest godna polecenia z uwagi na fakt, iż autor omawiając poszczególne instytucje odpowiedzialne za stan bezpieczeństwa przedstawia również zadania Straży Granicznej w zakresie rozpoznania i przeciwdziałania terroryzmowi. Treść, jak również poruszana problematyka, wpływa na atrakcyjność wydawnictwa, aczkolwiek trudnego w odbiorze dla zwykłego czytelnika. Powyższa książka spełnia również wymogi podręcznika akademickiego dla studentów na kierunku zarządzanie bezpieczeństwem.

KALENDARIUM CENTRUM SZKOLENIA STRAŻY GRANICZNEJ

CZERWIEC

17-18.06.2013

Szkolenie techników kryminalistyki

Od przeszło 10 lat Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie szkoli techników kryminalistyki. Pierwsze szkolenie z tego zakresu eksperci z Zakładu Kryminalistyki (wcześniej Zespołu Kryminalistyki i Technik Kontrolnych) przeprowadzili od stycznia do kwietnia 2003 r. Na przestrzeni 10 lat program szkolenia specjalistycznego przyszłych techników kryminalistyki dostosowywany był do bieżących potrzeb i wymogów formacji.

W Centrum zakończyła się XVII edycja szkolenia specjalistycznego „Technik kryminalistyki”. Podczas blisko trzymiesięcznego pobytu w Centrum Szkolenia SG w Kętrzynie przyszli technicy kryminalistyki SG kształcili się w takich obszarach jak technika i fotografia kryminalistyczna, prawo procesowe czy też wybrane zagadnienia taktyki kryminalistycznej.

Zajęcia ze słuchaczami prowadzili: ppłk SG Krzysztof **ŚLASKI** – kierownik Zakładu Kryminalistyki i mjr SG Jacek **CIUNEL** – kierownik Zespołu Badań Kryminalistycznych ZK przy wsparciu wykładowcy por. SG Moniki **MIECZKOWSKIEJ** oraz specjalistów: st. chor. SG Wojciecha **GROCHA**, chor. SG Olimpii **KĘDRY** i st. chor. szt. SG Sławomira **PAWŁOWSKIEGO**.

17-20.06.2013

Spotkanie ekspertów w Akademii Partnerskiej Frontex w Espoo w Finlandii

W Akademii Partnerskiej Frontex w Espoo w Finlandii odbyło się spotkanie ekspertów poświęcone opracowaniu programów szkoleń dla przyszłych ewaluatorów i liderów misji ewaluacyjnych Schen-

gen na poziomie europejskim pn. „Scheval Content Development meeting and Board of Experts”.

Obecni na spotkaniu eksperci opracowali program szkolenia, który odzwierciedla nowy kształt ewaluacji Schengen. W pracy nad programami wspierali ekspertów certyfikowani trenerzy Agencji Frontex z Finlandii oraz z Polski: mjr SG Iwona **MARCZUK** i por. SG Iwona **FRANKOWSKA**, które reprezentowały Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie. Menadżerem projektu z ramienia Agencji Frontex jest płk SG Henryk **RACZKOWSKI**.

17-21.06.2013

Kurs doskonalenia techniki jazdy

W Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie realizowane były zajęcia w ramach kursu doskonalenia techniki jazdy pojazdem uprzywilejowanym. Jest to ósma edycja szkoleń realizowanych przez Centrum w ramach projektu nr FGZ-11-3511 „Przeprowadzenie szkoleń z zakresu doskonalenia techniki jazdy pojazdami dla funkcjonariuszy SG realizujących zadania w bezpośredniej ochronie granicy państwowej – etap II”, dofinansowanego ze środków Funduszu Granic Zewnętrznych.

Zajęcia realizowane były przez kadrę dydaktyczną Zakładu Granicznego CSSG w Kętrzynie: mjr SG Leszka **MAKSYMOWICZA**, por. SG Sławomira **DĘBSKIEGO** oraz st. chor. SG Rafała **KRĘCIEWSKIEGO**.

17-21.06.2013

Warsztaty dla trenerów TRUS

Po raz pierwszy w Centrum Szkolenia Straży Granicznej odbyły się warsztaty dla trenerów TRUS, które koncentrowały się na przygotowaniu trenerów do kompetentnego stosowania konstruktów Analizy Transakcyjnej (AT), która jest podstawą teoretyczną prowadzonych Treningów Rozwoju Umiejętności Społecznych w Straży Granicznej.

Celem warsztatów było między innymi opracowanie systemu szkolenia trenerów kompetencji społecznych w SG.

18.06.2013**Zmagania sportowe słuchaczy Centrum Szkolenia Straży Granicznej**

18 czerwca br. odbyły się kolejne zmagania sportowe słuchaczy Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie, zorganizowane przez wykładowców Zakładu Wychowania Fizycznego i Działań Specjalnych.

Tym razem słuchacze rywalizowali w lekkoatletyce, konkurując w pchnięciu kulą, skoku w dal, sztafecie sprinterskiej oraz sztafecie przełajowej.

W zawodach wzięło udział ponad 130 słuchaczy, reprezentujących wszystkie grupy szkolenia podstawowego i podoficerskiego.

18-20.06.2013**Szkolenie specjalistyczne „Obsługa przenośnego systemu ochrony perymetrycznej”**

W CSSG zostały zrealizowane zajęcia w ramach szkolenia specjalistycznego „Obsługa przenośnego systemu ochrony perymetrycznej”, finansowanego ze środków projektu nr FGZ-12-3511 pn. „Szkolenia z zakresu obsługi urządzeń optoelektronicznych dla funkcjonariuszy Straży Granicznej”.

Szkolenia adresowane są do operatorów i oficerów nadzoru systemów perymetrycznych. Systemy PSOP wykorzystywane są w praktyce służbowej SG w celu wsparcia ochrony granicy zewnętrznej UE. W bieżącej edycji kursu uczestniczyło 11 funkcjonariuszy z: Nadbużańskiego oraz Warmińsko-Mazurskiego Oddziału SG. Zajęcia prowadzone były przez kadre dydaktyczną Zakładu Zabezpieczenia Technicznego Granicy: ppłk SG Leszka STAPUREWICZA, ppłk SG Andrzeja SAWICKIEGO oraz mjr SG Dariusza MALINOWSKIEGO.

18-21.06.2013**Kurs doskonalący „Dokumenty uprawniające do przekraczania granicy i pobytu na terytorium RP i UE”**

W Centrum Szkolenia SG odbyła się kolejna edycja kursu doskonalącego „Dokumenty uprawniające do przekraczania granicy i pobytu na terytorium RP i UE” organizowanego przez wykładowców Zespołu Kontroli Ruchu Granicznego Zakładu Granicznego.

W przedmiotowym kursie wzięło udział 14 funkcjonariuszy z Nadbużańskiego, Bieszczadzkiego, Nadodrzańskiego i Morskiego Oddziału Straży Granicznej, wykonujących zadania bezpośrednio związane z dokonywaniem odprawy granicznej.

19-26.06.2013

Kurs doskonalący „Podejmowanie działań interwencyjnych wobec osób stwarzających zagrożenie dla bezpieczeństwa w porcie lotniczym oraz na pokładzie statku powietrznego”

W CSSG w Kętrzynie odbył się kurs doskonalący „Podejmowanie działań interwencyjnych wobec osób stwarzających zagrożenie dla bezpieczeństwa w porcie lotniczym oraz na pokładzie statku powietrznego”.

Kurs przeznaczony był dla funkcjonariuszy Straży Granicznej, realizujących działania „interwencyjne” w portach lotniczych.

Głównym celem było doskonalenie umiejętności w zakresie podejmowania działań wobec osób stwarzających zagrożenie dla bezpieczeństwa w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego w porcie lotniczym oraz na pokładzie statku powietrznego.

Zajęcia prowadzone były przy współudziale ekspertów: płk. SG Artura **BAZYDŁO** i pplk. SG Arkadiusza **BANKIEWICZA**.

20-21.06.2013

Wizyta przedstawicieli Władzy Wdrażającej Programy Europejskie (WWPE)

W Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie odbyła się wizyta przedstawicieli Władzy Wdrażającej Programy Europejskie (WWPE).

Celem wizyty p. Nataszy **SOCHAŃSKIEJ** i p. Rafała **RZEPKOWSKIEGO** było dokonanie monitoringu realizacji projektów: nr FGZ-11-3511 pn. „Przeprowadzenie szkoleń z zakresu doskonalenia techniki jazdy pojazdami dla funkcjonariuszy SG realizujących zadania w bezpośredniej ochronie granicy państwowej – etap II” oraz nr FGZ-12-3511 pn. „Szkolenia z zakresu obsługi urządzeń optoelektronicznych dla funkcjonariuszy Straży Granicznej” współfinansowanych ze środków Funduszu Granic Zewnętrznych.

23-29.06.2013 **42. Ogólnopolski Rajd Górski Szlakami Obrońców Granic**

Członkowie Koła PTTK przy Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie uczestniczyli w 42. Ogólnopolskim Rajdzie Górskim Szlakami Obrońców Granic. Bazą wypadową na szlaki Gór Opawskich, jednym z najpiękniejszych zakątków Opolszczyzny była miejscowość Pokrzywna położona w dolinie Złotego Potoku.

Koło PTTK „Bazanty” przy Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie reprezentowały dwie drużyny, które uplasowały się na VIII i X miejscu, zdobywając Puchary Przewodniczącego Zarządu Terenowego Emerytów i Rencistów NSZZ Policjantów w Opolu oraz Prezesa Ligi Obrony Kraju.

25-27.06.2013 **Wizyta studyjna w ramach projektu „Wzmocnienie współpracy z Państwami Trzecimi przy identyfikowaniu cudzoziemców – część V”**

W siedzibie Centrum Szkolenia Straży Granicznej gościliśmy przedstawicieli mongolskich służb imigracyjnych w ramach projektu pt. „Wzmocnienie współpracy z Państwami Trzecimi przy identyfikowaniu cudzoziemców – część V” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów (3/14/EFPI/2012).

W ramach przygotowanych spotkań z ekspertami wybranych pionów delegacja zapoznana została z systemem szkoleń funkcjonariuszy naszej formacji.

**30.06.-
-05.07.2013** **Uczniowie XIV Liceum Ogólnokształcącego z Białegostoku w Kętrzynie**

W Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie przebywała na obozie szkoleniowym grupa uczniów XIV Liceum Ogólnokształcącego w Białymstoku, która na co dzień uczęszcza do klasy „mundurowej” o specjalności służba graniczna.

Młodzież podczas obozu uczestniczyła w licznych zajęciach praktycznych i teoretycznych prowadzonych przez kadrę dydaktyczną szkoły.

LIPIEC

- 04.07.2013** **Jubileusz w CSSG**
W obecności kadry kierowniczej naszej szkoły Zastępca Komendanta Centrum Szkolenia Straży Granicznej ppłk SG Dariusz **LUTYŃSKI** złożył gratulacje oraz wręczył pamiątkę okolicznościową st. chor. SG Wojciechowi **GROCHOWI**, który świętował jubileusz 20-lecia pracy i służby.
- 08-12.07.2013** **Projekt „Train the Trainer”**
W Akademii Partnerskiej Frontex w Lubece (Niemcy) odbyło się szkolenie adresowane do ekspertów w zakresie zwalczania handlu ludźmi. Zajęcia z zakresu prowadzenia szkoleń zostały zrealizowane przez przedstawicielki Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie: mjr SG Iwonę **MARCZUK** oraz por. SG Iwonę **FRANKOWSKĄ**, które współpracują z Agencją Frontex w ramach projektu „Train the Trainer”.
- 26.07.2013** **Zakończenie Szkoły Podoficerskiej w Centrum Szkolenia Straży Granicznej**
26 lipca br. odbyło się uroczyste wręczenie świadectw absolwentom szkoły podoficerskiej w Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie. Swoją pobyt słuchacze rozpoczęli w dniu 5 listopada 2012 roku od szkolenia podstawowego, po którym od dnia 26 marca 2013 kontynuowali szkolenie w zakresie szkoły podoficerskiej. Uroczystego wręczenia świadectw dokonał w obecności kadry kierowniczej Zastępca Komendanta Centrum Szkolenia Straży Granicznej ppłk SG Dariusz **LUTYŃSKI**.

SIERPIEŃ

- 01.08.2013** **Przedstawiciele policji z Czech, Niemiec, Ukrainy, Norwegii i Litwy w Kętrzynie**
W siedzibie Centrum gościliśmy przedstawicieli policji z: Czech, Niemiec, Ukrainy, Norwegii i Litwy, którzy przyjechali do Kętrzyna na zaproszenie Komendanta Powiatowego Policji w związku z ob-

chodami święta Policji. Z delegacją spotkali się komendanci kętrzyńskich jednostek Straży Granicznej: ppłk SG Dariusz **LUTYŃSKI** – Zastępca Komendanta Centrum Szkolenia SG i płk SG Wojciech **SKOWRONEK** Komendant Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej.

02.08.2013

Kurs doskonalący „Służba przygotowawcza w służbie cywilnej”

2 sierpnia 2013 roku zakończył się egzaminem i uroczystym wręczeniem zaświadczeń kurs doskonalący „Służba przygotowawcza w służbie cywilnej”. W kursie uczestniczyło 8 pracowników Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej. Zajęcia w ramach kursu realizowali wykładowcy Zakładu Zabezpieczenia Technicznego Granicy, Zakładu Prawa i Administracji oraz Zakładu Humanistycznego Centrum Szkolenia Straży Granicznej. Przedsięwzięcie koordynował ppłk SG Janusz **ŁASOTA** – Kierownik Zespołu Logistyki i BHP ZZTG Centrum.

Głównym celem kursu było przekazanie i utrwalenie wiedzy niezbędnej do podjęcia po raz pierwszy pracy w korpusie służby cywilnej oraz przygotowanie pracowników do sprawnego i profesjonalnego wykonywania obowiązków na powierzonych stanowiskach pracy w komendzie oddziału i placówkach.

12-18.08.2013

Szkolenie dla trenerów „Train the Trainer”

W m. Andermatt w Szwajcarii odbyło się szkolenie dla trenerów „Train the Trainer” organizowane przez Genewskie Centrum Kontroli Demokratycznej Sił Zbrojnych (The Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces – DCAF).

W szkoleniu udział wzięli reprezentanci dziewiętnastu państw oraz organizacji międzynarodowych. Szkolenie obejmowało zagadnienia związane z organizacją, prowadzeniem oraz ewaluacją szkoleń.

Trenerzy opracowywali wyniki nauczania, strategie oraz proces oceny dla wybranych modułów szkoleń. Por. SG Iwona **FRANKOWSKA** reprezen-

towała polską Straż Graniczną oraz Agencję Frontex, pod auspicjami której prowadzone są szkolenia dla trenerów państw europejskich.

**13.08.-
-12.09.2013**

Operacja Joint Operation POSEIDON LAND 2013

Na przełomie sierpnia i września br. przedstawiciele Zakładu Granicznego Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie: ppłk SG Marek **ZYGOWSKI** oraz mjr SG Piotr **MIKA**, uczestniczyli w prowadzonej przez Agencję Frontex, operacji JOINT OPERATION POSEIDON LAND 2013.

Dla reprezentantów Centrum była to już trzecia tego typu misja realizowana na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej. Przedmiotowe przedsięwzięcie było realizowane na terytorium Bułgarii w rejonie granicy bułgarsko-tureckiej w miejscowości Elhovo, w związku z występującym zjawiskiem masowej, nielegalnej migracji ludności z Syrii, Afganistanu, Somali i arabskojęzycznych państw Afryki Środkowo-Wschodniej i Północnej.

19-26.08.2013

Kurs doskonalący z działań interwencyjnych

W dniach 19-26 sierpnia 2013 roku odbył się kurs doskonalący przygotowujący do podejmowania działań interwencyjnych wobec osób stwarzających zagrożenie dla bezpieczeństwa w porcie lotniczym oraz na pokładzie statku powietrznego.

Kurs skierowany był do funkcjonariuszy Straży Granicznej realizujących działania interwencyjne w portach lotniczych, a jego głównym celem było doskonalenie umiejętności w zakresie podejmowania działań wobec osób stwarzających zagrożenie dla bezpieczeństwa w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego w porcie lotniczym oraz na pokładzie statku powietrznego.

20-22.08.2013

Kolejna edycja kursu doskonalącego z zakresu udzielania pierwszej pomocy

W Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie odbyła się kolejna edycja kursu doskonalącego z zakresu udzielania pierwszej pomocy.

Szkolenie realizowane było przez funkcjonariuszy

Zespołu Logistyki i BHP Zakładu Zabezpieczenia Technicznego Granicy, adresowane do funkcjonariuszy i pracowników Warmińsko-Mazurskiego i Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej.

Kurs zakończył się egzaminem sprawdzającym nabytą wiedzę i umiejętności praktyczne uczestników.

27-29.08.2013

VI edycja szkolenia specjalistycznego „Technik serwisu pojazdów obserwacyjnych”

W Centrum Szkolenia SG zrealizowana została szósta edycja szkolenia specjalistycznego „Technik serwisu pojazdów obserwacyjnych”. Kurs, w którym uczestniczyli przedstawiciele Bieszczadzkiego i Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej prowadzili wykładowcy Zakładu Zabezpieczenia Technicznego Granicy przy merytorycznym wsparciu mł. chor. SG Jacka **TOMASIEWICZA** z Placówki Straży Granicznej w Barcianach (W-MOSG).

27-29.08.2013

IV edycja kursu doskonalącego „Rozpoznawanie i Przeciwdziałanie Zagrożeniom Korupcyjnym w Straży Granicznej”

W Centrum Szkolenia Straży Granicznej odbyła się IV edycja kursu doskonalącego „Rozpoznawanie i Przeciwdziałanie Zagrożeniom Korupcyjnym w Straży Granicznej”.

W przedmiotowym szkoleniu uczestniczyli funkcjonariusze z: Podlaskiego, Bieszczadzkiego, Śląsko-Małopolskiego i Karpackiego Oddziału Straży Granicznej.

Głównym celem kursu było zapoznanie uczestników szkolenia z istotą oraz symptomami korupcji, znaczeniem rozpoznawania i przeciwdziałania temu zjawisku, prawnymi możliwościami walki z korupcją, a także kształtowanie umiejętności zachowania się w sytuacji wystąpienia przedmiotowego zagrożenia.

Zajęcia prowadzone były przez wykładowców z Centrum Szkolenia Straży Granicznej oraz ekspertów z Biura Spraw Wewnętrznych Straży Granicznej.

WRZESIEŃ

01.09.2013

74. rocznica wybuchu II wojny światowej

Apel poległych i salwa honorowa, a także złożenie wieńców pod pomnikiem „W Hołdzie Poległym, Pomordowanym i Zamęczonym Polakom-Obrońcom Ojczyzny 1939-1956” to główne elementy kętrzyńskich uroczystości związanych z obchodami 74. rocznicy wybuchu II wojny światowej.

Obchody rocznicowe, z udziałem pocztów sztandarowych i przedstawicieli organizacji kombatanckich, żołnierzy kampanii wrześniowej, Armii Krajowej, młodzieży szkolnej, władz miejskich i samorządowych, resortu spraw wewnętrznych oraz duchowieństwa uświetnił Apel Poległych zakończony salwą honorową w wykonaniu kompanii honorowej wystawionej przez Pododdziały Szkolne Centrum Szkolenia Straży Granicznej.

Kompanią honorową dowodził kpt. SG Krzysztof **LIBIK**, a w skład pocztu sztandarowego weszli: por. SG Arkadiusz **JEZIERSKI**, (dowódca), chor. szt. SG Sebastian **TWAROWSKI** (sztandarowy) i chor. SG Krystian **CYBULSKI** (asysta). Apel Poległych prowadził mjr SG Tomasz **BURBO**. Uroczystość zakończyło spotkanie z kombatantami.

02-06.09.2013

Kurs doskonalący pn. „Przeprowadzanie konwojów drogą lądową z uwzględnieniem konwojów wahadłowych”

W Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie odbył się kurs doskonalący pn. „Przeprowadzanie konwojów drogą lądową z uwzględnieniem konwojów wahadłowych” współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów.

Kurs skierowany był do funkcjonariuszy Sekcji Konwojowo-Ochronnych Wydziałów ds. Cudzoziemców. Jego zasadniczym celem było kompleksowe doskonalenie czynności związanych z konwojowaniem osób zatrzymanych z uwzględnieniem konwojów wahadłowych.

Kurs przeprowadzony został jest przez wykładowców Zakładu Wychowania Fizycznego i Działań Specjalnych.

03-05.09.2013**V edycja kursu doskonalącego „Rozpoznawanie i Przeciwdziałanie Zagrożeniom Korupcyjnym w Straży Granicznej”**

W Centrum Szkolenia Straży Granicznej odbyła się V edycja kursu doskonalącego „Rozpoznawanie i Przeciwdziałanie Zagrożeniom Korupcyjnym w Straży Granicznej”, którego słuchaczami byli funkcjonariusze Komendy Głównej Straży Granicznej oraz Nadwiślańskiego, Śląsko-Małopolskiego i Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej.

Zajęcia prowadzone były przez wykładowców z CSSG. Ze słuchaczami kursu spotkał się również z-ca Dyrektora Biura Spraw Wewnętrznych Straży Granicznej płk SG Wiesław **DĘBOWSKI**, przedstawiając m.in. rolę i zadania służby wewnętrznej w naszej formacji, ochronę prawną i faktyczną funkcjonariusza SG oraz sposoby zachowania się w sytuacji korupcyjnej.

04-06.09.2013**Seminarium z zakresu użytkowania programu „ADESVET”**

W Centrum Szkolenia SG odbyło się seminarium z zakresu użytkowania programu „ADESVET”. Inicjatywa organizacji seminarium w siedzibie Centrum wyszła ze strony specjalistów w dziedzinie przestępczości samochodowej Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej. Ekspertem wiodącym i zarazem głównym prowadzącym seminarium był st. chor. SG Rafał **KADŁUBOWSKI** – asystent programu Agencji Frontex i administrator programu „ADESVET” w Polsce. Prowadzącego spotkanie wspierali przedstawiciele Zakładu Granicznego i Zakładu Kryminalistyki Centrum Szkolenia SG.

Powyższe przedsięwzięcie skierowane było do funkcjonariuszy pracujących na I i II linii kontroli w dużych przejściach granicznych oraz funkcjonariuszy zajmujących się problematyką legalności pochodzenia pojazdów.

W seminarium wzięło udział 30 funkcjonariuszy reprezentujących wszystkie oddziały Straży Granicznej oraz kętrzyńską szkołę.

- 05.09.2013** **Europejski Dzień Języków w Kętrzynie**
W CSSG obchodzony był Europejski Dzień Języków. Lektorzy Zespołu Języków Obcych Zakładu Humanistycznego zorganizowali zajęcia, celem których było między innymi uświadomienie znaczenia wielojęzyczności w Europie, pielęgnowanie różnorodności kulturowej i językowej oraz wspieranie nauki języków obcych.
- 05-08.09.2013** **Zjazd absolwentów Oficerskiej Szkoły Wojsk Ochrony Pogranicza – rocznik 1960-1963**
W dniach 5-8 września br. odbyło się spotkanie absolwentów OS WOP w Kętrzynie z kierownictwem Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej i Centrum Szkolenia Straży Granicznej. Po spotkaniu z komendantami goście odwiedzili obiekty szkoleniowe, w których spędzili wspólne chwile. Zapoznali się z aktualnym wyposażeniem sal dydaktycznych, pracowni i laboratoriów, odwiedzili strzelnicę, hale sportowe, bazę minersko-pirotechniczną, Centrum Szkolenia i Doskonalenia na Pokładach Statków Powietrznych, bibliotekę i ekspozycję historyczną Centrum Szkolenia Straży Granicznej.
- 09.09.2013** **Prelekcja nt. „Sowiecka Agresja 17 września 1939 roku na ziemiach Polski północno-wschodniej”**
Z inicjatywy funkcjonariuszy Wydziału Prezydzialnego w auli Centrum Szkolenia SG odbyła się prelekcja na temat „Sowiecka Agresja 17 września 1939 roku na ziemiach Polski północno-wschodniej”.
Wykład wygłosił p. Paweł **KALISZ**, przedstawiciel Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku. Wystąpienie skierowane było do społeczności Centrum Szkolenia Straży Granicznej oraz Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej.

- 09.09.2013** **Szkolenie specjalistyczne z zakresu postępowania granicznego**
W CSSG rozpoczęło się szkolenie specjalistyczne z zakresu postępowania granicznego realizowanego przez Straż Graniczną wobec cudzoziemców. Zajęcia były prowadzone przez wykładowców Zakładu Prawa i Administracji, Zakładu Granicznego oraz Zakładu Zabezpieczenia Technicznego Granicy. W trakcie szkolenia słuchacze będą mieli możliwość przygotować się do pełnienia służby na II linii w ramach Zespołu Postępowań Granicznych.
- 09-12.09.2013** **Warsztaty dotyczące e-learningu zorganizowane przez Centralny Ośrodek Szkolenia SG w Koszalinie**
Przedstawicielki Centrum Szkolenia SG: st. chor. SG Wioletta **MAJSTEREK-RAK** oraz p. Grażyna **CZAUSZ** uczestniczyły w warsztatach dotyczących e-learningu zorganizowanych przez Centralny Ośrodek Szkolenia SG w Koszalinie. W warsztatach wzięli udział przedstawiciele: Departamentu Informatyki i Telekomunikacji Ministerstwa Obrony Narodowej w Warszawie, Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie, Szkoły Policji w Katowicach i Słupsku, Centralnego Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej oraz ośrodków szkolenia naszej formacji.
- 09-13.09.2013** **Kurs doskonalący pn. „Warty ochronne na pokładach statków powietrznych” – poziom zaawansowany**
W Centrum Szkolenia Straży Granicznej odbył się kurs doskonalący pn. „Warty ochronne na pokładach statków powietrznych” – poziom zaawansowany. Głównym celem kursu było doskonalenie kompetencji funkcjonariuszy do wykonywania wart ochronnych na pokładach statków powietrznych krajowego przewoźnika, zgodnie z obowiązującymi zasadami i przepisami prawa. Zajęcia prowadzone były przez ekspertów ze Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej. W kursie

– w charakterze obserwatora – uczestniczył p. Radosław **OLSZEWSKI** – ekspert działań antyterrorystycznych Biura Dyrektora Generalnego Spraw Wewnętrznych Komisji Europejskiej.

10-13.09.2013

Kurs doskonalący „Dokumenty uprawniające do przekraczania granicy i pobytu na terytorium RP i UE”

W CSSG odbyła się kolejna edycja kursu doskonalącego „Dokumenty uprawniające do przekraczania granicy i pobytu na terytorium RP i UE” organizowanego przez wykładowców Zespołu Kontroli Ruchu Granicznego i Zespołu ds. Cudzoziemców i Postępowań Administracyjnych.

W przedmiotowym kursie wzięło udział 15 funkcjonariuszy z: Morskiego, Nadwiślańskiego, Śląsko-Małopolskiego, Nadodrzańskiego i Sudeckiego Oddziału Straży Granicznej, wykonujących zadania bezpośrednio związane z dokonywaniem odprawy granicznej.

11-12.09.2013

VI Międzynarodowe Sympozjum Ekspertów Kryminalistyki Służb Granicznych w Kętrzynie

Przez dwa dni eksperci polskiej Straży Granicznej z dziedziny technicznego badania dokumentów oraz zaproszeni goście dyskutowali o najnowszych tendencjach w fałszerstwach dokumentów. VI Międzynarodowe Sympozjum Ekspertów Kryminalistyki Służb Granicznych organizowane było w Kętrzynie z inicjatywy CSSG w oraz Zarządu Operacyjno-Śledczego Komendy Głównej SG.

W spotkaniu uczestniczyli funkcjonariusze polskiej Straży Granicznej oraz przedstawiciele: Europejskiego Urzędu Policji (EUROPOL), Narodowego Banku Polskiego, Centrum Personalizacji Dokumentów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Ministerstwa Obrony Narodowej, Urzędów Wojewódzkich w Warszawie i Olsztynie, Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji w Warszawie i Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Wojewódzkiej w Olsztynie, Uniwersytetu Warszawskiego

i Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego oraz Polskiego Towarzystwa Kryminalistycznego. Licznie reprezentowane były służby graniczne i policyjne z Rosji, Białorusi, Litwy, Łotwy, Estonii, Ukrainy i Słowacji.

13.09.2013

Jubileusze pracy i służby

W obecności kadry kierowniczej Komendant naszej szkoły płk SG Andrzej **RYTWIŃSKI** złożył serdeczne gratulacje oraz wręczył pamiątki okolicznościowe funkcjonariuszom, którzy w ostatnim czasie świętowali jubileusze pracy i służby.

Jubileusz 30-lecia pracy i służby świętował ppłk SG Marian **STANISŁAWSKI**.

Natomiast 25-lecie służby w Straży Granicznej obchodził ppłk SG Andrzej **BIERNACKI**.

16.09.2013

Szkolenie specjalistyczne do mianowania na pierwszy stopień oficerski Straży Granicznej

44 funkcjonariuszy Straży Granicznej rozpoczęło przeszkolenie specjalistyczne do mianowania na pierwszy stopień oficerski Straży Granicznej. Funkcjonariusze reprezentujący 3 oddziały Straży Granicznej (Warmińsko-Mazurski, Podlaski, Nadbużański) oraz Komendę Główną Straży Granicznej będą zdobywali wiedzę i podnosili swoje kompetencje w zakresie „Kształcenia kompetencji kierowniczych”.

16-20.09.2013

Kurs finansowany w ramach Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów

W CSSG odbyła się kolejna edycja kursu finansowanego w ramach Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów.

Kurs doskonalący „Funkcjonariusz SG w roli oskarżyciela publicznego w ramach postępowania w sprawach o wykroczenia” organizowany jest w związku z istniejącą potrzebą usystematyzowania wiedzy i doskonalenia umiejętności funkcjonariuszy Straży Granicznej w zakresie postępowania w sprawach o wykroczenia. Celem zajęć było zaprezentowanie nowych regulacji prawnych i rozwiązań prak-

tycznych z zakresu realizacji ustawowych zadań. W przedmiotowym szkoleniu uczestniczyło 14 funkcjonariuszy ze Śląsko-Małopolskiego, Morskiego, Nadbużańskiego, Nadwiślańskiego i Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej.

16-20.09.2013

Szkolenie instruktorsko-metodyczne dla trenerów „Control of Hidding Places in the Means of Transport”

W Kosowie odbyło się szkolenie instruktorsko-metodyczne dla trenerów „Control of Hidding Places in the Means of Transport” realizowane w ramach współpracy szkoleniowej ze stroną amerykańską – program EXBS – Kontrola i Bezpieczeństwo Granic. Zajęcia prowadzili wykładowcy Centrum Szkolenia Straży Granicznej mjr SG Ireneusz **SADOWSKI** i mjr SG Leszek **MAKSYMOWICZ**. W szkoleniu uczestniczyło 19 słuchaczy służb celnych i policji Republiki Kosowa.

Celem szkolenia było przygotowanie uczestników do prowadzenia zajęć w roli instruktorów z zakresu kontroli skrytek w pojazdach samochodowych.

16-25.09.2013

Pierwsza edycja kursu z zakresu kwalifikowanej pierwszej pomocy

W dniach 16-25 września 2013 roku w CSSG odbyła się pierwsza edycja kursu z zakresu kwalifikowanej pierwszej pomocy. Realizacja tego przedsięwzięcia była możliwa dzięki współpracy Centrum Szkolenia SG z Fundacją „Ratujmy Życie”, której podstawę stanowi podpisane 11 września 2013 roku porozumienie o współpracy pomiędzy Komendantem Centrum a Prezesem Fundacji „Ratujmy Życie” p. dr. Michałem **OKUNIEWSKIM**.

Zajęcia w ramach kursu realizowane były przez ratowników medycznych skupionych wokół Fundacji. Uczestnikami kursu byli funkcjonariusze Nadbużańskiego i Podlaskiego Oddziału SG oraz Centrum Szkolenia SG, na których spoczywa obowiązek posiadania uprawnień ratownika kwalifikowanej pierwszej pomocy w związku z realizacją obowiązków służbowych.

17-18.09.2013**Kurs doskonalący pn. „Pułapki kryminalistyczne”**

W Zakładzie Kryminalistyki Centrum Szkolenia Straży Granicznej realizowany był kurs doskonalący pn. „Pułapki kryminalistyczne”.

W trakcie kursu uczestnicy pogłębiali swoją wiedzę z zakresu sprzętu i środków wykorzystywanych do instalacji pułapek kryminalistycznych oraz taktyczno-technicznych aspektów ich stosowania.

17-19.09.2013**Odprawa instruktażowo-szkoleniowa pionu transportu Straży Granicznej**

W Centrum Szkolenia SG odbyła się odprawa instruktażowo-szkoleniowa pionu transportu Straży Granicznej. W spotkaniu uczestniczyli naczelnicy wydziałów oraz kierownicy sekcji gospodarki transportowej z jednostek organizacyjnych Straży Granicznej i Komendy Głównej SG. Odprawie przewodniczył płk SG Grzegorz **KREĆCISZ** – naczelnik Wydziału Gospodarki Transportowej Biura Techniki i Zaopatrzenia Komendy Głównej Straży Granicznej. Celem spotkania było omówienie zagadnień związanych z gospodarką transportową w Straży Granicznej, w tym tematów związanych z eksploatacją sprzętu transportowego znajdującego się na wyposażeniu Straży Granicznej, jego serwisowaniem i naprawami.

17-20.09.2013**Szkolenie adresowane do ekspertów w zakresie zwalczania handlu ludźmi (Anti-trafficking in human beings. Train the Trainer)**

W Akademii Partnerskiej Frontex w Gaecie (Włochy) odbyło się szkolenie adresowane do ekspertów w zakresie zwalczania handlu ludźmi (Anti-trafficking in human beings. Train the Trainer). W szkoleniu uczestniczyli przedstawiciele organizacji międzynarodowych zajmujących się zwalczaniem handlu ludźmi (IOM, UNHCR, OSCES). Wśród uczestników, poza państwami członkowskimi Unii Europejskiej, znaleźli się reprezentanci Mołdawii, Serbii, Bośni i Hercegowiny, Albanii, Gruzji oraz Ukrainy.

Szkolenie miało na celu podniesienie kompetencji trenerskich uczestników.

Zajęcia z zakresu prowadzenia szkoleń zostały zrealizowane przez przedstawicielki Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie: mjr SG Iwonę **MARCZUK** oraz por. SG Iwonę **FRANKOWSKĄ**, które współpracują z Agencją Frontex w ramach projektu „Train the Trainer”.

18-20.09.2013

Kurs doskonalący „Realizacja czynności zleconych”

18-20 września br. w Centrum Szkolenia Straży Granicznej odbyła się kolejna edycja kursu doskonalącego „Realizacja czynności zleconych” organizowanego przez wykładowców Zespołu Kontroli Ruchu Granicznego i Zespołu Teleinformatyki.

W przedmiotowym kursie wzięło udział 11 funkcjonariuszy z Śląsko-Małopolskiego, Morskiego i Nadwiślańskiego Oddziału Straży Granicznej, wykonujących zadania bezpośrednio związane z dokonywaniem odprawy granicznej. Celem kursu było podniesienie kwalifikacji funkcjonariuszy SG w zakresie realizacji czynności zleconych.

19.09.2013

Jubileusze w CSSG

W obecności kadry kierowniczej Komendant naszej szkoły płk SG Andrzej **RYTWIŃSKI** złożył serdeczne gratulacje oraz wręczył pamiątki okolicznościowe funkcjonariuszom, którzy w ostatnim czasie świętowali jubileusze służby w formacjach granicznych.

Jubileusz 25-lecia służby świętował ppłk SG Jacek **GUŻNICZAK**.

Natomiast jubileusze 20-lecia służby w Straży Granicznej obchodzili:

- ppłk SG Arkadiusz **MARCZUK**;
- mjr SG Jacek **CIUNEL**.

19.09.2013

Zawody strzeleckie w CSSG

Słuchacze Szkolenia Podoficerskiego mogli sprawdzić swoje umiejętności w zakresie szkolenia strzeleckiego w ramach zorganizowanych zawodów strzeleckich.

Zawodnicy rywalizowali w trzech konkurencjach tj. w strzelaniu dokładnym, strzelaniu szybkim oraz rozkładaniu pistoletu maszynowego na czas.

W klasyfikacji drużynowej I miejsce zajęła drużyna z grupy 4, II miejsce uzyskując podobny wynik zajęła drużyna z grupy 1, III miejsce zajęła drużyna z grupy 2.

W klasyfikacji indywidualnej po pełnym napięcia pojedynku w strzelaniu dokładnym I miejsce z wynikiem 54 punktów uzyskał szer. SG Paweł **DEJNAROWICZ**, I miejsce w strzelaniu szybkim wystrzelał szer. SG Maciej **STAŃSKI** z wynikiem 46 punktów, a najszybszym słuchaczem w rozkładaniu pistoletu maszynowego na czas okazał się szer. SG Wojciech **CHODAKOWSKI**.

19-27.09.2013

Szkolenie specjalistyczne z zakresu działań minersko-pirotechnicznych

W okresie od 19 sierpnia do 27 września br. w Centrum Szkolenia SG odbywało się drugie w tym roku szkolenie specjalistyczne z zakresu działań minersko-pirotechnicznych. W szkoleniu uczestniczyli funkcjonariusze Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu oraz żołnierze Żandarmerii Wojskowej.

Podczas szkolenia słuchacze nabywali wiedzę i doskonalili swoje umiejętności m.in. z rozpoznawania i identyfikowania różnego rodzaju materiałów wybuchowych i mieszanin pirotechnicznych. Poznawali techniki neutralizacji improwizowanych urządzeń wybuchowych, a także nabyli umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem pirotechnicznym.

20.09.2013

Kurs doskonalący „Doprowadzenie i wydalenie – język angielski” organizowanego w ramach Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów

20 września br. zakończyła się kolejna już edycja kursu doskonalącego „Doprowadzenie i wydalenie – język angielski” organizowanego w ramach Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów.

Edycja obejmowała dwutygodniowe zajęcia w języku angielskim. Celem kursu było kształtowanie umiejętności skutecznego komunikowania się

w języku angielskim w sytuacjach, które mogą zaistnieć podczas realizacji działań powrotowych w zakresie doprowadzenia i wydalenia cudzoziemca.

23-28.09.2013

Szkolenie przygotowujące do wnoszenia broni palnej lub broni gazowej na pokład statku powietrznego

W terminie 23-28 września br. wykładowcy Zakładu Wychowania Fizycznego i Działań Specjalnych przeprowadzili dwie edycje szkolenia przygotowującego do wnoszenia broni palnej lub broni gazowej na pokład statku powietrznego dla funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu.

Głównym celem szkolenia było przygotowanie funkcjonariuszy do realizacji zadań służbowych na pokładzie statku powietrznego, obejmujących zagadnienia szkoleniowe wynikające z treści rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie wnoszenia broni oraz materiałów wybuchowych na pokład statku powietrznego przez uprawnionych żołnierzy i funkcjonariuszy.

**23.09.-
-04.10.2013**

Warsztaty językowe dla funkcjonariuszy z języka rosyjskiego

4 października 2013 roku w Centrum Szkolenia Straży Granicznej zakończyły się dwutygodniowe warsztaty językowe dla funkcjonariuszy pionu ds. cudzoziemców (również w ośrodkach strzeżonych i aresztach w celu wydalenia) poziom B1 – język rosyjski, organizowane w ramach Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów.

Kurs koncentrował się na funkcjonalnym języku użytkowym, a jego głównym celem było doskonalenie umiejętności skutecznego komunikowania się w autentycznych sytuacjach, jakie mogą zaistnieć w czasie służby podczas realizacji zadań związanych z działaniami podejmowanymi w stosunku do cudzoziemców, również w ośrodkach strzeżonych i aresztach w celu wydalenia. Uczestnicy, oprócz zajęć z wykładowcą, poświęcali również czas na doskonalenie zdobytej wiedzy w sali przeznaczonej do samokształcenia.

24-26.09.2013 **Spotkanie robocze przedstawicieli służb granicznych i policyjnych w ramach programu Common Core Curriculum – Interoperability Assessment Programme (CCC – IAP 2014)**

Mjr SG Piotr MIKA z Zakładu Granicznego Centrum Szkolenia SG uczestniczył w spotkaniu roboczym przedstawicieli służb granicznych i policyjnych (realizujących zadania związane z ochroną granicy państwowej) wybranych państw europejskich, w ramach programu Common Core Curriculum – Interoperability Assessment Programme (CCC – IAP 2014).

Przedmiotowe przedsięwzięcie miało miejsce w obiektach Uniwersytetu Maltańskiego w miejscowości Valletta.

**24.09.-
-03.10.2013** **Szkolenie pt. „Dokumenty uprawniające do przekraczania granicy i pobytu na terytorium RP i UE oraz fałszerstwa dokumentów”**

W Centrum Szkolenia SG odbyło się szkolenie pt. „Dokumenty uprawniające do przekraczania granicy i pobytu na terytorium RP i UE oraz fałszerstwa dokumentów” zorganizowane przez wykładowców Zakładu Granicznego, Prawa i Administracji oraz Kryminalistyki.

W kursie uczestniczyło 30 funkcjonariuszy z Śląsko-Małopolskiego Oddziału Straży Granicznej, wykonujących zadania bezpośrednio związane z dokonywaniem odprawy granicznej. Celem kursu było podnoszenie kwalifikacji funkcjonariuszy w zakresie weryfikacji dokumentów występujących podczas kontroli granicznej.

26.09.2013 **Jubileusz w CSSG**

26 września br. w obecności kadry kierowniczej naszej szkoły Komendant Centrum Szkolenia Straży Granicznej płk SG Andrzej RYTWIŃSKI złożył gratulacje oraz wręczył pamiątkę okolicznościową mjr. SG Leszkowi MAKSYMOWICZOWI, który obchodził jubileusz 30-lecia pracy i służby.

- 27.09.2013** **Uroczyste pożegnanie z mundurem**
Podczas uroczystej zbiórki w obecności kadry i pracowników Centrum Szkolenia SG pożegnano odchodzącego na emeryturę funkcjonariusza płk. SG Andrzeja **SIKORSKIEGO** po 30 latach służby w formacjach granicznych.
Kapituła Odznaki Pamiątkowej Centrum Szkolenia Straży Granicznej uchwałą nr 1/2013 z dnia 19 września 2013 roku wyróżniła odchodzącego ze służby oficera Odznaką Pamiątkową Centrum Szkolenia Straży Granicznej.
- 30.09.2013** **Szkolenie w zakresie Szkoły Chorążych**
30 września br. w Centrum Szkolenia SG 50-osobowa grupa funkcjonariuszy w służbie stałej rozpoczęła szkolenie w zakresie Szkoły Chorążych.
Słuchacze biorący udział w szkoleniu reprezentowali: Warmińsko-Mazurski, Nadbużański i Podlaski Oddział Straży Granicznej oraz Komendę Główną Straży Granicznej.
- 30.09.-
-04.10.2013** **Warsztaty językowe pt. „Język spotkań – poziom B1 – język angielski”**
W Centrum Szkolenia SG odbyły się warsztaty językowe pt. „Język spotkań – poziom B1 – język angielski”, w których uczestniczyli funkcjonariusze Centrum i Warmińsko-Mazurskiego Oddziału SG uczestniczący w spotkaniach formalnych na szczeblu międzynarodowym. Wśród słuchaczy znaleźli się także przedstawiciele estońskich służb granicznych.
Głównym celem warsztatów było doskonalenie umiejętności skutecznego stosowania formalnych fraz i zwrotów znajdujących zastosowanie podczas oficjalnych spotkań i wystąpień.
- 30.09.-
-04.10.2013** **Warsztaty tłumaczeniowe sektorowych ram kwalifikacji**
15 uczestników z 8 państw członkowskich UE wzięło udział w drugiej edycji warsztatów tłumaczeniowych, które odbyły się w Akademii Partnerskiej Agencji Frontex w Schiphol (Amsterdam).
W pracach uczestniczyli nauczyciele języka angielskiego.

skiego, tłumacze oraz eksperci krajowi związani z dziedzinami ściśle powiązanymi z działalnością formacji granicznych. Ze względu na złożoność zadań i w celu zagwarantowania spójności pracy, uczestnicy warsztatów wykorzystywali w tłumaczeniach słownictwo użyte w krajowych tłumaczeniach taksonomii Blooma i Europejskich/Krajowych ramach kwalifikacji. Nad polską wersją sektorowych ram kwalifikacji pracowały: kpt. SG Agata **MOTEK** z PSG w Bezledach (Warmińsko-Mazurski Oddział SG) oraz chor. SG Marzena **KOROLKO** z Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie.

PAŹDZIERNIK

01.10.2013

Awans naukowy funkcjonariusza Centrum Szkolenia Straży Granicznej

W dniu 1 października 2013 roku w Akademii Obrony Narodowej odbyła się uroczysta inauguracja roku akademickiego, podczas której wręczono dyplomy dokumentujące przyznane w roku akademickim 2011/2012 stopnie naukowe. Wśród osób, które otrzymały stopień naukowy doktora obecny był st. chor. SG Marcin **RAWSKI** pełniący służbę w Zakładzie Zabezpieczenia Technicznego Granicy Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie.

St. chor. SG Marcin **RAWSKI** otrzymał stopień naukowy doktora w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o obronności.

04.10.2013

I. ogólnopolskie mistrzostwa Straży Granicznej w wędkarstwie morskim we Władysławowie

W dniu 04 października 2013 roku funkcjonariusze Centrum Szkolenia Straży Granicznej: mjr SG Radosław **PEJDA** i chor. sztab. SG Andrzej **DZIESZKIEWICZ** uczestniczyli w I. Ogólnopolskich Mistrzostwach Straży Granicznej w wędkarstwie morskim we Władysławowie.

Zawody odbyły się dzięki zaangażowaniu: Zarządu Oddziałowego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Straży Granicznej przy Morskim Oddziale Straży Granicznej w Gdańsku, Komendanta Placówki SG we Władysławowie

i Organizacji Terenowej NSZZ FSG przy PSG we Władysławowie oraz Koła Wędkarskiego PZW NR 120 przy Morskim Oddziale Straży Granicznej.

Honorowy Patronat nad mistrzostwami objęli: Komendant Morskiego Oddziału SG w Gdańsku – kontradm. SG Piotr **STOCKI** oraz Przewodniczący KKW NSZZ FSG – kpt. SG Mariusz **TYL**.

Reprezentacja CS SG zajęła I miejsce w konkurencji drużynowej na największą liczbę ryb.

07-11.10.2013

Kontrola skrytek w pociągach – szkolenie specjalistyczne funkcjonariuszy służb celnych i granicznych Bośni i Hercegowiny, Chorwacji i Serbii

W miejscowości Vinkovci (Chorwacja) przedstawiciele Zakładu Granicznego Centrum Szkolenia SG: mjr SG Piotr **MIKA** oraz por. SG Sławomir **DĘBSKI** po raz kolejny przeprowadzili szkolenie specjalistyczne, którego celem było przygotowanie 23 funkcjonariuszy policji granicznej i służby celnej z Bośni i Hercegowiny, Chorwacji i Serbii do sprawnego i profesjonalnego realizowania zadań służbowych w zakresie kontroli przestrzeni konstrukcyjnych środków transportu, przekraczających granicę państwową w kolejowych przejściach granicznych.

Program szkolenia adresowany był do funkcjonariuszy szczebla kierowniczego oraz wykonawczego, zajmujących się organizacją i kontrolą pociągów osobowych oraz towarowych w ruchu międzynarodowym.

Szkolenie realizowane było w ramach programu EXBS (Export Control and Related Border Security Assistance Program) finansowanego przez stronę amerykańską.

09-10.10.2013

Korupcja a bezpieczeństwo państwa. Identyfikacja zagrożeń oraz strategie antykorupcyjne

Identyfikacja zagrożeń oraz przegląd strategii antykorupcyjnych to temat przewodni IV Międzynarodowej Konferencji Naukowej pt. „Korupcja a bezpieczeństwo państwa. Identyfikacja zagrożeń oraz strategie antykorupcyjne” organizowanej w Kętrzynie w dniach 9 i 10 października 2013 roku.

Głównymi organizatorami konferencji byli: Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie oraz Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Patronat nad przedsięwzięciem objął Komendant Główny Straży Granicznej gen. bryg. SG Dominik **TRACZ**.

Gośćmi gospodarza konferencji płk SG Andrzeja **RYTWIŃSKIEGO** – Komendanta Centrum Szkolenia Straży Granicznej byli: Prezes Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa prof. dr hab. Bronisław **SITEK**, Burmistrz Miasta Kętrzyn Krzysztof **HEĆMAN** i Wicestarosta Kętrzyński Zbigniew **NOWAK**.

Wyższą Szkołę Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie reprezentowała liczna delegacja, której przewodniczyła dr hab. Magdalena **SITEK**, prof. WSGE Prorektor Uczelni, natomiast Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego reprezentował Prodzikan ds. Nauki prof. dr hab. Piotr **MAJER** oraz dr Lech **GROCHOWSKI** i liczne grono naukowców. Obecni byli także Rektor dr Michał **GOŁOŚ** i Prodzikan dr Stanisław **DUBAJ** z Wyższej Szkoły Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej w Chełmie, z którą także współpracuje kętrzyńska szkoła Straży Granicznej.

Straż Graniczną reprezentowali: Dyrektor Biura Spraw Wewnętrznych Straży Granicznej płk SG Artur **MICHALAK** i Dyrektor Zarządu Operacyjno-Śledczego Komendy Głównej Straży Granicznej płk SG Tomasz **SEMENIUK**, Komendant Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej płk SG Wojciech **SKOWRONEK** oraz przedstawiciele ośrodków szkolenia i oddziałów naszej formacji.

College Państwowej Szkoły Straży Granicznej Republiki Łotwy w Rezekne reprezentowali Oskars **STRAMKALIS** oraz Agris **LABANOWSKI**, natomiast Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie Oksana **NAZARCZUK**. Policję reprezentowali przedstawiciele Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie na czele z nadkom. dr Dorotą **MOCARSKĄ** i delegacja Biura Spraw Wewnętrznych Komendy Głównej Policji, której przewodniczył mł. insp. Marek **WE-**

GLIŃSKI. Obecny był też Komendant Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Elblągu płk Sławomir URBAŃSKI oraz Zastępca Dyrektora Izby Celnej w Olsztynie Dariusz POSTEK.

16-17.10.2013

Wizyta attache ambasady USA w CSSG

Z dwudniową, roboczą wizytą w Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie przebywał Kevin P. CAHILL Attache Ambasady Stanów Zjednoczonych Ameryki reprezentujący Agencję Bezpieczeństwa Transportu.

Celem wizyty było zapoznanie się ze strukturą kętrzyńskiej szkoły oraz organizacją i przebiegiem kursu doskonalącego realizowanego na poziomie zaawansowanym poświęconego wartom ochronnym na pokładach statków powietrznych. Gościowi towarzyszył przedstawiciel Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej. Gospodarzem spotkania był zastępca komendanta Centrum Szkolenia SG właściwy w sprawach dydaktycznych ppłk SG Dariusz LUTYŃSKI.

16-18.10.2013

Kurs doskonalący „Realizacja czynności zleconych”

W Centrum Szkolenia Straży Granicznej odbyła się kolejna edycja kursu doskonalącego „Realizacja czynności zleconych” organizowanego przez wykładowców Zespołu Kontroli Ruchu Granicznego i Zespołu Teleinformatyki.

W przedmiotowym kursie wzięło udział 10 funkcjonariuszy z Warmińsko-Mazurskiego, Morskiego i Nadwiślańskiego Oddziału Straży Granicznej, wykonujących zadania bezpośrednio związane z dokonywaniem odprawy granicznej. Celem kursu było podnoszenie kwalifikacji funkcjonariuszy SG w zakresie realizacji czynności zleconych.

21.10.2013

Nowi słuchacze rozpoczynają szkolenie w Centrum Szkolenia Straży Granicznej

Grupa 114 funkcjonariuszy z Warmińsko-Mazurskiego i Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej rozpoczęła naukę w kętrzyńskiej szkole Straży Gra-

nicznej. Nowi słuchacze rozpoczną swoje szkolenie od szkolenia podstawowego, które potrwa do 17 kwietnia 2014 roku. W tym czasie będą poznawali podstawy pragmatyki służbowej w Straży Granicznej i specyfikę służby, a następnie, po pozytywnie zaliczonych egzaminach kontynuować naukę będą w szkole podoficerskiej.

Jednocześnie szkolenie podstawowe dla funkcjonariuszy posiadających zawodowe wykształcenie wojskowe, policyjne, pożarnicze lub o podobnym charakterze oraz kwalifikacje i umiejętności zawodowe szczególnie przydatne do służby na przewidywanym stanowisku służbowym, rozpoczęło 7 funkcjonariuszy z Podlaskiego, Nadwiślańskiego, Nadbużańskiego oraz Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej. Planowane zakończenie przedmiotowego szkolenia jest w dniu 22 listopada br.

24.10.2013

Jubileusz 20-lecia pracy i służby

W obecności kadry kierowniczej naszej szkoły Komendant Centrum Szkolenia Straży Granicznej płk SG Andrzej RYTWIŃSKI złożył gratulacje oraz wręczył pamiątkę okolicznościową ppor. SG Lucynie SIKORSKIEJ, która obchodziła jubileusz 20-lecia pracy i służby.

25.10.2013

Uroczyste wręczenie aktów mianowania na stopień kaprała SG w Centrum Szkolenia Straży Granicznej

113 funkcjonariuszy Straży Granicznej odebrało dziś w Kętrzynie akty mianowania na stopień kaprała Straży Granicznej.

Absolwenci Szkoły Podoficerskiej, wśród których są funkcjonariusze Warmińsko-Mazurskiego oraz Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej, szkolenie w Centrum rozpoczęli 11 lutego br. Po szkoleniu podstawowym i praktykach, które realizowali w oddziałach Straży Granicznej, kontynuowali szkolenie podoficerskie. Akty mianowania na stopień kaprała Straży Granicznej odebrało z rąk Komendanta Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej płk. SG Wojciecha SKOWRONKA 62 funkcjonariuszy,

natomiast z rąk Zastępcy Komendanta Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej płk. SG Zdzisława **ŁUKOWICZA** – 51 funkcjonariuszy.

Kapituła Odznaki Pamiątkowej Centrum Szkolenia Straży Granicznej za wybitne zasługi dla Centrum Szkolenia Straży Granicznej wyróżniła ppłk. rez. dr. Lecha **GROCHOWSKIEGO** – Komendanta Centrum Szkolenia Straży Granicznej w latach 1994-1998 Odznaką Pamiątkową Centrum Szkolenia Straży Granicznej, którą wręczył Komendant szkoły.

26.10.2013

VIII turniej halowej piłki nożnej o Puchar Komendanta Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej

W dniu 26 października 2013 roku w Górowie Iławeckim odbył się VIII Turniej Halowej Piłki Nożnej o Puchar Komendanta Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej. W turnieju wystąpiło 9 zespołów.

Po rozegraniu 9 gier grupowych i 4 ćwierćfinałowych wyłoniono czterech półfinalistów. W meczach półfinałowych łatwe zwycięstwa odnieśli zawodnicy PSG Sępapol oraz Wykładowcy z Centrum Szkolenia SG.

W meczu o brązowy medal reprezentacja PSG z Barcian wygrała 7:3 z zespołem PSG Braniewo. Natomiast w meczu finałowym drużyna Wykładowców z Centrum Szkolenia SG po wyrównanym meczu pokonała zawodników z PSG Sępapol 2:0 tym samym zostając zwycięzcą całego turnieju.

28.10.2013

Dzień otwarty Straży Granicznej

Ponad 300-osobowa grupa dzieci i młodzieży z placówek oświatowych z Kętrzyna, Bartoszyc i Górowa Iławeckiego uczestniczyła w Dniu Otwartym Straży Granicznej.

Na uczestników przedsięwzięcia czekały liczne atrakcje przygotowane przez komendę Warmińsko-Mazurskiego Oddziału SG i Centrum Szkolenia SG. Funkcjonariusze zaznajomili wizytującą młodzież z zadaniami formacji zarówno w symbolicznym przejściu granicznym, jak i przy stanowiskach ze

sprzętem służbowym oraz wyposażeniem specjalnym. Każdy przedszkolak i uczeń otrzymał obraz linii papilarnych swoich dłoni i dowiedział się jak postępować w przypadku ataku niebezpiecznego zwierzęcia. Przewodnik psa służbowego wytłumaczył zasady bezpieczeństwa.

Ciekawostką dla uczestników okazały się wszystkie punkty związane z podróżami i obowiązkami każdego pasażera na lotnisku. Najmłodszy odwiedził Centrum Doskonalenia Technik Interwencji na Pokładach Statków Powietrznych, zobaczyli urządzenie do prześwietlania bagażu, a także przeszli przez bramkę do wykrywania metali.

Zwiedzający mogli również wejść na strzelnicę oraz halę sportową. Bardzo ważnym elementem Dnia Otwartego był pokaz pierwszej pomocy.

Jednym z punktów programu była ciekawa lekcja historii połączona z wystawą najlepszych eksponatów formacji granicznych.

28-30.10.2013

Międzynarodowe warsztaty posługiwania się bronią palną

W Centrum Szkolenia Straży Granicznej odbyły się międzynarodowe warsztaty z zakresu bezpiecznego i skutecznego posługiwania się bronią palną, w których uczestniczyli przedstawiciele służb granicznych z Litwy, Łotwy, Estonii. Stronę polską reprezentowali funkcjonariusze Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej i Centrum Szkolenia Straży Granicznej.

Celem warsztatów była wymiana wiedzy i doświadczeń z zakresu posługiwania się bronią palną. W trakcie trwania warsztatów realizowane były zagadnienia ściśle związane z problematyką treningu bezstrzałowego oraz treningu strzeleckiego z użyciem pistoletu Glock 17 i 19 oraz pistoletu maszynowego PM-98. Uczestnicy warsztatów mieli możliwość odbycia treningu na multimedialnym trenażerze strzeleckim typu LASER SHOT, który jest bardzo dobrym uzupełnieniem wspierającym doskonalenie umiejętności strzeleckich. Inną formą podniesienia i sprawdzenia umiejętności strzeleckich był

trening na przygotowanym materiale video z użyciem audiowizualnych środków przy wykorzystaniu amunicji barwiącej systemu FX. Ostatnim etapem warsztatów był trening strzelecki przeprowadzony na strzelnicy odkrytej, który umożliwił scalenie i podsumowanie wszystkich zagadnień realizowanych w trakcie spotkania. Przedsięwzięcie przygotował i przeprowadził Zakład Wychowania Fizycznego i Działań Specjalnych.